

АКАДЕМІЯ ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН І ТУРИЗМУ

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: глобальні та національні виміри

*Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції
(5-6 квітня 2017 р.)*

УДК 316.43+338.26+34+378

Рекомендовано до друку рішенням Вченої Ради Академії праці, соціальних відносин і туризму від 2 березня 2017 р., протокол № 7

Цілі сталого розвитку: глобальні та національні виміри: Матеріали наук.-практ. конф. (5-6 квітня 2017 р.) [заг.ред. Семигіної Т.В.]. – К.: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2017. –322 с.

ISBN 978-966-614-087-9

У збірнику подано матеріали доповідей учасників конференції «Цілі сталого розвитку: глобальні та національні виміри» (м.Київ, 5-6 квітня 2017 р.). Науковці з України, Білорусі та Казахстану представляють власне бачення реалізації економічних, соціальних, правових, політичних, освітніх Цілей сталого розвитку, потенційних можливостей поліпшення ситуації в своїй країні, різних аспектів суспільного розвитку.

Для науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться питаннями суспільного розвитку.

ISBN 978-966-614-087-9

© АПСВТ, 2017

© Колектив авторів

Зміст

Секція 1. Гідна праця та економічне зростання

<i>Бабічева О. І.</i> Диверсифікація українського експорту молочної продукції.....	7
<i>Балджи М. Д.</i> Перспективи використання енергетичної деревини в міських умовах.....	10
<i>Василенко Л. В.</i> Роль хімічних засобів захисту рослин в інтенсифікації аграрного виробництва.....	13
<i>Голубев А. В.</i> Роль фермерських господарств в аграрній економіці України.....	15
<i>Гуляєва Л. П.</i> Трансформація фінансового сектору Європейського союзу: на шляху до сталої фінансової системи.....	17
<i>Донцов О. О.</i> Чинники структурних змін стану та розвитку туристичної сфери.....	20
<i>Жук О. І.</i> Підходи до формування ефективної маркетингової стратегії.....	22
<i>Карпенко Н. В.</i> Проблеми реалізації стратегії інноваційного розвитку України.....	26
<i>Колесников С. Д., Матяс А. А.</i> Макроэкономическая и структурная политика в Республике Беларусь.....	29
<i>Корчинська О. А.</i> Сучасні інформаційні технології у маркетинговій діяльності банків України.....	32
<i>Лесюк Т. П.</i> Розвиток консалтингових та сертифікаційних послуг в Україні.....	34
<i>Літвін О. Г.</i> Проблеми сталого розвитку сільських територій України.....	36
<i>Мархонос С. М., Турло Н. П.</i> Рекреаційні комплекси України, умови їх створення.....	39
<i>Мельяков В. С.</i> Забезпечення продуктивної зайнятості.....	42
<i>Мороз О. В.</i> Міжнародні інструменти досягнення цілей сталого розвитку та Паризької угоди у розрізі енергетики, що актуальні на національному рівні України.....	45
<i>Нога І. О.</i> Медичне страхування: закордонний досвід.....	48
<i>Очкольда И. И., Рысева К. В., Шитикова С. Ф.</i> Влияние эффективности формирования и использования финансовых ресурсов банка на финансовые результаты его деятельности.....	51
<i>Пережуда Є. В.</i> Політика енергоефективності як чинник консолідації суспільства.....	53
<i>Петренко В. М.</i> Структурні зрушення в зайнятості населення України.....	56
<i>Ракитская А. А.</i> Навигационная система инвестиций в санаторно-курортном сегменте туристической отрасли: практическое применение.....	58
<i>Руденко М. М., Бурак Р. І.</i> Особливості комплексу маркетингу птахівничих підприємств.....	62
<i>Сидоренко І. О.</i> Дефініція якості у менеджменті вітчизняних підприємств сфери туризму.....	66
<i>Сидорук Б. О.</i> Теоретичні основи дослідження дефініції «земельно-ресурсний потенціал».....	70
<i>Сіренко Н. М., Бурковська А. В., Лункіна Т. І.</i> Соціальна відповідальність як інструмент досягнення сталого (збалансованого) розвитку держави.....	73
<i>Сокол Т. Г., Тищенко А. С.</i> Готельний брендинг як ефективна частина комплексу маркетингових комунікацій сучасного готелю.....	75
<i>Стадник А. С.</i> Вплив макроекономічної нестабільності на формування механізму державного антикризового регулювання банківської системи.....	78
<i>Ткаченко Я. С.</i> Розвиток зеленого банкінгу в Україні.....	81
<i>Чала Н. Д.</i> Медична бідність: нові виклики для України.....	83
<i>Чорноділ І. С.</i> Місце України в міжнародних рейтингах та індексах.....	86
<i>Шолудченко С. В.</i> Технології «knowledge management» у діяльності вітчизняних підприємств.....	89
<i>Ярмоленко Ю. О.</i> Основи методологічних підходів при проведенні оцінки сталого розвитку.....	91

Секція 2. Зменшення нерівності в країні та між країнами

<i>Айзенштадт А. Л.</i> Мультикультуралізм: pro & contra.....	95
<i>Албул І. В.</i> Інтегровані соціальні служби у побудові миролюбного й відкритого суспільства.....	98
<i>Балдинюк О. Д.</i> Проблеми соціально-економічної адаптації внутрішньо переміщених осіб	100
<i>Бондаренко Г. В.</i> Проблеми людей похилого віку.....	103
<i>Булавін Д. Г.</i> Соціальна відповідальність як передумова сталого розвитку.....	105
<i>Буяченко В. В.</i> Суспільна злагода як основа сталого розвитку суспільства.....	107
<i>Галагуз І. В.</i> Зростання добробуту та суспільна гармонія як складова сталого розвитку.....	110
<i>Горпинич О. В.</i> Використання режисури соціальних ігор у формуванні суспільної гармонії	112
<i>Дмитрук Н. А.</i> Надання гендерно-орієнтованих послуг у межах програм та інтервенцій цільових соціальних програм Протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу.....	114
<i>Коляда Н. М., Левченко Н. В.</i> Менеджмент соціальної роботи: теоретичний аспект	117
<i>Коляда Т. В.</i> Соціальна підтримка вимушених переселенців жіночої статі в сучасній Україні.....	121
<i>Кравцов С. О.</i> Європейські практики у формуванні та реалізації державної політики у сфері зайнятості населення	123
<i>Кравченко О. О.</i> Соціально-психологічна підтримка студентів в умовах ВНЗ.....	126
<i>Лютий В. П.</i> Соціальний портрет найуразливіших сімей внутрішньо переміщених осіб, які постраждали внаслідок конфлікту на сході України	129
<i>Поплавська О. М.</i> Реалізація рівних прав у сфері зайнятості та професійної діяльності в Україні	132
<i>Сапелкіна З. П.</i> Місце релігійного фактору в системі пріоритетів сталого розвитку	135
<i>Семизіна Т. В.</i> Завдання соціальної роботи у контексті Цілей сталого розвитку	138
<i>Співак В. М.</i> Зростання нерівності в країнах та між країнами – загрозлива тенденція глобального розвитку	142
<i>Стожок Л. Г.</i> Сутність соціального захисту населення у сучасній інтерпретації	144
<i>Філь Г. В.</i> Інтерпретація понять культура та субкультура бідності	147
<i>Юрженко Л. В.</i> Україна без бідності – першочергова ціль вітчизняного сталого розвитку	150
<i>Ярошенко А. О.</i> Концептуальні основи дослідження управління закладами системи соціального захисту населення в Україні.....	153

Секція 3. Правові аспекти становлення миролюбного та відкритого суспільства

<i>Абулкаирова Б. Т.</i> Поняття и система гражданско-правовых способов защиты права собственности.....	156
<i>Батанова Т. Т., Айдабосын С. Н.</i> Особенности досудебного производства по делам в отношении несовершеннолетних	159
<i>Басай Н. М.</i> Послуги з сурогатного материнства: цивільно-правовий аспект та проблематика законодавчого регулювання	161
<i>Бижанова А. Р.</i> О некоторых вопросах манипулирования на рынке ценных бумаг по уголовному законодательству Республики Казахстан.....	164
<i>Брилёва В. А.</i> Уполномоченный по правам человека Республики Беларусь: полномочия и формы реагирования	167
<i>Власов А. О.</i> Аналіз законодавчих та практичних змін у сфері адміністративних послуг у 2016 році	170
<i>Гаврилюк О. М.</i> Інститут контролю у сфері поводження з побутовими відходами	172

<i>Данченко Р. О.</i> Механізм адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії корупції в Україні.....	174
<i>Демський Е. Ф.</i> Заходи процесуального забезпечення провадження у справах про застосування санкцій до юридичних осіб: постановка проблеми.....	177
<i>Демський О. С.</i> Проблеми кваліфікації правопорушень у сфері господарювання.....	179
<i>Домбровська О. В.</i> Класифікація санкції у конституційному праві.....	181
<i>Дурсева Н. В.</i> Особливості застосування санкцій до юридичних осіб за порушення у сфері господарювання.....	184
<i>Жук Л. Б.</i> Аналіз рішень ЄСПЛ щодо прав профспілок.....	187
<i>Журавель Я. В.</i> Проблемні питання правового забезпечення функціонування офіційних сайтів органів місцевого самоврядування.....	189
<i>Завидняк В. І.</i> Суб'єкти створення судового прецеденту.....	192
<i>Завидняк І. О.</i> Національне антикорупційне бюро України як суб'єкт запобігання корупції.....	195
<i>Корнєв А. Ю.</i> Екологічні правопорушення як підстава юридичної відповідальності.....	196
<i>Кравченко В. В.</i> Окремі правові аспекти формування спроможних (об'єднаних) територіальних громад.....	199
<i>Кравченко О. М.</i> Правове регулювання комерційної таємниці в Україні.....	201
<i>Лановенко И. И.</i> Методологические подходы совершенствования криминологической политики профилактики насилия.....	204
<i>Лебідь Т. І.</i> Стан та основні проблеми українського конституціоналізму на сучасному етапі.....	207
<i>Майданник О. О.</i> Уповноважений Верховної Ради України у механізмі гарантування прав людини.....	210
<i>Мельник О. О.</i> Корупція серед державних службовців: реалії сьогодення, шляхи запобігання.....	213
<i>Мельник О. М.</i> Особливості, проблеми та перспективи здійснення антикорупційної політики в Україні на сучасному етапі.....	215
<i>Настюк А. А.</i> Міжнародні економічні відносини: історико-правові аспекти.....	217
<i>Омельянович Е. Н.</i> Актуальные вопросы содержания брачного договора в контексте сравнительно-правового анализа законодательства различных государств.....	220
<i>Онїщик Ю. В.</i> Пріоритетні напрями подолання корупції у митній сфері.....	223
<i>Пружанська Т. П.</i> Судовий розгляд трудових спорів в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення.....	226
<i>Раїшева Г. К.</i> Понятие и система вещных прав лиц, не являющихся собственниками.....	228
<i>Римаренко І. В.</i> Поняття шлюбу за розрахунком в Україні: правові аспекти.....	231
<i>Світличний О. П.</i> Адміністративний процес в інституті охорони права інтелектуальної власності.....	233
<i>Скрипник Р. В.</i> Реформа МВС в аспекті кадрового питання та стану боротьби зі злочинністю.....	235
<i>Тітов М. М.</i> Необхідна оборона – конституційне право громадянина.....	238
<i>Третяк С. М.</i> Створення ефективних і прозорих органів місцевого самоврядування в Україні як умова побудови відкритого суспільства.....	242
<i>Філіпенко Т. В.</i> Причини та наслідки корупції в органах влади.....	245
<i>Ховпун О. С.</i> Правові основи збору та обробки персональних даних.....	247
<i>Циганчук Н. А.</i> Про недотримання на практиці положень Закону України «Про зайнятість населення».....	250
<i>Штиря Б. В.</i> Деякі аспекти депеналізації у кримінально-виконавчій політиці України.....	253
<i>Яра О. С.</i> Кримінально-правовий захист особи усвітли евроінтеграційних вимог.....	256

Секція 4. Якісна освіта впродовж життя

<i>Бабушко С. Р.</i> Професійний розвиток фахівців у контексті освіти впродовж життя	259
<i>Varabash Y. M.</i> Mind Map in Teaching	261
<i>Богун В. В.</i> Направлення розвитку высшего образования в современных условиях в Республике Беларусь	264
<i>Бойко О. М.</i> Програми підготовки фахівців із соціальної роботи на третьому рівні вищої освіти у Великобританії	267
<i>Bondar S. I.</i> The Principle of Consciousness in Foreign Language Learning	269
<i>Бочарова І. В., Нотевський Є. В.</i> Сучасні моделі учнівського та студентського самоврядувань України як результат накопичення досвіду США	272
<i>Голубєва М. О., Ковальчук С. С.</i> Гендерна культура педагога та гендерна чутливість	275
<i>Гладир Я. С., Андріанов Т. В.</i> Здоровий спосіб життя іноземних студентів основних факультетів ВНЗ: проблеми і перспективи	278
<i>Грищенко Г. А.</i> Правовий аспект державного управління інклюзивною дошкільною освітою в Україні	281
<i>Ditkowska L. A.</i> Detection of Academic Plagiarism as a Way to Ensure the University Education Quality	284
<i>Єршова Л. М.</i> Мова й культура в контексті участі університетів у побудові миролюбного й відкритого суспільства	287
<i>Жулківська А. М.</i> Використання інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях з іноземної мови а професійним спрямуванням	289
<i>Карагодіна О. Г., Пожидаєва О. В.</i> Виклики запровадження третього рівня вищої освіти з соціальної роботи	292
<i>Krytska I. A.</i> Improvement of Educational Skills During the Life and Employment in Tourism	294
<i>Лавриненко Т. П.</i> Концепт академічної грамотності в системі вітчизняної освіти	296
<i>Лукіна Т. О.</i> Забезпечення якості освіти як першочергова проблема державного управління освітою в Україні	298
<i>Малінко О. Г.</i> Впровадження нових форм здобуття освіти	302
<i>Муляр Г. В., Шуст Г. П.</i> Складові елементи гендерно-чутливого навчання	304
<i>Петровская С. В.</i> Коммуникация как социальный процесс	307
<i>Приходькіна Н. О.</i> Актуальність інтеграції медіаосвітніх технологій до професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи	309
<i>Сокол Т. Г.</i> Зміна парадигми професійної підготовки фахівців туристичної сфери України в умовах трансформацій ринку праці в сучасному туризмі	312
<i>Стрельніков В. Ю.</i> Підготовка викладачів на курсах підвищення кваліфікації до впровадження системи інтенсивного навчання	314
<i>Teteruk S. P.</i> Main Aspects of Speaking Activity at English Lessons	317
<i>Федоренко Н. Є.</i> Роль та особливості тексту іноземної мови в освіті впродовж життя	319

Секція 1

Гідна праця та економічне зростання

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

*Бабічева О. І.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

Вступ. В умовах падіння внутрішнього попиту, девальвації національної валюти та високої інфляції експорт стає однією із небагатьох можливостей та фактором виживання не лише вітчизняних підприємств, а й цілих галузей. серед таких виділяється молокопереробна, для якої втрата традиційних ринків, кардинальна зміна вектору зовнішньої торгівлі висунули на передній план проблему диверсифікації експорту молочної продукції, пошуку нових перспективних ринків та розробки маркетингових програм їх освоєння.

Вивченню та аналізу українського експорту молочної продукції присвячено низку наукових публікацій вітчизняних вчених, серед яких варто відзначити роботи О. Маслака, Т. Мостенської, А. Ралко, Е. Московчук, А. Зануди, О. Шубравської та ін. Водночас подальших досліджень потребують методичні підходи до визначення привабливих закордонних ринків, напрямів диверсифікації експорту вітчизняної молочної продукції.

Мета та методи. Метою дослідження є визначення пріоритетних напрямів диверсифікації експорту української молочної продукції на основі використання матричних методів оцінки привабливості ринків країн-імпортерів. Центр міжнародної торгівлі при ООН пропонує як аналітичний інструмент оцінки експортних ринків бульбашкову матрицю за параметрами «частка країни-партнера в експорті продукту досліджуваної країни» та «динаміка імпорту продукту країною-партнером» [1]. В цьому дослідженні для визначення напрямів диверсифікації експортних ринків використовувалась згадана матриця із заміною параметра «частка в експорті країни» на «темпи росту експорту продукту в країну» як показник, що певною мірою віддзеркалює конкурентоспроможність української продукції на ринку імпортера.

Результати. Український експорт молочних продуктів традиційно орієнтувався на ринки країн СНД і, в першу чергу, Росії. Так, у 2013 році в загальній вартості експорту продукції молокопереробки на країни СНД припадало 94 %, з яких 77 % продавалось у Російській Федерації [2]. Торгівельна війна проти українського сиру на російському ринку, що почалась ще в 2012 році, а потім військова агресія та введення обмежень експорту і транзиту української

молочної продукції призвела до суттєвих змін в обсягах і структурі її експорту. Якщо в 2013 р. загальний експорт молочних продуктів (в перерахунку на молоко) становив 769 тис. тонн, то в 2015 р. – 464 тис. тонн, тобто зменшився на 39,7 %, а з урахуванням світової тенденції зниження цін молочних продуктів та зміни товарної структури експорту його вартість зменшилась на 337,3 млн. доларів або 61,1 % [2].

В 2013 р. частка сирів в загальному експорті українських молочних продуктів становила 65,7 %, з яких 60,2 % постачалось в Російську Федерацію, а решта – в інші країни СНД. Оскільки якість більшості різновидів українських сирів не витримала б конкуренції на світовому ринку, де панують провідні європейські постачальники, а основними імпортерами виступають розвинуті країни, відбулась переорієнтація переробки молочної сировини на користь виробництва на експорт сухого та згущеного молока, масла вершкового. Крім того сир як споживчий продукт вимагає адаптації до умов іноземного ринку та тривалішої підготовки до виходу на нові ринки, ніж молочна сировинна продукція, що зорієнтована на промисловість. Тому в 2015 р. у структурі українського експорту продукції молокопереробки найбільша частка припадала на молоко сухе та згущене – 41,7 % (проти 13,8 % у 2013 р.), друге місце з часткою 16,3 % посіли сири і третє, з часткою 14 % (проти 4 % у 2013 р.) – масло вершкове [2].

Сухе молоко – друга за обсягами група в товарній структурі світової торгівлі молочними продуктами і, на відміну від сиру, постачається головним чином в країни, що розвиваються [3]. Україна в 2015 р. експортувала 34,5 тис. тонн сухого знежиреного молока на суму 63 млн. доларів та 2,5 тис. тонн сухого незбираного молока на 5,8 млн. доларів [2]. Другий продукт переважно реалізувався на традиційному ринку країн СНД (63,4 % експорту по вартості), збут же сухого знежиреного молока (СЗМ) більш глобалізований – постачання здійснювалось більш ніж у 50 країн, зокрема майже третина (29,2 %) експортовано до семи країн СНД [2].

Складність нарощування обсягів експорту та виходу на нові ринки в останні роки полягала в значній волатильності попиту і цін світового ринку сухого молока. Так, наприклад, середньорічні темпи зростання вартості імпорту сухого знежиреного молока в світі у 2011-2015 рр. становили 1 %, а кількості – 4 %, але у 2015 р. порівняно з 2014 р. вартість світового імпорту цього продукту знизилась на 37 %, а кількість зросла на 0,7 % [1]. Тому для оцінки привабливості зовнішнього ринку в матриці «привабливість ринку – конкурентоспроможність» обрані середні темпи зростання вартості імпорту країною продукту за 2011-2015 рр. саме цей показник у міжнародній торгівлі відображає динаміку незадоволеного внутрішнього попиту на певний продукт. Перспективність ринку певною мірою характеризує його розмір, який візуально на графіку (див. рис. 1) масштабується розміром бульбашки, що відповідає частці країни в світовому імпорті продукту за 2015 р. Як критерій конкурентних переваг української молочної продукції використано темпи приросту вітчизняного експорту цього продукту в конкретну країну за аналогічний період (2011-2015 рр.). Матричний аналіз українського експорту сухого знежиреного молока здійснений відносно ринків, що в 2015 р. забезпечили 90 % його вартості, на основі інформації бази Міжнародного токового центру ЮНКТАД [1].

Рис.1. Розподіл країн імпортерів українського сухого знежиреного молока за темпами росту вартості експорту та імпорту за 2011-2015 рр.

* – нові ринки, темпи росту українського експорту за 2014-2015 рр.

Аналіз засвідчує, що українські підприємці, уникаючи конкуренції, частіше обирали ті країни, які менше приваблюють світових лідерів з невеликими обсягами імпорту та обмеженим потенціалом зростання. Позитивним є вихід українських виробників у 2014 р. та збільшення експорту в 2015 р. сухого знежиреного молока до Мексики (№ 1 у світовому рейтингу імпортерів) та Пакистан (№ 15). До групи найпривабливіших ринків з високими темпами імпорту та зростанням українських конкурентних позицій на них потрапило сім країн, що забезпечують 52,3 % експорту. Високий потенціал зростання та перспективи українського експорту СЗМ наявний на ринках Пакистану, Бангладеш та Узбекистану. Додаткових зусиль з просування та стабілізації обсягів експорту потребує вітчизняне СЗМ на стабільно ємкому ринку Алжиру. Країни, в яких загальні темпи росту імпорту СЗМ перевищують темпи зростання його українського експорту в цю країну, можна вважати перспективними напрямками диверсифікації, проте серед проаналізованих ринків вони не виявлені. Переважання ринків, що демонструють негативну динаміку імпорту СЗМ, несе загрози для українських експортерів в найближчій перспективі і вимагає пошуку нових перспективних ринків.

Висновки. Використання матриці «темпи росту експорту в країну – темпи росту імпорту країни» дає змогу здійснити об'єктивний аналіз наявних експортних ринків та визначити перспективні напрями диверсифікації. Перевагами такого підходу є те, що висновки ґрунтуються не на аналізі потенційних, гіпотетичних ринків країн, з якими не здійснювались зовнішньоторговельні операції, а даних фактичного експорту. До перспективних експортних ринків вітчизняного сухого знежиреного молока віднесемо: Пакистан, Бангладеш, Узбекистан, Єгипет та Мексика.

Список використаних джерел:

1. Trade Map International Trade Centre UNCTAD/WTO (ITC) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trademap.org/>.
2. Статистичний щорічник України. 2015 рік [Електронний ресурс // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Food outlook. Biannual report on global food markets, 2016 [Електронний ресурс] // Food and Agriculture Organization of the United Nations. – Режим доступу: www.fao.org/3/a-I5703E.pdf

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ДЕРЕВИНИ В МІСЬКИХ УМОВАХ

Балджи М. Д.,

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки та планування бізнесу
Одеського національного економічного університету*

Вступ. На сучасному етапі розвитку незалежної України провідне місце займають питання залучення альтернативних джерел енергії, теплопостачання. Одним з таких напрямів може стати широке залучення енергетичної деревини, яку у всьому світі використовують активно не лише в приватному господарстві, а й на біоенергетичних електростанціях.

В наукових колах енергетичне використання деревини та відходів її переробки обговорюється вже давно і в деревопереробній галузі впроваджено повсюдно. Однак на рівень державної політики питання енергетичного використання деревної біомаси в Україні були реально винесені тільки в 2009 році і до сьогодні ще остаточно не вирішені. Тому актуальність цієї проблеми очевидна, проте з метою її ефективного результату, вважаємо за доцільне відзначити вагомість окресленої проблеми для міст і містечок, які значною мірою потребують тепло- та енергопостачання, що особливо стосується південних регіонів – небагатих на власні ресурси деревини.

Мета та методи. Мета дослідження полягає у розгляді питань щодо активного впровадження енергетичної деревини та її використання в міських умовах. Для її вирішення були використані загальні методи наукового пізнання.

Результати. Сегмент ринку використання альтернативних носіїв теплової енергії має широкий розмах у європейських країнах. ЄС ухвалив директиву щодо активізації розвитку відновлювальної енергетики, відповідно до якої країни Євросоюзу до 2020 року зобов'язані збільшити частку відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) при видобутку тепла та електроенергії до 20 % [1].

Через збільшення споживання ресурсу практики все частіше стикаються з необхідністю пошуку додаткової сировини. Обсяги відходів деревини, що використовувалися, сьогодні стають недостатніми. До того ж криза скоротила обсяги лісозаготівельної галузі й деревообробки в усьому світі, відтак значно підвищилися ціни на сировину, тому були запропоновані інші шляхи вирішення проблеми: вирощування дерев, що швидко ростуть; імпорт тирси та виробництво пелет; виробництво агропелет.

Реальні практичні дії з розробки державного регулювання питань енергетичного використання деревної біомаси розпочалися з ухваленням Закону України «Про альтернативні види палива» [2], який надає всі необхідні законодавчі підстави та економічні стимули для впровадження сучасних технологій енергетичного використання деревної біомаси.

Енергетична деревина – це дерева і чагарники, які вирощують задля енергетичних потреб. Першим терміном, який використовується в енергетичному лісівництві, виявляється Short Rotation Forestry (SRF), або лісівництво з коротким оборотом рубки. Воно має на увазі вирощування дерев інтенсивним чином з метою отримання максимальної віддачі та продуктивності в найкоротші терміни. У результаті може вийти ліс як такий, а це може перерости в традиційне виробництво деревини з потенціалом використання її як деревного палива, але вже як побічного продукту [3].

Щорічно в Україні споживається близько 200 млн. тонн умовного палива, при цьому видобуток із природних джерел країни становить лише 80 млн. тонн. Частка відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) в первинному споживанні енергії в країнах ЄС досягла 12, 5%. Тим не менш, 49 % ВДЕ виробляють із деревини і вторинних деревних ресурсів. Якщо обсяг використання біомаси зростає, то відносна частка біомаси в ВДЕ знижується щороку, що пояснюється стрімко зростаючим виробництвом вітрової енергії, виробництвом біогазу та сонячної енергії (наприклад, виробництво біопалива та вітрової енергії подвоїлося за останні 5 років) [4]. Вільні обсяги деревної біомаси, яка може бути використана для енергетичних потреб на підприємствах Державного агентства управління лісовим господарством становлять щороку близько 2,5 млн. м³. Потенціали лісової біомаси було оцінено для всіх лісових земель України (насадження із зімкнутим наметом), площа яких становить 9,4 млн. га, або 15,7 % території України. Теоретичний і технічний потенціали лісової біомаси – 312,24 ПДж і 89,08 ПДж відповідно [5].

Попит на енергетичні культури призвів до їх клонування з більш придатними характеристиками та показниками, такими як стійкість до морозів, засухи, шкідників та енергетичної цінності. Вибір конкретної енергетичної культури для вирощування залежить від низки чинників, як-от: тип ґрунтів, доступ до води, вид ландшафту, транспортні розв'язки, місцезнаходження потенційного споживача (котельня чи електростанція), конкуренція з іншими культурами й соціальна думка з приводу цього питання. При вирощуванні енергетичних культур обирають культуру, найпридатнішу до певного типу ґрунту і кліматичних умов. Це з урахуванням подрібнення, висушування і належного зберігання. Отримання прибутків від екологічних вигод є одним з інструментів, щоб створити більше місця для енергетичних культур та використання біомаси. Технічні бар'єри для рідкого біопалива набагато менші, ніж для твердого, оскільки рідкі палива – традиційні й давно відомі культури.

На сьогоднішній день відомо близько 20 видів рослин, які швидко зростають і які можна вирощувати для отримання рослинної біомаси в інтересах біоенергетики. Це евкаліпт, тополя, верба, міскантус та інші. Зібрану біомасу використовують для спалювання в спеціальних твердопаливних котлах для

виробництва теплової та електричної енергії; ця біомаса може бути також сировиною для виробництва пресованого твердого біопалива, такого як паливні гранули і брикети. При згорянні біомаси на електростанціях або в котлах в атмосферу викидається тільки CO₂, який був поглинений рослиною в період зростання. Одним з результативних деревинних енергетичних ресурсів для півдня України можна вважати енергетичну вербу, яка на 20 % ефективніше, ніж джерело енергії від будь-якого іншого дерева. Для висадки енергетичної верби на 1 га потрібно від 13 до 15,5 тис. дерев. Експерти радять засаджувати площі не менше 5 га, а промислові плантації повинні займати близько 50 га [6].

Крім енергетичних цілей, верба також ефективна для цілей рекультивації та збагачення ґрунтів. Так, промислові плантації енергетичної верби попереджають ерозію ґрунтів, сприяють збагаченню ґрунту мікроелементами і мінералами, поліпшенню екології та біологічного різноманіття навколишнього середовища [7]. Рослина вважається перспективною для створення високопродуктивних енергетичних плантацій.

Пропозиції з використання енергетичної верби були запропоновані для комунального підприємства «Міськзелентрест». В планах через два роки можливий збір 40 тонн біомаси. Але 10 % від зібраної маси планується розмножити та ще через два роки урожайність буде 100 тонн, з роками обсяг поставок збільшиться. Період розрахунку інтегральних показників складе 49 місяців. Період окупності це час, необхідний для покриття початкових інвестицій за рахунок чистого грошового потоку, що генерується інвестиційним проектом. Він зіставляє 46 місяців, а зі ставкою дисконтування 30% на три місяці більше, тобто через 4 роки проект окупиться і з кожним роком чистий дохід почне збільшуватись. Відношення між середньорічними надходженнями від реалізації проекту і величиною початкових інвестицій, або середня норма рентабельності, дорівнює 58,06 %. Чиста поточна вартість дорівнюватиме 21181 грн., вона визначається як сума дисконтованих надходжень за вирахуванням витрат, одержуваних у кожному році протягом терміну впровадження проекту. Індекс прибутку, або відношення віддачі капіталу до розміру вкладеного капіталу, – 1,35 одиниць. Коефіцієнт окупності (внутрішня ставка рентабельності), яка показує у нас 46,79 %, є очікуваною прибутковістю проекту. Очікувана прибутковість проекту, розрахована з огляду на особливості грошового потоку проекту у разі, якщо під час реалізації проекту відбудеться значний відтік грошових засобів, – 28,35%. Тобто загрози наявні, але незначні. Період часу до моменту, коли проект почне давати прибуток, становить 3,5 роки.

Висновки. Використання енергетичної деревини – перспективний напрям для України. Запропонований проект може бути використаний для будь-якого комунального підприємства міста чи містечка, завдяки чому воно здатне відновити свою виробничу діяльність на такому рівні, який дозволив би погасити всі борги і завоювати міцне місце на ринку озеленення міста.

Список використаних джерел:

1. Директива Європейського парламенту та ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 року про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел та якою вносяться зміни до, а в подальшому скасовуються Директиви 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС // Офіційний вісник Європейського Союзу. – 2009. – L 140. – с.16-62.

2. Закон України «Про альтернативні види палива» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1391-14>
3. Енергетичні деревні культури: маленький шанс великих можливостей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua>.
4. Чучуй В. П. Альтернативні джерела енергії [Текст]: навч. посіб. для студентів вищ. учб. закл. / В. П. Чучуй, С. М. Уминський, С. В. Інютін. – Одеса: ТЕС, 2015. – 494 с
5. Панічев р. Шанси для безстрашних: енергетична перспектива деревини [Електронний ресурс] / Р. Панічев // Український лісовод – Режим доступу: <http://www.lesovod.org.ua/node/3014>
6. Енергетична лоза та інші поновлювані джерела енергії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukragroconsult.com/data/research/ukrainia-energeticheskaya-loza-i-drugie-vozobnovlyaemye-istochniki-energii>
7. Энергетическая верба (Salix Viminalis) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.alterenergy.info/interesting-facts/113-the-biofuel-technology/781-salix-viminalis>

РОЛЬ ХІМІЧНИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ РОСЛИН В ІНТЕНСИФІКАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Василенко Л. В.

здобувач ННЦ «Інституту аграрної економіки»

Вступ. Важливим фактором підвищення рівня родючості ґрунтів і збереження врожаю вважається застосування пестицидів. Так, за даними закордонних експертів, у світі щорічні втрати потенційного врожаю від хвороб, шкідників і бур'яну досягають 35 % і оцінюються сумою в 90 млрд. дол. США [1]. За даними Інституту захисту рослин, в Україні щорічні втрати врожаю від шкідників, хвороб і бур'янів становлять близько 30 %, зокрема, зерна 25–30 %, цукрових буряків – 20–27 %, соняшнику – понад 23–25 %, картоплі – 32–35 %, овочів – 27%, плодкових насаджень – 48% і більше. Тому питання застосування хімічних засобів захисту рослин важливі для будь-якої країни.

Мета та методи. Мета роботи – визначити місце і роль хімічних засобів захисту рослин в інтенсифікації аграрного виробництва. Основними методами дослідження є методи наукового пізнання, логічного узагальнення, а також методи статистичної обробки інформації.

Виклад основних результатів. Пестициди – це широке поняття, що охоплює хімічні сполуки різних класів, які застосовують для боротьби з шкідливими організмами у сільському господарстві, медицині, промисловості, нафтодобувній галузі та в інших випадках. В найбільших масштабах пестициди використовують у сільському господарстві. Щорічно людство використовує більше мільйона тонн пестицидів, з них 60 % – у сільському господарстві. Застування заходів, спрямованих на підвищення урожайності сільськогосподарських культур, особливо стає актуальним у зв'язку із зростанням населення світу й необхідністю нарощування інтенсифікації сільського господарства. У теперішній час на Землі проживає понад 7 млрд. людей, які споживають 2,6 млрд. тонн продовольства на рік. За прогнозами ООН, до 2025 року населення планети зросте до 8,3 млрд, а споживання продовольства підвищиться до 4,5 млрд тонн на рік. Водночас площа земель сільськогосподарського призначення не збільшиться. Основний шлях нарощування виробництва сільськогосподарської продукції за незмінної посівної площі – це підвищення урожайності культурних рослин. Поряд із

внесенням мінеральних добрив та селекцією важливим ресурсом є застосування хімічних засобів захисту рослин.

Дослідженнями доведено, що пестициди, в цілому, не погіршують біохімічні показники якості урожаю при дотриманні норм і термінів їх внесення. Разом з тим, використання морально застарілих препаратів, порушення доз і термінів їх внесення можуть призвести не тільки до втрат сільськогосподарської продукції, а й до погіршення її якості, а в деяких випадках вона може стати навіть небезпечною для здоров'я людей і тварин. Відтак постає завдання – покращення технології використання препаратів, застосування їх у оптимальних дозах і здійснення постійного контролю за якістю продукції. Підтвердженням цього факту є те, що в Японії хімічними засобами захисту рослин обробляють 100 % посівної площі, а середня тривалість життя в цій країні – одна з найвищих у світі [3]. схожа ситуація спостерігається і в інших країнах. Зокрема, у Німеччині та Угорщині попри значне пестицидне навантаження зростає число диких тварин.

З огляду на важливість застосування хімічних засобів захисту рослин економічні розвинені країни світу продовжують збільшувати свої витрати на їх використання. Так, у Німеччині в останні роки витрати на застосування пестицидів становлять 290–420 євро на один гектар посівів [2]. У США внутрішній ринок засобів захисту рослин щорічно досягає 10 млрд. дол. [2].

Таким чином, не заперечуючи той факт, що пестициди справді становлять потенційну загрозу як навколишньому природньому середовищу, так і суспільству в цілому, зумовлюють подекуди серйозні екологічні проблеми і шкодять здоров'ю людей, маємо зазначити і їх переваги. Це, по-перше, їх універсальність, тобто гарантований захист сільськогосподарських рослин від шкідливих комах, кліщів, нематод, збудників хвороб і бур'янів. По-друге, висока продуктивність праці при хімічних обробках за рахунок їх механізації. Високопродуктивні обприскувачі, аерозольні генератори, що протравлюють установки і інші засоби механізації, дозволяють за короткий час виконати значний об'єм робіт, що необхідно при загрозі повної втрати сільськогосподарської продукції. По-третє, хімічний метод відрізняється високою ефективністю: від застосування хімічних засобів гине 80-90 % шкідливих організмів.

Слід також зазначити, що часом ЗМІ перебільшують негативний вплив засобів захисту рослин на стан здоров'я людей. Так, підраховано, що у світі щорічно отруюються пестицидами біля 1 млн. людей, з них близько 2 тис. з летальними випадками [4]. Проте, за даними ВОЗ, це у майже 1500 раз менше, ніж від алкоголю і 350 разів менше порівняно із смертями від медикаментів. Щодо України, то у структурі професійних захворювань робітників сільськогосподарства отруєння пестицидами становлять лише 0,3–0,4 % [4].

Повна відмова від засобів захисту рослин неможлива через низку причин.

По-перше, в умовах постійного зростання чисельності населення пестициди слугують засобом збереження врожаю і підвищення урожайності. Крім того, вчені із США і Німеччини порахували, що відмова від застосування хімічних засобів захисту рослин, призведе не тільки до значного зменшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, а й до збільшення роздрібних цін на продукти харчування на 50–70% [2].

По-друге, не зважаючи на певні прогресивні селекційні розробки, вони не можуть слугувати повноцінними заміниками пестицидів. Крім того, недоцільно протиставляти застосування пестицидів біологічному землеробству. Відмова від застосування хімічних засобів захисту рослин ще не означає здорового харчування. сільськогосподарські культури, заражені хворобами чи шкідниками, можуть завдати значної шкоди здоров'ю людей і тварин. Так, фітопатогенні гриби можуть утворювати токсичні речовини, а продукти, уражені шкідниками, можуть містити екскременти з групи канцерогенних, що є більш небезпечним, ніж пестициди.

По-третє, застосування лише біологічних засобів захисту рослин не гарантує забезпечення рівноваги у природі, а значить не може виступати гарантом екологічної безпеки. Штучно втручаючись у природні процеси, можна порушити природний баланс.

Висновок. Хімізація, зокрема застосування засобів захисту рослин, була і залишається одним з найважливіших факторів ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва. саме вона є об'єктивно необхідним заходом подальшого підвищення рівня ефективної родючості ґрунтів та інтенсифікації аграрного виробництва.

Список використаних джерел:

1. Богданов И. Н. Химизация в отраслях АПК / Богданов И. Н., Мерзликин А. С. и др. – М.: Росагропромиздат, 1989. – 365 с.
2. Голубев А. В. Экономико-экологические основы сельскохозяйственного производства / Голубев А. В. – М.: Колос, 2008 – 296 с.
3. Корчинська О. А. Організаційно-економічне регулювання розширеного відтворення родючості ґрунтів / Корчинська О. А. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2015. – 338 с.
4. Харченко О.А. Острые отравления пестицидами в структуре профессиональной заболеваемости у работников сельского хозяйства / Харченко О.А., Балан Г.М., Бабич В.А. и др. // сучасні проблеми токсикології. – 2011. – №5. – с.150-151.

РОЛЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В АГРАРНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Голубев А. В.,

*аспірант кафедри економіки підприємства та менеджменту
Академії праці соціальних відносин і туризму*

Постановка проблеми. В умовах реформування та розвитку сільського господарства на базі колективних сільськогосподарських підприємств сформувалися нові агроформування, зокрема, це фермерські господарства, сільськогосподарські кооперативи, акціонерні товариства та інше. Відбулися процеси роздержавлення землі та її перерозподіл між різними формами сільськогосподарського господарювання. Загалом у галузі створено понад 40 тис. підприємств ринкового типу, які використовують понад 20 млн. га сільгоспугідь і є основною виробничою базою аграрного сектору економіки України. Так, сільськогосподарські підприємства разом із фермерськими господарствами забезпечують понад 55 % валового виробництва.

Вагомий внесок щодо вивчення сутності та оцінки функціонування сільськогосподарських підприємств різних форм власності і господарювання зробили відомі українські вчені: Ю. Лупенко, М. Малік, В. Месель-Веселяк, П. Макаренко, Л. Мельник, Л. Молдаван, Ю. Макаров, П. Саблук, І. Червен та інші. Однак, щодо ролі та функціонування в Україні фермерства залишаються ще багато не вирішених як теоретичних, так і практичних питань.

Метою статті є визначити економічно-соціальну сутність та роль фермерської діяльності в галузі, провести аналіз та дати оцінку ефективності виробництва у вітчизняних фермерських підприємствах.

Виклад основних результатів дослідження. За даними Державної служби статистики, у 2015 р. у власності сільгоспідприємств та фермерських господарств і користуванні особистих селянських господарств аграрного сектору було загалом 36417,6 тис. га сільськогосподарських угідь, якими користувалися на орендній основі 7,8 тис. сільськогосподарських підприємств та 32,3 тис. фермерських і володіли на правах приватної власності 4,2 млн особистих селянських господарств.

Із загального землекористування і землеволодіння 16240,3 тис. га, або 44,6 % загального земельного фонду знаходились – у господарській діяльності сільськогосподарських підприємств, 4308,6 тис. га (11,8 %) – у фермерських господарствах та 15868,7 тис. га (43,5%) – в особистих селянських господарствах [2, с. 298]. середній розмір земель в них становив відповідно 2082,0 га, 118,3 та 0,44 га сільськогосподарських угідь [3, с. 152].

Як засвідчує досвід країн ЄС, саме за рахунок фермерських господарств забезпечуються як часткова (Польща, Німеччина), так і повна (Фінляндія) зайнятість сільського населення та продовольча безпека країн [4, с. 111–115].

В Україні фермерські господарства разом із особистими селянськими господарствами належать до малого бізнесу. Проте фермерські господарства мають більші розміри земель в користуванні, більше працівників та вищий рівень інтенсифікації. Тому на противагу особистим господарствам фермерські мають кращу можливість постійно вдосконалювати технологію та збільшувати асортимент виробництва, а відтак – ефективніше вести виробництво.

У період 200-2015 рр. частка виробництв сільськогосподарської продукції фермерських господарств в загальних обсягах виробництва збільшилась із 2,1 до 7,9 %, зокрема – продукція рослинництва з 3,1 до 10,4 %, тваринництва з 0,4 до 1,9 %. Цьому слугувало насамперед, збільшення в них землекористування. У цей період площа сільськогосподарських угідь зросла більш ніж удвічі, зокрема ріллі – у 2,1 раза, а з розрахунку на одне господарство їх площа збільшилась в середньому у 2,4 та 2,5 раза і у 2015 році становила відповідно 134,5 та 130,7 гектара. Загальна чисельність працівників у них за цей період також зросла на 31 %, і в розрахунку на 100 га сільгоспугідь становила середньому 2,1 працівника (для порівняння: в 2000 р. – 3,3 працівника). При цьому, кількість членів фермерських господарств зменшилась на 40 %.

У 2015 р. вони виробили близько 7,7 млн тонн зерна і зернобобових; 2,2 млн тонн соняшнику; 52,3 тис. тонн м'яса та 177,4 тис. тонн молока. Частка

їх валового виробництва у загальному валовому виробництві в галузі у 2015 р. становила 7,6 %, зокрема зерна і зернобобових – 12,7 % при рентабельності – 38,6 %; соняшнику – 19,4 і 71,5 %; м'яса – 2,3 і 3,3; молока – 1,7 і 20,5 %.

За результатами своєї діяльності фермерські господарства у 2015 р., нарощуючи з року в рік валове виробництво продукції та підвищуючи її ефективність, додатково забезпечили загалом чистого доходу (виручка від реалізації продукції) 1699,3 млн грн, або у 2,54 рази більше, ніж у 2010 р.

Висновки. Проведені дослідження досить наглядно засвідчують те, що у сучасних умовах фермерські господарства є досить потужним каркасним елементом розвитку агропромислового виробництва в Україні. Крім вирішення економічних і продовольчих завдань вони відіграють важливу роль у розв'язанні соціальних проблем на селі і сільських територіях взагалі.

Для розвитку фермерства в Україні необхідно: відлагоджений правовий механізм створення фермерських господарств, зокрема дозвільної процедури їх створення, підтримка малого і середнього підприємництва, урегулювання правил їх діяльності та подальшої трансформації підприємств фермерських господарств у сімейні-фермерські господарства, надання їм особливого режиму оподаткування та пільгового кредитування.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про фермерське господарство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/973-15>.
2. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011–2015 рр. [ред. Ю.О. Лупенко]. –К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. –546 с.
3. Сільське господарство України 2015 р. статистичний збірник [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Табінський В.А. Аналіз стану фермерських господарств в Україні / Табінський В. А., Колесник Є. О., Сіліна І. С. // Молодий вчений. – 2016. – №6 (33). – с. 111–115.
5. Україна очима німецького фермера: я щасливий тут, на Черкащині! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk>.
6. Махортов Ю.О. сучасний стан і перспективи розвитку фермерства в Україні / Ю.О. Махортов, В. Л. Дмитренко // Вісник аграрної науки. – 2003. – № 6. – с. 73–76.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Гуляєва Л. П.,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів Академії праці, соціальних відносин і туризму

Вступ. Кризові процеси світової економіки, загострення соціально-економічних проблем у Європейському союзі (ЄС) висувають завдання принципового реформування європейських фінансових ринків. Виникає

потреба у побудові принципово нової – сталої фінансової системи¹, здатної продукувати фінансові послуги з урахуванням соціально-екологічних факторів та забезпечувати ефективне фінансування потреб сталого розвитку. Як зазначають експерти програми ООН «UNEP Inquiry», «Глобальна фінансова система потребує перебудови для фінансування інклюзивного, процвітаючого і екологічно безпечного майбутнього, іншими словами: для досягнення стійкого розвитку» [1]. сказане надзвичайно актуальне і для фінансового сектора ЄС.

Мета та методи. Метою дослідження є характеристика ключових напрямів трансформації фінансового сектору ЄС для посилення його позитивної ролі у забезпеченні сталого розвитку. Здійснено огляд ініціатив ЄС, спрямованих на формування в регіоні сталої фінансової системи.

Результати. З 2008 р. ЄС розпочав активне реформування фінансового сектору, наслідком чого має стати формування у регіоні сталої фінансової системи. За цей час Європейська Комісія ухвалила понад 40 нормативно-правових актів, покликаних встановити нові правила для європейської та глобальної фінансових систем, перетворити фінансовий сектор Європи у безпечний, відповідальний та стимулюючий економічне зростання сектор економічної системи; створити банківський союз для зміцнення євро.

Вихідну ситуацію щодо формування у Європі сталої фінансової системи можна визначити як далеку від ідеалу, проте спостерігаємо значні успіхи у цьому напрямі. Зокрема, Європа поступово перетворилася у світового лідера соціально-відповідальних інвестицій та «зелених» фінансових операцій. Зокрема, саме на Європу нині припадає 63,7% світового обсягу фінансових активів, менеджмент яких здійснюється на засадах ESG-концепції (інноваційний підхід врахування екологічних, соціальних та управлінських факторів, який застосовують інвестори та фінансові посередники під час формування інвестиційного портфелю та фінансування проєктів). 47 % фінансових установ, які приєдналися до ініціативи Принципи відповідального інвестування (PRI, передбачають урахування соціально-етичних принципів при наданні проєктного фінансування), розташовані саме у Європі [2]. сукупні обсяги емітованих протягом 2012-2015 рр. зелених облігацій Франції, Великобританії та Німеччині у 1,4 рази перевищують аналогічний показник США та у 21 раз показник Китаю [1, с. 55].

З огляду на європейський досвід та регулятивні практики виокремлюють п'ять ключових пріоритетів формування сталої фінансової системи у ЄС, відомих як «5R сталих фінансів» (рис. 1). Цей підхід передбачає активізацію всієї фінансової системи на забезпечення сталого розвитку, як інститутів публічних фінансів (органів влади), так і комерційних фінансових посередників, мобілізацію коштів населення задля інвестування їх у забезпечення довготермінових цілей економічного зростання.

Для втілення цього пріоритету започатковано створення нових фінансових

¹ Наразі маємо труднощі щодо формування понять «стала фінансова система», «стала банківська діяльність», «сталі розвиток фінансового сектору». Ці терміни активно використовують у офіційних документах Європейської комісії, публікаціях провідних міжнародних організацій (наприклад, ООН окрему програму «inquiry» присвячує розбудові «Sustainable Financial System»), проте не даєть їх тлумачення. Під сталими ініціативами у цьому дослідженні розуміємо таку діяльність фінансових посередників чи регуляторів фінансового сектора, що спрямована на забезпечення сталого розвитку суспільства.

інститутів, з-поміж яких Європейський Фонд стратегічних інвестицій. Цей фонд заснований у 2014 р. відповідно до інвестиційного плану голови Єврокомісії Ж.-К. Юнкера для фінансування проектів у 2015-2017 рр. на загальну суму 315 млрд. євро в таких сферах, як стратегічна інфраструктура, освіта, дослідження і розвиток, інновації, підтримка малих підприємств, а також відновлювана енергія та енергоефективність у країнах Європи [3].

Одночасно реалізується реформа, що передбачає: об'єднання ринків капіталу ЄС (the Capital Markets Union action plan), створення єдиного механізму банківського нагляду (Single Supervision Mechanism); впровадження єдиного механізму роботи з проблемними банками (Single Resolution Mechanism) та Європейської схеми страхування вкладів (European Deposit Insurance Scheme) для мобілізації фінансової системи Європи та її переорієнтування на обслуговування реального сектора економіки.

Висновки. ЄС на офіційному рівні задекларував необхідність трансформації фінансового сектора у сталу фінансову систему, тим самим визнавши недосконалість функціонування наявних фінансових інститутів та необхідність змін. Важливо, що задекларовані зміни супроводжують реальні реформи, спрямовані на фінансування цілей сталого розвитку, посилення контролю за ризиками фінансових операцій, посилення відповідальності та інформаційної прозорості учасників фінансової системи, розробка та впровадження нової стратегії розвитку фінансової системи зі стійким фокусом.

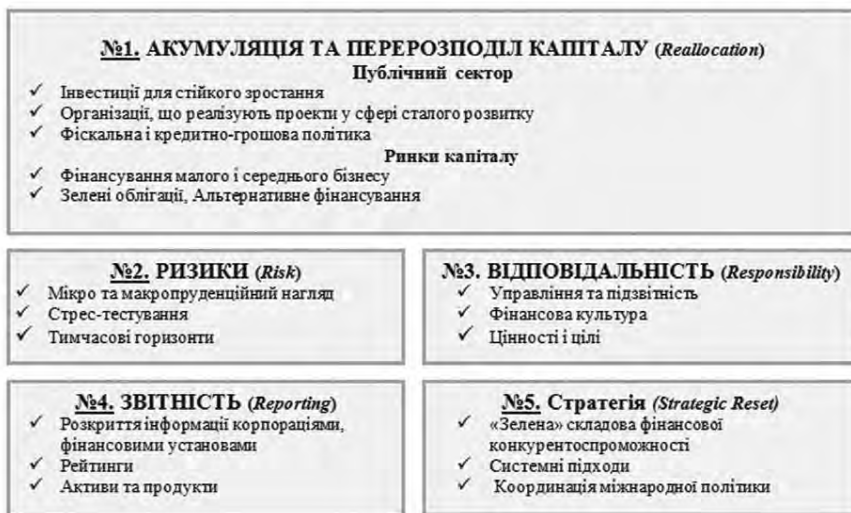

Рис.1. «5 R сталих фінансів» (ключові пріоритети формування сталої фінансової системи ЄС)

Джерело: The UNEP Inquiry [1]

Список використаних джерел:

1. The financial system we need: from momentum to transformation [Електронний ресурс] / The UNEP Inquiry, 2nd Edition, October 2016. – Режим доступу:http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/09/The_Financial_System_We_Need_From_Momentum_to_Transformation.pdf
2. Building a Sustainable Financial System in the European Union: the five 'R' softmarket and policy innovation for the green transition [Електронний ресурс] / International Environment House, March 2016. – Режим доступу: http://unepinquiry.org/wpcontent/uploads/2016/04/Building_a_Sustainable_Financial_System_in_the_European_Union.pdf
3. Investment Plan [Електронний ресурс]/ European Commission. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan_en

ЧИННИКИ СТРУКТУРНИХ ЗМІН СТАНУ ТА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

*Донцов О. О.,
кандидат географічних наук,
доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Важко уявити сучасний світ без туризму, який є не тільки практикою суспільного життя, а й впливає на світовий розвиток, як особливий вияв і чинник глобалізації. Він став невід’ємною соціально-економічною сферою діяльності суспільства. Туризм збагачує і вдосконалює соціально-економічну інфраструктуру й міжрегіональне співробітництво країн, держав і народів.

Розвиток туризму в державі впливає на процвітання, як економіки в цілому, так і окремих її секторів. В багатьох країнах продаж туристичних послуг, як особливий вид споживання матеріальних і духовних благ, послуг і товарів – став важливою статтею державних доходів. Однак значення туризму не обмежене економічними вигодами. Туристична активність стає одним із показників якості життя населення. До того ж це – одна з найактивніших форм спілкування людей, що сприяє становленню і розширенню культурних зв’язків, зміцненню співробітництва та дружби. Тому актуальним є вивчення туризму в цілому, його складових, і зокрема чинників, що впливають на стан, розвиток та перспективи.

Мета роботи: провести аналіз й узагальнення підходів до системи чинників, дія яких позначається на стані та розвитку туристичної сфери; доповнити характеристику чинників з огляду впливу людини на їхній прояв; визначити пріоритетні напрямки науково-дослідних робіт для розвитку туризму на регіональному рівні.

Результати. Туризму, як системі знань, присвячені праці науковців: О. Бейдика, В. Герасименко, В. Данильчука, О. Любіцевої, П. Масляка, Я. Олійника, А. Парфіненка, Т. Сокол, В. Сідорова, Б. Яценка та ін. Разом з тим окремі його аспекти досліджені недостатньо і потребують подальшого розгляду. Вплив різних чинників щодо структурних змін та розвитку туризму, складають важливий напрям наукового пошуку.

Проведений аналіз й узагальнення наукових праць та публікацій виявив, що ряд авторів схильні до розгляду та характеристики чинників (факторів) впливу на стан і розвиток туризму з огляду змін, що відбуваються у житті суспільства. До найзначущих з належать так звані зовнішні (екзогенні): природно-географічні, культурно-історичні, економічні, соціальні, демографічні, політико-правові, технологічні, екологічні. Другий вид складають внутрішні (ендогенні) фактори – це явища і тенденції, що виявляються безпосередньо в сфері туризму. До них відносять: розміщення, транспорт, харчування, зв'язок, рекреацію, торгівлю, а також кадрове забезпечення та його діяльність у реалізації туристичних послуг [2, с. 150].

Оскільки туризм є складною системою, що втілює кілька рівнів взаємодії з людиною, суспільством та навколишнім світом, інший погляд на феномен туризму – через висвітлення його основних функцій. В умовах глобалізації виділяють функції туризму: економічну, соціально-культурну, рекреаційну, екологічну, гуманістичну, комунікативну, світоглядну [3, с. 36].

Окремі науковці висвітлюють елементи природного ландшафту та соціально-економічної сфери кризь призму взаємовпливу держави і туризму. В наш час у громадян зростає потреба в інформації про країни, розширенні знань про природу, розміщення населення, господарства, соціально-економічні проблеми різних країн і регіонів світу [1, с.10].

Як бачимо вживання тотожних термінів (фактори, чинники), або зведення до (функцій елементів), що тісно пов'язані і переплетені різняться лише за трактуванням, а загалом по суті схожі. Ці чинники розглядають й аналізують з погляду різних можливих впливів на людину і світ в сфері туризму.

Натомість поряд із зазначеними науковими підходами, автор пропонує доповнити характеристики впливу на туристичну сферу через зворотній зв'язок, а саме можливостей та наслідків впливу людини (соціуму) на вказані чинники. З цією метою виділено три групи:

1) чинники планетарного масштабу, дія яких не залежить від людей, які можливо лише спрогнозувати, вжити запобіжних заходів для пом'якшення їх руйнівної дії (природні стихії, аномалії, зміна клімату, землетруси, зливи, цунамі, геомагнітні бурі, вулкани та ін.);

чинники існуючого природного середовища та історично-культурної спадщини, які за діяльністю людей можливо зберегти, або відтворити чи примножити (екосистема, заповідники, історичні та архітектурні пам'ятки, види тварин і рослин та ін.);

чинники, що стаються через людську діяльність залежно від її ефективності можуть мати як позитивний вплив, так і негативні наслідки на туризм:

позитив: державна підтримка, новітні технології, сучасні засоби комунікації, Інтернет, транспорт, гуманізація, безпека, природоохоронні заходи, освіта, спрощення туристичних формальностей;

негатив: екологічні катастрофи, вичерпність ресурсів, економічні кризи, недосконалість законодавчої бази, політична нестабільність, війни, тероризм тощо.

Останнім часом під впливом глобалізаційних процесів відбувається урізноманітнення функцій туризму, формується нова парадигма туризму XXI ст., яка акумулює такі компоненти: мобільність, туристифікація простору, сталий розвиток, екологізація, гуманізація, соціальний туризм, соціологізація, технологізація [3, с.46].

Різноманітні природні ландшафти, унікальна історико-культурна, архітектурна спадщина, самобутній побут і традиції України сприяють розвитку туризму в усіх куточках нашої дежави. Разом з тим під впливом чинників природно-географічних, культурно-історичних, економічних, соціальних, політико-правових формується стан і спеціалізація, визначаються масштаби, темпи і напрями розвитку туристичної діяльності. Відбуваються зміни потужності та напрямів туристичних потоків, набору специфічних товарів і послуг на туристичному ринку.

Актуальним при формуванні державних програм соціально-економічного розвитку окремих регіонів і зокрема організації на їхній території ефективної туристичної діяльності залишається виважений підхід в поєднанні з господарською діяльністю та природними факторами, розширенням територіально-рекреаційного комплексу. Нагальним стає проведення робіт щодо удосконалення складу та облікової інвентаризації об'єктів історико-культурної спадщини, природно-заповідного фонду, задля збереження і примноження специфічного середовища й унікальності, притаманної місцевості даного регіону.

Висновки. Всебічне дослідження, аналіз і врахування чинників впливу на розвиток туризму для різних регіонів країни має стати одним з пріоритетних напрямів науково-дослідних робіт науковців, фахівців, творчої молоді у сфері туризму. Вивчення та пізнання природи, механізмів дії, взаємозв'язку, тенденцій поширення різноманітних чинників на сферу туризму та його складові, дозволить діяти ефективно, складати точніший прогноз на майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Масляк П.О. Країнознавство / П.О.Масляк. – К.: Знання, 2007. – 292 с.
2. Олійник Я.Б. Підходи до розкриття теми «Фактори розвитку туризму» / Я.Б.Олійник // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. – 2006. – Вип.6. – с.149 – 153.
3. Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство / А. Ю.Парфіненко, В.І.Сідоров, О.О.Любіцева. – 2-ге вид. – К.: Знання, 2015. – 551с.

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ

Жук О. І.,

старший викладач Академії праці, соціальних відносин і туризму

Вступ. Сьогодні під «маркетингом» розуміють організований, систематичний процес продажів, за якого основні роботи – від прогнозу до складування і рекламування – об'єднані разом та скоординовані. Все це добре і ефективно працювало у період до кризи. Більшість українських компаній і

не замислювались достатньо серйозно про свій бізнес, про своїх споживачів, конкурентів тощо. Після кризи реальністю для них стало не тільки погіршення в бізнесі, але для багатьох – вихід з ринку та закриття підприємств.

Мета. Ця розробка має на меті окреслити основні складові маркетингових стратегій підприємства.

Основні результати. Бізнес – це процес, який перетворює такий особливий вид ресурсів, як знання, в економічні цінності. Мета бізнесу – створити споживача, тобто залучити незалежного зовнішнього суб'єкта, здатного обирати і готового сплачувати за товар. Дивлячись зсередини, важко з'ясувати, що змушує покупця платити. Необхідно подивитись на бізнес ззовні. Зробивши це, можна приступати до вибору напрямку руху і засобів здійснення наміченого [3].

Бізнес – це складна система, стан якої залежить не тільки від того, що відбувається всередині, а й значною мірою від того, що відбувається навколо. Стратегічний маркетинг допомагає ефективно і збалансовано використовувати наявні ресурси компанії з урахуванням змін зовнішнього середовища [1].

Центральною ланкою стратегічного маркетингу можна вважати потребу споживач рідко купує те, що, на думку виробника товару, йому продають. Платять не за товар, а за отримання задоволення. Але ніхто не може виготовити і продати задоволення як таке – в кращому випадку можна продати засоби для його отримання. Тому єдиним критерієм оцінки ефективності стратегії слугує задоволеність споживача.

Ефективна стратегія маркетингу починається з досліджень [2]. Це об'єктивна вимога, оскільки без точної, повної інформації неможливо перетворювати наявні в компанії знання в економічні цінності. Це єдиний спосіб досягти точного розуміння, кого і як може обслуговувати підприємство, і які потреби воно задовольняє.

Що повинне вивчати підприємство? Перш за все, споживачів. Необхідно розуміти, що споживач хоче, чому він це хоче, як часто він це хоче і яким чином він це використовує. Що ще потрібно досліджувати? Звичайно, конкурентів. Для того, щоб вчасно відреагувати на їхні плани захопити вашу частку ринку. Постачальників – щоб знайти найбільш дешеві і якісні комплектуючі деталі. Посередників – щоб велика частка ринкової маржі залишалася у вашій «кишені».

Також треба вивчати: 1) політичні та юридичні чинники макросередовища підприємства (потрібно бути готовим до змін у політичній ситуації, до змін законів в країні та до адекватних кроків у відповідь); 2) технологічні чинники (їх необхідно вивчати для того, щоб вчасно озброїтися передовими технологіями, і бути готовим до будь-яких нововведень); 3) соціально-економічні фактори (їх необхідно вивчати для того, щоб зростання або падіння цін на ринках, або чергова банківська криза не стали повною несподіванкою і причиною банкрутства, а плани довготермінового розширення бізнесу за рахунок будівництва і інших капітальних вкладень не збіглися з початком негативних демографічних змін в регіоні або з міграцією населення).

Цю інформацію необхідно проаналізувати і зробити висновки за допомогою таких методів, як аналіз господарського і продуктового портфелів, ситуаційний аналіз, аналіз впливу обраної стратегії на рівень прибутковості. В результаті

проведеного аналізу можна визначити можливості та ризики на ринку, а також слабкі і сильні сторони підприємства [5].

Стратегічний аналіз допомагає зрозуміти, чому прями конкурент, раптом вирішив змінити сферу діяльності.

Також потрібно проводити сегментацію і позиціонування. Ефективне сегментування дає змогу оцінити частину цільового ринку, яка дозволить підприємству найкращим чином використовувати її потенціал. Вивчивши свого споживача, потрібно визначити, що відрізняє пропозицію підприємства від пропозицій конкурентів. На який «гачок» можна виловити цільовий сегмент в морі ринку? Саме тому слід подумати про те, як сприймає споживач продукцію або послуги підприємства, в чому відмінність від сприйняття продуктів і послуг конкурентів. Ці питання повинні знайти свої відповіді на етапі, який називається позиціонуванням. Правильне позиціонування надалі заощадує багато грошей, часу і сил співробітників, дозволяє створити ефективний комплекс маркетингу підприємства.

Комплекс маркетингу являє собою набір маркетингових інструментів (4 P), які використовуються компанією для вирішення маркетингових завдань на цільових ринках. Зазвичай весь інструментарій класифікується за чотирма напрямками: продукт, ціна, просування, збут (рух товару) [1].

Комплекс маркетингу – це найболючіше питання для багатьох підприємств. Він вимагає багато уваги, часу, коштів. Найгеніальніший комплекс маркетингу не може залишатися незмінним, навколо підприємства і всередині його постійно відбуваються зміни, які вимагають іншого асортименту, нових цін і реклами, зміни посередників і постачальників і т.п.

Частиною асортиментної політики є брендингова політика підприємства. Ефективне використання торгових марок дозволяє підприємству домогтися впізнаваності своїх товарів, оптимізувати витрати на рекламу і просування, активізувати діяльність торгових посередників щодо просування товару на ринок. Необхідно пам'ятати, що торгова марка може з'явитися тільки після проведення аналізу позиціонування продуктів і послуг підприємства на ринку.

Для кожного директора підприємства проблема організації збуту є найболючішою. Це відбувається з багатьох причин. По-перше, канали збуту продукції складаються з конкретних суб'єктів ринкових відносин – підприємств, складів, дилерів, дистриб'юторів, транспортних компаній і т.п. Кожен з них може допомогти вирішити проблеми, а може і створити їх. При плануванні збуту доводиться вирішувати комплексну задачу, метою якої є повне охоплення цільового ринку з найменшими витратами. Найчастіше спостерігається пряма залежність між рівнем контролю над каналом збуту продукції підприємства та його витратами на функціонування цього каналу. Іноді краще відмовитись від своєї дистрибуції для економії витрат на її обслуговування.

Чому в останні роки на Заході так активно розвивається інтернет-торгівля? Тому, що вона дозволяє знизити трансакційні витрати і налагодити взаємодію практично з кожним споживачем окремо. З одного боку, це дає необмежений доступ до інформації про потреби ринку, з іншого – дозволяє знизити кількість посередників без шкоди для якості обслуговування клієнтів і без кардинального підвищення витрат по збуту [6].

Просування продукції і ціноутворення можна назвати «швидкою допомогою» маркетингу. Змінити і те, і інше можна швидко. Для цього достатньо прийняти відповідне рішення, підготувати необхідні документи, виділити бюджет і, практично, «низький старт» вдався. Але використання різних способів просування продукції буде ефективним тільки тоді, коли правильно визначено цільовий ринок, зібрана і проаналізована інформація про споживання і поведінку представників цільового ринку, правильно представлено товар та налагоджено взаємодію з посередниками. У цих умовах можна приступати до планування реклами, визначатись з методами просування і до PR-діяльності. Помилки можуть коштувати дуже дорого. Вибір засобів для рекламування повинен бути адекватний рішенням про вибір цільового сегменту та за іншими складовими комплексу маркетингу.

Ефективність стратегії маркетингу багато в чому залежить від політики в області цін. Ціни повинні враховувати реальну собівартість виробництва продукції, ціни конкурентів і платоспроможність споживача. Завданнями системи ціноутворення є максимізація прибутку підприємства.

Ефективність стратегії маркетингу багато в чому залежить від того, як побудована служба маркетингу на підприємстві, які завдання, на якому рівні і як вирішуються. Завдання вирішуються фахівцями, а рівень підготовки фахівців-маркетологів дуже важливий.

Засобів і методів контролю в управлінні існує безліч. Але методи контролю маркетингу на підприємстві повинні бути адекватні потребам менеджменту в інформації. Контрольні показники повинні бути чіткими, вимірюваними, легко прогнозованими. Всі плани і програми маркетингу необхідно переводити в бюджетні форми із зазначенням виразних термінів. В іншому випадку важко буде визначити ефективність і контролювати те, що відбувається на підприємстві в області маркетингу [4].

Висновки. В чому полягає ефективність маркетингової стратегії? Це – Задоволений споживач! Якщо підприємець знає те, що його споживач задоволений, а про це свідчать обсяги продажів, зростання частки ринку, співробітники, то це означає, що підприємство досягає своїх цілей, кожний співробітник найкращим чином вирішує свої завдання і знаходиться на своєму місці, а плани підприємства реалістичні.

Список використаних джерел:

1. Гаркавенко С. С. Маркетинг / С. С. Гаркавенко. – [5-те вид., допов.]. – К.: Лібра, 2007. – 720 с.
2. Голубков Е. П. Маркетинговые исследования: теория, методология и практика / Голубков Е. П. – М.: Финпресс, 2005. – 416 с.
3. Друкер П. Эффективное управление: экономические задачи и оптимальные решения / Друкер П. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2003. – 228 с.
4. Котлер Ф. Основы маркетинга: краткий курс. / Котлер Ф. – М.: Вильямс, 2007. – 656 с.
5. Маркетинг/ [ред.-упор. О.І. Сидоренко, Л.С. Макарова]. – [4-те вид.]. – К.: Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2009. – 648 с.
6. Миннетт С. В2В-маркетинг: разные подходы к разным типам клиентов. Полное руководство / Миннетт С. – М.: Вильямс, 2004. – 208 с.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Карпенко Н.В.,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства та менеджменту
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. В сучасних умовах рівень конкурентоспроможності країни, як і рівень її національної безпеки, залежить, насамперед, від здатності продукувати, комерціалізувати та експортувати інновації. Тому в багатьох державах, що є лідерами світової економіки, розроблено документи, якими визначено стратегічне бачення перспектив інноваційного розвитку та формування національної інноваційної системи, здійснюється урядова підтримка реалізації передбачених цими документами заходів (шляхом бюджетного фінансування, податкового стимулювання, кредитування тощо).

Такими документами в Україні, яка теж обрала інноваційний вектор розвитку економіки, є: Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України (затверджена Постановою Верховної Ради України від 13.07.1999 р.), стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів (підготовлена учасниками однойменних парламентських слухань, що відбулися 17.06.2009 р.) та ряд інших. Проте цілісна національна інноваційна система держави на цей час так і не сформована, відсутній дієвий механізм регулювання і стимулювання інноваційної діяльності, що зумовлює актуальність дослідження.

Мета та методи. Визначення чинників, що спричинили фрагментарне виконання стратегії інноваційного розвитку України, а відповідно – сприяли певному зниженню конкурентоспроможності нашої країни, є метою проведення даного дослідження. Для досягнення мети при написанні тез використані такі загальнонаукові принципи і методи, як: комплексно-цільовий підхід і системний аналіз, ситуаційний підхід, логічний і економічний аналіз, статистичний метод та ін.

Результати. В Україні наявні достатні можливості для переходу до інноваційної моделі розвитку економіки: це ще досить потужний (не зважаючи на «відтік мізків») науково-кадровий потенціал; вже створені, але поки що не скоординовані майже всі складові національної інноваційної системи. Так, кількість вітчизняних організацій, які виконували наукові дослідження і розробки, змінювалась від 1344 в 1991 р. до 1143 в 2013 р., на яких, відповідно, працювало 295010 та 77853 науковці. При цьому в 1991 р. в економіці України працювало 8797 докторів наук, а до 2013 р. їх чисельність зросла в 1,87 рази й становила 16450 осіб. У зв'язку з тимчасовою окупацією території України та наявністю ОРДЛО кількість організацій, які виконували наукові дослідження і розробки, в 2015 р. скоротилась до 978, а чисельність науковців – до 63864 осіб [3]. Як зазначалось на світовому економічному форумі, за кількістю сертифікованих ІТ-спеціалістів, науковців та інженерів-дослідників Україна посідає 7 місце у світі,

і це є головною конкурентною перевагою нашої країни у її подальшому розвитку. Основним завданням держави щодо використання цієї переваги є розробка та запровадження дієвих механізмів стимулювання науково-кадрового потенціалу до створення орієнтованих на імпортозаміщення та експорт інноваційних товарів і технологій.

Під час парламентських слухань у 2009 р. їх учасники визначили основні чинники, що перешкоджають здійсненню інноваційної діяльності в Україні: нестача власних коштів (80,1 % обстежених підприємств), великі витрати на нововведення (55,5 %), недостатня фінансова підтримка держави (53,7 %), високий економічний ризик (41 %), тривалий термін окупності нововведень (38,7 %), відсутність коштів у замовників (33,3 %), недосконалість законодавчої бази (40,4 %), відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями (19,7 %), нестача інформації про ринки збуту (17,4%), нестача інформації про нові технології (17,3 %) та ін. [1].

Як свідчить аналіз опрацьованих джерел, станом на кінець 2016 р. перелік основних чинників, що перешкоджають інноваційному розвитку України, залишився майже не змінним. Зокрема, фінансування наукових досліджень здійснюється державою в недостатніх обсягах, адже визначена статтею 34 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» норма щодо забезпечення державою бюджетного фінансування наукової та науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7 % валового внутрішнього продукту (ВВП) України жодного року не була виконана, оскільки бюджетні видатки на наукові дослідження становили 0,3-0,5 %. У 2015 р. цей показник досягнув рекордного рівня – 0,21 %, а питома вага загального обсягу витрат у ВВП становила 0,62%. слід зазначити, що за підсумками 2014 р. у середньому по країнах ЄС-28 такий показник становив 2,03 % (найвищим був у Фінляндії – 3,17 % та Швеції – 3,16 %), що на порядок вище, ніж в Україні [3]. Щоб ввійти до ЄС рівноправним членом, нашій країні необхідно зосередити зусилля на підвищенні конкурентоспроможності національної економіки, активізувати інноваційну діяльність, збільшивши на це видатки з бюджету, застосовавши ефективні механізми залучення коштів венчурних фондів. На нашу думку, відсутність фінансування науки та інноваційного розвитку в необхідних обсягах зумовлена не стільки нестачею бюджетних коштів, скільки відсутністю політичної волі до здійснення позитивних кардинальних змін в економіці країни, економічною безграмотністю членів парламенту та керівництва країни.

Частка інноваційно-активних промислових підприємств, що в 2015 р. займалися інноваційною діяльністю, є незначною – 17,3 % від обстежених. Майже усі витрати, пов'язані із здійсненням інноваційної діяльності (97,2%), були здійснені цими підприємствами з власних бюджетів. Основною статтею витрат при цьому (80 %) стало придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. На ці цілі витрачено 11,1 млрд. грн., тоді як на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки, результати яких можуть стати джерелом регулярного отримання прибутків – лише 2,0 млрд. грн. слід відзначити, що відсутність в останні десятиріччя зі сторони держави попиту на високотехнологічну продукцію та розробки зумовила поступовий перехід економіки від інноваційного типу до

сировинного. Як наслідок – питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової в 2015 р. досягла критичного мінімуму – 1,4%, тоді як у 2000 р. цей показник становив 9,4% (в промислово розвинутих країнах він сягає близько 80%), закріплюються тенденції до технологічного відставання України від розвинених країн світу [3].

Недостатня увага зі боку держави щодо розвитку інноваційної інфраструктури (зокрема, створення й підтримка вже створених технопарків, вільних економічних зон та індустріальних парків, скасування їх пільгового оподаткування тощо) не дозволила створити дієвий механізм трансферу інноваційних розробок. На теперішній час між наукою та виробництвом відсутній ефективний взаємозв'язок. Як наслідок – запропоновані науковцями розробки не знаходять споживача, а вітчизняні підприємства займаються виробництвом продукції на рівні третього-четвертого технологічних укладів.

В умовах обмеженого державного фінансування особливій уваги потребує визначення пріоритетних напрямів науково-технічної діяльності та інноваційного розвитку, оскільки зараз час їх перелік, на нашу думку, є надто широким. Насамперед, необхідно: 1) ухвалити виразну Національну інноваційну стратегію, яка візьме до уваги всі виклики, які постали перед Україною за останні роки; 2) зосередитись на тих дослідженнях, які є унікальними і здатні забезпечити вихід вітчизняної продукції на світовий ринок, зменшити імпортозалежність української економіки; 3) вдосконалити нормативно-правову базу з питань регулювання інноваційної діяльності, пришвидшити ухвалення законів, які б сприяли активізації такої діяльності; 4) забезпечити формування інноваційної інфраструктури; 5) відновити пільгове оподаткування інноваційно-активних підприємств; 6) сприяти запровадженню нових механізмів стимулювання інноваційної діяльності, цільовому залученню інвестицій для запровадження новітніх технологій та ін. [2].

Висновки. В інноваційній сфері України складається критична ситуація, вирішення якої потребує негайного втручання держави, розробки ефективної державної інноваційної політики, унормування інноваційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» від 21.10.2010 № 2632-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2632-17>.
2. Карпенко Н. В. Про перспективні напрями інноваційної діяльності в Україні / Карпенко Н. В. // Інноваційна складова сучасної економічної динаміки: колективна монографія [ред. В. Ф. Беседін, А. С. Музиченко]. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2013. – с. 252-256.
3. Матеріали офіційного сайту Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>

МАКРОЭКОНОМИЧЕСКАЯ И СТРУКТУРНАЯ ПОЛИТИКА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Колесников С. Д.,

кандидат экономических наук, доцент,

директор Гомельского филиала Международного университета «МИТСО»

Матяс А. А.,

кандидат экономических наук, доцент,

доцент Полесского государственного университета (г. Пинск, Республика Беларусь)

Вступление. Проблемы, с которыми столкнулась в последние годы белорусская экономика, во многом связаны не только с очередным существенным ухудшением внешнеторговой конъюнктуры, но и с проводимой в стране в предыдущие годы макроэкономической, монетарной и структурной политикой.

Основные результаты. Республике Беларусь в свое время посредством административных мер на основе восстановительного роста удалось задействовать унаследованные свободные производственные мощности при относительно низкой стоимости факторов производства, а также реанимировать и даже модернизировать отдельные отрасли и предприятия, трансформировав часть рентных доходов от благоприятной внешнеторговой конъюнктуры и российских предпочтений в инвестиции. При этом наиболее успешным в экономическом развитии был период с 2001 по 2006 г. (когда удавалось поддерживать высокие темпы экономического роста без возникновения значительных дисбалансов на макроуровне).

В результате при высоких темпах экономического роста (например, прирост ВВП в 2005-2006 гг. составил 9,4 и 10 %, инвестиций – 20 и 32,2 %) удавалось поддерживать макроэкономическую стабильность и в отдельные годы не допускать значительных дисбалансов в экономическом развитии [1].

Вместе с тем структурные и институциональные преобразования проводились по-прежнему медленно, что впоследствии в условиях возрастания стоимости факторов производства обернулось потерей конкурентоспособности отдельных отраслей экономики.

В дальнейшем за относительно короткий период Беларусь испытала три внешних шока, связанных с перманентным повышением цен на российские энергоносители с 2007 г. (с 47 долл. в 2006 г. до 320 долл. в 4 кв. 2011 г.), существенным падением традиционного белорусского экспорта с 4 квартала 2008 г. под воздействием мирового финансово-экономического кризиса и резким ухудшением внешнеторговой конъюнктуры со 2-го полугодия 2014 г. Так, в результате сближения мировых и российских цен условно начисленная субсидия только по российским энергоносителям для Беларуси сократилась с 14,5 % ВВП в 2008 г. до 6% ВВП в 2010 г. [2].

Одновременно макроэкономическая политика была направлена на чрезмерное стимулирование внутреннего потребительского и инвестиционного спроса. При этом инвестиционный спрос обеспечивался преимущественно за счет льготного кредитования в рамках государственных целевых программ,

задолженность по которым, по данным МБРР, увеличилась с 4 % ВВП в 2005 г. до 25,5 % ВВП в 2010 г. В качестве приоритетных секторов были выбраны сельское хозяйство (70 % целевого кредитования) и жилищное строительство (30%) [2]. Что касается потребительского спроса, то он поддерживался за счет ускоренного прироста номинальной заработной платы на 24 % в 2010 г., реальной – на 15% [1, с.109].

Как следствие, чрезмерное стимулирование внутреннего спроса при одновременном удержании обменного курса обернулось увеличением отрицательного сальдо счета текущих операций платежного баланса и валового внешнего долга, что привело к дестабилизации на валютном рынке в 2011 г. и проблемам в развитии макроэкономической и монетарной ситуации в последующие годы.

В 2012–2013 гг. макроэкономическую ситуацию в стране в определенной мере удалось нормализовать, чему способствовал ряд факторов (осуществление макрокорректировок и девальвационный эффект от сжатия внутреннего спроса с переориентацией части продукции с внутреннего рынка на экспорт; дополнительные преференции на российские энергоносители; относительно благоприятная внешнеторговая конъюнктура и расширение экспорта так называемых растворителей. Вместе с тем рост инвестиций на модернизацию и ухудшение внешнеторговой конъюнктуры (со второй половины 2014 г. и особенно в 2015 г.) привело вновь к усилению дисбалансов, давлению на обменный курс и необходимости новых внешних заимствований.

Наиболее существенные потери Республика Беларусь в настоящее время несет из-за падения мировых цен на нефть и нефтепродукты и проведенного Российской Федерацией налогового маневра по налогу на добычу полезных ископаемых (НДПИ), который предполагается продолжить.

Одновременно предпринятые попытки получения более справедливой цены на российский газ привели к дополнительным потерям для белорусской экономики и бюджета из-за сокращения поставок российской нефти в 3 и 4 кварталах 2016 г. и I квартале текущего года.

Не лучшим образом ситуация складывается и по ведущим экспортным товарным группам: калийным и азотным удобрениям, металлопрокату продукции деревообработки, мясо-молочной продукции.

Для компенсации неблагоприятной внешнеторговой конъюнктуры в Беларуси перешли к более взвешенной макроэкономической и монетарной политике. При этом проведенная в конце 2014 г. и начале 2015 г. корректировка курса белорусского рубля сопровождалась одновременно так называемой внутренней девальвацией и относительно жесткой денежно-кредитной политикой, что и позволило в 2015 г. поддерживать положительное сальдо по товарам и услугам. Достаточно отметить, что инвестиции в основной капитал сократились в 2015 г. на 17,5 %, в 2016 г. – на 17,9 %. Одновременно реальные располагаемые денежные доходы населения уменьшились в 2015 г. на 5,9 %, за 11 месяцев 2016 г. – на 7,5 % [1,3].

В свою очередь резкое сжатие внутреннего спроса при сохранении предложения и проблематичности его переориентации на внешние рынки привело к сдерживанию роста внутренних цен на отдельные виды продукции.

Проводимая в Беларуси экономическая политика характеризуется торможением процессов приватизации, что сдерживало эффективные структурные преобразования и повышение конкурентоспособности национальной экономики. В результате потенциальные инвесторы пришли в ту же Российскую Федерацию, а Республика Беларусь потеряла прямые иностранные инвестиции, понесла дополнительные затраты на господдержку, модернизацию. При этом следует учитывать, что предприятия с иностранным и частным капиталом функционируют эффективнее, несмотря на отсутствие господдержки.

По данным МБРР (который провел соответствующее исследование при подготовке последнего Меморандума по РБ за 2012 г.), производительность труда за 2004-2010 гг. на госпредприятиях была в среднем на 40 % ниже, чем на частных.

Вместе с тем в Беларуси, учитывая доминирование в экономике государственного сектора и крупных валообразующих предприятий, пока придерживаются более осторожных подходов, направленных на постепенное изменение управления госсектором и сложившейся системы его господдержки. Это касается прежде всего разделения функций собственника и оперативного управления, ликвидации избыточных функций министерств, демополизации, реализации промышленной политики в рамках создания и управления крупными интегрированными структурами, перехода от индивидуальной господдержки к отраслевым преференциям и субсидиям, обеспечение равного доступа субъектов хозяйствования к господдержке независимо от форм собственности и увязка данной господдержки с конечными результатами.

Данные подходы в какой то мере оправданы, поскольку Беларусь упустила время по привлечению потенциальных иностранных инвесторов. В настоящее время, учитывая низкую загрузку производственных мощностей в условиях сжатия российского и мирового рынка, отдельные белорусские предприятия уже не представляют интереса для иностранных инвесторов, включая российских. При этом нельзя не учитывать, что в Российской Федерации и Казахстане дешевле энергоресурсы и сырье, ниже налоги в обрабатывающих отраслях, отчисления на соцстрах, применяются более современные рыночные подходы на предприятиях с частным иностранным и отечественным капиталом.

Выводы. В заключение следует отметить, что массированные льготные вливания в жилищное строительство, АПК, строительство объектов первоочередной важности и др. усилили дисбалансы и нагрузку на бюджет и банковскую систему. В результате данной макроэкономической политики и ухудшения внешнеторговой конъюнктуры произошли три девальвации. В свою очередь каждая очередная существенная корректировка курса обесценивала и без того льготные кредиты, а бюджет, банковская система и вкладчики несли потери. Как следствие, росли девальвационные и инфляционные ожидания, затраты на рекапитализацию банковской системы.

В свою очередь при стимулировании внутреннего инвестиционного спроса в отдельные сектора (прежде всего АПК и жилищное строительство) и проведении модернизации предприятий и целых отраслей использовались не самые эффективные инструменты финансирования и кредитования.

Список использованной литературы:

1. Статистический ежегодник Республики Беларусь. 2016. – Минск: Нац. стат. комитет Респ. Беларусь, 2016. – 518 с.
2. Страновой экономической меморандум для Республики Беларусь: экономическая трансформация для роста. – Всемирный Банк, 2012. – с. 113.
3. Социально-экономическое положение Республики Беларусь в январе-декабре 2016. – Минск: Нац. стат. комитет Респ. Беларусь, 25 января 2017.

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

*Корчинська О. А.,
доктор екон. наук, доцент,
завідувач кафедри маркетингу
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Останнім часом відзначається широке проникнення інформаційних технологій у різні сфери економічної діяльності. Не залишається осторонь і банківська сфера. Тому дослідження можливостей застосування таких технологій у маркетинговій діяльності банків та розрахунок їх ефективності є досить актуальними.

Мета та методи. Мета – провести бенчмаркінгове дослідження застосування інформаційних технологій у закордонній та вітчизняній практиці банківських установ та розрахувати ефективність таких заходів. Основними методами дослідження є метод системного аналізу та логічного узагальнення, а також методи статистичної обробки інформації.

Виклад основних результатів Вперше комп'ютери у банках почали застосовувати в США наприкінці 1950-х років. У 1959 р. в одному з відділень Bank of America почав працювати перший у світі автоматизований пристрій для обробки чеків та ведення поточних рахунків. Автомати з видачі готівки з'явилися у США у 1960-х роках. У 1980-х роках ринок електронних банківських послуг став бурхливо розвиватися на Заході, оскільки банки почали отримувати значні доходи від застосування комп'ютерних технологій у своїй діяльності [1]. Основними напрямками розвитку електронних банківських послуг за кордоном є: електронне обслуговування корпоративних клієнтів; електронне обслуговування міжбанківських розрахунків; банківське обслуговування вдома (home-banking) для фізичних осіб; віртуальний банк тощо [2].

Інтернет-банкінг поширюється значними темпами у всіх розвинених країнах світу. Так, середній темп зростання електронного банкінгу в країнах Європейського союзу становить близько 22 % на рік, а у США – 33 % [3].

«Віртуалізація» банків у США зайшла так далеко, що призвела до появи повністю «віртуальних» банків, які навіть не мають своїх власних офісів та філіалів, проте здійснюють абсолютно всі банківські операції. Наприклад, у жовтні 1995 р. створено Security First Network Bank, який здійснював винятково інтернет-операції. [4].

У Європі першим віртуальним банком був AdvanceBank, дочірня структура Дрезденської банківської групи (Німеччина), який почав свою діяльність у 1996 р. [1].

У теперішній час інтернет-банкінг найбільш поширений у США, де кожен великий і майже всі середні та дрібні банки надають своїм клієнтам послуги з дистанційного управління рахунком через Інтернет, а також у Австрії, Фінляндії, Іспанії, Швеції та Швейцарії. За даними маркетингової служби Qualiteam, розповсюдження інтернет-банків за регіонами має наступний вигляд: Африка – 23, Північна Америка – 1415 (Канада – 32, США – 1383), Латинська Америка – 258, Азія – 174, Європа – 1205 (Німеччина – 355, Франція – 172, Італія – 228, інші країни – 450), Азіатсько-Тихоокеанський регіон – 32 [5].

Розвиток інформаційних технологій сприяв появі нового напрямку в банківській діяльності – мобільного банківського обслуговування (m-banking). Уже сьогодні у всьому світі власників мобільних телефонів більше, ніж власників Інтернету, тому цей напрям розвитку видається надзвичайно перспективним. Першопрохідцями і лідерами мобільного банкінгу вважаються фінансово-кредитні установи скандинавських країн. Першим банком, що запропонував такий вид послуг, став фінський банк MeritaBank, який обслуговує сьогодні кожного п'ятого клієнта по WAP-каналах. спостерігається бурхливий розвиток мобільного банкінгу і в інших європейських країнах, зокрема Німеччині, Великобританії та Іспанії. Одним із великих банків, що має у своєму арсеналі перелік послуг віддаленого доступу, в тому числі і WAPbanking, є DresdnerBank [1].

У Великобританії звертає на себе увагу банк Woolwich, який разом із компаніями Vodafone і Nokia запустив проект, у межах якого перші 100 клієнтів безплатно отримали телефонні апарати Nokia і експлуатацію ліній зв'язку протягом року за рахунок Vodafone з єдиною вимогою: регулярно користуватися мобільним телефоном для інтерактивного доступу до власних банківських рахунків [1].

Впровадження інтернет-технологій у банківську діяльність надає змогу банкам не тільки привабити додаткову кількість клієнтів і стимулювати їх здійснювати більшу кількість операцій за участю банку, а також дозволяє значно знизити експлуатаційні витрати. Так, витрати на проведення фінансових операцій становлять: в офісі – 1,07 дол., поштою – 0,73, по телефону – 0,35, через банкомат – 0,27 і через інтернет – 0,1 дол. [6].

Вітчизняні комерційні банки теж зробили перші кроки у напрямі впровадження інформаційних технологій. сьогодні важко знайти в країні сучасний банк, який би не мав своєї інтернет-сторінки, популярність яких регулярно зростає. За результатами наших досліджень, станом на січень 2016 р. до найпопулярніших можна віднести ПриватБанк, УкрСиббанк і Ощадбанк. Проте не всі українські банки досягли успіху в створенні сучасних інтернет-сторінок. Деякі не оцінили переваги, які пропонує всесвітня мережа, і продовжують розглядати сайт як щось додаткове і необов'язкове для роботи, а тому підходять до розробки сайту без належної уваги. Нами були проаналізовані сайти відомих комерційних банків в Україні з метою виявлення їх переваг і недоліків. До основних позитивних моментів можна віднести: виразну структуру, стильний дизайн, зручну навігацію,

якісну графіку. Але трапляються й сайти, які мають чимало недоліків і потребують доопрацювання. До недоліків веб-сайтів українських банків можна віднести: перевантаження графікою, невдалий дизайн, складність навігації тощо. сьогодні для банків недостатньо мати лише свій сайт в Інтернеті. Ще одним важливим напрямом є офіційне представництво у соціальних мережах. Банкам, які націлені на довгострокову стратегію процвітання, слід ширше застосовувати соціальні мережі у своїй маркетинговій діяльності.

Можна констатувати, що в Україні ринок банківських інтернет-послуг ще тільки формується, внаслідок чого такі послуги не набули масового поширення. Хоча такий вид банківського обслуговування досить популярний на Заході. Враховуючи зазначене, в умовах конкуренції вітчизняним банкам потрібно ширше застосовувати сучасні комп'ютерні технології у своїй діяльності. Необхідність розширення застосування інтернет-послуг у банківській сфері підтверджує і проведений нами розрахунок їх економічної ефективності.

Так, виходячи з даних відкритого доступу в Інтернеті, нами було розраховано економічну ефективність веб-сайту комерційного банку. Наші розрахунки показали, що рівень рентабельності за перший рік експлуатації веб-сайту – 40-45 %.

Висновки. За рахунок широкого впровадження сучасних інформаційних технологій можливе підвищення ефективності маркетингової діяльності комерційного банку. У цьому напрямку вітчизняним банкам слід ширше застосовувати прогресивний закордонний досвід. Це стосується всіх складових комплекс-маркетингу, починаючи з розвитку електронних банківських послуг і аж до впровадження сучасних інтернет-технологій просування послуг.

Список використаних джерел

1. Черненко В. А. Электронные банковские услуги: зарубежный опыт и отечественная практика / Черненко В. А., Резник И. А. – СПб: Инфо-Да. – 2007. – 161с.
2. Минина Т. Н. Электронные банковские услуги / Т. Н. Минина // Банк. услуги. – 2002. – № 7. – с. 13–18.
3. Online Finance Europe / JP Morgan. – 2000. – 2 June. – P. 29, 37.
4. Юкович Н. Глобализация мировой экономики и развитие электронной торговли / Н. Юкович // Глобализация мирового хозяйства и проблемы российской экономики. – М., 1999. – с. 43.
5. Gualisteam [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gualisteam.com>
6. Economic Briefings // Credit Suisse. – 2000. – № 15. – P. 13

РОЗВИТОК КОНСАЛТИНГОВИХ ТА СЕРТИФІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Лесюк Т. П.,

*доцент кафедри соціології та суспільних наук
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Запровадження міжнародних стандартів для поліпшення управління виробництвом або ж його сертифікації та подальшого виходу підприємства на міжнародні ринки – це вибір роботодавця. У країнах Євросоюзу першорядне

значення надають соціальній відповідальності роботодавців. Якщо раніше система менеджменту якості на підприємстві повинна була відповідати стандарту ISO 9001, то зараз популярнішими стали інтегровані системи менеджменту, що включають питання соціальної відповідальності.

Мета та методи. Ця розвідка має на меті окреслити специфіку управлінського консультування у сертифікації підприємств в Україні.

Основні результати. На сьогодні першорядну роль відіграє ризик-орієнтований підхід. По суті, йдеться про нову концепцію побудови стандартів і нові критерії оцінки систем менеджменту незалежно від того, на яких стандартах вони ґрунтуються. У цій нелегкій справі управлінці можуть керуватися кількома принципами, що входять до вісімки найважливіших у системному менеджменті і перший з них – лідерство керівника.

Після впровадження систем менеджменту на основі різних міжнародних стандартів перед керівниками постає питання: чи потрібно їх сертифікувати? Щоб це з'ясувати, потрібна незалежна оцінка спеціалістів, підтверджена сертифікатом органу із сертифікації. Нерідко сертифікація продиктована і прямою вимогою клієнтів або партнерів компанії, які сповідують певні принципи ведення бізнесу та тогож самого чекають від колег.

За оцінками експертів, український ринок консультаційних і сертифікаційних послуг у сфері впровадження міжнародних стандартів якості, безпеки, гігієни праці та екології освоєний приблизно на 3 % (причина – низький попит). За даними Європейської федерації консультантів з управління, достатнім вважається рівень обсягу консультаційних послуг, коли вони становлять близько 1 % ВВП країни. Таких показників досягли Австрія, Швеція, Німеччина. В Україні – лише 0,3%. При цьому ділової, а не рекламної інформації про вітчизняний ринок як консалтингових, так і сертифікаційних послуг в Україні дуже мало.

Світові лідери у сфері консультування займають, залежно від сегмента, від 25 до 40 % українського ринку. Такі компанії працюють, як правило, з великими підприємствами або іноземними представництвами в Україні. Замовники вітчизняних консультантів – це в основному невеликі підприємства малого й середнього бізнесу. При цьому 80 % ринку консультаційних послуг зосереджено в Києві. До послуг консультантів звертаються лише близько 28% підприємств.

В останні кілька років спостерігається тенденція збільшення кількості звернень представників малого й середнього бізнесу до послуг зовнішніх консультантів з метою прискорення свого зростання й підтримки конкурентоспроможності. Збільшується також кількість підприємств, які впроваджують системи менеджменту і сертифікують їх не тільки заради іміджу, а й з метою конкретного підвищення якості продукції та безпеки праці.

Право на проведення робіт із сертифікації систем менеджменту надає Національне агентство з акредитації України (НААУ), яке діє згідно зі ст. 1 Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності». Діяльність акредитованих органів із сертифікації та якість їхніх послуг з установленою періодичністю контролює національний орган з акредитації. При виборі консультанта можна використовувати стандарт ISO10019:2005 «Настанови щодо вибору консультантів з систем управління якістю та використання їхніх послуг».

Для просування й розвитку єдиного ринку послуг з управлінського консультування Європейським комітетом розроблено стандарт обслуговування EN 16114 «Послуги з управлінського консультування». Його метою є досягнення прозорості та порозуміння між клієнтами і постачальниками послуг з управлінського консультування. Це повинно призвести до поліпшення результатів консультаційних проектів і скорочення бар'єрів у сфері послуг з управлінського консультування.

Успішне впровадження стандарту дасть можливість надавати клієнтам послуги кращої якості і скоротить ризики при наданні управлінських консультацій. У світі менше 1% консультантів з управління досягли цього рівня кваліфікації. В Україні – 25 осіб пройшли відповідне навчання і є експертами з оцінки компетенції керівників і консультантів.

Діяльність консультативних компаній контролюється ринком. Таку функцію також виконує Всеукраїнська асоціація консультантів з управління «ІМС Україна». Робота українських компаній, які входять до складу закордонних, контролюється материнськими компаніями. Діяльність органів із сертифікації, незалежно від того, українські вони чи представляють закордонні компанії, на території нашої країни регулюються законами України. Їхні сертифікати користуються міжнародним визнанням і мають акредитації від органів, які входять до Міжнародного акредитаційного форуму. У світі налічувалося 40 органів з акредитації, які пов'язані угодою про єдині правила діяльності, вироблені ІАФ. (Глобальна асоціація органів з акредитації та оцінки відповідності в різних галузях, включаючи системи менеджменту, продукцію, послуги, персонал тощо.)

Що стосується прогнозів розвитку ринку консалтингових і сертифікаційних послуг у найближчій перспективі, то за останні 15 років його освоєно на 2-3%. Отже, є куди розвиватися, і в цьому плані підписання угоди про асоціацію з Євросоюзом обнадіює.

Список використаних джерел:

1. Романчук А. А. Системный менеджмент охраны труда на предприятии. Модели управления / Романчук А. А. – Ильичевск, 2010. – 236 с.
2. Фадеев О. Вибір консультантів / Фадеев О. // Охорона праці. – 2014. – № 12. – С. 18–21.
3. Цюпа В. Совершенствование организации охраны труда на промышленных предприятиях Украины на основе систем менеджмента охраны труда и управления рисками / Цюпа В. // Охорона праці. – 2013. – № 9. – С. 30–47.
4. Фадеев О. Орієнтир – Європейські стандарти / Фадеев О. // Охорона праці – 2015. – № 3. – С. 24–25.

ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Літвін О. Г.,

*старший викладач кафедри економіки підприємства та менеджменту
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Україна є аграрною країною і володіє достатнім потенціалом розвитку. Стосується це, перш за все, сільських територій, які зазнають системного

реформування, від результатів якого в значній мірі залежить подальша доля української держави. Це вимагає підвищеної уваги до проблем сталого розвитку такого складного об'єкту з боку органів державної влади, а також наукових установ.

Мета – аналіз реальної ситуації розвитку українського села, виділення основних напрямів розвитку сільських територій України, вироблення власних пропозицій для стимулювання сталого їх розвитку.

Основні результати. Сільські території України займають 90% площі держави, й на них проживає понад 31% населення. За рівнем забезпечення сільгоспугіддями Україна посідає перше місце в Європі – 0,914 га на особу та 0,716 га на особу ріллі. Україна серед лідерів на світовому ринку зерна. Ми впевнено вийшли на третє місце у світі по експорту зернових і займаємо близько 9% ринку. Попереду нас тільки США і ЄС [1].

Торгівля продукцією аграрного сектору становить важливу складову національної економіки. Сільські території забезпечують продовольчу безпеку країни та вносять свій вклад у її експортний потенціал сьогодні кожен четвертий долар поступає в Україну від експорту агропродукції. Загалом держава отримує понад 11 млрд. доларів США від продажу продукції сільського господарства на зовнішні ринки. В Європі немає жодної країни, де сільське господарство складає в економіці держави більш як 3,5% ВВП. Натомість в Україні аграрний сектор формує понад 11% ВВП, а враховуючи переробну галузь – 27 % ВВП [2].

На тлі досить динамічного нарощування ВВП сільського господарства та завоювання іноземних ринків його продукцією ми маємо зовсім іншу ситуацію в сільських територіях: прискорена депопуляція сільських поселень, деградація сільської освіти, медицини, соціальних послуг, забруднення та зневоднення територій. Водночас спостерігається безперервний відтік економічно активного населення із сільської місцевості.

Проблеми зубожіння селян та занепад сільської інфраструктури пов'язують з агрохолдингами, які панують у місцевому агровиробництві. Селяни невдоволені низьким рівнем орендної плати за передані в оренду земельні паї; малі підприємці незадоволені постійним наступом агрохолдингів на їхні землі; безробітні вважають, що провина за їхнє безробіття лежить на агрохолдингах, які завозять свою техніку разом із своїми працівниками; місцева влада незадоволена тим, що в таких виробників мало працівників, які отримують заробітну плату і сплачують ПДФО до місцевого бюджету; екологічні та інші контрольні служби незадоволені поширенням хімії та зниженням гумусу у землях, які обробляються агрохолдингами. В цій ситуації слід шукати вихід, як збалансувати інтереси високотоварного зернового господарства, що уособлюється агрохолдингами, та інтереси людей, які проживають у сільських територіях

Сьогодні Україна, яка є великим виробником валової продукції сільського господарства, не забезпечує внутрішній ринок необхідною для споживання кількістю м'яса, риби, молока, овочів, фруктів, ягід, тощо. Виробництво цих продуктів не є пріоритетним для агрохолдингів і саме це є значним резервом для малих фермерів чи індивідуальних домогосподарств в сільських територіях.

Одним із чинників міграції, крім економічних чинників, є обмежені можливості дрібного землевласника щодо застосування механізації і впровадження нових технологій, що змушує його використовувати здебільшого ручну працю. Через низький рівень місцевого розвитку сільських територій, малі розміри земельних ділянок особистого сільського господарства, відсутність фінансових активів, техніки, високі ціни на засоби виробництва (насіння, худобу, що закупаються в невеликих кількостях за роздрібними цінами), низьку якість інфраструктури та відсутність доступу до ринків збуту невеликі господарства неспроможні отримувати додану вартість та забезпечувати позитивний цикл накопичення й інвестицій. Там, де все ж вдається отримати додану вартість, значна її частина витрачається на посередників, переробників, оптових та роздрібних торговців. Отже, виробляючи велику кількість продукції, особисті селянські господарства не мають ринкового впливу на ринок.

Очевидно, що ситуація на ринку не на користь дрібних сільськогосподарських товаровиробників. Але є вихід, щоб змінити це. Він ґрунтується на простому принципі – об'єднання. Якщо об'єднати багато дрібних часток, вони стають великою цілістю. Тобто, якщо кілька дрібних товаровиробників об'єднуються, то відразу відчують перевагу й силу великого виробника чи покупця.

Співпраця між домогосподарствами в режимі кооперації та з агрохолдингами у вирощуванні худоби чи окремих видів рослинної продукції сприятиме зростанню доходів домогосподарств, а відтак і доходів місцевих бюджетів, які творитимуть інфраструктуру для комфортного та безпечного життєвого простору.

«Концепція національної програми сталого розвитку сільських територій до 2020 року» та Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» передбачають необхідність поліпшення соціально-економічного благополуччя в сільській місцевості України й здійснення певних кроків у цьому напрямку. Але більшість з них ще не реалізована [2].

Розвиток сільських територій передбачає наявність механізму управління, тобто цілеспрямованого впливу на складний економічний об'єкт, що представляє собою комплекс життєдіяльності людської спільноти, яка визначається територією. При цьому важливим фактором сталого розвитку слугує ступінь участі сільського населення, оскільки саме населення краще знає місцеві проблеми, потенційні можливості конкретної сільської території. Якщо населення не виявляє активну громадянську позицію, органи місцевого самоврядування не приймають адекватних управлінських рішень, то це зумовлює виникнення повної залежності від державної допомоги і брак прагнення вирішувати проблеми самостійно.

З огляду на загальні тенденції щодо скорочення безпосередньої зайнятості у сільськогосподарському виробництві має бути налагоджена максимальна підтримка започаткування та розвитку у сільських територіях несільськогосподарського бізнесу, відновлення ремесел, створення невеликих підприємств у сфері легкої промисловості, послуг логістики, розвиток внутрішнього туризму.

Міста та селища, які стали центрами об'єднаних громад, мають привнести в сільські території нові технології, нові стандарти управління, нові підходи до організації місцевого економічного життя та якісні соціальні послуги.

Поєднання в одній територіальній громаді міських та сільських поселень має стати додатковою можливістю для появи так званих соціальних ліфтів у сільських територіях (без залишення місця свого проживання).

Висновки. Економічна діяльність членів особистих селянських господарств має майбутнє. Вони можуть зробити багато, якщо діятимуть разом, дотримуючись певних правил єднання

В останні роки ухвалено низку нормативно-правових актів, цільових програм, в яких наголошено на необхідності вдосконалення управління комплексним розвитком сільських територій. Активізувалися наукові дослідження, які доводять доцільність виділення політики розвитку сільських територій в самостійний напрям державної політики і створення спеціального органу управління. На часі – визначення змісту і завдань синтезованої політики комплексного розвитку сільських територій, здатної вивести їх на якісно новий рівень.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Матеріали науково-практичної конференції «Розвиток сільських територій в умовах децентралізації: стан, можливості та ризики» [Електронний ресурс]. – <https://www.youtube.com/watch?v=g-No6jv81tw>

РЕКРЕАЦІЙНІ КОМПЛЕКСИ УКРАЇНИ, УМОВИ ЇХ СТВОРЕННЯ

Мархонос С.М.

*кандидат географічних наук,
доцент Національного авіаційного університету*

Турло Н.П.,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства і менеджменту
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Туристична сфера – вагома складова національної економіки України. Тому варто продумувати та впроваджувати нові форми її функціонування та розвитку, серед яких є сприяння створенню рекреаційних комплексів.

Основні принципи існування та створення рекреаційних комплексів відображено в працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як А. Амоша, О. Бейдик, М. Глядіна, П. Захарченко, І. Зорін, В. Квартальнов, А. Кусков, М. Лемешева, В. Мамутов, М. Нудельман, М. Фоменко. та інших. Проте варто приділити особливу увагу питанням передумов та механізму їх створення.

Мета та методи. Головною метою дослідження є визначення наявних передумов створення рекреаційних комплексів в Україні та виділення основних напрямів їх розвитку.

Для досягнення поставленої мети було використано сукупність наукових методів, що застосовуються у пізнанні соціально-економічних процесів і явищ, а саме: абстрактно-логічні, детермінований факторний аналіз і факторний стохастичний аналіз.

Результати. Важливе значення для створення рекреаційних комплексів мають природно-рекреаційні ресурси України. Для їх оцінки були обрані такі показники, як протяжність по території річок, наявність лісів і лісових площ, площа рекреаційних акваторій морів та площа закарстованого району.

За результатами групування з використанням методу бальної оцінки всі регіони України за забезпеченістю природно-рекреаційними ресурсами були поділені на п'ять груп. До першої групи відносяться АР Крим та Івано-Франківська область. До другої групи входять Вінницька, Херсонська, Житомирська та Чернівецька області. До третьої групи належать Черкаська, Тернопільська, Донецька, Одеська, Чернігівська та Рівненська області. До четвертої групи належать Запорізька, Сумська, Кіровоградська, Луганська, Полтавська, Харківська, Закарпатська, Волинська, Хмельницька, Миколаївська, Дніпропетровська області. До п'ятої групи входять Київська, Львівська області та місто Київ.

За результатами рангової оцінки показників забезпеченості регіонів України природно-рекреаційними ресурсами виділено п'ять груп. До першої групи входять АР Крим, Івано-Франківська та Вінницька області. До другої групи належать Донецька, Житомирська, Одеська, Тернопільська та Чернівецька області. До третьої групи входять Херсонська, Чернігівська, Львівська, Луганська, Рівненська, Черкаська, Закарпатська та Хмельницька області. До четвертої групи відносяться Миколаївська, Сумська, Харківська, Полтавська та Волинська області. І до п'ятої групи відповідно входять Запорізька, Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська області та місто Київ.

За результатами кластерного аналізу всі регіони України за забезпеченістю природно-рекреаційними ресурсами було поділено на шість кластерів. Перший кластер – АР Крим, Херсонська, Вінницька та Івано-Франківська області. Другий кластер – Волинська, Закарпатська, Рівненська, Чернігівська, Київська, Львівська та Житомирська області. Третій кластер – Дніпропетровська, Миколаївська, Запорізька, Донецька, Кіровоградська, Луганська, Полтавська та Хмельницька області. Четвертий кластер – Сумська, Харківська, Черкаська та Чернівецька області. П'ятий кластер – Тернопільська та Одеська області. Шостий кластер – місто Київ.

За результатами групування регіонів України щодо забезпеченості природно-рекреаційними ресурсами з використанням методів рангів, бальної оцінки та кластерного аналізу виділимо чотири основних типи регіонів (рис. 1):

– з найвищим рівнем забезпеченості природними рекреаційними ресурсами: АР Крим, Херсонська, Івано-Франківська та Вінницька області. АР Крим та Херсонська області входять до цієї групи в основному за рахунок великої площі рекреаційних акваторій морів, Вінницька та Івано-Франківська – за рахунок високого показника протяжності по території річок;

– з рівнем вище середнього: Тернопільська, Одеська, Житомирська, Чернігівська, Рівненська, Закарпатська, Волинська. Такі області, як Тернопільська, Житомирська, Чернігівська, Рівненська, Закарпатська та Волинська входять до цієї групи в основному за рахунок переваги високого значення показника протяжності по території річок, Одеська – за попереднім показником та площею рекреаційних акваторій морів;

– із середнім рівнем забезпеченості: Київська, Львівська, Чернівецька, Черкаська, Харківська, Сумська області. Ці регіони входять до цієї групи в основному за рахунок показників протяжності по території річок та наявності лісів і лісових площ;

– з низьким рівнем забезпеченості: Дніпропетровська, Миколаївська, Запорізька, Донецька, Кіровоградська, Луганська, Полтавська, Хмельницька області та місто Київ. Хоча майже кожний регіон має певний вид природно-рекреаційних ресурсів, але порівнянно з іншими регіонами їх кількість є незначною.

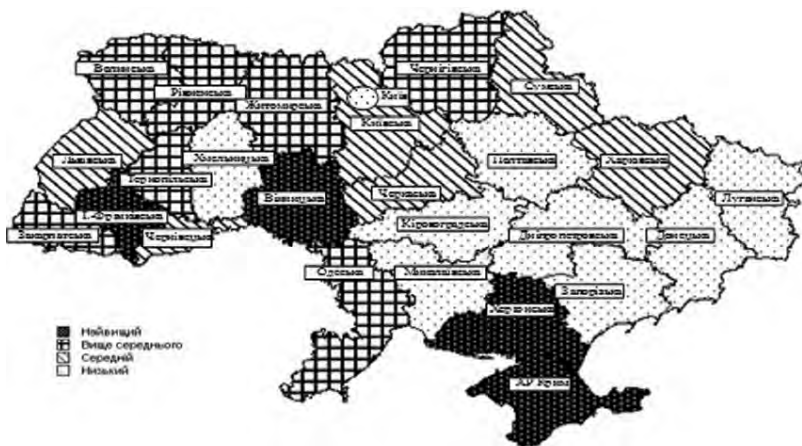

Рис. 1. Рівні забезпеченості регіонів України природно-рекреаційними об'єктами

Отже, проаналізувавши забезпеченість регіонів України природно-рекреаційними ресурсами за допомогою різних показників, можна зробити висновок, що Україна в цілому має досить великий потенціал для створення рекреаційних комплексів.

Передумовами створення рекреаційних комплексів повинні бути:

- 1) рекреаційні ресурси;
- 2) туристична та рекреаційна інфраструктура у регіоні;
- 3) соціально-економічний потенціал для функціонування та рекреаційного освоєння території;
- 4) виробничі підприємства та підприємства сфери послуг;
- 5) інші регіональні особливості.

Для ефективного створення і функціонування рекреаційних комплексів варто дотримуватись певних принципів, основними серед яких є: 1) раціональне та оптимальне розміщення; 2) збалансованість і пропорційність; 3) ієрархічність; 4) комплексність; 5) екологічність; 6) системність; 7) децентралізація; 6) територіальна цілісність.

Ефективному розвитку та створенню рекреаційних комплексів в Україні заважають наступні проблеми: недосконала паспортизація рекреаційних

ресурсів та їх екологічно-економічна оцінка, відсутність переходу від часткових до комплексних досліджень рекреаційного потенціалу, відсутність постійного моніторингу стану рекреаційних ресурсів по регіонах та в країні в цілому, брак стратегічних програм відновлення та розвитку рекреаційних ресурсів, неповноцінне фінансування науково-дослідних робіт з питань розвитку рекреаційних комплексів, нераціональне використання рекреаційних ресурсів, відсутність державного кадастру рекреаційних ресурсів, відсутність нормативно-правового забезпечення з питань створення і функціонування рекреаційних комплексів, відсутність економічно обґрунтованих нормативів плати за користування рекреаційними ресурсами, відсутність державної та регіональної підтримки та стимулювання створення рекреаційних комплексів, відсутність інноваційних підходів до керування рекреаційним комплексом, недосконала система збору та обробки інформації, недосконала система залучення іноземних та вітчизняних інвесторів, тощо.

Сприяння створенню рекреаційних комплексів призведе до збереження, інноваційного розвитку та удосконалення матеріально-технічної бази рекреаційного комплексу регіону. Також буде збільшуватись якісний потенціал рекреаційного простору, підвищуватись ефективність оздоровчих, профілактичних та лікувальних функцій відповідних підприємств рекреаційної інфраструктури. До складу рекреаційної інфраструктури повинні входити територіальні рекреаційні комплекси і супутні підприємства інфраструктури, що об'єднані виробничими і економічними зв'язками, спільним використанням географічного положення та ресурсів території.

Висновки. Україна має всі передумови для створення рекреаційних комплексів. Сприяння розвитку рекреаційних комплексів призведе не лише до відновлення психофізичних сил населення країни, а й до збільшення грошових надходжень до державного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Захарченко П. В. Модели экономики курортно-рекреационных систем: монография / П. В. Захарченко. – Бердянск: Издательство Ткачук, 2010. – 392 с.
2. Захарченко П. В. Системні моделі діяльності регіонального курортно-рекреаційного комплексу / П. В. Захарченко // Держава та регіони. – 2010. – № 4. – с. 53–56.
3. Зорин И. В. Энциклопедия туризма / И. В. Зорин, В. А. Квартальнов. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 368 с.
4. Фоменко Н. В. Рекреационні ресурси та курортологія / Фоменко Н. В. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДУКТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ

Мельяков В.С.,

студент юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Вступ. У майже кожній економічно розвиненій країні багато уваги приділяється питанню зайнятості населення – це і не дивно, адже одним із основних завдань соціальної держави є захист прав та забезпечення законних

інтересів громадян. Через забезпечення продуктивної зайнятості підвищується платоспроможність населення, розвивається національний сектор економіки, зростає обсяг валового внутрішнього продукту.

Україна, аби стати одним із поважних учасників світового співтовариства, повинна прагнути забезпечення продуктивної зайнятості.

Мета та методи. За мету було взято вивчення сучасних європейських тенденцій у сфері забезпечення зайнятості населення, порівняння закордонних механізмів та методів із вітчизняними, пошук нових механізмів забезпечення продуктивної зайнятості на основі отриманої інформації, розробка концепції етапів пошуку нових механізмів забезпечення продуктивної зайнятості. Методологічна база, використана для досягнення поставленої мети, складається із: порівняння, індукції, дедукції, аналізу, синтезу, спостереження.

Результати. Однією із основних проблем забезпечення продуктивної зайнятості можна вважати відсутність єдиної моделі подолання безробіття та сприяння зайнятості, яка підійшла кожній країні. Це зумовлено різними чинниками. У першу чергу, економічний розвиток однієї країни буде завжди відрізнятися від іншої. Унаслідок цього постають різноманітні соціальні, економічні, політичні та інші проблеми, які так чи інакше впливають на рівень безробіття. До таких чинників також можна віднести історію країни, її геополітичне становище.

Тому неможливо повністю покладатися на досвід інших країн, оскільки та методологія, яка підходить, наприклад, Франції, може не охопити усієї сутності проблематики безробіття України. Мається на увазі, що безумовно необхідно досліджувати шляхи сприяння продуктивній зайнятості інших країн, проте, слід зважати на особливості вітчизняного буття задля розроблення нових механізмів забезпечення продуктивної зайнятості.

Створення нових шляхів забезпечення продуктивної зайнятості повинно передбачати: 1) виявлення наявних проблем у сфері зайнятості; 2) дослідження чинників, які зумовили виникнення таких проблем; 3) аналіз досвіду різних країн щодо розв'язання схожих проблем; 4) формування стратегії усунення таких чинників (із урахуванням як досвіду інших країн, так і результатів дослідження вітчизняних проблем); 5) усунення таких чинників; у разі неможливості швидкого усунення – вжиття тимчасових заходів, які б сприяли поступовому усуненню негативних чинників (наприклад, субсидювання малорозвинених видів підприємств, спрямоване на підвищення заробітної плати, з метою підвищення зацікавленості у роботі на таких підприємствах).

Основним орієнтиром повинен слугувати не стільки міжнародний досвід, скільки аналіз проблеми безробіття з точки зору економічної, правової та інших наук усередині самої країни.

Підтвердженням такої позиції може слугувати і безпосередній досвід економічно розвинених країн: політична спрямованість у сфері соціального забезпечення, зайнятості може значно відрізнятися при тому, що рівень достатку у таких країнах, так само як і розмір ВВП, є порівняно високим. Наприклад, якщо у Франції забезпечення соціальної допомоги малозабезпеченим (субсидії, допомоги та виплати у зв'язку з безробіттям) виходить на перше місце, то у Швейцарії основним завданням визначено створення робочих місць. [1, с. 44].

Наразі Швейцарія доволі довго посідала високі місця у рейтингах країн із низьким рівнем безробіття. За даними Федерального бюро статистики, станом на 2016 р. безробіття дорівнює 4,3 %. А у 2014 році, показник безробіття становив усього 3 %. Основними факторами, які вплинули на погіршення показників, є низький рівень зайнятості молодого населення (від 15 до 24 років) (8,3%), а також іноземці, які проживають на території країни [3].

Схожі проблеми наявні й в Україні. До гострих проблем додається і проблема працевлаштування внутрішніх переселенців. Ця проблема є комплексною, оскільки її можливо подолати лише спільними зусиллями держави та роботодавців. Держава повинна встановлювати пільги для роботодавців, на яких працюють внутрішні переселенці, а роботодавці – створювати відповідні робочі місця. Поки функціонує лише система неформальної підтримки. Так, на сайтах пошуку роботи, як-от Work.ua, виуористовують спеціальні позначки, які повідомляють про готовність роботодавця прийняти переселенця [4].

Щодо проблеми зайнятості молоді, то можна відзначити, що після підвищення мінімальної заробітної плати, кількість вакансій у певних галузях, розрахованих на молодих спеціалістів (студентів, випускників), скоротилася. Безперечно, зважаючи на економічну ситуацію, підвищення розміру мінімальної заробітної плати є позитивним рішенням, проте не слід забувати про те, що така дія має і негативні сторони. Доцільно було б звернути увагу на досвід Франції для вирішення проблеми зайнятості молоді. Там держава зменшує оподаткування компаній, які приймають на роботу молодих спеціалістів [2, с. 329].

Висновки. Забезпечення продуктивної зайнятості – не та проблема, яку можна якимось чином повністю вирішити, або яка має однозначну методологію подолання будь-якої негативної ситуації, яка може виникнути. Навіть у країнах, де показники рівня безробіття є низькими, можуть виникнути нові проблеми (наприклад, зростання безробіття у Швейцарії), які потребуватимуть нових шляхів їх вирішення. саме тому замало просто шукати шляхи подолання наявних проблем – слід досліджувати і шляхи подолання проблем, які можуть виникнути.

Важливо не просто аналізувати міжнародний досвід, а й досліджувати стан речей у власній країні, стежити за різноманітними статистичними показниками.

Список використаних джерел:

1. Завіновська Г. Т. Економіка праці/ Завіновська Г. Т. – К.: КНЕУ, 2003. – 300 с.
2. Макогон Ю. В. Труд за рубежом / Ю. В.Макогон, Е.С. Шилец, О.А. Доронина, И.В.Панченко. – Донець: ДонНУ, 2008. – 480с.
3. Swiss Federal Statistical Office [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.bfs.admin.ch/bfs/en/home/statistics/work-income.html>.
4. Работа для переселенцев [Электронный ресурс] // Work.ua. – Режим доступа: <https://www.work.ua/jobs/migrants/>

МІЖНАРОДНІ ІНСТРУМЕНТИ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПАРИЗЬКОЇ УГОДИ У РОЗРІЗІ ЕНЕРГЕТИКИ, ЩО АКТУАЛЬНІ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ УКРАЇНИ

Мороз О. В.,

*кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник,
головний спеціаліст Міністерства енергетики та вугільної промисловості України*

Сталий розвиток передбачає збалансоване поєднання трьох вертикальних обов'язкових компонентів – економічного, соціального та екологічного, що має базуватись на принципі оцінки переваг і витрат за кожним із них.

Боротьба зі зміною клімату – один із ключових горизонтальних вимірів усіх трьох компонентів і складовою досягнення всіх без винятку 17 Глобальних цілей сталого розвитку тисячоліття до 2030 р.. Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25.09.2015 р. «Перетворення нашого світу: Порядок денний щодо сталого розвитку на період до 2030 року», якою схвалено ці цілі, надано поштовх укладанню глобальної кліматичної, так званої Паризької, угоди /1, пункти 31, 32/.

Положення Паризької угоди [2], стороною якої є Україна та яка набула чинності 04.11.2016 р., яскраво демонструють взаємозв'язок між досягненням довгострокової мети скорочення викидів парникових газів, які є головним чинником зміни клімату, та ключовими рішеннями, ухваленими ООН 25.09.2015 р. [1]. За висновками Міжнародного Енергетичного Агентства (МЕА), Паризька угода за своєю суттю є договором про енергетику [3]. Трансформаційні процеси в енергетичному секторі, який є джерелом двох третин всіх викидів парникових газів, мають неперевершеного значення для досягнення цілей угоди.

Зважаючи на важливість надійного, доступного та якісного енергопостачання для всіх сфер життєдіяльності суспільства, віднесення принципу «забруднювач платить» як визначального для сталого розвитку може стати фатальним для енергетичної безпеки, економічного розвитку та соціального благополуччя людства. саме тому:

МЕА, зокрема разом із Організацією Економічного співробітництва та Розвитку, активована низка флагманських ініціатив щодо інноваційно-технологічного забезпечення, економічного стимулювання та удосконалення інструментів фінансової підтримки глобальної енергетичної безпеки із мінімізацією впливу на зміну клімату;

Європейською Комісією (ЄК), у розвиток раніше схвалених «Рамкової політики з клімату та енергетики на період з 2020 по 2030» від 22.01.2014 р. [4] та інших документів, взаємопов'язаних з енергетикою та кліматом, 25.02.2015 р. ухвалена «Рамкова стратегія для пристосування Енергетичного союзу до перспектив політики зі змін клімату» [5], що визначає п'ять взаємодоповнювальних шляхів переходу до низьковуглецевої, безпечної і конкурентоспроможної, в цілому, економіки у вимірі енергетики (енергетична безпека, солідарність і довіра; повністю інтегрований європейський енергетичний ринок; енергоефективність, що сприяє помірному попиту; декарбонізація економіки; наукові дослідження,

інновації і конкурентоспроможність), а також встановлює координаційні функції Енергетичного союзу для забезпечення збалансованості енергетичних та кліматичних цілей. При цьому місія Енергетичного союзу вбачається [6] не як лише врегулювання протиріч між досягненням енергетичних та кліматичних цілей, а як ключовий інструмент ЄС у глобальному та всеосяжному переході до конкурентоспроможної та низьковуглецевої економіки, яка суттєво залежить від цін на енергоносії та має модернізуватись у напрямку низьковуглецевого і ефективного використання енергії та ресурсів із захистом прав споживачів.

Додатковим підтвердженням всеохопного впливу та взаємозалежності енергетики та кліматичних дій є повноваження, які надано Президентом ЄК:

Віце-Президенту ЄК з питань Енергетичного союзу щодо координації роботи комісарів з кліматичних дій та енергетики; транспорту, внутрішнього ринку, промисловості, підприємництва та малого і середнього бізнесу; навколишнього середовища, морських справ та рибальства; регіональної політики; сільського господарства і розвитку сільської місцевості, а також досліджень, науки та інновацій [7];

Комісару ЄК з питань з кліматичних дій та енергетики із підпорядкуванням йому Генерального директорату з кліматичних дій та Генерального директорату з енергетики, а також щодо посилення його функцій у проєктних командах, які координується Віце-Президентом ЄК з питань Енергетичного союзу та Віце-Президентом ЄК з питань праці, зростання, інвестицій і конкурентоспроможності [8].

Зважаючи, що оптимізація та інтеграція енергетичних та кліматичних цілей до 2030 р. потребує стратегічного планування та прогнозованих рамок для інвестицій, Європейська Комісія:

18.11.2015 р. схвалила рішення [9] про необхідність комплексних національних планів з енергетики та клімату, що стосуються всіх п'яти перелічених вище вимірів для координації Енергетичним союзом та мають охоплювати період 2021–2030 рр., а також загальне керівництво до розробки таких планів [10];

30.11.2016 р. запропонувала нову систему управління для Енергетичного союзу [11] з метою реалізації стратегій і заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей та завдань на базі комплексних національних планів з енергетики та клімату і засновану на раціоналізації і інтеграції існуючих систем планування, звітності та моніторингу відповідних зобов'язань,

30.11.2016 р. прийняла пакет ініціатив «Чиста енергетика для всіх європейців» [12], яким визначено дії для стимулювання переходу до екологічно чистої енергетики, зокрема щодо об'єднання всіх відповідальних служб Європейської Комісії у єдину команду інвестиційної політики, перегляду правових рамок енергетичного оподаткування для економічного стимулювання інвестицій, поєднання приватних інвестицій з державним фінансуванням та різними фінансовими інструментами ЄС, підвищення кваліфікації для впровадження нових технологій, розроблення та прийняття «інтегрованих національних енергетичних і кліматичних планів» як «інвестиційних дорожніх карт», посилення ролі енергетичної дипломатії для просування політики і програм, передових технологій екологічно чистої енергетики, обміну накопиченим досвідом і

кращими практиками, а також передбачено фінансовий пакет для інвестицій за межами ЄС.

Національні пріоритети України, взаємопов'язані зі зміною клімату, визначає розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.11.2016 р. № 932-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року», яким, поряд з іншим, передбачено: 1) розроблення Міністерством екології та природних ресурсів проекту плану заходів з реалізації Концепції, схваленої розпорядженням; 2) забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку держави, зокрема шляхом розроблення і реалізації середньострокової стратегії низьковуглецевого розвитку України на період до 2030 р.; 3) щорічне визначення обсягу фінансування, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції (з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів, розміру міжнародної технічної допомоги).

Висновки. Реалізація суттєвого, для підвищення енергетичної безпеки Європи, потенціалу України, яка є членом ООН, стороною Паризької угоди та Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, потребує вжиття всеохоплюючих, послідовних і системних заходів, взаємопов'язаних із зміною клімату, відповідно до політики міжнародних організацій, з урахуванням провідної світової практики та особливих національних умов, можливостей, потреб і пріоритетів.

Список використаних джерел:

1. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25.09.2015 «Перетворення нашого світу: Порядок денний щодо сталого розвитку на період до 2030 року».
2. Закон України «Про ратифікацію Паризької угоди».
3. World Energy Outlook 2016. International Energy Agency.
4. Communication from the European Commission 22.01.2014 «A policy framework for climate and energy in the period from 2020 to 2030».
5. Communication from the European Commission 25.02.2015 «Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward Looking Climate Change Policy».
6. Communication from the European Commission 01.02.2017 «Second Report on the State of the Energy Union».
7. Mission Letter of Jean-Claude Juncker, President of the European Commission to Maroš Šefčovič, Vice-President for Energy Union from 01.11.2014.
8. Mission Letter of Jean-Claude Juncker, President of the European Commission to Miguel Arias Cañete, Commissioner for Climate Action and Energy from 01.11.2014.
9. Part 7 «Implementation of the Energy Union» of the Communication from the European Commission 18.11.2015 «State of the Energy Union 2015».
10. Annex «Guidance to Member States on national energy and climate plans as part of the Energy Union G» to the Communication from the European Commission 18.11.2015 [COM(2015) 572 final] «State of the Energy Union 2015».
11. Proposal of European Commission 30.11.2016.
12. Communication of European Commission 30.11.2016 «Clean Energy For All Europeans».

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Нога І. О.,

*старший викладач кафедри фінансів
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Основними цілями системи охорони здоров'я є поліпшення здоров'я всього населення, відповідність запитам і потребам людей, забезпечення справедливості в розподілі фінансових ресурсів, доступності всіх до наявних ресурсів. Модель системи охорони здоров'я визначається цілями, принципами та співвідношенням елементів системи, а також суспільним устроєм, політичним і соціально-економічним становищем, традиціями, культурою, релігією тощо. У європейських країнах сформувалось дві основні моделі системи охорони здоров'я: 1) заснована на медичному страхуванні; 2) заснована на бюджетному фінансуванні.

Мета – оглянути європейські системи охорони здоров'я, які ґрунтуються на медичному страхуванні (на прикладі Німеччини та Франції).

Основні результати. Однією з перших країн, де було запроваджено медичне страхування, є *Німеччина*. сьогодні в країні медичне страхування здійснюється через суспільні лікарняні каси, побудовані здебільшого за територіальним принципом і частково за професійним або галузевим.

Витрати на охорону здоров'я у Німеччині постійно зростають і становлять близько 10,6 % ВВП, або 2840 євро на одну особу. У суспільних лікарняних касах застраховано близько 90 % населення країни. страхові внески діляться між роботодавцем та працівником приблизно порівну і становлять 12-14 % заробітної плати працівника до оподаткування. При розрахунку внесків до уваги беруться лише перші 63 тис. євро річного доходу працівника, а для східних земель – 52,8 тис. євро. Непрацюючі члени родини, як правило, є автоматично застрахованими за такою страховкою безкоштовно. Набір послуг, що відшкодовуються медичною касою, включає визначений перелік необхідних медичних послуг і не залежить від величини внесків окремої особи.

Менше 10 % населення Німеччини мають приватні медичні страховки і відповідні внески в державні лікарняні каси не здійснюють. страхуватися приватно мають право особи, річний дохід яких становить більше 47 250 євро. Ця межа переглядається урядом щороку. Лише близько 0,3 % населення країни не має медичної страховки.

Вся система надання медичної допомоги здійснюється при взаємодії уряду і лікарняних кас, які не опонують, а доповнюють один одного. Важливим пунктом медичного страхування є забезпечення застрахованих лікарськими препаратами. Всі медикаменти, які виписані за рецептом лікаря, клієнти, отримують в аптеці безоплатно. Проте залежно в кількості придбаних упаковок необхідно доплатити за рецепт. Громадяни з невисоким заробітком і важко хворі можуть бути звільнені від цієї доплати.

При приватному страхуванні, на відміну від соціального, пацієнт сам оплачує медичну допомогу, а потім пред'являє рахунок страховій компанії.

До переваг німецької системи медичного страхування віднесемо: 1) гарантований державою високий рівень медичного обслуговування громадян

незалежновідіх фінансових можливостей; 2) максимальне охоплення обов'язковим медичним страхуванням населення; 3) високі витрати на фінансування галузі охорони здоров'я у країні в цілому; 4) пропаганду профілактичних оглядів і превентивного лікування з боку суспільних лікарняних кас; 5) значне державне фінансування наукових досліджень у сфері медицини, медичних навчальних закладів та клінік при них.

Щодо недоліків німецької системи, то слід звернути увагу на таке: 1) постійне збільшення розмірів відрахувань на медичне страхування, які нині становлять приблизно 13,4 % заробітної плати до оподаткування (прогнозується подальше зростання цього показника, що зумовлено погіршенням демографічної ситуації в країні); 2) суттєве збільшення організаційних витрат в системі охорони здоров'я. У лікарняних касах вони становлять приблизно 5 % від суми внесків. Крім того, додаткові витрати створює мережа посередників, які збирають та акумулюють рахунки за медичні послуги і передають у лікарняні каси; 3) обмежений контроль з боку суспільних лікарняних кас за обсягами та якістю наданих медичних послуг (рахунки за медичні послуги збирають та акумулюють посередницькі організації, а потім передають їх у лікарняні каси; за таких умов лікарняні каси безпосередньо не спілкуються з пацієнтами і не контролюють обсяг і якість наданих послуг); 4) лікарняні каси не накопичують страхові внески і не мають змоги займатися інвестиційною діяльністю та отримувати прибутки від розміщення зібраних коштів; 5) перелік гарантованих медичних послуг за обов'язковим медичним страхуванням постійно зменшується.

У Франції медичне страхування було впроваджено в 1910 р., спочатку у вигляді фондів взаємодопомоги, а починаючи з 1928 р. ці фонди перетворено на страхові компанії. Зараз у Франції існує єдина ієрархія страхових кас, діє вертикальна система медичного страхування: могутня страхова організація.

Окрім цього, Франція має розвинуту мережу приватних страхових компаній. У разі отримання страхового поліса у приватній страховій компанії остання, як і будь-яка страхова каса, оплачує госпітальні затрати та рахунки пацієнта за прийом лікарями.

Медичне обслуговування у Франції вважають одним із кращих у світі. На відміну від Німеччини у Франції функціонує централізована форма обов'язкового медичного страхування (впроваджена з 2000 р.), яким охоплено майже 80 % населення. Нині у Франції існує єдина ієрархія страхових кас, діє вертикальна система медичного страхування: Національна страхова організація, яка перебуває під контролем Міністерства соціального забезпечення, має 129 місцевих відділень, кожне з яких відповідає за страхування в окремому регіоні. Конкуренція між державними фондами медичного страхування відсутня. Місцеві відділення мають часткову автономію, але, в цілому, підлягають адміністративному контролю з центру.

Медичне страхування у Франції не існує саме по собі, а є частиною соціального страхування. Всі, хто працює, отримують соціальну страховку і обов'язково медичну страхову картку, яка забезпечує застрахованому і членам його сім'ї доступ до медичного сервісу без додаткової оплати. Державна програма медичного страхування фінансується із внесків соціального страхування, які сплачуються

роботодавцями і найманими працівниками (43 %), з податку з доходів фізичних осіб (33 %), надходжень від акцизних зборів із тютюну й алкоголю (8 %), відрахувань коштів із інших підрозділів соціального забезпечення (8 %), державних субсидій (2 %). Розміри внесків також встановлюються централізовано. Для найманих працівників рівень внесків досить високий (19,4%): третину сплачує працівник, решту – роботодавець. Французький підхід, коли застрахований бере участь у процесі відшкодування коштів на лікування, має і психологічний аспект – це убезпечує від бажання полікуватися, коли в тому немає особливої потреби.

Медичне страхування є обов'язковим для всіх студентів віком від 18 до 28 років і покриває значну частину витрат за медичне обслуговування при щорічному внеску у розмірі 195 євро.

У Франції також функціонує розвинена мережа приватних страхових компаній, які конкурують між собою (за шкалою додаткових послуг).

Страховка покриває фінансові ризики, пов'язані з хворобою, материнством, інвалідністю. Крім того, страхування забезпечує фінансовий захист у разі нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Зазвичай, за рахунок страхування покриваються приблизно 70-75 % витрат медичних та на ліки.

Програма медичного страхування не є всеохопною, тому 92 % населення одатково добровільно страхується або через неприбуткові товариства взаємного страхування, або через приватне страхування.

У Франції також існує група лікарів, які не входять до національної системи медичного страхування. Лікарі цієї категорії мають право встановлювати власні ціни на послуги, які можуть перевищувати офіційно встановлені на 50 %, при цьому різницю сплачує сам пацієнт.

Нині більшість французьких роботодавців включають добровільне медичне страхування в соціальний пакет, адже статус компанії, яка піклується про здоров'я своїх підлеглих, у Франції вважають дуже високим. Добровільне медичне страхування – це не тільки обслуговування у гарних клініках, а й розв'язання проблеми грошових виплат за медичні послуги. Адже якщо 75 % вартості лікування або ліків сплачують за рахунок обов'язкового медичного страхування, решту 25% можна покрити за рахунок добровільного страхування, яке пропонує у вигляді бонусу відмінну якість медичного обслуговування і додаткові медичні послуги.

Висновки. Загалом можна сказати, що медичне страхування у Німеччині та Франції є досить схожим, хоча моделям цих країн притаманні й незначні відмінності. Значною перевагою медичного страхування проаналізованих країн можна вважати його обов'язковість, а також наявність різноманітної допомоги важкохворим та малозабезпеченим пацієнтам.

Список використаної літератури

1. Медичне страхування Франції – егалітарність і доступність [Електронний ресурс] / Ваше здоров'я. – 2012. – 5 жовтня. – Режим доступу: <http://www.vz.kiev.ua/medichne-straxuvannya-franciyi-egalitarnist-i-dostupnis>
2. Медицина у Франції: про мед. страхування [Електронний ресурс] // People and countries. – 2013. – 23 травня. – Режим доступу: <http://uk.peopleandcountries.com/article-927-1.html>
3. Страхування / За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.

ВЛИЯНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ БАНКА НА ФИНАНСОВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ЕГО ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Очольда И. И.,

*старший преподаватель кафедры экономики и финансов
Гомельского филиала Международного университета «МИТСО»*

Рысева К. В.,

студентка Гомельского филиала Международного университета «МИТСО»

Шитикова С.Ф.,

студентка Гомельского филиала Международного университета «МИТСО»

Введение. На сегодняшний день банки являются неотъемлемой частью современного денежного хозяйства. И в современных экономических условиях процесс формирования, качество управления банковских ресурсов, оптимизация их структуры приобретают особую важность. Управление банковскими ресурсами представляет собой сложный процесс их формирования и размещения, который сталкивается с определенными ограничениями в форме экономических нормативов, разрабатываемых как международными органами надзора, так и национальными, целью которых выступает регулирование деятельности банков, обеспечиваемых определенным уровнем собственного капитала.

Цель и методы. Собственный капитал для банка, как и для любой другой структуры, является ядром деятельности, позволяющей определять ее масштабы и объемы привлечения ресурсов. Иначе говоря, деятельность банка во многом определяется в зависимости от величины и структуры собственного капитала. В отличие от других источников они имеют постоянный безвозвратный характер, четко выраженную правовую основу и функциональную определенность, являются обязательным условием образования и функционирования любого банка, т.е. служат стержнем всей деятельности банка с первого дня его существования. собственный капитал выполняет ряд жизненно важных функций: защитную, оперативную и регулируемую.

Эффективность деятельности банка определяется рентабельностью проводимых им операций и его способностью максимизировать прибыль при соблюдении необходимого уровня рисков.

Результаты и выводы. В таблице 1 представлена структура капитала банков Республики Беларусь. Проводя анализ таблицы 1, можно прийти к выводу что, собственный капитал в банках Республики Беларусь по состоянию на 01.01.2016 г. занимает от 7 до 57 %, а в среднем по всей стране – 13 %.

Привлеченные средства клиента и других кредитных организации составляют второй, значительно превосходящий по размерам источник формирования ресурсов банка. По мере увеличения продолжительности функционирования банка возрастает роль привлеченных ресурсов. В общей сумме банковских ресурсов привлеченные средства занимают большую долю – до 93 %, а в целом по стране 87 %.

Таблица 1. Структура капитала банков Республики Беларусь
(по состоянию на 01.01. 2016 г.)

№	Название банка	Обязательства, млн. руб.	Уд. вес, %	Собственный капитал, млн. руб.	Уд. вес, %	Всего, млн. руб.
1	ОАО «Сбергательный банк «Беларусбанк»	232966900	87	34778071	13	267744971
2	ОАО «Белагропромбанк»	77807147	86	12979817	14	90786964
3	ОАО «Белинвестбанк»	33583608	91	3522356	9	37105964
4	ОАО «Паритетбанк»	1879391	67	908539	33	2787930
5	ОАО «БПС-Сбербанк»	59128190	93	4515067	7	63643257
6	ОАО «Приорбанк»	20338884	82	4493300	18	24832184
7	ОАО «БелВЭБ»	29738574	88	4039762	12	33778336
8	ОАО «БНБ-Банк»	3443892	87	492562	13	3936454
9	ОАО «Белгазпромбанк»	26236391	87	3831210	13	30067601
10	ЗАО «Абсолютбанк»	553249	54	466779	46	1020028
11	ЗАО «РРБ-Банк»	1516090	81	353823	19	1869913
12	ЗАО «МТБанк»	5331385	88	693838	12	6025223
13	ОАО «Технобанк»	2567890	83	541517	17	3109407
14	ОАО «Франсбанк»	908832	72	359293	28	1268125
15	ЗАО «Трастбанк»	764733	65	411610	35	1176343
16	ЗАО «БанкВТБ (Беларусь)»	13186670	91	1381873	9	14568543
17	ЗАО «Альфа-Банк»	11967850	89	1477460	11	13445310
18	ОАО «Банк Москва-Минск»	7687793	90	884080	10	8571873
19	ОАО «Евроторгинвестбанк»	348038	43	467292	57	815330

Источник: Собственная разработка на основе источника [1]

Привлеченные средства включают в свой состав: 1) открытие и ведение текущих и расчетных счетов предприятий, организаций и граждан, а также корреспондентских счетов банков-корреспондентов; 2) привлечение во вклады и депозиты денежных средств физических и юридических лиц; 3) выпуск собственных долговых обязательств; 4) привлечение кредитов и займов от других банков, в том числе от НБ РБ.

Другими источниками банковских ресурсов служат денежные средства, которые банк привлекает самостоятельно с целью обеспечения своей ликвидности – недепозитные средства. Они также получили название управляемых пассивов. Эти пассивы дают возможность восполнять депозитные потери, быть готовыми к непредвиденным обстоятельствам. Банковская деятельность подвергается множеству рисков различного характера, которые важно учитывать.

В современной экономике банки осуществляют кредитные, расчетные, вкладные и другие операции, вступают во взаимоотношения друг с другом и субъектами экономики, т. е. выполняют разнообразные функции. Основой принятия управленческих решений, выработки стратегии развития деятельности банка является анализ эффективности его состояния [2].

Рентабельность отражает положительный совокупный результат деятельности банка в хозяйственно-финансовой и коммерческих сферах. Прибыль – это главный показатель результативности работы банка. Разность между доходами и расходами банка составляет его валовую прибыль. В таблице 2 представлены показатели прибыли и рентабельности банков Республики Беларусь.

Таблиця 2. Структура показателів прибутку і рентабельності банків Республіки Беларусь (по стану на 01.01.2016 г.)

№	Назва банку	Показатель прибутку	Рентабельність зобов'язань, %	Рентабельність власного капіталу, %
1	ОАО «Сбергательный банк «Беларусбанк»	1 004 643	0,431	2,889
2	ОАО «Белагропромбанк»	422 103	0,542	3,252
3	ОАО «Белинвестбанк»	102 386	0,305	2,907
4	ОАО «Паритетбанк»	37 327	1,986	4,108
5	ОАО «Бпс-Сбербанк»	195 808	0,331	4,337
6	ОАО «Приорбанк»	1 134 356	17,929	3,961
7	ОАО «БелВЭБ»	541 847	1,822	13,413
8	ОАО «БНБ-Банк»	90 401	2,625	18,353
9	ОАО «Белгазпромбанк»	1 022 762	25,652	3,745
10	ЗАО «Абсолютбанк»	64 776	11,708	13,877
11	ЗАО «РРБ-Банк»	1 072	0,071	0,303
12	ЗАО «МТБанк»	52 107	0,977	7,510
13	ОАО «Технобанк»	34 520	1,344	6,375
14	ОАО «Франсабанк»	32 056	3,527	8,922
15	ЗАО «Трастбанк»	61	0,008	0,015
16	ЗАО «БанкВТБ (Беларусь)»	120 367	0,913	8,710
17	ЗАО «Альфа-Банк»	177 371	1,482	12,005
18	ОАО «Банк Москва-Минск»	143 426	1,866	16,223
19	ОАО «Евроторгинвестбанк»	20 105	5,777	4,302
20	ОАО «Хоум кредит Банк»	24 061	1,228	5,412

Источник: Собственная разработка на основе источника [1]

Можно сделать выводы, что рентабельность обязательств банков в 2016 году находится в пределах от 0,008 % до 25,652 %.

Рентабельность собственного капитала банков Республики Беларусь характеризует достаточность капитала банков, измеряет прибыльность с точки зрения акционеров и имеет показатели от 0,015 % до 18,353 %.

Наибольший показатель рентабельности обязательств имеет ОАО «Белгазпромбанк» 25,652 %, далее идет ОАО «Приорбанк» – 17,929 %. на третьем месте ЗАО «Абсолютбанк» – 11,708 %.

Список использованных источников:

1. Национальный Банк Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nbrb.by>.
2. Трошин В. А. Оценка эффективности деятельности коммерческого банка [Текст] // Инновационная экономика: материалы междунар. науч. конф. (г. Казань, октябрь 2014 г.). – Казань: БуК, 2014. – с. 69-72.

ПОЛІТИКА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Перегуда Є. В.,

*доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичних наук*

Київського національного університету будівництва і архітектури

Вступ. Важливою умовою сталого розвитку є консолідація суспільства. Її змістом можна вважати консенсус навколо суспільно значущих цілей. Нині

Україна впроваджує енергоефективність як одну з таких цілей. Це пов'язане як з війною з РФ, так і з високою енергомісткістю економіки, житлово-комунального господарства (ЖКГ). Але політика енергоефективності відіграє важливу роль і в інших сферах – децентралізації, стимулюванні громадянської ініціативи, в яких реалізуються цілі сталого розвитку. Отже, вивчення політики енергоефективності як чинника консолідації – актуальна проблема в контексті дослідження сталого розвитку.

Мета та методи. Метою розвідки є дослідження потенціалу політики енергоефективності як чинника національної консолідації. Автор ґрунтувався на ідеях неінституціоналізму щодо провідної ролі інституцій у формуванні цілей та дій акторів, синергетики щодо енергобалансу системи як запоруки сталого розвитку, транзитології щодо логіки демократичної консолідації. Теоретичну базу склали й ідеї вітчизняних вчених про напрями консолідації суспільства, а також деякі ідеї самого автора, зокрема, про консолідацію як не передумову, а як наслідок модернізації [3, с. 58]. Використані також дані державної статистики, соціологічних опитувань, експертні оцінки.

Результати. Поняття консолідації має значну традицію наукового дослідження, зокрема, у рамках транзитологічних концепцій. Ф. Шміттер визначав її сутність як вибір, що веде до формування набору правил політичної гри, які ... є результатом домовленостей на підставі взаємної згоди [1]. Отже, провідні вчені фактично отожднювали консолідацію та інституціоналізацію.

В Україні ці ідеї сприймалися, але з поправкою на етнонаціональний романтизм. Вчені схилились до консолідаційного потенціалу політичної нації, але символічні конструкти консолідації часто обмежувалися етнокультурною сферою (мова, історія). Лише в останні роки з'явилися нові підходи. М. Розумний вважає, що політика ідентичності є складовою, зокрема, соціально-економічної та інших видів політики [7, с. 4]. У колективній праці під проводом Е. Лібанової зазначається, що на інтеграцію суспільства мають бути спрямовані інституційні зміни економічного розвитку [4, с. 294-303]. Ці праці відкрили шлях для введення енергоефективності до кола символічних конструктів консолідації. Але й нині це домен технічних наук, поодинокими острівцями в якому є праці економістів та держуправлінців (О. Суходоля, Г. Дмитренко, В. Жовтянський, С. Денисюк, М. Ковалко, В. Струк).

Національна консолідація передбачає консенсус навколо цілей не лише в етнополітичній, а й інших сферах. Він досягається на різних рівнях – національному, регіональному, локальному, сімейному, а також щодо широкого спектру цінностей (консервативні, ліберальні, соціал-демократичні), які по-різному проявляються на цих рівнях. Тому формуються кілька моделей національної консолідації. Важливе місце у моделюванні посідає політика енергоефективності. На макрорівні вона спрямована на поширення ліберальних та соціальних цінностей, на мікрорівні – головним чином консервативних. Об'єднує їх те, що внаслідок підвищення енергоефективності зменшується відтік енергії з соціальної системи, що сприяє послабленню відцентрових тенденцій та зростанню сталості системи.

Вивчення політики енергоефективності в умовах України пов'язане, зокрема, з її суб'єктивним середовищем. Оскільки одним з її пріоритетів є ЖКГ, проаналізуємо

його впливових акторів. Перша їх група – пострадянська бюрократія ЖКГ – не зацікавлена у реформуванні, що позбавить її адміністративної ренти. Друга – постачальники послуг (монополісти). Реформи знизять їх прибутки та залежність населення. Третя група – місцева влада – зацікавлена у реформах, які покращать політичний клімат, знизять тиск на бюджети, але її дії визначаються й впливом монополістів на політичні сили у місцевих органах. Четверту групу уособлюють мешканці, які найбільш зацікавлені у реформах, але є проблема активізації їх діяльності. П'ята група – управителі будинків. Ними можуть бути самі мешканці (ОСББ) та компанії з управління. Вони зацікавлені у реформуванні, але на сьогодні їх ресурсний потенціал недостатній внаслідок недоліків правового регулювання тощо.

Ще одна група ключових акторів зосереджується на національному рівні (урядовці, депутати, партії). Тут ситуація складна. Держава декларує реформи, ініціювала програми енергоефективності («теплих кредитів»), водночас гальмується низка важливих правових актів, скорочуються асигнування на реалізацію програм (у 2016 р. – понад 1 млрд. грн., у 2017 р. – 400 млн.). Це пов'язане як з об'єктивними труднощами, так й зв'язками еліт з монополістами.

Отже, у політиці енергоефективності склалася палітра суперечливих інтересів. стан її реалізації характеризується наступним. За даними Мінрегіону, житлофонд включає 6,5 млн. індивідуальних та 240-250 тис. багатоквартирних будинків [2]. Термомодернізації потребують близько 80 %. Витрати оцінюють у \$14 млрд. (для приватних будинків) та \$18 млрд. (багатоквартирних). Україна не зможе отримати цю суму ззовні. Не вистачає також ресурсів ані у суб'єктів господарювання (за даними МФК, покривають 1 % потреб), ані у держави (у 2014-2017 рр. «теплих кредитів» було виділено на 2,7 млрд. грн. [5]). Й створення Фонду енергоефективності не дасть змоги повністю вирішити проблему.

Тому суспільство має взяти відповідальність на себе. На це мають бути спрямовані й зусилля держави. Громадська думка цьому сприяє. За даними USAID, у 2014 р. готові були інвестувати у енергоефективність за умови співфінансування держави 52 % громадян, за рахунок інвестскладової у тарифі – 23%, пільгових кредитів – 18 %. Але діяльність громадського актора поки що суперечлива. За 3 роки дії програми «теплих» кредитів нею скористалося лише 656 ОСББ [6]. Залучені ними кредити складають мізерну, порівняно з фізичними особами, частку. статистика свідчить, що перешкоди на цьому шляху мають, зокрема, структурний характер і полягають у повільному впровадженні цієї інституції. Основа ОСББ була закладена у 1990-тих роках під час приватизації житла. Але, якщо частка приватного житла у багатоквартирних будинках складає 93,7 %, то ОСББ створені в абсолютній меншості будинків. У 2016 р. їх діяло близько 17 тис.

Причини пасивності мешканців пов'язані як з економічними чинниками, так й особливостями культури українців та приватністю сучасного життя (за даними «Опори», 45 % мешканців багатоквартирних будинків не відчувають себе співвласниками, а, за даними Мінрегіону, 64 % називають причиною гальмування створення ОСББ нестачу ініціативних мешканців), а також інституційними чинниками (61 % причиною повільного створення ОСББ називає недосконалість

правової бази, 31 % – перепони з боку місцевої влади, 50 % – недостатню обізнаність мешканців щодо ініціатив зі створення ОСББ).

Водночас слід відзначити позитивну динаміку у цій сфері. Так, у 2016 р. ОСББ та житлово-будівельні кооперативи, які стали учасниками програми «теплих кредитів», залучили майже 60 млн. грн. коштів, що в 3,6 рази перевищувало показник 2015 р. У січні 2017 р. кредити залучили 25 ОСББ на 1,6 млн. грн., що у 2,2 рази перевищило аналогічний період 2016 р. [8].

Висновки. Реалізація політики енергоефективності свідчить про поступове перетворення цього явища на символічний конструкт суспільної консолідації. Але його темпи відстають від складності проблем. Причини цього пов'язані як з економічною кон'юнктурою, так й зі структурними чинниками (радянський спадок, ментальність українців, палітра інтересів політичних акторів). слід прогнозувати ще тривале існування загроз для сталого розвитку у цій сфері. Держава має налаштуватися на збереження себе як провідного провайдера реформ з точки зору не лише нормативно-правового забезпечення політики енергоефективності, а й забезпечення її фінансовими та іншими ресурсами.

Список використаних джерел

1. Демократические переходы: круглый стол журнала «Полис» // Полис. – 1999. – № 3. – с. 30-52.
2. Ефективне управління багатоквартирними будинками [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jkg-ukraine.com.ua/efektivne-upravlinnya-bagatokvartirnimi-budinkami.html>.
3. Перегуда Є. В. Виконавча влада України: політико-правові аспекти модернізації / Перегуда Є. В. – К.: Логос, 2013. – 408 с.
4. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі (національна доповідь) / [Лібанова Е.М., Горбулін В.П., Пирожков С.І. та ін.]; за ред. Е.М.Лібанової. – К.: НАН України, 2015. – 363 с.
5. Інвестиції населення в енергоефективні заходи активізують роботу українських виробників енергоефективних матеріалів та обладнання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249751225&cat_id=244276429.
6. ОСББ, які впровадили енергоефективні заходи за програмою «теплих» кредитів, тепер в 2-3 рази менше сплачують за опалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249733576&cat_id=244277212.
7. Розумний М. М. Політика ідентичності: основні завдання та механізми реалізації. Наукова доповідь / М. М. Розумний. – К.: НІСД, 2011. – 23 с.
8. У січні 2017 року ОСББ вдвічі активніше утеплюють свої багатопверхівки порівняно з аналогічним періодом минулого року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249698946&cat_id=244276429.

СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ В ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Петренко В. М.,

*старший викладач кафедри економіки підприємства та менеджменту
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Українська економіка знаходиться в стадії тривалого переходу від командної до ринкової (змішаної) економіки. Для оцінки стану цього переходу, структурної трансформації, що відбувається в економіці, доцільно використовувати показники, які фіксують структурні зрушення. Такими

показниками є відносні показники структури зайнятості в економіці за видами економічної діяльності.

Мета та методи. Метою дослідження є встановлення темпів та особливостей зміни структури зайнятості в економіці України. Методи, які використовувались у роботі, – статистичний, порівняльний, дедукції та індукції.

Результати. Для оцінки структурних зрушень у цьому дослідженні взято період 2000-х років. Адже в 1990-ті роки, на наш погляд, відбувався трансформаційний спад в економіці і зміни в структурі зайнятості тих часів не відображають структурних зрушень у сучасній економіці.

«Маяками» дослідження обрані показники структури зайнятості на початок 2000, 2008 та 2015 років. Перший характеризує час початку економічного зростання після трансформаційної кризи, другий відповідно рік закінчення зростання, третій – депресивний стан економіки внаслідок бурхливих політичних подій, військових дій, окупації частини території України тощо.

Для порівняння використовувались відносні показники (відсоткові значення зайнятості в певній галузі економіки по відношенню до загальної чисельності зайнятих), тоді як абсолютні показники зайнятості певною мірою нерелевантні внаслідок порівняння різних сукупностей зайнятості, хоча і абсолютні показники використовуються для дослідження.

На початок 2000 р. структура зайнятості населення за видами економічної діяльності виглядала наступним чином: промисловість – 22,8 %; сільське та лісове господарство – 21,6 %; торгівля, ремонт автомобілів та побутових виробів, діяльність готелів та ресторанів – 15,5 %; освіта – 8,0 %; охорона здоров'я та соціальна допомога – 6,8 %; транспорт і зв'язок – 6,7 %; державне управління – 5,9 %; будівництво – 4,5 %; операції з нерухомим майном, оренда та послуги підприємцям – 4,0 %; фінансова діяльність – 0,8 %; інші види економічної діяльності – 3,3 %.

Структура зайнятості суттєво змінилась на піку економічного зростання в Україні у 2008 р. Зокрема, частка зайнятих у промисловості і сільському господарстві значно знизилася – до 18,5 % та 15,7 %. Крім того суттєвого зниження зазнала і абсолютна чисельність працівників цих галузей: промисловість – більш як на 0,7 млн. осіб, сільське господарство – поналі 1,0 млн. осіб, спростувавши відомий «міф» про зростання української економіки завдяки промисловості і сільському господарству. Натомість значно зросла питома вага зайнятих у торгівлі, ремонті автомобілів та предметів побуту, діяльності готелів та ресторанів – до 22,6 %, тобто на 7,1 %. суттєве зростання зайнятості спостерігалось також у фінансовій діяльності (показники зросли більш як удвічі – з 0,8 % до 1,9 %), у той час як у галузі операцій з нерухомістю, оренді та послуг підприємцям – з 4,0 % до 5,5 %, у будівництві – з 4,5 % до 5,0 %, у транспорті і зв'язку – з 6,7 % до 7,0 %. Тобто, зростання економіки у 2000–х роках мало прогресивний характер, адже відбувалось за рахунок галузей третинного сектору економіки (сфери послуг, передусім) та зменшення частки первинного та вторинного секторів [1].

На початок 2015 р. відзначались суттєві зрушення у зайнятості населення України. Окупація частини території та кризові явища в економіці призвели до помітного зниження чисельності зайнятих в економіці в цілому. Ця численість

порівнянню з 2008 р. знизилася на 4,529 млн.осіб або на 21,6 %. За такий незначний період часу це майже катастрофічна рестрикція! Крім абсолютних, суттєво змінилися і відносні показники зайнятості, які характеризують її структуру. Частка промисловості знизилася значно – з 18,5% до 15,7 %. В той же час зростання показали галузі торгівлі, послуг з ремонту та готелів і ресторанів – на 0,5% (з 22,6% до 23,1%) та особливо сільського та лісового господарства – на 1,7% (з 15,8% до 17,5%). Останнє можна вважати відображенням факту входження України до групи країн з найбільшим у світі виробництвом і експортом низки продуктів сільського господарства, особливо рослинництва.

Натомість майже всі інші галузі зазнали втрат у частці зайнятих, крім освіти та державного управління. Частка зайнятих в освіті постійно зростала з початку 2000-х: 2000 р. – 8,0%, 2008 р. – 8,1%, 2015 р. – 9,0%. Звертає на себе увагу динаміка частки зайнятих у державному управлінні: 2000 рік – 5,9%, 2008 рік – 5,1%, 2015 рік – знову 5,9%, тобто простежується тенденція зростання в Україні частки зайнятих у державному управлінні на спаді в економіці та її зменшення під час пійому.

Тривожною тенденцією, яка відображає брак змін на користь не лише ринкової, але й соціально орієнтованої економіки, є незначне, але постійне зменшення частки зайнятих в охороні здоров'я та соціальній допомозі: 2000 р. – 6,8%, 2008 р. – 6,5%, 2015 р. – 6,3 %.[1,2]

Висновки. Проведений аналіз засвідчує, що попри мінливий характер економічного розвитку, суспільні потрясіння та соціальні негаразди в Україні наявні прояви позитивних структурних зрушень у зайнятості населення. Утім, ці прояви не мають стійкого характеру і свідчать про нерівномірність розвитку окремих галузей економіки, територіальні та галузеві диспропорції, а також структурні перекося порівняно з економіками розвинутих країн, відсутність передумов до стійкого економічного зростання, яке б сприяло збільшенню зайнятості населення України та вдосконаленню її структури.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

НАВИГАЦИОННАЯ СИСТЕМА ИНВЕСТИЦИЙ В САНАТОРНО-КУРОРТНОМ СЕГМЕНТЕ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ: ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ

*Ракитская А. А.,
старший преподаватель кафедры экономики и финансов
Гомельского филиала Международного университета «МИТСО»*

Введение. Помимо пресловутой стратегии максимизации прибыли, перед менеджментом каждой белорусской санаторно-курортной организацией (СКО)

стоят и другие цели и задачи. Есть комплекс целей и задач, которые относятся к лечебной функции белорусских здравниц. Они не всегда сводятся к коммерческим целям, и, тем не менее, важны для настоящего и будущего нашего народа. И есть комплекс целей и задач, объединенных рубрикой «социальная политика». Очень часто достижение какой-либо частной коммерческой цели мешает достижению оптимума в лечебном аспекте наших СКО, или же препятствует реализации всей полноты социальной политики в сфере здравоохранения.

Цель и методы. Существует нужда в институтах, которые могли бы учитывать каким образом управлять позитивными эффектами, которые в немалом количестве истекают из деятельности санаторно-курортного сегмента (СКС) туристической отрасли. Реализация идеи связана с использованием краудфандинговой платформы для оценки эффективности санаторно-курортной деятельности (СКД), которая размещается в Интернет-сети и курируется городскими властями. *Краудфандинг* представляет собой недавно появившуюся и быстро развивающуюся форму совместных инвестиций. субъекты хозяйствования объединяют свои ресурсы через Интернет, чтобы поддержать определенный проект. Полагаем, СКС туристической индустрии и является таким синергетическим мегакластером, так как сочетает уникальное взаимодействие медицинской, экономической и социальной деятельности. Именно на изучение краудфандинга и направлено наше исследование.

Результаты. Предлагаемая нами платформа краудфандинга в СКС туристической индустрии разительно отличается от известных платформ краудфандинга тем, что имеет множество размерностей. Предположены хрестоматийные участники сделок в рамках краудфандинга – домашние хозяйства, частные субъекты хозяйствования (отечественные и иностранные), государственные структуры. Кроме того, задействованы три дополнительные размерности: привлекательность санаторно-курортной организации (СКО) можно оценивать отдельно в экономическом, отдельно в социальном и отдельно в медицинском плане.

Далее рассмотрим практическое применение предлагаемого проекта.

1. Создание новых производственных мощностей СКО, строительство новых корпусов филиалов СКО участием сторон, заинтересованных в их использовании. Это могут быть самые разные субъекты хозяйствования, отечественные и зарубежные, начиная с государства и кончая семейными хозяйствами. СКО, планирующая строительство очередного объекта на своей территории, сможет начать этот процесс с размещения на площадке микроэкономического кластера соответствующего предложения для инвесторов. Каждый из них должен будет разместить в специальном банке, или же инвестиционном фонде, депозит, предназначенный для финансирования строительства этого объекта, который превратится в инвестиции только в том случае, если требуемая сумма наберется.

2. Клиент, или группа клиентов, формирует условное обязательство – приобрести путевку в данную СКО, если будет выполнен комплекс определенных условий. Такого рода сделки называются форвардными. Организации, заинтересованные в избавлении своих сотрудников от привычки табакокурения, могут позиционировать обязательства купить определенное количество

путевок, если в СКО будет установлено медицинское оборудование и закуплены фармакологические препараты, позволяющие ее клиентам легче переносить период расставания с дурными привычками.

В настоящее время имеются все необходимые медицинские технологии, чтобы четко контролировать условия выполнения предварительной договоренности по контролю за режимом избавления от излишнего веса и никотиновой зависимости. Например, методики, применяемая ФГУ Центральный военный клинический санаторий МО «Архангельское» для преодоления никотиновой зависимости, включает предварительное комплексное обследование на базе санатория, в частности, билирубин, ФЛГ, креатинин, СПГ, глюкозу, ОАК, биохимию крови, АСТ, ЭКГ и ряд других исследований.

Если СКО задается целью приобрести и освоить медицинское оборудование, способствующее более успешному освобождению от некоторых вредных зависимостей, и только потом искать клиентов, срок окупаемости окажется слишком большим. Кроме того, у менеджмента СКО и банка, финансирующего данный проект, не будет уверенности, что это оборудование будет востребовано. Если же на соответствующей площадке краудфандинговой платформы станут позиционироваться условные обязательства составить платежеспособный спрос на данное оборудование, то можно будет заключать форвардные контракты, и тогда и субъектам спроса путевки обойдутся дешевле, нежели при отсутствии механизма совместного инвестирования, и менеджменту СКО, специализирующейся на применении этих методик, можно будет выбрать именно тот сегмент, в котором приобретенные медицинские средства смогут быстро окупить себя. Одновременно у банка появится обоснованная уверенность в приемлемости кредитования деятельности.

3. Продажа путевок посредством краудплощадок: каждый потенциальный клиент СКО размещает средства в обслуживающем СКО коммерческом банке для покупки путевки по льготной цене. Если должное количество клиентов на данный сезон наберется, сделки автоматически осуществляются, и каждый субъект спроса получает путевку по льготной цене. СКО целесообразно будет подобно рода предложения делать на мертвый сезон: потребительский бонус сформируется в результате действия двух факторов. Вся соль предложения в том, что очень часто льготную цену только и можно сделать, если мощности СКО будут использоваться достаточно полно. Без краудфандинга всегда будет риск, что должное количество путевок не будет куплено, и этот риск отразится в цене путевки. При форвардной торговле билетами посредством краудфандинга эти неопределенности устраняются: СКО, набрав должное количество заказов, имеет право законно изменить цену путевки. В свою очередь, субъект спроса при изменении своих планов может в любое время просто закрыть свой депозит. Таким образом констатируется появление второго фактора повышения спроса на путевки, продаваемые посредством краудфандинга, – повышение ликвидности совершаемых здесь сделок.

4. Допустим, строительство еще одной гостиницы рядом с СКО будет способствовать более эффективному использованию рекреативных мощностей санатория. Будут также ситуации, в рамках которых экономическое положение

санатория улучшится, если рядом будет функционировать частный прогулочный паром, или же, если активно станет работать экскурсионное бюро, быть может, если рядом окажется парикмахерская и т.п. Местные власти, действуя в рамках своей суверенной хозяйственной стратегии могут размещать на краудплощадке предложения для частного бизнеса осуществлять конкретные инвестиции, которые оказавшись в одном кластере, станут косвенным образом улучшать хозяйственное положение друг друга посредством отраслевого и инвестиционного мультипликаторов. Эти предложения могут быть подкреплены условными обязательствами, размещаемыми на той же площадке, тем ли иным способом облегчить вхождение в данный бизнес всевозможных предпринимательских структур.

5. Допустим, больной и обездоленный человек нуждается в рекреации, но имеет лишь треть средств для того, чтобы приобрести путевку. Человек выставляет свою заявку на соответствующей краудплощадке и рассказывает свою историю, которая подтверждается или не подтверждается компетентными социальными службами. социальным инвесторам будет гораздо легче принять решение по осуществлению своих благотворительных акций, если они станут ориентироваться не только на истории, выложенные людьми, нуждающихся в оказании помощи, но будут иметь свидетельства компетентных социальных служб, редуцированные к определенной стандартной форме.

Сами социальные инвесторы также будут выступать друг для друга в качестве гарантов приемлемости их инвестиций. Если должная сумма не наберется, инвестор может либо забрать ее обратно, либо перераспределить в пользу других кандидатов.

В рамках данного кластера сами социальные инвесторы могут получать льготы при покупке путевок в данный санаторий. Например, при достижении определенного уровня сделанных социальных инвестиций физическое лицо обретает право на бесплатную путевку.

Выводы. Как только краудфандинговая платформа, предназначенная для обслуживания СКС туристической отрасли, будет создана, у простых субъектов спроса, у инвесторов и местных властей окажется гораздо более ясная картина касательно того, какой инвестиционный проект стоит поддерживать.

Если на социальной краудплощадке выявится, что для финансирования какого-нибудь солидного социального проекта не хватает одной десятой от уже собранных средств, незначительная инвестиция в этот проект позволит избежать огромных вмененных издержек (если нужная сумма не будет собрана, имплицитные инвестиции вернуться к своим хозяевам).

Выявится, какие проекты находятся в состоянии взаимодополняемости, а какие жестко конкурируют друг с другом. социальные, чисто медицинские и коммерческие проекты окажутся с единым знаменателем, их достоинства и недостатки можно будет сопоставлять и сравнивать.

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ ПТАХІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

Руденко М. М.,

*аспірант кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Буряк Р. І.,

*доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. В наш час необхідною умовою успішного економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних птахівничих підприємств на національному та регіональних ринках є ефективна маркетингова політика, спрямована на всебічне і найбільш повне задоволення потреб і запитів кінцевих споживачів. Для вирішення цього завдання важливе значення має уміння гнучко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. Таким чином, для перемоги в конкурентному протистоянні птахівничому підприємству необхідно сформувати ефективний комплекс маркетингу, а також постійно вдосконалювати його інструменти.

Мета та методи. Мета дослідження полягає у аналізі та оцінці ринкової кон'юнктури та визначенні особливостей комплексу маркетингу птахівничих підприємств. У дослідженні – залежно від характеру розроблених завдань – використовувалися загальнонаукові методи (аналізу і синтезу, індукції і дедукції, системний аналіз), економіко-статистичний та аналітичний методи дослідження, методи маркетингових досліджень, методи експертних оцінок, особисті спостереження автора та інші.

Результати та висновки. Маркетинг як найважливіша сфера управління організацією повинна забезпечувати її стабільність, конкурентоспроможне функціонування і розвиток на ринку товарів і послуг з урахуванням стану внутрішнього і зовнішнього середовища за рахунок найкращого задоволення потреб споживачів на ринку.

Сьогодні споживчий ринок курячих яєць в Україні, незважаючи на економічні складнощі кон'юнктури, успішно розвивається. Яєчні продукти більше не є для вітчизняних птахофабрик побічним продуктом, який виробляється переважно для потреб харчової промисловості. Відповідно, значної актуальності набуває питання формування ефективного комплексу маркетингу стосовно яєць як окремого продукту для споживачів та самостійного бізнес-напряму для птахівничого підприємства.

Сьогодні на ринку курячих яєць спостерігається скорочення виробництва: за 10 місяців 2016 р всіма категоріями господарств було вироблено 13047,6 млн. шт. яєць від птиці всіх видів, що на 10,5% (-1703,2 млн. шт.) менше ніж за аналогічний період минулого року. Виробництво яєць сільськогосподарськими підприємствами склало 6715,8 млн. шт., що на 18,6% (-1531,2 млн. шт.) менше ніж у попереднього року. У той же час ціни на яйця на внутрішньому ринку зросли, що пояснюється

різким підвищенням собівартості виробництва продукції птахівництва. З листопада 2014 р по лютий 2016 р спостерігалася тенденція збільшення цін на основні види зернофуражних культур – за цей час їх зростання склало більше 50%. Так як в собівартості продукції птахівництва на комбікорм припадає 60-65%, то, відповідно, цей фактор привів до її збільшення. Негативно вплинула на галузь і девальвація гривні [1].

Наведемо конкурентну карту вітчизняного ринку яєць, користуючись даними таблиці 1.

Таблиця 1. Частки ринку та темпів росту провідних підприємств на українському ринку яєць у 2016 році*

Підприємство	Обсяги виробництва, млн. шт.	Частка ринку, %	Темп росту, %
ГК «Авангард»	7319,704	56,1	2,15
ГК «Овостар Юніон»	1135,141	8,7	0,22
«Інтер-Запоріжжя»	1056,856	8,1	2,1
ПФ «Авіас 2000»	182,666	1,4	0,71
ПФ «Крупець»	143,524	1,1	0,2
ПФ «Поділля»	130,476	1,0	0,4
ПФ «Тернопільська»	130,476	1,0	-0,5
Інші птахофабрики	2948,758	22,6	
Всього вироблено яєць	13047,601	100	

*дані за 10 місяців 2016 року [1]

Конкурентну карту ринку яєць за представленими даними наведемо на рис. 1. Як видно з рис. 1 та табл. 1, ГК «Авангард» є абсолютним лідером на ринку яєць України із ринковою часткою 56,1 % та обсягом виробництва 7319,704 млн. шт. Основний конкурент ГК «Авангард» – ГК «Овостар Юніон» має обсяги виробництва 1135,141 млн. шт. (що на 6184,6 млн. шт. менше, ніж ГК «Авангард») та частку ринку 8,7 %. Компанія «Інтер-Запоріжжя» характеризується обсягами виробництва яєць у 1056,856 млн. шт. та часткою ринку 8,1%. Крім того, виробники ПФ «Авіас 2000» та ПФ «Крупець» займають відповідно 1,4 % та 1,1 % українського ринку яєць. Решта виробників мають частку ринку 1 %. слід зауважити, що найшвидше зростання спостерігається у компанії ГК «Авангард» (+2,15 % у 2016 р.), отже, агрохолдинг має можливості до подальшого нарощування ринкової частки. Таким чином, компанії ГК «Авангард» та ГК «Овостар Юніон» займають найкращі позиції на ринку.

Розглянемо особливості комплексу маркетингу підприємств-лідерів ринку яєць. Так, на вітчизняному ринку при позиціонуванні такої продукції, як курячі яйця, активно використовується ідея здорового харчування, – практично всіма виробниками на ринку. Лідери, як ГК «Авангард» та ГК «Овостар Юніон» пропонують споживачам яйця, збагачені омега-3 жирними кислотами або йодом. При цьому частка брендваної яєчної продукції на ринку незначна, серед впізнаваних споживачами брендів можна виділити, зокрема, ГК «Овостар Юніон» із ТМ «Ясенвіт», ПФ «Авіас 2000» із ТМ «Золоте яєчко», ПФ «Поділля» із ТМ «Хохолок» та ПФ «Тернопільська» із ТМ «Добре яйце» [5].

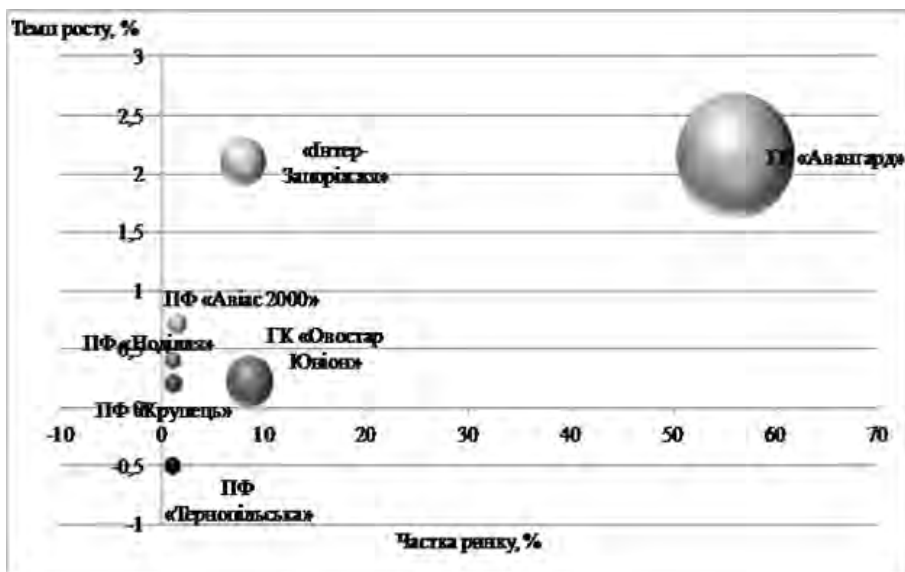

Рис. 1. Конкурентна карта ринку яєць України (за 10 місяців 2016 р.) [1]

Крім того, преміум-сегмент ринку курячих яєць обмежений так званими еко-продуктами та яйцями, збагаченими йодом або жирними кислотами. Якщо, наприклад, подивитися на іспанський ринок яєць, то представлена на ньому продукція відрізняється великою різноманітністю: наприклад, постачальники пропонують яйця курей, яких годували п'ятьма видами злаків. Це дозволяє вивести товар в преміум-сегмент і реалізовувати його за більш високої ціною, ніж в середньому по ринку. Це призводить до висновку, що вітчизняні виробники яєць мають урізноманітнювати свій «арсенал» маркетингового інструментарію, демонструвати гнучкіший та креативніший підхід до власних брендів, вживати заходів диференціації та прагнути привернути уваги споживачів саме до своєї продукції.

Один з головних факторів впливу на формування ефективного комплексу маркетингу – це розподіл. Одночасно це є одним з «болісних» місць українських виробників яєць.

По-перше, це зумовлено недосконалою системою розподілу сільськогосподарської продукції. Наприклад, у значному підвищенні цін на яйця (+12% лише за жовтень 2016 р.), як наголошують виробники, у значній мірі винні підприємства та суб'єкти торгівлі, які встановлюють надбавки на рівні 40-50 % і більше. Отже, щоб уможливити узгодження економічних інтересів учасників виробничої та торгівельної сфер потрібно вдосконалювати збутову діяльність. Зокрема, це стосується створення оптових ринків продажу

сільськогосподарської продукції. У створенні таких оптових ринків зацікавлені також органи місцевої виконавчої влади, оскільки основну вигоду від діяльності таких ринків отримує регіон, де вони розташовані. Крім того, оптові ринки необхідно враховувати, як складову частину інфраструктури регіону (як дороги чи порти), позаяк вони впливають на правильний потік харчової продукції між виробником та споживачем. Загалом, можна зробити висновок, що оптові ринки сільськогосподарської продукції – перевірений практикою важливий механізм поліпшення фінансово-економічного стану товаровиробників та забезпечення споживачів якісною й дешевшою продукцією [5].

Другим аспектом, який потребує ретельного розгляду, є організація відділу маркетингу на птахівничих підприємствах. Звернемося до досвіду одного з лідерів ринку, ГК «Овостар Юніон». Завдання з формування комплексу маркетингу у ГК «Овостар Юніон» покладено на департамент продажів, який утворено з чотирьох відділів: відділ організації відвантажень, відділ продажів, відділ фірмової торгівлі, відділ маркетингу.

У ГК «Овостар Юніон» функціонує спеціалізований відділ маркетингу, який має функціональну організаційну структуру і складається із службовців двох груп: бізнес-аналітика та трейд-маркетинг менеджера. Проте даний відділ недостатньо залучається до діяльності підприємства та виконання деяких маркетингових функцій (зокрема, реклами та стимулювання збуту, планування маркетингу). До того ж частину функцій, які повинні здійснюватись відділом маркетингу на ГК «Овостар Юніон», виконують інші відділи департаменту продажів. Тому підприємство не має проблем з реалізацією своєї продукції й постійно нарощує обсяги виробництва. Високому попиту на продукцію підприємства також сприяє підвищення цін на м'ясо птиці, що перетворило яйця з найбільш дешевого продукту ще й на найдоступніший. Також слід вказати на високу якість і смакові показники яєчної продукції ГК «Овостар Юніон», що виготовляється за найсучаснішими технологіями й відповідає найвищим світовим стандартам.

Однак за рахунок погіршення ринкової кон'юнктури, існує ризик, що у майбутньому підприємство постане перед труднощами реалізації своєї продукції, тому вже зараз необхідно розробляти і впроваджувати оновлену ефективну маркетингову стратегію, що передбачає зміну існуючих підходів до формування комплексу маркетингу. Це також пов'язано із тим, що у найближчому майбутньому запланований розширення присутності ГК «Овостар Юніон» на іноземних ринках.

Гостра актуальність питання особливостей комплексу маркетингу птахівничих підприємств, його удосконалення та перегляду існуючих маркетингових стратегій відповідно до стрімких та здебільшого негативних змін ринкового середовища, зокрема, пов'язана із поступовим насиченням вітчизняного ринку. Крім того, на сьогоднішній день одним з перспективних ринків для українських виробників яєць є країни Євросоюзу. Україна має відповідну квоту на експорт курячих харчових яєць в кількості 3 тис. т і на яєчні продукти – 1,5 тис. т. Даний факт мотивує вітчизняних виробників модернізувати виробництво і впроваджувати більш високі стандарти якості продукції. На жаль, на сьогоднішній день тільки дві українські компанії отримали дозвіл на експорт

яечних продуктів в країни ЄС: ГК «Авангард» та ГК «Овостар Юніон». Також варто відзначити, що перспективними для вітчизняних експортерів є ринки країн Близького сходу, Азії та Африки.

Список використаних джерел

1. Анализ рынка яиц Украины (январь-октябрь 2016 года) [Електронний ресурс] /Союз птахівників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.poultryukraine.com/data/file/analytics/oktyabr_2016_uajsa.pdf
2. Державна корпорація «Овостар Юніон» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.ovostar.ua/ru/](http://www.ovostar.ua/)
3. Лункіна Т. І. Особливості функціонування маркетингу в сільському господарстві / Т.І. Лункіна // Матеріали Причорноморської регіон. наук.-практ. конф., 18–20 квіт. 2012 р. – Миколаїв: МДАУ, 2012. – с. 87–89.
4. Мамалига, с. В. сучасні підходи до трактування маркетинг-міксу [Електронний ресурс] / с. В. Мамалига, І. І. Лойк. – Режим доступу: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/843.pdf>.
5. Національний агропортал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://latifundist.com/>
6. Развитие та підвищення ефективності функціонування підприємств галузі птахівництва / В. М. Микитюк, О. П. Русак, І. В. Кравець. – Житомир: Поліся, 2013. – 168 с.

ДЕФІНІЦІЯ ЯКОСТІ У МЕНЕДЖМЕНТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Сидоренко І. О.,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства та менеджменту
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Актуальність. На сучасному етапі розвитку економіки країни, враховуючи посилення процесів інтеграції в світовому економічному просторі, туристична діяльність є однією з пріоритетних сфер розвитку світової економіки, оскільки відіграє важливу роль у зміцненні міжнародних зв'язків, внутрішньої і зовнішньої торгівлі послугами. Перед менеджментом вітчизняних підприємств сфери туризму стоїть проблема істотного підвищення та забезпечення стабільності якості турпродукту (послуг) як економічної дефініції (витрати – ціна – суспільно-необхідні потреби) за рахунок розробки і впровадження ефективного механізму управління якістю. Умови об'єктивної необхідності адаптації науково-методологічних, правових і практичних основ дефініції якості послуг у сфері туризму на сучасному етапі, зумовили актуальність даного дослідження.

Проблеми дефініції якості перебувають у дослідницькому полі економіки та стратегічного менеджменту. Питанням науково-методологічних, правових та практичних засад процесу управління якістю, а також у сфері туризму зокрема, присвячені праці таких учених, як О. Апілат, В. Кифяк, Е. Ополченев, П. Пуцентайло, Д. Стеченко, Н. Чоренька, І. Школа, М. Шаповал та ін. Більшість авторів зазначають, що надання послуг у сфері туризму в умовах нестабільного зовнішнього середовища повинне супроводжуватися захистом прав та інтересів споживачів. Значна увага з боку науковців приділяється процесу формування та реалізації ефективної кадрової політики. Проте слід зауважити, що мало уваги приділено складним виробничо-обслуговуючим і операційним процесам у

сфері туризму на базових основах стратегічного і виробничого (операційного) менеджменту. саме стратегічний менеджмент в умовах глобалізації економічних процесів набуває пріоритетного значення оскільки, впливає на ефективний та стабільний розвиток діяльності підприємств незалежно від галузі.

Метою дослідження є аналіз та оцінка рівня якості турпродукту (послуг), а також визначення сучасних цінових стратегій на прикладі діяльності окремих підприємств сфери туризму, м. Києва. В ході дослідження було використано **сукупність наукових методів**, які застосовують у пізнанні соціально-економічних процесів і явищ, а саме: абстрактно-логічні: аналіз і синтез, логічне узагальнення; комплексний; метод експертних оцінок та інші.

Результати. Значення стратегічно орієнтованої поведінки, що дає змогу підприємствам сфери туризму виживати в сьогоdnішніх реаліях часу, різко зросло. Внаслідок змін форм господарювання, удосконалення процесів, що відбуваються в зовнішньому середовищі діяльності, перед підприємствами сфери туризму постають численні проблеми. сьгодні виживання та їх розвиток у довгостроковій перспективі залежить від якості турпродукту (послуг), ефективного менеджменту діяльністю в цілому, уміння передбачати зміни на ринку й відповідно адаптувати свою діяльність за рахунок удосконалення або повної зміни: асортименту послуг; форми обслуговування; збутової мережі; організаційної структури; матеріально-технічної бази; ефективного виробничого (операційного) та стратегічного менеджменту, інших елементів внутрішнього потенціалу.

Результати дослідження діяльності окремих туристичних підприємств, м. Києва (табл.1) впродовж останніх трьох років показали, що формування ними цінової стратегії і стратегії якості турпродукту (послуг) залежить від поєднання і взаємодії багатьох факторів, найважливішими з яких можна вважати: ступінь новизни туристичного продукту, на який встановлюється ціна (на новий або на продукт сформованого ринку збуту); характеристики турпродукту (послуг), відносна його винятковість порівняно з іншими турпродуктами (послугами); витрати і очікуваний прибуток; умови конкуренції; особливості ринку збуту; імідж туристичного підприємства та інші чинники. Відзначимо, що на основні туристичні напрямки зазначені підприємства, використовують витратний метод ціноутворення, а на нові туристичні маршрути – стратегію ціноутворення «зняття вершків» (високих цін), що передбачає спочатку високий рівень продажних цін на нові туристичні продукти, допоки відсутня конкуренція у пропозиції абсолютного нових туристичних послуг. Крім того, застосовують також стратегію ціни сегменту ринку, що передбачає врахування певних відмінностей у попиті.

У країнах з розвинутою економікою спрямованість на якість (сервіс) є необхідною складовою мислення менеджерів усіх рівнів сучасних підприємств незалежно від галузі. За умов конкуренції підприємства сфери туризму не є виключенням. Вони визначають цілі на майбутнє, домагаються конкурентних переваг, здійснюють стратегічний вибір і послідовно втілюють його в програму дій. У практиці діяльності вітчизняних підприємств сфери туризму механізм управління якістю перебуває в стадії формування. Про це свідчать результати оцінки рівня якості обслуговування на окремих підприємствах м. Києва (табл. 1 та табл. 2). В таблиці 2 представлено середній бал (на основі мінімальної та

максимальної оцінок) рівня якості обслуговування туристів на досліджуваних підприємствах впродовж 2014-2016 рр.

Таблиця 1. Напрямок діяльності окремих підприємств сфери туризму м. Кисва (2014-2016 рр.)

Тури	Назви підприємств	Особливості турів, перелік послуг
Відпочинок у Туреччині	«Кий-Авіа»	Анталія, стамбул; авіа; готелі 3*,4*
	«Київтур»	По країні; авіа; н/пансіон; готелі 4*
	«Сорет»	По країні; авіа; н/пансіон; готелі 3*
	«Тур-експрес»	Стамбул; авіа; сніданок; готель 4*
Відпочинок у Румунії	«Лікс»	Високогірні курорти; автобус; пансіон
	ТА «Поїхали з нами»	Високогірні курорти, готелі 3*,4*,5*
Оздоровлення, в Литві	«Сорет»	Лікування: санаторій; авіа; пансіон
Екс. тури до Росії	«Гамалія»	Автобус; н/пансіон; готелі 3*,4*
	«Київтур»	По країні; автобус; сніданок; готель 3*
Відпочинок в Нідерландах	«Нокс-фільм»	Утрехт; сніданок; готель 3*
	«Верба-трейдинг»	Утрехт; сніданок; автобус; готель 3*
	«Відершталь»	Утрехт; сніданок; автобус; готель 3*
	«Спутник-Україна»	По країні; готелі 3*,4*,5*
Екс. тури до Угорщини	«HEALTH TOUR»	Авіа; н/пансіон; готелі 2,3,4*

Таблиця 2. Зведені показники рівня якості обслуговування

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Значення показника стабільності асортименту туристичного продукту, балів	0,20	0,21	0,21
Значення показника впровадження прогресивних методів продажу послуг, балів	0,13	0,13	0,14
Значення показника системи послуг, балів	0,07	0,08	0,08
Значення показника затрат часу споживачів на обслуговування, балів	0,18	0,18	0,18
Значення показника завершеності процесу покупки, балів	0,18	0,18	0,18
Значення показника якості праці працівників тур підприємства, балів	0,21	0,21	0,21
Загальний рівень культури інноваційного обслуговування	0,97	0,99	1

Крім того, результати дослідження засвідчили, що керівники та служби з якості постійно працюють над покращенням якості турпродукту (послуг) і діяльності підприємства в цілому (розширюють спектр послуг щоб максимально задовольнити потреби споживачів). Кожного року керівництво підприємств здійснює перевірки та відеонагляд за персоналом з метою контролю за поведінкою та якістю обслуговування. Лідерами регіонального ринку турпродукту (послуг) за досліджуваній період можна вважати ТОВ «Кий-Авіа», ТА «Поїхали з нами», ТОВ «Гамалія». До сильних сторін їх діяльності віднесемо: можливість розширення виробничих потужностей; високий рівень якості пропонованих послуг (табл. 3); ефективна система контролю якості; можливість впровадження наукових досягнень та інновацій. Після впровадження новачій в діяльність підприємств, спостерігається зростання рівня якості.

Таблиця 3 Оцінка якості послуг на прикладі двох основних конкурентів

Складові тур продукту (послуги)	Відношення оцінок якості «Поїхали з нами» / «Гамалія»			
	До впровадження нововведень		Після впровадження нововведень	
	За вартістю	За якістю	За вартістю	За якістю
Підготовчий етап (формування)	1,33	1,14	1,33	1,14
Транспорт	1,33	1,33	1,33	1,33
Готель	1,00	1,00	1,00	1,60
Екскурсійна програма	1,60	1,14	1,60	1,14
Харчування	1,00	1,00	1,00	1,30
Додаткові послуги	0,8	0,8	0,8	0,8
Загальний рівень за вартістю	1,18		1,18	
Загальний рівень за якістю		1,07		1,22

Наразі ефективному функціонуванню підприємств сфери туризму на сучасному етапі заважають: відсутність аргументованої стратегії розвитку підприємства; недостатнє знання кон'юнктури ринку; невміння визначати свою ринкову нішу та реально оцінювати конкурентоспроможність партнерів і можливості свого підприємства; низький рівень менеджменту; недостатня підготовленість керівників і персоналу; відсутність системи мотивації працівників та системи управління конфліктами; відсутність на підприємстві системи антикризових заходів та альтернативних стратегій розвитку; недосконалість податкової політики на рівні країни призводить до зменшення кількості підприємств; низька купівельна спроможність населення тощо.

Висновки. Якість діяльності підприємств сфери туризму України безпосередньо залежить: від повної зміни або удосконалення діючої системи управління персоналом з метою підвищення її ефективності; скорочення, заміна або модернізація матеріально-технічної бази; підвищення якості турпродукту (послуг) на основі розробки, удосконалення та реалізації комплексної системи менеджменту якості і запровадження комунікації з клієнтами та партнерами; ефективної системи маркетингу та збуду; раціонального управління персоналом за допомогою застосування мотиваційних заходів і розширення повноважень у прийнятті оперативних і стратегічних рішень і т.п. З метою підвищення якості діяльності в сучасних умовах господарювання менеджерам сфери туризму слід використовувати наступні науково-методичні підходи: для окремих напрямків діяльності розробка стратегій «збирання врожаю» та відсікання зайвого; економія витрат за всіма видами діяльності; перегляд структури видів та напрямків діяльності; відсікання «непривабливих» та розвиток «привабливих» сфер бізнесу; зміна управлінського персоналу; розробка нових бізнес та функціональних стратегій.

Список використаних джерел:

1. Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу: зб. тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф., (Тернопіль, 15-17 жовтня 2015) / М-во освіти і науки України, Терн. націон. техн.. ун-т ім. І. Пулюя [та ін]. – Тернопіль: ЕНТУ, 2015. – 324 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ»

Сидорук Б.О.,

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
докторант ННЦ «Інститут аграрної економіки»*

Вступ. Земля – це особливий вид природних ресурсів, який відіграє визначальну роль у розвитку продуктивних сил суспільства, оскільки виступає в якості, як засобу, так і предмету праці, особливо в галузі сільськогосподарського виробництва.

Термін «земля» в науковій літературі має декілька значень: від гранично широкого, що охоплює всі природні фактори, які пов'язані із нею, як природним ресурсом, до гранично вузького, обмеженого її роллю, як територіального операціонального базису [2]. Таким чином, поняття «земля» належить до розряду універсальних, граничних абстракцій, які містять у собі певний «наскрізний» зміст, що розглядається через призму конкретно-наукового пізнання.

Мета та методи. Метою роботи є теоретичне і наукове обґрунтування дефініції «земельно-ресурсний потенціал» у контексті забезпечення екологічно збалансованого розвитку господарських систем.

Дослідження проводилися шляхом використання діалектичного методу пізнання дії економічних законів і системного підходу до вивчення економічних явищ і процесів, що передбачає досягнення збалансованості економічної вигоди та екологічної безпеки; монографічного – під час опрацювання наукових публікацій з питань дослідження поняття «земельно-ресурсний потенціал»; абстрактно-логічного методу – при здійсненні теоретичних узагальнень та формулювання висновків.

Результати. Провідною думкою представників теорії фізичної економії можна вважати проголошення землі основою абсолютної додаткової вартості, суть якої зводиться до властивості землі за рахунок родючості продукувати органічну енергію. Промисловість – це фіктивне виробництво, адже воно змінює лише форму речовини, сирого матеріалу, який створений в землеробстві. Гумусний шар планети є «дзеркалом» сонячної енергії. Накопичену у землі біологічна енергія використовують у процесі землеробства для створення чогось нового, кінцевого продукту [8].

Аналізуючи роль землі в процесі суспільного виробництва, К. Маркс виділив два поняття: земля-матерія і земля-капітал. Під першим з них, розуміють землю (простір), що виникла в процесі її еволюційного розвитку незалежно від волі і свідомості людей і є місцем для проживання людини та джерелом її існування.

З моменту, коли земля внаслідок розвитку людського суспільства стає засобом виробництва, вона виступає в новій якості – капіталу, без якого немислимий процес праці, «...тому що вона дає робітникові... місце, на якому він стоїть...», а її процес – сферу діяльності...» [7, с. 206]. саме з цієї причини земля є універсальним чинником будь-якої людської діяльності.

О. Бем-Баверк розглядав землю, як природний або первинний виробничий фактор, пропозиція якого є фіксована і залежить від неекономічних рішень [1].

В економічній теорії А. Маршала, поєднано досягнення економістів-класиків та представників маржинальної економічної школи. Досліджуючи природу землі, А. Маршал виділяє землю як унікальний ресурс, пропозиція якої не реагує на більший розмір винагороди. Земля – це та частина ресурсів, яку одержують без витрат або зусиль, а її основна вартість – протяжність». Тобто А. Маршал притримується класичного визначення поняття землі як «безкоштовного дару», який виконує роль виробничого фактору і ґрунту, за який фермери сплачують ренту [6].

Варто виокремити також погляди Н. Георгеску-Рогена. Його внесок полягає у впровадженні біофізичних принципів до стандартного економіксу. Щодо питання створення землею доданої вартості, вчений розділяв класичне трактування доданої вартості, він був певен, що не лише створені людиною капітал та праця формують додану вартість, а й природа. «... Ця вартість додана природою, якраз і є тим, що відрізняє ресурси від відходів» [11, с. 232].

Стосовно ставлення сучасних український вчених до проблеми вивчення поняття «земля», то М. Ступень конкретизує сутність цієї категорії, наголошуючи, що вона виконує функції головного засобу виробництва в сільському і лісовому господарствах та виступає як просторовий базис для розміщення продуктивних сил і розселення людей. Він вважає, що земля є основою для забезпечення відтворення трудових, матеріально-технічних і природних ресурсів [10, с. 84-85].

Отже, є всі підстави розглядати такі поняття «територія», «земля» і «земельні ресурси» у широкому сенсі як складні системні утворення певної єдності земельно-ресурсного потенціалу [5], а у вузькому значенні – це комплекс ресурсів, які можуть бути використані як просторовий базис для господарської діяльності, що визначає екологічні умови проживання соціальних груп людей.

Як зазначає В. Трегобчук, поняття «земельно-ресурсний потенціал» можна розглядати як сукупність ресурсів земельної території, які визначають екологічні умови життя, розселення людей, використовуються для розміщення засобів виробництва і мають біологічну продуктивність для господарської діяльності [3]. Згідно з Н. Скурською, сутність сталого функціонування земельно-ресурсного потенціалу аграрного виробництва полягає у забезпеченні високоєфективного виробництва рослинницької продукції за умов збереження та примноження продуктивної сили землі як аграрного ресурсу, її охорони і захисту, а також відтворення корисних властивостей ґрунтового покриву [9].

Загалом, земельно-ресурсний потенціал варто розглядати з позиції виконання ним різного роду функцій у системі господарської діяльності людини. З цього приводу, М. Гродзинський наголошує, що функція геосистеми (ландшафту) є поняття більш антропоїчне, ніж природне, на відміну від її потенціалу, який

визначається природними особливостями геосистеми [4, с. 180]. При цьому значення поняття «потенціал» однозначно детермінує можливості використання земельної території й допомагає розглядати їх як явище майбутнього – властивості землі чи притаманні їй якості, засоби, які можуть бути використані з метою досягнення певної мети або вирішення якоїсь проблеми, зокрема, продовольчої або більш широкої економічної.

Земельно-ресурсний потенціал агросфери визначається природними властивостями землі й реалізується у виробничому процесі, в результаті якого створюється певний обсяг сільськогосподарської продукції в результаті цілеспрямованої діяльності людини. Вплив людини на земельно-ресурсний потенціал в процесі його використання в сільськогосподарському виробництві визначається рівнем розвитку продуктивних сил суспільства і стратегією подальших господарських перетворень.

Земельні ресурси слід розглядати, як структуроутворюючі елементи потенціалу через призму необхідності оптимізації цих елементів. Оскільки використання землі визначається рівнем розвитку продуктивних сил і земельних відносин, то їх оцінювання не можна зводити тільки до кількісного співвідношення.

Таким чином, з позиції системного підходу, земельно-ресурсний потенціал – це складний природно-соціальний комплекс, який характеризується як ознаками природного ресурсу (родючістю, рельєфом, надрами, водами, рослинністю тощо), так і є об'єктом господарської діяльності, базою для розміщення продуктивних сил суспільства і розселення людей, засобом виробництва. Територіальна організація земельно-ресурсного потенціалу розглядається як існуюча система територіального розташування, використання, відтворення та покращення наявних земельних ресурсів, що визначається наявною системою управління та специфічними зв'язками з із соціальними групами та навколишнім середовищем, на основі врахування особливостей природних, соціальних та економічних умов і факторів.

Висновки. Поняття «земельно-ресурсний потенціал» можна трактувати, як сукупність природних ресурсів у межах певної земельної території, які визначають екологічні умови життя і діяльності соціальних груп людей, використовуються, як територіальний базис для розміщення засобів виробництва і мають біологічну продуктивність для ведення господарської діяльності.

Термін «ефективний земельно ресурсний потенціал аграрних формувань» слід розглядати як сукупність організаційно економічних можливостей і природних чинників щодо формування та використання земельних ресурсів (власних та орендованих) певним землекористувачем для досягнення такого рівня ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, що забезпечить максимум прибутку в конкретних умовах господарювання при збереженні та відновленні земельних угідь.

Список використаних джерел:

1. Бем-Баверк О. фон. Избранные труды о ценности, проценте и капи тале / Ойген фон Бем-Баверк. – М.: Эксмо, 2009. – 912 с.
2. Блек Дж. Экономика.: Толковый словарь англо–русский / Блек Дж. – М.: ИНФРА, 2000. – с. 629.

3. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК. Теоретичні і практичні аспекти / В.М. Трегобчук. – К.: Інститут економіки НАН України, 2003. – 259 с.
4. Гродзинський М.Д. Основи ландшафтної екології / М.Д. Гродзинський. – К.: Либіль, 1993. – 224 с.
5. Дмитренко В. Л. Нормативи для еколого-економічної оцінки поєданих лісових смуг / Дмитренко В. Л., Медведєв І. В. // Лісове господарство. – 1988. – № 7. – с. 14-15.
6. Маршалл А. Принципи економічної науки / Маршалл А. – М.: Прогрес, 1993. – Т. 1. – 415 с.
7. Маркс К. Капітал. Критика політичної економії / Маркс К // Избранные сочинения в 9-ти т. – М.: Политиздат, 1998. – Т. 9. – с. 506.
8. Руденко М. Д. Енергія прогресу. Гносис і сучасність. Метафізична поема. Публіцистика. Поема / М.Д. Руденко. – К.: Журналіст України, 2008.
9. Скурська Н. М. соціально економічні та екологічні умови сталого функціонування земельно-ресурсного потенціалу аграрного виробництва / Н. М. скурська. – К., 2003. – 112 с.
10. Ступень М. Г. Теоретичні основи державного земельного кадастру / М. Г. Ступень. – Л.: Новий Світ, 2000. – с. 84-86.
11. Georgescu-Roegen N. / The Entropy Law and the Economic Process / Georgescu-Roegen Nicholas – Cambridge: Harvard University Press, 1971. – 137 p.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО (ЗБАЛАНСОВАНОГО) РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Сіренко Н. М.,

*доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

Бурковська А. В.,

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

Лункіна Т. І.,

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет*

Вступ. Під сталим (збалансованим) розвитком розуміють такий рівень розвитку, який задовольняє потреби часу, але не породжує загрози, які впливають на майбутні покоління. Однією із основних складових збалансованого розвитку вважається соціальна відповідальність, тобто відповідальність суспільства за вплив і дії на навколишнє природне середовище. Адже будь-які дії, рішення з боку соціуму безпосередньо впливають на його існування й розвиток.

Мета та методи. Метою дослідження є аналіз соціальної відповідальності як одного із інструментів досягнення сталого (збалансованого) розвитку держави. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: діалектичний і абстрактно-логічний (пізнання особливостей та сутності соціальної відповідальності, сталого (збалансованого) розвитку); системного узагальнення (взаємозв'язок соціальної відповідальності зі сталим розвитком), тощо.

Результати. 1 січня 2016 року офіційно вступили в дію 17 цілей сталого розвитку (ЦСР), які є частиною Порядку денного в галузі розвитку на період до 2030 року, прийнятого світовими лідерами на Самміті ООН у вересні 2015 року. Відповідно до ухвалених цілей країни світу будуть спрямовувати свої зусилля

на подолання всіх форм бідності, на боротьбу з нерівністю та на усунення негативних проявів кліматичних змін. Основними цілями сталого розвитку є: подолання бідності у всіх її проявах і усюди; подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства; забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх і в будь-якому віці; забезпечення всеохопної і справедливої якійсної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх; забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат; забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх; забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх; сприяння поступальному та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх; створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям; скорочення нерівності всередині країни і між ними, тощо [4].

Досягнення сталого (збалансованого) розвитку в Україні можливе за умови взаємозв'язку та рівноваги таких елементів як: екологія, економіка і суспільство, за рахунок яких досягається ефективність всієї системи.

Для досягнення сталого (збалансованого) розвитку потрібні такі інструменти та механізми, в основу яких покладено певне обмеження, нормативи, соціальна відповідальність є багатоаспектною та багаторівневою. На індивідуальному рівні вона проявляється через світосприйняття особистості певних принципів, засад і поведження людини в суспільстві. На рівні держави – через належний рівень життя людини, культурний та моральний розвиток, на рівні підприємств – через дотримання високих стандартів виробництва, соціальних стандартів та якості роботи з персоналом [3].

У науковій літературі соціальну відповідальність розглядають з різних точок зору: економічної, екологічної, соціальної, основою якої є розвиток позитивних факторів впливу на бізнес та мінімізація негативних наслідків.

Науковці подекуди ототожнюють поняття «соціальна відповідальність» і «сталий розвиток». На нашу думку, це є недоречним, адже взаємозв'язок та баланс економічних, соціальних, екологічних, інституційних та інноваційно-технологічних компонентів з метою максимізації добробуту людини без ускладнення можливостей для майбутніх поколінь задовольняти свої потреби, визначаються сучасними науковцями як «сталий розвиток», а поняття «соціальна відповідальність» є вужчим поняттям, але ключовим аспектом сталого (збалансованого) розвитку.

На рівні підприємств соціальна відповідальність проявляється в різних аспектах: благодійництво, сплата податків, соціальні програми, соціальні пакети для працівників, дотримання принципів «зеленого офісу», тощо.

Більшість підприємств України не зацікавлені у веденні соціально відповідального бізнесу, оскільки не вбачають в цьому жодних економічних вигод. Проте, варто відзначити певні переваги, які отримує підприємство від впровадження елементів соціальної відповідальності: 1) покращання іміджу підприємства; 2) підвищення попиту на продукцію (послуги) підприємства за

рахунок зростання довіри населення до діяльності підприємства; 3) підвищення професіоналізму та розвиток кадрового потенціалу на підприємстві; 4) на основі корпоративної політики підприємства формування безпечного середовища для працівників та мотивація праці; 5) визнання на міжнародному рівні; 6) розвиток соціального партнерства на основі взаємовідносин із громадами, владними структурами; 7) підвищення результативності (прибутковості) та ефективності господарювання підприємства, тощо.

Висновки. Соціальна відповідальність є невід'ємною складовою сталого (збалансованого) розвитку. Бо завдяки реалізації політики соціальної відповідальності досягаються основні цілі сталого (збалансованого) розвитку, які позиціонують підвищення рівня життя населення, подолання бідності, дбайливого ставлення до навколишнього середовища, тощо. Завдяки дотриманню основних принципів соціальної відповідальності як на державному рівня, так і на рівні підприємств можливе досягнення основних цілей та вирішення проблем XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecos.kiev.ua/science/about>.
2. Конфедерація роботодавців України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.conf.eu.org/ua/home.html>.
3. Міжнародне керівництво із соціальної відповідальності: ISO26000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org/iso/ru/home/standards/iso26000.htm>.
4. Цілі сталого розвитку в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsilii>.

ГОТЕЛЬНИЙ БРЕНДИНГ ЯК ЕФЕКТИВНА ЧАСТИНА КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ СУЧАСНОГО ГОТЕЛЮ

Сокол Т. Г.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальних туристичних дисциплін
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Тищенко А. С.

*студентка ІV курсу факультету економіки, соціальних технологій і туризму
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. В умовах сучасного готельного ринку з його різноманітною та диференційованою пропозицією вирішальне значення має вміле використання маркетингових комунікацій. Останнім часом серед маркетингових комунікацій дедалі більшого значення набуває готельний брендинг – комплекс методів і заходів, спрямованих на розробку фірмового стилю, товарної марки готелю та її просування на ринок [1.с. 147].

Мета. Ця розвідка присвячена проблемам створення та використання готельного бренду як засобу ідентифікації підприємства на ринку. При написанні

статті використовувались **методи** вивчення та узагальнення змісту наукових праць вітчизняних та закордонних авторів, систематизації та порівняння.

Результати. Бренд – це послідовний набір функціональних, емоційних обіцянок цільовому споживачеві, які є унікальними, значущими й важко імітованими, а також відповідають його потребам. При розробці готельного бренду як системи ототожнення фахівці прагнуть створити сукупність візуальних знаків, що в ідеальному випадку несуть змістове навантаження (символ, колір, слоган, зображення та ін.) та дозволяють встановлювати зв'язок між готельним бізнесом, цим брендом і покупцями, задавати чітку позицію готельного бізнесу, його бренду в системі цінностей і переваг споживачів.

З погляду семіотики є чотири рівні сигналів, властивих готельно-господарським брендам:

1) утилітарний сигнал, пов'язаний з практичними аспектами продукту, що включає його надійність, ефективність, відповідність призначенню тощо;

2) комерційний сигнал, пов'язаний з цінностями готельного продукту (уаприклад, передача знання про рівень гостинності за певні гроші або про відповідність між витратами й швидкістю обслуговування);

3) соціальнокультурний сигнал, пов'язаний з соціальними наслідками покупки (або некупівлі) готельного продукту, про членство в групах, до яких покупець прагне належати, або про те, що готельний продукт підходить для виконання передбачуваних соціальних ролей;

4) сигнал міфічних цінностей готельного продукту, де міфи – це героїчні історії про готельний продукт, наприклад, про готелі-визначні пам'ятки (міфи про замки, грецьких богів тощо).

Світова практика розділяє розробку й просування торгових марок у двох напрямках: 1) pull (втягувати) – марку створюють з огляду на актуальні потреби і цінності для покупців; цей підхід досить наукомісткий, але менш витратний; 2) push (проштовхувати) – основою марки є ознаки, які диференціюють її від конкурентів. При цьому ознаки, як правило, прямо не зачіпають актуальні потреби й цінності покупців, часто нав'язуючи їх, просування торговельної марки неможливе без сильних рекламних бюджетів. У будь-якому випадку – такий підхід менш наукомісткий, але більш витратний [2, с. 156].

Продукт брендингу створює в уяві споживачів безліч унікальних для кожної людини асоціацій (образів), які, цілком можливо, мало відповідають реаліям самого готельного продукту. Кожен сприймає його по-своєму і створює собі свій власний образ готельного продукту. При виборі того або іншого готельного продукту покупець віддає перевагу тому, який, на його погляд, відповідає потрібним властивостям. [3, с. 205].

З усього спектру завдань, що стоять перед готельним брендом, одними з найважливіших можна вважати: відмінність його від інших, досягнення конкурентних переваг і можливість встановлення підвищеної ціни. Це все стає можливим, коли покупець впевнений у перевазі певного готельного продукту і готовий заплатити велику ціну за кращу (реальну або уявну) його якість.

При створенні готельних брендів необхідно зважати на їх головні властивості та уникати поширених помилок.

До головних властивостей належать такі: 1) привертати увагу покупця; 2) бути алітеруочими – це сприяє їхній запам'ятованості (алітерація – підбір слів із збіжними часто повторюваними приголосними, що починають наголошений склад); 3) бути пов'язаними з позиціонуванням продукту на карті, перцепцією споживача; 4) бути пов'язаними з візуальним іміджем; 5) нести якусь інформацію про готельний продукт або бути придатними для інформування про готельний продукт; 6) спонукати до створення скорочених назв-жаргонізмів (наприклад, Канарські острови – «Канари» тощо); 7) бути виразно сформульваними, щоб їх можна було легко розчутити по телефону або знайти у довіднику.

Усі помилки позиціонування готельних брендів впливають або через брак відповідей на питання «хто», «коли» і «чому», або через неправильні/невиразні відповіді на ці питання. До найпоширеніших помилок належать: 1) бажання бути маркою для всіх; 2) відсутність комунікації із споживачем, для якого ця марка створюється; 3) відсутність розуміння, в яких ситуаціях марка повинна вживатися; 4) спроба охопити інший сегмент методом лінійних розширень марки, які приводять до розмивання позиціонування; 5) невідповідність позиціонування уявленням споживачів про категорію готельного продукту; 6) акцент не на тих властивостях марки, які насправді відрізняють її від конкурентів; 7) надмірне захоплення «креативністю». (наприклад, реклама іміджу для неіміджевих продуктів); 8) спроба побудувати позиціонування на низькій ціні; 9) «розмивання» маркетингового бюджету, яке призводить до того, що комунікація не закріплюється в свідомості споживачів (наприклад, спроба рекламуватися на національних каналах кількома десятками показів); 10) невдале відображення концепції [4, с. 291].

Створити готельний бренд можна також в сфері туризму, при чому готельним брендом стає не тільки сам продукт, який пропонує конкретний готель, а й сама місцевість, країна або курорт. У минулому готельні бренди, які створювалися турагентами, як правило, відрізнялися нижчою якістю порівняно з власними брендами готелів, але зараз вони часто мають таку саму, а то й кращу якість. На сьогодні на ці бренди припадає до 60 % обсягу продажів у деяких великих турагентствах. Для самих готелів це створює проблему – їм треба реагувати: або більше інвестувати у створення власного бренду, щоб перевершити готельний бренд турагента, або здатися і створювати готельний продукт на користь турагента. Нерідко готелі стають постачальниками готельних продуктів, які стають брендами турагентів і конкурують з їхніми власними брендами [3]. Проте готелі з ефективним брендингом часто відмовляються створювати продукти під фірмовою назвою турагента, віддаючи перевагу власному обличчю на ринку.

Висновки. Готельний брендинг дає змогу забезпечити стабільність обсягів продажів і значно полегшує процес освоєння нових ринків, є дієвим засобом просування вітчизняного готельного продукту на світовому готельному ринку.

Список використаної літератури:

1. Забалдіна Ю. Б. Маркетинг туристичного підприємства / Забалдіна Ю. Б. – К.: Музична Україна, 2002. – 196 с.
2. Тимошенко З. І. Маркетинг готельно-ресторанного бізнесу / З. І.Тимошенко, Г. Б. Мунін, В. П. Дишлевий. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2007. – 246 с.

3. Карягін Ю. О. Маркетинг турпродукту / Карягін Ю. О., Тимошенко З. І., Демура Т. О., Мунін Г.Б. – К.: Кондор, 2009. – 394 с.
4. Мунін Г. Б. Маркетинг турпродукту / Мунін Г. Б.. – К.: Кондор, 2009. – 364 с.

ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Стадник А.С.

*аспірант кафедри управління національним
господарством та економічної політики*

Національної академії державного управління при Президентові України

Вступ. Банківська система є важливим елементом фінансової системи, від ефективності виконання якою трансформаційної, емісійної та стабілізаційної функцій значною мірою залежить стан економіки країни. На сучасному етапі на функціонування банківських систем впливає нестійкість макроекономічних параметрів національної та світової економік, що призводить до розвитку кризових явищ різного рівня складності. Без запровадження ефективних антикризових механізмів відбуватиметься погіршення стану банківської системи, що поглибить масштаб та наслідки кризових процесів в економіці.

Зважаючи на це, перед суб'єктами державного регулювання постає завдання визначення природи макроекономічної нестабільності та макроекономічних шоків, механізму та каналів їх впливу на банківську систему. На основі отриманих аналітичних даних мають бути сформовані антикризові заходи, що мають запобігти колапсу банківської системи та забезпечити її стабільність у довгостроковій перспективі.

У зарубіжній науковій літературі проведено значний обсяг досліджень із цього напрямку, зокрема, в працях Дж. Песола, Д. Пейна, Б. Бернанке, М. Гетлера, М. Ватсона, К. А. Сімса, А. Крокета та інших науковців доведено, що стабільність банківської системи залежить від рівня стабільності економіки та відсутності шоків у ній. Ними визначено, що вплив макроекономічних шоків на банки призводить до зростання резервів на можливі втрати, зниження рентабельності активів та зменшення капіталу.

Вітчизняними науковцями, зокрема, такими, як С. Андрос, О. Дзюблук, В. Коваленко, В. Міщенко, С. Міщенко, Р. Михайлюк, А. Сігайов, М.Скрипченко також проводились дослідження впливу макроекономічної нестабільності на стан фінансових ринків, монетарні показники, стабільність банківської системи. Незважаючи на напрацювання вітчизняних науковців у цій сфері, недостатньо вивченими лишаються питання, пов'язані зі створенням ефективних антикризових механізмів державного регулювання, що базуються на оцінці макроекономічної нестабільності як джерела зародження кризових явищ у банківській системі.

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є визначення природи макроекономічної нестабільності та макроекономічних шоків, механізму та каналів

їх впливу на банківську систему в контексті формування антикризових механізмів державного регулювання.

Результати. Кризові явища в банківській системі значною мірою є наслідком макроекономічної нестабільності, підходи до визначення якої в науковій літературі подано в таблиці 1.

Таблиця 1. Підходи до визначення поняття «макроекономічна нестабільність»

<i>Автор</i>	<i>Визначення поняття «макроекономічна нестабільність»</i>
Рожко О. [1]	полягає у коливанні обсягу національного продукту, рівня цін, зайнятості та відсутності умов для стабільного зростання обсягу ВВП
Кузнецова Л. [2]	...порушення макроекономічної рівноваги, ... проявляється у виникненні суттєвих відхилень таких економічних параметрів, як рівень зайнятості та безробіття, рівень цін та порушення рівноважного рівня виробництва
Фішер С. [3]	...стан економіки, якому властива висока інфляція, значне боргове навантаження, зростаючий фіскальний дефіцит та рівень безробіття та висока волатильність обмінного курсу
Радіонова І. [4]	...стан економіки, що проявляється періодичними коливаннями ділової активності (зміна економічних циклів), що супроводжується зміною рівня зайнятості населення та розгортанням інфляційних процесів
Малдер К. [5]	...стан економіки, що характеризується погіршенням фундаментальних показників та різкими коливаннями політичної стабільності, що негативно впливають на ринкові очікування населення та підприємців стосовно обмінного курсу та внутрішніх цін

Джерело: складено автором на основі [1-5]

Як свідчать наведені підходи, науковці пропонують фундаментальні характеристики (рівень безробіття, інфляції, обмінного курсу та ВВП), визначальні для означення макроекономічного стану як нестабільного. При цьому К. Малдер наголошує на важливості врахування політичної складової під оцінювання ситуації в економіці. Отже, більшість авторів розглядають поняття «макроекономічна нестабільність» із кількісної точки зору.

Для дослідження якісної характеристики цього поняття розглянемо механізм розгортання процесів нестабільності та їх вплив на економічні системи (рис. 1).

За незначної зміни системних параметрів банківська система спроможна самостійно гасити внутрішні флуктації та зовнішні шоки, таким чином не генеруючи кризові явища. Банківська система переходить в точку біфуркації при перевищенні критичних значень показників, що породжує невизначеність її майбутнього розвитку.

На основі узагальнення якісних та кількісних підходів до визначення поняття «макроекономічна нестабільність», нами запропоноване комплексне його трактування. Макроекономічною нестабільністю вважаємо стан економіки в режимі біфуркаційного розгалуження, що виник унаслідок волатильності системних (фундаментальних) параметрів і характеризується низкою ключових макроекономічних показників (рівень безробіття, інфляції, обмінного курсу, ВВП та ін.)

Рисунок 1. Розвиток процесів нестабільності [6-8]

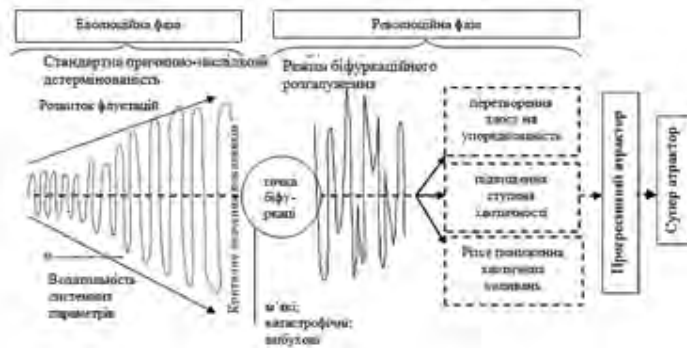

Рисунок 1. Розвиток процесів нестабільності [6-8]

Показники, що характеризують макроекономічну нестабільність, утворюють поле макроризиків, які впливають на стабільність окремих банків та банківської системи в цілому, та, відповідно, мають урахуватися при формуванні механізмів державного антикризового регулювання банківської системи, а саме:

аналітичного забезпечення діагностики впливу макроекономічної нестабільності та макроекономічних шоків на стан банківської системи, в тому числі шляхом застосування різноманітних методів раннього виявлення кризових явищ, макроекономічного стрес-тестування;

формування комплексу антикризових превентивних (спрямованих на підвищення стійкості банків до макроекономічної нестабільності) і реактивних (спрямованих на компенсацію негативних ефектів, породжених макроекономічними шоками) заходів державного регулювання.

Висновки. За результатами дослідження визначено, що макроекономічна нестабільність є фактором, що визначає особливості середовища реалізації державних регуляторних впливів, оскільки, по-перше, сама є тригером виникнення кризових явищ у банківській системі, а, по-друге, впливає на результативність антикризових механізмів.

Список використаних джерел.

1. Рожко О. Роль державних фінансів у забезпеченні макроекономічної стабілізації [Електронний ресурс] / О. Рожко // Наукові вісті Давіського університету.- 2014. – №11.- Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvdu_2014_11_6.pdf
2. Кузнецова Л. Фактори макроекономічної нестабільності та їх вплив на сукупну пропозицію [Електронний ресурс] / Л. Кузнецова, Т. Шинкаренко, Т. Макушенко // Виклики часу. – 2012. – № 12. – Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/1198-faktori-makroekonomichnoyi-nestablnost-ta-yih-vpliv-na-skladov-sukupnoyi-propoziciji.html>.
3. Fisher S. The Role of Macroeconomic Factors in Growth / S. Fisher // Journal of Monetary Economics. – 1993. – № 32 (3). – p. 485-512.
4. Радіонова І. Ф. Теорія взаємодії економічних політик за умов макроекономічної нестабільності / І. Ф. Радіонова, С. В. Алімпієв // Економічна теорія. – 2011. – № 4. – с. 32-44.
5. Mulder C. Political instability and Economic Vulnerability / Mulder C. // IMF Working Paper. – 1999. – WR/99/46. – p.36.
6. Мірошніченко Г.О. Застосування синергетичних принципів при дослідженні розвитку банківської системи [Електронний ресурс] / Г. О. Мірошніченко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 7. – с. 236-239. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/inek/2012_7/236.pdf.

7. Карчева Г. Т. Системно-синергетичний підхід до розвитку банківських систем в умовах фінансової нестабільності [Електронний ресурс] / Г. Т. Карчева // Проблеми економіки. – 2015. – № 3. – с. 201-2017. – Режим доступу: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2015-3_0-pages-201_2017.pdf.

8. Мірошниченко Г. О. Біфуркаційний характер розвитку банківської системи [Електронний ресурс] / Г. О. Мірошниченко // *сталий розвиток* економіки. – 2013. – № 1. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?

РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОГО БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

Ткаченко Я. С.,

*кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів
Академії праці, соціальних відносин та туризму*

Вступ. Протягом останніх десяти років відбулися радикальні зміни у підходах фінансування проектів. Нова парадигма відповідального фінансування була задекларована: у Принципах екватора (2003 р. – перша редакція), приєднання до яких засвідчувало готовність банків до оцінки екологічних та соціальних ризиків при наданні проектного фінансування [1] та Принципах відповідального інвестування ООН (2006 р.) [2]; в Програмі ООН щодо навколишнього середовища (ЮНЕП), якою було запущено проект «Зелена економічна ініціатива» (2008 р.) [3], та у Керівництві зі сталого розвитку банківської галузі (FІ Керівництво ЮНЕП банківської діяльності та сталого розвитку, 2011 р.) [4], яким керуються банки – члени банківської Комісії ЮНЕП у своїй оперативній діяльності.

Перехід банківських установ від позиції невторучання до усвідомлення своєї ролі в сфері раціонального природокористування та соціальної відповідальності стало втіленням концепції сталого розвитку в банківську сферу та отримало назву *зеленого банкінгу*.

Мета та методи. Робота присвячена дослідженню основних підходів українських банків до впровадження засад зеленого банкінгу. При написанні роботи використано загальнонаукові методи й підходи, а також методи структурного аналізу.

Результати. світова практика свідчить про наявність двох основних напрямів діяльності депозитних установ щодо дотримання основних принципів зеленого банкінгу:

1) відповідальне фінансування проектів, що обмежує кредитування проектів з високою витратою енергії і високим рівнем забруднення, також передбачає еколого-соціальну експертизу проектів; забезпечує підтримку проектів у галузі енергозбереження і розвитку альтернативної та відновлювальної енергетики; надає пріоритетну підтримку створенню екологічної інфраструктури в сфері очищення стічних вод та скорочення викидів в атмосферу шкідливих речовин тощо;

2) створення так званих «зелених» офісів через впровадження методів охорони навколишнього середовища та економії в процесі повсякденної роботи банку. Банк прагне до скорочення викидів вуглецю і знижує рівень впливу власної роботи на навколишнє середовище. Це відноситься як до простих організаційних

заходів (включаючи економію паперу, електрики і води), так і до комплексних дій (зокрема, будівництво енергоефективних офісних приміщень та центрів обробки даних, оснащення засобами для проведення відеоконференцій з метою скорочення ділових поїздок тощо).

На сьогодні жоден український банк не приєднався ані до Принципів екватора [1], ані до Принципів відповідального інвестування [6], хоча деякі українські банки декларують корпоративно-соціальну відповідальність як основну місію банку.

Однак ініціатива зеленого банкінгу поступово поширюється і в Україні. Деякі банки підтримали концепцію «зеленого» офісу. Зокрема, в ПАТ КБ «Приватбанк» було впроваджено систему електронного документообігу. Завдяки роботі цієї системи та інших електронних систем банківського обслуговування за 2016 р. співробітники банку та його клієнти заощадили більше 473 тонн паперу[5]. Також більше 20 тонн паперу цей банк щорічно заощаджує за рахунок впровадження електронного сервісу надання довідок і цифрової системи обробки вхідної кореспонденції, яка при надходженні до банку переводиться в електронну форму.

Щодо відповідального фінансування проєктів, то в Україні воно здійснюється за підтримки або міжнародних фінансово-кредитних інституцій, або за підтримки держави. Наприклад, Українська програма підвищення енергоефективності (UKEEP), яка діяла з 2007 р. по 2016 р. та представляла собою кредитну лінію, розроблену Європейським Банком Реконструкції та Розвитку (ЄБРР) за донорської підтримки, що надавалась Шведським Міжнародним Агентством з Розвитку (SIDA), Європейським союзом та Австрійським Федеральним Міністерством Фінансів. Програма була розроблена для тих українських приватних компаній у різних секторах економіки, які націлювались на інвестування у проєкти з енергоефективності та відновлювальної енергетики. Банками-партнерами програми UKEEP були: ПАТ «Укресімбанк», ПАТ «Кредитпромбанк», ПАТ «Банк Форум», ПАТ «ОТП», ПАТ «Мегабанк» та ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». Протягом цього періоду було реалізовано 133 проєкти [6], впровадження яких призвело до економії (у перерахунку на поточні ціни на енергоносії) понад 75 млн. доларів США на рік та до скорочення викидів CO₂ близько 649 000 тонн на рік [6].

Сьогодні в Україні діє Урядова програма з енергоефективності, що була започаткована у 2016 р. та продовжена на 2017 р. Партнерами у впровадженні програми стали державні банки – ПАТ «Ощадбанк», ПАТ «Укргазбанк», ПАТ «Укресімбанк» і ПАТ «Приватбанк», які за рахунок бюджетних коштів продовжать видачу так званих «тепліх» кредитів для ОСББ/ЖБК і для фізичних осіб. Наразі 432,44 млн. грн спрямовано з бюджету на допомогу українцям для утеплення власного житла [7]. Відшкодування, яке надається учасникам Урядової програми, становить: 20 % суми кредиту (але не більше 12 тис. грн) на придбання негазових/неелектричних котлів для фізичних осіб; 35 % суми кредиту (але не більше 14 тис. грн) на придбання енергоефективного обладнання/матеріалів для фізичних осіб; 40 % суми кредиту (але не більше 14 тис. грн. в розрахунку на одну квартиру) для ОСББ/ЖБК, як юридичних осіб, для загальнобудинкових заходів.

Висновки. Зелений банкінг, який став сучасним трендом розвитку міжнародного банківництва та проєкологічної реструктуризації діяльності депозитних установ у межах концепції сталого розвитку, поки що не набув масштабної підтримки українськими банками. Діяльність банків щодо економії енергоресурсів в Україні спрямована безпосередньо на зниження витрат як таких, а не на впровадження та підтримку концепції сталого розвитку. Основним напрямом зеленого банкінгу в Україні став «зелений» офіс, реалізація заходів по якому призводить до поліпшення операційної діяльності банку в цілому.

Список використаних джерел:

1. The Equator Principles [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.equator-principles.com/index.php/members-reporting>
2. The Principles of Responsible Investment [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.unpri.org/about>
3. United Nations Environment Programme – Finance Initiative (UNEP FI) [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.unep.org/greeneconomy/>
4. Guide to Banking & Sustainability [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.unepfi.org/fileadmin/documents/guide_banking_statements.pdf
5. Публічне акціонерне товариство КБ «ПРИВАТБАНК» Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <https://privatbank.ua/ru/about/social/>
6. Українська програма підвищення енергоефективності (UKEEP) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukeep.org/uk/pro-ukeep.html>
7. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://saee.gov.ua/uk/consumers/derzh-pidtrymka-energozabespechenya>

МЕДИЧНА БІДНІСТЬ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Чала Н.Д.

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри маркетингу та управління бізнесом
Національного університету «Києво-Могилянська академія»*

Вступ. В Україні до фінансової кризи 2008-2009 рр. поступово знижувався рівень абсолютної бідності, проте посткризова стагнація економіки породила принципово нові причини і форми бідності, з якими Україна раніше не стикалася (а саме – медична бідність, раптова бідність та інші). Подальше погіршення економіки, втрата частини території і військовий конфлікт тільки прискорили збідніння населення. Абсолютно новою проблемою для України стала раптова бідність, як наслідок військових дій, коли люди одночасно втратили майно, роботу, накопичення і змушені покинути своє місце проживання. За даними ООН, масштаб цієї проблеми можна порівняти з 1943 р. [1], Міністерство соціальної політики України оцінює кількість внутрішньо переміщених осіб станом на початок 2016 р. у 1 734 958 осіб [2]. Динаміка збідніння населення шокує: у 2016 р. уряд озвучив показник бідності на рівні 28 %, у той час, як в 2010 р. абсолютний рівень бідності оцінювали на рівні 16,8 % [3]. Експерти наголошують, що офіційні дані часто необ'єктивні, оскільки не враховують розмір реального прожиткового мінімуму. Згідно з методикою ООН в Україні вже налічується понад 80 % бідного населення. Потреба у розв'язанні проблеми бідності посилюється тим, що стара

система соціально-трудових відносин та соціального захисту населення тільки провокує подальше розширення бідності (понад 40% населення України живуть за рахунок соціальної допомоги та соціальних виплат [4]) і заводить вітчизняну економіку в «пастку бідності». Традиційні методи вирішення цієї проблеми вже не є ефективними, тому необхідно шукати інші шляхи.

Мета. Виходячи з вищевикладеного метою статті автор бачить виокремити проблеми, які породжують медичну бідність, та запропонувати державні управлінські механізми щодо запобігання поширення цієї проблеми.

Основні результати. система охорони здоров'я України споживає загальних витрат у розмірі понад 7,5 % від ВВП країни, що перевищує показники деяких країн ЄС. Однак за обсягами державних витрат на фінансування охорони здоров'я Україна продовжує значно поступатися переважній більшості країн Європейського регіону. Дослідження світового банку [5] у 2013 р показало, що більше 22% українських хворих не змогли своєчасно отримати належне медичне лікування, або взагалі від нього відмовилися через власну неплатоспроможність. У 2013 році 43,6% витрат української системи охорони здоров'я становили приватні платежі пацієнтів. Україна успадкувала від радянських часів систему охорони здоров'я, яка за період незалежності, незважаючи на неодноразові спроби її реформувати, істотно не змінилася. Отже, актуальність даної роботи зумовлена необхідністю усвідомлення на державному рівні існування медичної бідності, як чинника, що суттєво впливає на зростання смертності в країні.

За принципом субсидіарності надання первинних медичних послуг більш ефективним є на місцевому рівні, бо саме тут їх надання буде більш ефективним, раціональним та відповідатиме потребам населення, епідеміологічному стану. Це означає, що у місцевих бюджетах мають бути передбачені фінансові ресурси для забезпечення надання медичної допомоги. Зміни до Бюджетного кодексу від 28.12.2014 р. запровадили нову модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин [6]. Зокрема, було скасовано дотацію вирівнювання, натомість з-поміж інших нововведень запроваджено медичну субвенцію та субвенції на забезпечення медичних заходів. Зазначимо, що ведення цієї норми обмежує гарантії Конституції України на безоплатну медичну допомогу і заборону на скорочення кількості медичних установ. За рахунок нововведень органи місцевого самоврядування отримали можливість самостійно приймати рішення щодо фінансування закладів охорони здоров'я. При цьому джерела наповнення та розрахункова база дохідної частини місцевих бюджетів не змінилися.

Основною дохідної частини місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб (46, 7% дохідної частини [7]) Другим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів є місцеві податки і збори, до яких віднесено єдиний податок і податки на майно. Для підтримки місцевих бюджетів депресивних територій з маленькою дохідною частиною передбачено медичну субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам, яка за 9 місяців 2016 р. становила 32 млрд. грн. [7, с. 59]. Частка видатків на охорону здоров'я у структурі видатків місцевих бюджетів зменшилася на 4,1 в.п. і становила 41,2 млрд. грн. за 9 місяців 2016 р. За функціональною класифікацією більшість видатків місцевих бюджетів припало

на оплату праці, поточні трансферти населенню на соціальне забезпечення та оплату комунальних послуг і енергоносіїв. Отже, аналіз вказує на низьку фінансову спроможність місцевого бюджету фінансувати потреби населення в медичній допомозі.

У структурі витрат населення у 2015 р. переважають витрати на продукти харчування (53,1 %) та витрати на оплату комунальних послуг (11,7 %), на охорону здоров'я витрачається 3, 7% [4]. В середньому за місяць, за даними Державної служби статистики України, одне домогосподарство має 5231,7 грн. доходів, загальні витрати в середньому на одне домогосподарство дорівнюють 4952,0 грн., тож для накопичення залишається 279,7 грн.

Звернемо увагу на розподіл населення за рівнем середньодушових доходів (рис. 1): у більше як половини населення доход є нижчим 3000 грн. Таким чином, населення має обмежені можливості щодо самостійного накопичення фінансових ресурсів для страхування втрати здоров'я. Водночас різке неочікуване збільшення витрат на непередбачені потреби (наприклад на лікування) може призвести окремі домогосподарства до банкрутства

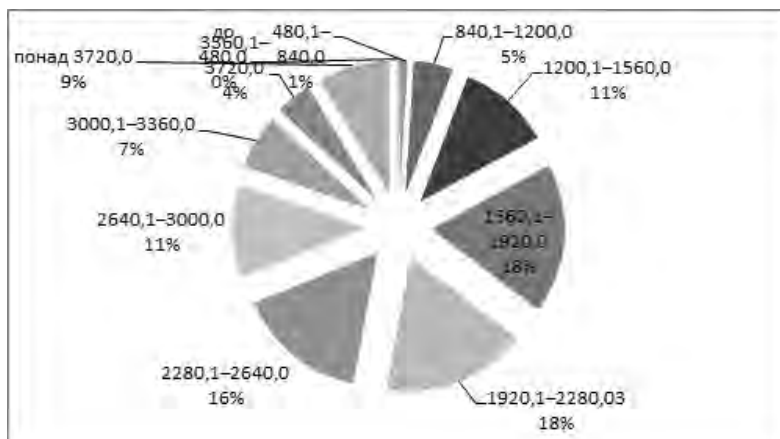

Рис. 1 Розподіл населення України за рівнем середньодушових доходів, грн./місяць

Джерело: побудовано автором за даними Державного комітету статистики України [4]

Медична бідність може спіткати будь-яке домогосподарство, незалежно від його доходу, схильності до шкідливих звичок тощо. У разі діагностування серйозного захворювання (онкології, серцево-судинних захворювань абощо) може виникнути ситуація, коли всі заощадження та інші матеріальні цінності будуть витрачені на лікування когось із членів родини.

Медична бідність – новий вид бідності, з яким Україна ще не стикалася, і тому ця проблема не усвідомлена на державному рівні, вона не знайшла належного місця в науковому дискурсі і на яку сьогодні уваги не звертається. Не розглянутим залишилося загальнообов’язкове медичне соціальне страхування, як

механізм запобігання критичним витратам на лікування. За оцінками Міністерства економічного розвитку України, більше як 30 % працівників заробітну плату отримують неофіційно. структура сукупних ресурсів домогосподарств на 47,2 % складається з оплати праці і на 25,2 % з різного роду соціальної допомоги. Вважаємо, що впровадження загальнообов'язкового соціального медичного страхування без зменшення податкового навантаження може привести до подальшої тінізації вітчизняної економіки.

Висновки. Бідність населення автор статті розглядає не тільки як проблему успішного реформування системи охорони здоров'я в Україні, а й як причину збільшення міграційного потоку в ЄС. Вирішенню проблеми сприятимуть системні інституційні зміни, які будуть спрямовані на економічний розвиток інфраструктури; впровадження нових управлінських моделей, таких як міжмуніципальне співробітництво, державно-приватне партнерство; впровадження механізму співоплати (держава – пацієнт) впровадження філософії охорони здоров'я в усіх політиках держави.

Список використаних джерел:

1. The Ukraine-Russia Conflict Signals and Scenarios for the Broader Region [Electronic resource] / United States Institute of Peace; March 2015.. – Mode of success: <https://www.usip.org/sites/default/files/SR366-The-Ukraine-Russia-Conflict.pdf>
2. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі (національна доповідь) / [Лібанова Е.М., Горбулін В.П., Пирожков С.І. та ін.]; за ред. Е.М.Лібанової. – К.: НАН України, 2015. – 363 с.
3. Черненко Л. М. Нові форми бідності в Україні: основні прояви та оцінка масштабів явища / Черненко Л. М. // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – № 1 (23). – С. 11-21
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 років [Електронний ресурс] // Веб-сторінка стратегічної дорадчої групи з питань реформування системи охорони здоров'я в Україні. – Режим доступу: <http://healthsag.org.ua/strategiya/>
6. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
7. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень – вересень 2016 року/ [В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2016. – 86 с.

МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГАХ ТА ІНДЕКСАХ

Чорнодід І. С.,

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки підприємства та менеджменту
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. У світовій практиці використовують різноманітні індекси та рейтинги. Їх можна поділити на: соціальні (індекс людського розвитку, індекс щастя, індекс соціальної глобалізації, багатовимірний індекс бідності); економічні (індекс економічної свободи, індекс сприйняття корупції, індекс дефолту, індекс економічної глобалізації, індекс мережевої зрілості, індекс SEDA); комплексні

(індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс конкурентоспроможності країн світу, індекс легкості ведення бізнесу).

Мета та методи. Мета дослідження – охарактеризувати місце України в міжнародних індексах та рейтингах. Використовувалися методи порівняльного аналізу для вивчення динаміки соціально-економічних показників; економіко-математичні методи, які надали змогу оцінити вплив соціально-економічних факторів на рівень бідності.

Результати. На рис.1 представлено стан України за загальносвітовими індексами та рейтингами.

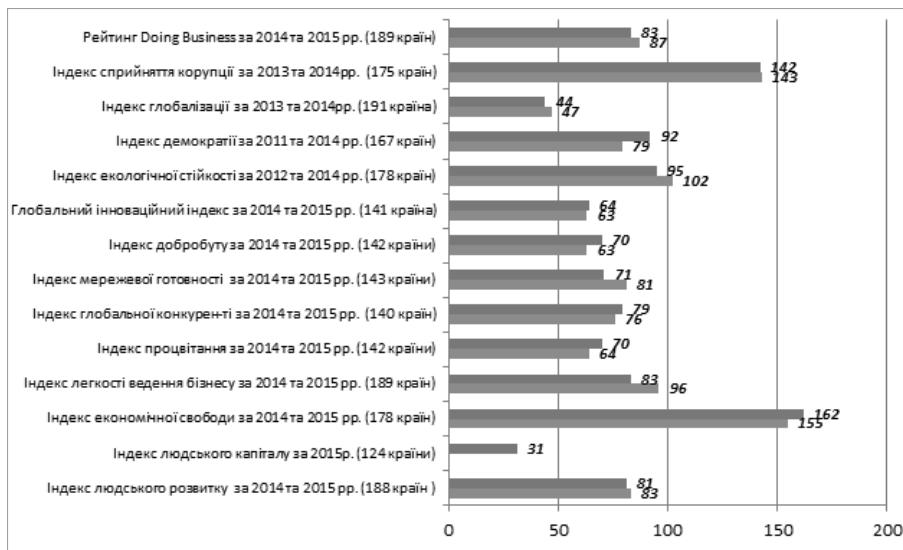

Рис. 1. Місце України згідно зі світовими індексами та рейтингами

Джерело: складено автором за даними [2,3,4,6,7]

Лідерами світових рейтингів та індексів є Норвегія, Швейцарія, Фінляндія, Данія, Сінгапур, де якість життя забезпечена на найвищому рівні. У свою чергу результати вітчизняного мейнстріму засвідчують, що Україна тривалий час перебуває у стані економічної, політичної та соціальної нестабільності, а дії влади, спрямовані на подолання негативу, неефективні.

Аналіз індексів та рейтингів свідчить, що зростання позицій України має екстенсивний, а не інтенсивний характер і пов'язане передусім із посткризовою стабілізацією, а не зі зростанням продуктивності і підвищенням ефективності роботи інструментів ринкової економіки. Більш-менш позитивний рейтинг України забезпечується переважно за рахунок високого рівня освіти населення, рівня особистих свобод, у сфері започаткування бізнесу, але головними загрозами залишаються корупція, політична нестабільність, бюрократія,

недостатня здатність підприємництва до комерціалізації інновацій, низька якість інфраструктури, слабкий рівень інвестування компаній у навчання і розвиток співробітників, низький рівень ВВП на душу населення, низький показник очікуваної тривалості життя при народженні (68,8 років). Країна відстає і за очікуваною тривалістю здорового життя. Низький рівень соціального захисту та охорони здоров'я фактично знищують для українців можливість після 65 років на здорове, активне і продуктивне життя.

Значення основних соціально-економічних показників свідчить про значне зниження рівня добробуту населення починаючи з 2013 р., різкий спад ВВП у розрахунку на одну особу, зростання рівня безробіття, збільшення індексу споживчих цін, несприятливість соціально-демографічного стану нашої країни вказують на погіршення соціальної конкурентоспроможної країни і зумовлюють проблему бідності в Україні (рис. 2).

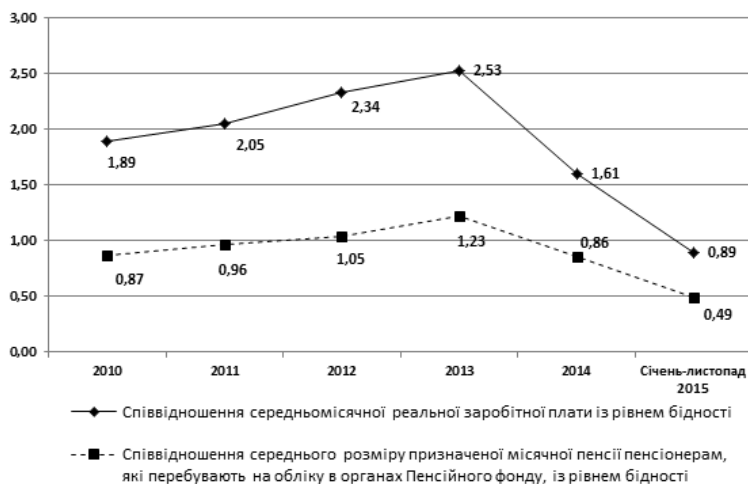

Рис.2. Співвідношення середньомісячної реальної зарплати, середнього розміру пенсії та рівня бідності в Україні, грн.

Джерело: складено автором за даними [1].

Вартість праці та розміри її оплати мають визначальний вплив на формування національного добробуту, адже конкурентні переваги країни за сучасних умов господарювання в основному залежать від людського та соціального потенціалів. Низька вартість праці залишається однією з найгостріших проблем України. Одним із ключових індикаторів стану рівня життя населення є показник реальної зарплатної плати та пенсії. За межею бідності, яка відповідно до стандартів ООН встановлена на рівні 5 дол. США на день (150 дол. США на місяць), проживає більш як половина населення України. Бідність не можна уникнути чи подолати, а головне – щоб бідність не стала проблемою. Однак для України – це

вже проблема. Як засвідчує рис. 2, з 2010 р. співвідношення середньомісячної реальної зарплати, середнього розміру пенсії та рівня бідності в Україні зростало та досягло максимуму в 2013 р., отже, співвідношення середньомісячної реальної зарплати і рівня бідності становило 2,53, а співвідношення середнього розміру пенсії та рівня бідності – 1,23. У 2015 р. співвідношення досягло критичних значень – 0,89 і 0,49 відповідно. Україна – єдина країна Європи, в якій середній рівень середньомісячної реальної зарплати впав нижче від рівня бідності і який вдвічі перевищує рівень середнього розміру пенсії.

Наслідком проблеми бідності населення є зниження людського потенціалу країни, особливо в сфері освіти та охорони здоров'я. Політика подолання бідності має стати найголовнішою ціллю для сучасної України та повинна бути спрямована на створення відповідної законодавчої, нормативно-правової бази і належних сприятливих умов для подолання бідності.

Висновки. Внутрішня конкурентоспроможність повинна стати інструментом підвищення рівня суспільного добробуту й відобразити ефективність використання економічних ресурсів, що всередині країни конкретизується у таких показниках як: адаптивність до умов зовнішнього середовища; відвертість; стабільність макроекономічного середовища; активність приватного сектора в засвоєнні нових технологій; ефективна система взаємодії держави, науки і бізнесу; розвиток конкурентоздатних національних регіонів і людського капіталу; оптимізація структури експорту на користь високотехнологічних товарів; привабливість інвестиційного клімату, створення високоефективних державних інституцій тощо

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www3.weforum.org>
3. Індекс процвітання [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.unian.ua/politics/1004470-ukrajina-obignala-rosiyu-i-posila-63-mistse-v-indeksi-protsvitannya-mara.html>
4. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www3.weforum.org>
5. Чорнодід І. С. Конкурентна соціальна позиція: порівняльний аналіз / І. С Чорнодід // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. –2014. – № 1(154). – с. 94-99.
6. Human Development Index (HDI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index/human-development-index-info>
7. Index of Economic Freedom. Country Rankings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/ranking>

ТЕХНОЛОГІЇ «KNOWLEDGE MANAGEMENT» У ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Шолудченко С. В.,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри маркетингу Академії праці, соціальних відносин і туризму

Вступ. Дискусії останніх десятиліть серед вчених та бізнес-практиків стосовно місця, ролі та шляху розвитку вітчизняної економіки виходять на

певні кінцеві етапи. стає зрозумілою необхідність остаточного переходу, навіть у класичних галузях (будівництво, металургія, сільське господарство тощо), з економіки ресурсів та технологій в її традиційному вигляді до економіки, яка базується на знаннях (концепція *менеджменту знань*, англ. knowledge management). Для багатьох це – вимушений та примусовий перехід, зумовлений насамперед об'єктивними ринковими реаліями та діями конкурентів, і вже потім – ініціюється конкретно особою або групою однодумців.

Мета. Мета цієї наукової розвідки – охарактеризувати методологічні підходи застосування менеджменту знань та з'ясувати ситуацію в Україні щодо культивування традицій ведення бізнесу на основі менеджменту знань.

Основні результати. Українське підприємницьке середовище з різним успіхом та ефективністю впроваджує в свою бізнес практику напрацювання, поради та рекомендації стосовно менеджменту знань таких вчених та бізнес-консультантів як: Д. Белл [1], П. Друкер [2], Д. Тісс [3] та ін.

Методологічні підходи щодо застосування методик менеджменту знань в діяльності підприємств мають свій початок з середини ХХ ст. і пов'язані з роботами австрійського вченого Ф. Махлупа [4], який ввів в обіг таку дефініцію як «економіки знань». Найпоширенішим є визначення економіки знань як економіки, що створює, розповсюджує та використовує знання для забезпечення свого зростання та конкурентоспроможності [5, с. 591].

На практиці капіталізація знань наукового та бізнес середовища дозволяє Україні посідати досить прийнятні місця в різноманітних рейтингах, які тією чи іншою мірою пов'язані з економікою знань та управління знаннями (табл. 1.).

Таблиця. 1. Позиції України в міжнародних рейтингах

Назва рейтингу	Рік	Позиція *
Рейтинг країн світу за Індексом розвитку людського капіталу (The Human Capital Index)	2015	31 (124)
Рейтинг країн світу за Індексом глобалізації (KOF Swiss Economic Institute, The 2013 Index of Globalization)	2013	47 (187)
Рейтинг розвитку Інтернету в країнах світу у 2014 році (The Web Index 2014)	2014	46 (86)
Рейтинг країн світу за Індексом інновацій 2014 (The Global Innovation Index 2014)	2014	63 (143)

*В дужках наведено загальна кількість країн, які представлені в рейтингу

Джерело: р. Хусайнов [6].

Вище наведені індекси впливають на формування Індексу знань, який визначається як середня величина, що складається трьох індексів – освіти, інновацій, інформаційних технологій і комунікацій. Індекс економіки знань являє собою середнє значення чотирьох індексів: індексу економічного стимулу та інституційного режиму, індексу освіти, індексу інновацій та індексу інформаційних технологій і комунікацій. На основі розрахунків цього індексу світовий банк 2012 року підготував звіт, в якому продемонстровано, що лідером за рівнем розвитку економіки знань є Швеція, далі йдуть Фінляндія, Данія, Нідерланди, Норвегія та інші, на восьмому місці Німеччина, США займають 12 позицію; Україна – на 56-й позиції [6].

На нашу думку, ситуація на вітчизняних підприємствах стосовно культивування традицій ведення бізнесу на основі менеджменту знань протягом останніх років матиме наступні тенденції:

1) конкурентних переваг досягатимуть підприємства, які мають ефективні системи менеджменту знань (новим явищем для України в цьому плані є стартапи, які вибудовують свою діяльність навколо певної інноваційної ідеї);

2) конструювання системи обміну знаннями всередині підприємства на основі явного, формалізованого підходу (наприклад, детальні методики систем менеджменту якості на основі стандартів ISO), який буде зміщуватися в бік неявного підходу (наприклад, міжфункціональна проектна група для реалізації конкретного проекту побудови вишки телекомунікаційної компанії, до складу якої входять екологи, інженери, фінансисти, маркетологи тощо);

3) відбудеться поступовий перехід від використання менеджменту знань на основі технологій моніторингу, аналізу та відтворення тих чи інших знань організації (стратегії реципієнтів) до технологій мотивації творчості та нестандартного мислення персоналу (головною проблемою тут є пасивність та консерватизм мислення);

4) децентралізація інтелекту – делегування можливості генерувати рішення безпосереднім виконавцям, саме вони є носіями явних та неявних знань по специфіці своєї діяльності

Висновки. Слід розуміти і відповідально ставитись до викликів та можливостей, наявних у сучасній економіці, яка в свою чергу змінюється так швидко та різноманітно, що ми змушені вчитися все життя. Успіху в такій ситуації досягнуть підприємства, орієнтовані на зміни, творчість, свободу мислення та ініціативність.

Список використаних джерел:

1. Белл Д. Социальные рамки информационного общества / Белл Д. // Новая технократическая волна на Западе. – М.: Прогресс, 1986. – с. 330-342
2. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке / Друкер П. Ф. – М.: Вильямс, 2000. – 272 с.
3. Тисс Д. Дж. Получение экономической выгоды от знаний как активов / Тисс Д. Дж. // Российский журнал менеджмента. –2004. – Т.2. – №1.
4. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США / Махлуп Ф. – М.: Прогресс, 1966.
5. Федулова Л. І. Економіка знань / Л. І. Федулова; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. – К., 2009. – 600 с.
6. Хусаїнов р. В. Глобалізація інноваційної сфери економіки: фактори, стан та наслідки для України / Р. В. Хусаїнов // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. серія «Економіка і менеджмент». – 2015. – Вип. 10. – с. 94-98

ОСНОВИ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОЦІНКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ярмоленко Ю. О.,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Методологія є спеціальною формою рефлексії над науковим пізнанням, особливий тип усвідомлення науки. Сучасна методологія не обмежується

вивченням методів і прийомів наукового пізнання і дослідження. Вона досліджує також основу, структуру і властивості наукового пізнання, його генезис і функціональні закономірності розвитку і трансформації. На рівні методології створюються умови визначення адекватної аксіології науки – системи критеріїв і оцінок наукової діяльності та її результатів, таких, як істинність, об'єктивність, раціональність, ефективність, прагматичність тощо.

Мета – охарактеризувати основні методологічні підходи економічного пізнання, які можуть бути застосовані про оцінюванні сталого розвитку.

Основні результати. Однією з найактуальніших проблем сучасного стану розвитку методології економічного пізнання є проблема виділення поряд з емпіричними та теоретичними рівнями наукового пізнання ще й метатеоретичного рівня. Нині такі конструкції зустрічаються в методологічних концепціях Т. Куна, І. Лакатоса й ін. (поняття «парадигми», «стилі мислення», «картини світу», «архетипи наукового мислення»).

І. Лакатос вважає, що основною структурно-динамічною одиницею моделі розвитку економічної науки є науково-дослідницька програма, яка складається з: 1) «жорсткого ядра» (сукупності суджень, наукових припущень, які є теоретичною основою даного стилю мислення і зберігаються без зміни в усіх теоріях); 2) «поясу заборони» (суджень, допоміжних гіпотез, що пов'язують дослідницьку програму з емпіричними даними); 3) «негативної евристики», що вказує на ті шляхи дослідження, яких треба уникнути; 4) «позитивної евристики», яка рекомендує найкращі шляхи дослідження [5].

Особливе місце в сучасній методології економічного пізнання посідає герменевтика. Герменевтичний метод є способом розгляду окремого лише як частини цілого, віднаходження цілісності у розмаїтті явищ. Алгоритм герменевтичного розуміння складається з таких кроків: а) розробка гіпотези, що містить передчуття або розуміння смислу тексту в цілому; б) інтерпретація окремих його фрагментів; в) коригування змісту в цілому на основі аналізу окремих фрагментів тексту. Сучасна герменевтика протиставляє науковому знанню герменевтичний універсум (від лат. *universum* – поняття, що характеризує коло тих предметів, які вивчаються в рамках наукової теорії за допомогою засобів цієї теорії), який створюється під впливом історичної традиції, людського досвіду.

Тектологічна методологія випередила ідеї кібернетики, загальної теорії систем і синергетики. Ця методологія ґрунтовно викладена у працях О. Богданова. На його думку, тектологія повинна науково систематизувати організаційний досвід людства в цілому [1]. Важливим тектологічним поняттям є «організаційна гнучкість». Воно відображає рухомий, гнучкий характер зав'язків системи, легкість перегрупування елементів. Чим гнучкіша система, тим більше в ній виникає комбінацій, тим багатше матеріал підбору, швидше й повніше відбувається його пристосування до оточення. О. Богданов вважає, що «Тектологічний прогрес, що ґрунтується на гнучкості, сприяє розвитку, веде до ускладнення організаційних форм, тому що в них накопичується пристосування до нових змін і нових умов. Ускладнення, у свою чергу, сприяє розвитку гнучкості системи, тому що збільшує кількість можливих комбінацій. саме тому загалом, чим вищою є організація, тим вона є більш складною і гнучкою» [1]. Виходячи з

цього, основну тектологічну закономірність можна сформулювати так: зростання організованості за одними параметрами досягається за рахунок її зменшення за іншими параметрами.

Тектологія як наука характеризується тісним зв'язком із кожним з трьох основних циклів наукового знання: математичним, природничим, соціологічним. Основна проблема тектології – з'ясування природи дискретності (від. лат. *diskretus* – перервний) і безперервності межі людського досвіду. О. Богданов використовував тектологію як методологію для власних економічних досліджень.

У дослідженнях, які проводяться у галузі економіки, важливе місце посідає системний підхід, який ґрунтується на ідеях загальної теорії систем і системного аналізу. Засновниками системних досліджень були біологи Л. фон Берталанфі і Р. Жерар, економіст К. Боулдинг, філософ і психолог А. Рапопорт. серед російських та українських дослідників загальної теорії систем у першу чергу слід назвати В. Мильника, С. Чернишова, І. Черноруцького й ін. [6].

З-поміж сучасних розробок системної проблематики виділяються наступні: 1) проблеми побудови загальної теорії систем; 2) філософські проблеми системного підходу; 3) проблеми логіки і методології системних досліджень; 4) проблеми створення спеціальних наукових системних концепцій і теорій. Філософські проблеми системного підходу досліджується у двох основних напрямках: онтологічному й гносеологічному (онтологія систем має своїм предметом те, що формує системну картину світу; гносеологія ж включає принципи побудови системного дослідження та специфічний для нього категоріальний апарат).

В наукових колах країн пострадянського простору виділяється два рівня методології досліджень: загальний і спеціальний. Загальна методологія пізнання побудована на принципі матеріалістичної діалектики та досліджує закони розвитку наукового знання в цілому й дозволяє досліджувати всі без виключення явища, які лежать в основі пізнання кожної з галузей знань. Цей вид методології базується на використанні загальнонаукових методів пізнання (спостереження і систематизації, аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстракція і логіка, аналогія і моделювання тощо). спеціальна методологія спрямована на дослідження в окремих галузях науки, ґрунтується на законах цих наук та виявляється через застосування спеціальних емпіричних методів дослідження: економіко-статистичних, інформаційно-аналітичних, обліково-фінансових, документального і фактичного контролю, законодавчо-правового аналізу тощо.

Дослідження підходів, які пропонують застосовувати для оцінки сталого розвитку [2; 3; 4; 7; 8], засвідчило використання різноманітних методичних підходів. Це пов'язано із різними цілями, які ставилися під час проведення оцінки. Переважна більшість досліджених методичних підходів передбачають розрахунок інтегрального показника сталого розвитку, інші базуються на дослідженні системи часткових показників.

Висновки. Саме системний підхід до економічної оцінки сталого розвитку аграрного виробництва України в умовах глобалізації сприятиме модернізації механізму державного регулювання та фінансово-економічних інструментаріїв в контексті збалансування економічного, соціального та екологічного розвитку аграрної сфери та забезпечити продовольчу та ресурсно-екологічну безпеку

держави. Для побудови моделі економічної оцінки сталого розвитку аграрного виробництва необхідні знання, об'єктивною основою яких виступають загальнометодологічні закономірності економічної діяльності, котрі включають у себе гносеологічні принципи.

Список використаних джерел:

1. Богданов А. А. Тектология. Всеобщая организационная наука. / А. А. Богданов. – М.: Экономика, 1989. – 453 с.
2. Катан Л.І. Економічне забезпечення сталого розвитку аграрної сфери / Л. І. Катан. – суми: Довкілля. – 2012. – 415 с.
3. Купінець Л. Є. Екологічні імперативи сталого розвитку агропромислового комплексу / Купінець Л. Є. // Науковий вісник. – 2005. – Вип. 156. – С.371– 376.
4. Купінець Л.Є. Економічна оцінка сталого розвитку аграрних відносин / Л.Є. Купінець, С.Я. Ковальчук // Економічні інновації. – 2009. – Вип. 37. – с.176-180.
5. Лакатос И. Доказательства и опровержения. Как доказываются теоремы / И. Лакатос. – М.: Наука, 1967. – 361 с.
6. Мильниик В. В. Исследование систем управления / В. В. Мильник, Б. П. Титаренко, В. А. Волоченко. – М.: Академический аспект, 2003. – 315 с.
7. Нікончук В. М. Методичні підходи до оцінки сталого розвитку аграрного підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.ua/op.=1&z=1719>
8. Шубравська О. В. Чинники та індикатори сталого розвитку агросфери / О. В. Шубравська // Економіка АПК.– 2005. – №12.– с.15-20.

Секція 2

Зменшення нерівності в країні та між країнами

МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМ: PRO & CONTRA

Айзенштадт А. Л.,

кандидат исторических наук, доцент,

профессор Гомельского филиала Международного университета «МИТСО»

Вступление. Мультикультурализм – относительно новый феномен в современном мире, являющийся следствием глобализации как процесса всемирной экономической, политической и социокультурной интеграции и унификации. Глобализация подразумевает свободное перемещение людей, рабочей силы и привела к мощным миграционным потокам по маршрутам Юг–Север, Восток–Запад. В результате многие ведущие страны утратили мононациональный характер и столкнулись с серьезными этнокультурными проблемами, принявшими в последнее время катастрофический характер.

Цели и методы. Целью работы является выяснение сущности мультикультурализма, для чего необходимо проанализировать основные принципы мультикультурализма, практику реализации этих принципов в политике ведущих государств, достоинства и недостатки мультикультурализма. Методология исследования является комплексной и отличается междисциплинарным подходом к изучаемой проблеме. Ведущими при этом являются методологические принципы современной философии и культурологии (ее теории и истории), и в частности принцип историзма и системного подхода.

Результаты. Анализ теории и практики мультикультурализма позволил установить, что его основными принципами являются:

- позитивное отношение к этнокультурным различиям, так как культурное многообразие обогащает общество, делает его более жизнеспособным;
- свобода этнокультурного самовыражения, право на культурное отличие, в соответствии с которыми все члены и группы сообщества имеют право на сохранение и поддержание своих культурных особенностей;
- культурная равноценность и взаимная толерантность индивидуальных и групповых носителей этнокультурного своеобразия, предполагающие конструктивное отношение к «иному»;
- иерархически структурированная множественная идентичность: каждый индивид по своему выбору может одновременно быть частью нескольких множеств, что делает их пересекающимися, при этом идентификация себя с государством (гражданская идентификация) является первичной, с той или иной группой – вторичной;

– единство во множественности: культурная автономия той или иной группы признается в той мере, в какой она не противоречит общим базисным ценностям большинства, с которым идентифицирует себя государство (селективное сохранение культуры);

– поощрение идентификации индивида с той или иной этнокультурной группой, что формирует устойчивое самосознание, содействует психологической защищенности, тем самым создавая предпосылки для открытости по отношению к другим этнокультурным группам и воспитания взаимной терпимости;

– право на равные шансы: культурные различия дополняются принципом недискриминации и равноправия, предполагающего равенство перед законом и равный доступ к материальным, властным и прочим социально значимым ресурсам;

– политическая управляемость: понимание того факта, что мультикультурализм не есть саморазвивающийся феномен, для его формирования и развития необходима политическая воля и поддержка [1].

Политика мультикультурализма предполагает: законодательное закрепление и гарантирование равноправия этнокультурных общностей; внедрение программ по адаптации иммигрантов, включая изучение языка, истории, культуры страны пребывания; преимущественное право представителей меньшинств на получение образования, рабочего места, продвижение по службе, льготы и финансовые выплаты; расширение возможностей для иммигрантов использовать родной язык при обучении и в общественно-политической жизни; либерализация законов о гражданстве; расширение предоставления иммигрантам избирательных прав; создание специализированных институтов, ответственных за предотвращение межэтнических конфликтов, осуществляющих контроль за исполнением антидискриминационного законодательства, содействующих адаптации и интеграции иммигрантов [2].

Одним из проявлений мультикультурализма является политкорректность – широкое распространение языковой практики, предлагающей избегать использования тех слов и высказываний в отношении расовой, этнической, половой принадлежности, возраста, состояния здоровья, социального статуса, внешнего вида представителей определенных социальных групп, которые те могут посчитать оскорбительными и дискриминационными. Так, «политически корректно» называть негра «афроамериканцем», индейца – «коренным американцем», инвалида – «преодолевающим трудности из-за своего физического состояния», толстяка – «горизонтально ориентированным», бедняка – «лишенным преимуществ» и. т. д. Неполиткорректно изображать в кино афроамериканца в качестве преступника, а политкорректно – в качестве полицейского, судьи, адвоката, прокурора [3].

Как видим, теоретические основы мультикультурализма гуманистичны и заслуживают позитивной оценки. Можно отметить несомненные достоинства мультикультурализма такие, как уважение этнокультурного самовыражения; сохранение и поддержание культурного многообразия; признание и защита многообразных меньшинств; поддержка равноправия и борьба с дискриминацией; отказ от шовинизма, расовых и других предрассудков и стереотипов, ксенофобии; воспитание терпимости и уважения к «Другому».

Вместе с тем мультикультурализм породил серьезные проблемы, с которыми ведущие страны Запада не в состоянии справиться:

– массовый приток беженцев привел не столько к культурному многообразию, сколько к болезненному столкновению цивилизаций разного типа, о чем предупреждал в свое время С. Хантингтон;

– этнокультурный плюрализм, как оказалось, противоречит интересам формирования единого гражданского общества, интегрироваться в которое представители национальных меньшинств категорически отказываются;

– политика льгот и привилегий привела к росту социального иждивенчества в среде этно-религиозных меньшинств, утверждению, что им все всё должны и стимулировала неконтролируемую и незаконную иммиграцию;

– возник феномен «позитивной дискриминации», когда дискриминируются представители большинства: при прочих равных условиях на работу возьмут скорее черного, чем белого, точно также как гомосексуал будет иметь преимущество перед гетеросексуалом;

– политкорректность зачастую принимает анекдотический характер, не столько решая, сколько замалчивая, затушевывая, камуфлируя, сублимируя реальные проблемы социального неравенства и этно-культурного многообразия;

– массовая незаконная иммиграция, во многом спровоцированная политикой мультикультурализма, привела к росту ультраправых настроений, ксенофобии, шовинизма и национализма.

Выводы. Мультикультурализм как теоретическая доктрина и политическая практика является своеобразной реакцией на процесс глобализации, вызвавший лавинообразный рост миграционных потоков и обострение этно-политических противоречий. Теоретические постулаты мультикультурализма, такие, как уважение этнокультурного самовыражения, сохранение и поддержание культурного многообразия заслуживают позитивной оценки. Однако, мультикультурализм, несмотря на гуманистические принципы, оказался пока не в состоянии решить сложные социально-политические и этнокультурные проблемы современного мира.

Список использованных источников:

1. Кукатас Ч. Теоретические основы мультикультурализма [Электронный ресурс] / Ч. Кукатас. – Режим доступа: <http://www.inliberty.ru/library/265-teoreticheskie-osnovy-multikulturashylizma>.

2. Гайслер Х. Граждане, нация, республика – Европа и мультикультурное общество [Электронный ресурс] / Х. Гайслер. – Режим доступа: <http://smart-powerjournal.ru/201015/>.

3. Политкорректность [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://greater-political.academic.ru/144/%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%98%D0%A2%D0%9A%D0%9E%D0%A0%D0%A0%D0%95%D0%9A%D0%A2%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%AC>

ІНТЕГРОВАНІ СОЦІАЛЬНІ СЛУЖБИ У ПОБУДОВІ МИРОЛЮБНОГО Й ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА

*Албул І.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

Вступ. У затвердженому Генеральною Асамблеєю ООН стратегічному документі «Цілі сталого розвитку 2016-2030» у формулюванні «Цілі 16» окремим завданням зазначене наступне: «Покласти край наругам, експлуатації, торгівлі й усім формам насильства і торгтур щодо дітей» [1]. Варто наголосити на глобальності вказаної проблеми, оскільки насильство щодо дітей існує у всіх країнах світу й соціальних групах, не залежить від рівня доходів і етнічного походження, набуває різних форм, часто відбувається під прикриттям закону й держави. Насильство над дітьми – реальна загроза для розвитку суспільства, адже жорстоке поводження з дітьми – це не проблема «тут і зараз», вона далекоперспективна, оскільки в майбутньому призведе до формування з таких дітей соціально-дезадаптованих людей, не здатних створювати повноцінну сім'ю, бути уважними і турботливими батьками.

Метою дослідження є висвітлення ролі і значення інтегрованих соціальних служб у захисті прав та інтересів дітей, профілактики насилля над дітьми, створенні оптимальних умов для їх соціалізації.

Результати. Загалом, у нашій державі стратегічним загальнонаціональним пріоритетом відповідно до чинного законодавства визначається охорона дитинства «...з метою забезпечення реалізації права дитини на життя, охорону здоров'я, освіти, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні» [2]. Саме такий вектор і окреслює основні засади державної політики у сфері захисту прав дітей та спрямовані на забезпечення найкращих інтересів дитини.

З огляду на визначення поняття «дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах», умови насильства та жорстоке поводження у сім'ї серед інших перерахованих умов вказуються як такі, що негативно впливають на життя дитини, стан її здоров'я та розвиток. А серед основних громадянських прав дитини, зазначених у Конвенції ООН «Про права дитини», декларується «право на захист від фізичного насильства», зокрема, статті 19, 34 [3].

Саме через факти вчинення насильства і тлумачиться у більшості державних документів термін «жорстоке поводження з дітьми», зокрема визначається як «будь-які форми фізичного, психічного, сексуального або економічного та соціального насилля над дитиною в сім'ї або поза нею» [4].

Подолання сімейного неблагополуччя, стабілізація та відновлення функцій сім'ї, запобігання вилученню дитини із сім'ї, соціально-правовий захист дитини декларуються серед основних напрямів діяльності державних і недержавних організацій. Реалізація певних напрямів соціальної роботи, орієнтованих на

надання адресної допомоги сім'ям і дітям у подоланні складних життєвих обставин на основі інтегративного підходу є основним призначенням інтегрованих соціальних служб як комплексу спеціалізованих соціальних служб, створених відповідно до потреб громади.

Базовий набір соціальних послуг, що надається різними типами інтегрованих соціальних служб, включає:

1) превентивною соціальною службою підтримки сім'ї: надання соціальних послуг вразливим категоріям сімей з дітьми щодо запобігання передачі дітей на виховання в новому середовищі, вирішення соціальних, побутових і психологічних проблем батьків і дітей; сприяння у пошуку і підготовці українських сімей, що бажають усиновити дітей;

2) соціальною службою реінтеграції та підтримки випускників інтернатних закладів: реінтеграція, виконання індивідуального плану опіки для дітей, що перебувають в інтернатних закладах, підготовка і підтримка випускників інтернатів. Молоді люди, які покидають інтернатні заклади у віці від 16 до 18 років, дуже часто не здобувають навичок, необхідних для самостійного життя. Вони не отримують підтримки з боку сім'ї та друзів, їм також часто досить важко створювати власні сім'ї, знаходити друзів. Служба супроводу випускників забезпечує всебічну підтримку дітей та молодих людей у процесі їх підготовки до самостійного життя. Така підтримка включає забезпечення інформацією про розпорядження власним бюджетом, про юридичні права та соціальні пільги, статеve виховання, кулінарні навички тощо, а також надання допомоги в пошуках помешкання та роботи;

3) службою раннього втручання (термінового реагування) при отриманні фактів жорстокого поводження з дітьми та порушенні їх прав (Головна мета діяльності Служби – попередження раннього соціального сирітства шляхом надання соціальної, соціально-педагогічної, соціально-психологічної підтримки батькам. Першочерговими завданнями Служби є здійснення заходів щодо виведення сім'ї з кризи, надання різних видів допомоги, спрямованої на задоволення нагальних потреб дитини та її сім'ї. Соціальний працівник Служби вивчає отриману від установ, закладів, зацікавлених осіб інформацію про дитину та її родину, в тому числі про загрозу недогляду, насилля над дитиною, відмови від новонароджених, спільно з працівниками відповідних структур здійснює комплексну оцінку ситуації з виїздом на місце та визначає перелік і види необхідних послуг, яких потребує сім'я);

4) соціальною службою супроводу та реабілітації дітей, що перебувають у конфлікті з законом та осіб, що повертаються з місць позбавлення волі: запобігання злочинам, реабілітація неповнолітніх, співпраця з кримінальною міліцією з метою надання підтримки під час роботи з молодими людьми, використовуючи методи соціальної роботи, що інтернатні державні заклади опіки, робота з пологовими будинками, будинками дитини, дитячими будинками та інтернатами щодо запобігання намаганням батьків передати дитину до цих закладів, повернення її у рідну сім'ю або альтернативні форми опіки).

Для створення миролюбного і відкритого суспільства варто корегувати низку соціальних і культурних умов, що сприяють жорстокому поводженню з дітьми,

а саме: відсутність у соціальній свідомості неприйняття тілесних покарань, культ насильства в засобах масової інформації, відсутність ефективної профілактичної політики держави, недостатнє розуміння проблеми суспільством, низька правова грамотність населення, недосконалість законодавства.

За результатами дослідження дійшли до таких **висновків**:

- для створення миролюбного і відкритого успільства необхідно значну увагу зосередити на подоланні і профілактиці насильства, зокрема, над дітьми;
- протидія насильству та забезпечення оптимальних умов для захисту прав й інтересів дітей декларується в Україні на законодавчому рівні;
- серед основних напрямів діяльності державних і недержавних організацій виокремлюється соціально-правовий захист дитини, значна роль у чому покладається на діяльність інтегрованих соціальних служб: превентивну соціальну службу підтримки сім'ї, соціальну службу реінтеграції та підтримки випускників інтернатних закладів, службу раннього втручання (термінового реагування) при отриманні фактів жорстокого поводження з дітьми та порушенні їх прав, соціальну службу супроводу та реабілітації дітей, що перебувають у конфлікті з законом та осіб, що повертаються з місць позбавлення волі.

Список використаних джерел:

1. Цілі сталого розвитку 2016-2030 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.un.org.ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>
2. Закон України «Про охорону дитинства» [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
3. Конвенція ООН «Про права дитини» [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/convention_small_final.pdf
4. Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1105-14>

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Балдинюк О.Д.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Вступ. Внаслідок анексії АР Криму Російською Федерацією та втрати контролю над частиною території Луганської та Донецької областей в Україні виникла ситуація масової вимушеної міграції людей до інших регіонів України.

У вітчизняній науковій літературі їх визначають як «вимушені переселенці», «внутрішні мігранти», «особи, переміщені всередині країни» та «внутрішньо переміщені особи» [4, с. 175].

Мета дослідження – проаналізувати основні соціальні проблеми внутрішньо переміщених осіб.

Питанням міграційної політики та проблемам внутрішньо переміщених осіб присвячено праці відомих українських вчених: І. Войналович, Н. Гусак, М. Кримова, Т. Семигіної, Л. Щетиніної та ін.

Результати дослідження. Внутрішньо переміщеною особою (ВПО) вважається громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [3].

За даними Мінсоцполітики України, станом на 6 червня 2016 року взято на облік 1 млн. 785 тис. 740 внутрішньо переміщених осіб, з них майже 1100 тис. – жінки, 700 тис. – чоловіки.

За даними Міжвідомчого координаційного штабу (МКШ) з питань соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з районів проведення АТО та тимчасово окупованої території, на 7 червня 2016 року було офіційно зареєстровано на 760 тис переселенців менше, ніж у Мінсоцполітики.

Згідно з інформацією МКШ, з тимчасово окупованої території та районів проведення АТО до інших регіонів переселено 1 млн. 26 тис. 177 осіб. У тому числі з Донецької і Луганської областей – 1 003 824 особи, з АРК і Севастополя – 22 353 особи. З них 169 756 дітей, 493 897 інвалідів та осіб похилого віку [6].

До основних проблем, пов'язаних з вимушеним переміщенням громадян, належать: фінансова (потреба у працевлаштуванні) – 69,5%; гуманітарна (їжа та одяг) – 65,7%; житлова – 62,8%; медична – 49,8%; соціальна (участь у житті громади, толерантне ставлення з боку громадян, рівний доступ до благ і можливостей у соціумі) – 13,5%; психологічна – 11%; юридична (захист прав, представництво інтересів у суді, юридичні консультації) – 11%; культурна – 7,3%; політична (участь у політичному житті держави, прийнятті рішень, законотворчій діяльності) – 6,2% [5]. Також наявна низка проблем при оформленні, нарахуванні, отриманні та продовженні щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг.

На думку І. Войналович, загострення проблем тимчасових переселенців і дослідження зарубіжного досвіду в їх вирішенні свідчать про необхідність негайних дій держави щодо формування законодавчої бази з ряду питань, а саме: надання статусу вимушеного переселенця, отримання житла, забезпечення прав зайнятості, соціального забезпечення (освіта, охорона здоров'я тощо), створення умов повернення до попередніх місць проживання тощо [2].

Правовими механізмами врегулювання питань реєстрації, соціальної допомоги, тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб є закони України, Постанови Кабінету Міністрів України (КМУ) та інші нормативно-правові документи. Зокрема: Закони України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (від 15.04.2014); «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (від 20.10.2014); Постанови КМУ «Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово

окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції» (від 1 жовтня 2014 року); «Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року» (від 16.12.2015); «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» (від 1 жовтня 2014); Наказ Мінсоцполітики від 29.06.2016 «Про внесення змін до форми заяви про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженої наказом Міністерства соціальної політики України від 08 жовтня 2014 року» та ін.

Постановою КМУ від 01 жовтня 2014 року передбачено надання грошової допомоги для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, переміщеним особам, які обліковані органами соціального захисту населення, з дня звернення за її призначенням та виплачуватиметься по місяць зняття з такого обліку включно, але не більше ніж шість місяців. Призначення та виплата цієї грошової допомоги здійснюється органами соціального захисту населення за фактичним місцем проживання (перебування) за заявою рекомендованої форми.

Уряд України вживає заходів щодо вирішення соціальних проблем вимушено переміщених осіб, багато зусиль докладають міжнародні організації, волонтери, благодійні організації та окремі громадяни держави. Так активну підтримку переселенців здійснюють різноманітні благодійні фонди, зокрема фонд Міжнародний благодійний фонд «Карітас України», фонд «Український світанок» Руслани Лижичко. Міжнародний Комітет Червоного Хреста з гуманітарної допомоги за сприяння Міністерства соціальної політики у співпраці з українським Товариством Червоного Хреста реалізує в Україні програми підтримки найуразливіших категорій переселенців, в першу чергу людей похилого віку. Програми передбачають забезпечення продуктами харчування, а також, у разі необхідності, коштами, щоб людина сама могла собі купити їжу [1, с. 51].

Висновки. Зусилля уряду повинні концентруватися на розробці та ефективному упровадженні стратегії соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб з метою їх соціалізації.

Список використаних джерел:

1. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах (За матеріалами Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської та Полтавської областей) [Упор. В. Кокоть]. – К., 2016. – 93 с.
2. Войналович І. А. Вимушені переселенці: зарубіжний досвід, стан і реалізація їх прав в Україні [Електронний ресурс] / І.А. Войналович, М.О.Кримова, Л.В. Щетініна // Соціально-трудові відносини: теорія та практика . – 2014. – № 2. – С. 250-25
3. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
4. Микитенко Є. В. Загальні проблеми реалізації правового статусу внутрішньо переміщених осіб / Микитенко Є. В. // Юридичний науковий електронний журнал. – № 4. – 2015. – С. 173-176.
5. Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні та послуг для них [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lhsi.org.ua/images/2015/Doslidzhennya_VPO_LHSI2015.pdf.

6. Смаль В. Велике переселення: скільки в Україні перемішених осіб і як склалася їх доля [Електронний ресурс] / Смаль В. / Українська правда. – 2016. – 7 липня. – Режим доступу: http://www.epravda.com.ua/publications/2016/07/7/598316/view_print/

ПРОБЛЕМИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Бондаренко Г. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Вступ. У сучасній Україні, як і в усьому світі, в останні десятиліття спостерігається значне збільшення чисельності людей похилого віку. Тенденція зростання чисельності людей похилого віку вимагає докорінної зміни соціальної політики щодо цієї найбільш соціально незахищеної категорії суспільства. Труднощі політичного характеру, кризовий стан економіки, дестабілізація соціальної ситуації породжує ряд соціально-економічних, морально-етичних і психологічних проблем, які порушують благополуччя населення похилого віку. Це обумовлено тим, що люди похилого віку є соціально вразливою категорією суспільства в умовах, коли нова система соціального захисту знаходиться в стадії розробки.

Проблемі соціальної роботи з людьми похилого віку приділяли увагу ряд науковців (І. Д. Зверева, Н. В. Кабаченко, А. І. Капська, М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна, В. М. Шахрай та ін.) [1; 2; 3; 4; 5].

Мета даної роботи – виявлення соціальних проблем людей похилого віку.

Результати. Підходи до розуміння соціальних проблем людей похилого віку ґрунтуються на визнанні пріоритетної ролі держави щодо впровадження ефективних напрямів та форм роботи з такими людьми. Успішна організація та впровадження такої роботи, як правило, залежить від організаційних умов, ефективної допомоги як цілісної так і комплексної системи соціального обслуговування. Таке поєднання може бути забезпечено шляхом спеціально організованих форм і технологій, спрямованих на задоволення потреб та інтересів літніх людей. Проте, щоб така робота була ефективною, слід з'ясувати проблеми, з якими зіштовхуються люди похилого віку.

Особливість літнього клієнта полягає в тому, що він частіше виступає як об'єкт насильства з боку соціального оточення, однак це не означає, що людям похилого не властиві проблеми, пов'язані з самотністю, кризою сімейних відносин, зловживанням алкоголю, депресією, психічною невірніваженістю тощо. Стан здоров'я літніх людей залежить від їх самопочуття. Перш за все, від умов життя, харчування, життєдіяльності, соціальних зв'язків. Багато хвороб літніх людей є наслідком їхнього способу життя, звичок, харчування.

Соціальною проблемою людей похилого віку, вирішення якої багато в чому сприяло б підвищенню їх добробуту, є проблема трудової зайнятості цієї категорії населення. Це багато в чому пов'язано зі зміною соціального статусу людини.

Вихід на пенсію особливо важко сприймають люди, чия трудова діяльність високо цінувалася в минулому, а зараз визнається непотрібною. Розрив з трудовою діяльністю негативно позначається в ряді випадків на стані здоров'я, життєвому тонусі та психіці людей.

Підвищена соціальна вразливість літніх осіб пов'язана також і з економічними факторами: невеликими розмірами одержуваних пенсій та низькою можливістю працевлаштування.

Важливою соціальною проблемою літніх громадян є поступове руйнування традиційних сімейних устоїв. Часто люди похилого віку живуть окремо від родин, а тому їм буває не під силу справлятися зі своїми недугами і самотністю. Якщо раніше основна відповідальність за літніх осіб лежала на родині, то зараз її все частіше беруть на себе державні та місцеві органи, установи соціального захисту.

До психологічних проблем можна віднести різке зниження та звуження контактів літньої людини, що може зумовлювати повну самотність. Особливо ця проблема актуальна для людей, які живуть окремо від своїх дорослих дітей.

Досить гострою видається проблема обмеження життєдіяльності. Люди похилого віку потребують підвищеної уваги суспільства і держави та являють собою специфічний об'єкт соціальної роботи.

Беручи до уваги нормативно-правову базу, що закріплює права, статус і становище літніх громадян, варто зазначити, що вона виглядає досить ємко: Конституція України, Закони України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», «Про статус ветеранів війни», «Про житловий фонд соціального призначення», «Про соціальні послуги» та ін. Цими документами визначено основні форми соціального обслуговування громадян, їх права, гарантії реалізації цих прав, повноваження; врегульовано відносини у сфері соціального обслуговування громадян похилого віку та встановлено економічні, соціальні і правові гарантії громадян похилого віку, виходячи з необхідності утвердження принципів людяності і милосердя в суспільстві.

Правові документи гарантують право людей похилого віку, однак цього замало, для того щоб ці люди жили повноцінним життям.

Висновки. Сьогодні в Україні люди похилого віку зіштовхуються з багатьма проблемами, а саме: матеріальними, економічними, побутовими, психологічними. Інколи ці проблеми ставлять життя цих людей на рівень виживання. Саме тому питання їх соціальної захищеності стає особливо актуальним і виникає необхідність створення принципово нової системи соціальної реабілітації, соціального піклування та допомоги людям похилого віку; підвищення рівня професіоналізму соціальних працівників, які беруть участь у вирішенні проблем людей похилого віку.

Перспективними розвідками є особливості соціального обслуговування та забезпечення соціальної реабілітації людей похилого віку, проблема трудової зайнятості літніх осіб, підготовка фахівців до роботи з людьми похилого віку тощо.

Список використаних джерел:

1. Зверева І. Д. Соціальна робота в Україні / Зверева І. Д. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.
2. Кабаченко Н. Сучасні підходи до соціальної роботи з людьми похилого віку / Кабаченко Н., Семігіна Т. // Соціальна політика і соціальна робота. – 2005. – № 1. – С. 93-109.
3. Капська А. Й. Соціальна робота: технологічний аспект / Капська А. Й. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
4. Лукашевич М.П. Соціальна робота (теорія і практика) / Лукашевич М.П., Семігіна Т.В. – К.: Каравела, 2011. – 368 с.
5. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи / Шахрай В. М. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Булавін Д. Г.,

аспірант Академії праці соціальних відносин і туризму

Вступ. Процеси глобалізації підштовхують суспільство не тільки до безмежного використання природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, а й до якісного розвитку та довгострокові перспективи.

Мета та методи. Мета – описати соціальну відповідальність як передумову сталого розвитку. Методом є аналіз вторинних даних.

Результати. Думки про піклування за майбутнє зумовила людство до концепції сталого розвитку. Концепція сталого розвитку передбачає необхідність встановлювати баланс між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі [4].

За визначенням Комісії ООН зі сталого розвитку, мета сталого розвитку – задовольняти потреби сучасного суспільства, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Теорія сталого розвитку є альтернативою парадигмі економічного зростання, яка ігнорує екологічну безпеку від розвитку за екстенсивною моделлю [2].

Невід'ємною частиною концепції стійкого розвитку слід уважати систему індикаторів, розроблених Комісією ООН зі сталого розвитку. Ці індикатори були опубліковані 1996 року. Індикатори, з одного боку, відображають соціальні, економічні і екологічні параметри у єдиному комплексі; з іншого – їх розвиток розглядається через зміну станів, кожен з яких характеризується визначеною сталістю і здатністю до змін. Комісія пропонує 134 індикатори, які розділені на наступні основні групи:

1) соціальні: боротьба з бідністю; демографічна динаміка і стан; поліпшення освіти, поінформованості і виховання суспільства; захист і поліпшення здоров'я людей; поліпшення розвитку поселень;

2) економічні: міжнародна кооперація для прискорення сталого розвитку і пов'язана з цим місцева політика; зміна характеристик споживання; фінансові ресурси і механізми; передача екологічно чистих технологій, співробітництво і створення потенціалу;

3) екологічні: збереження якості водяних ресурсів і забезпеченість ними; захист морів і прибережних територій; комплексний підхід до планування і раціонального використання земельних ресурсів; раціональне управління вразливими екосистемами, боротьба з і посухами; сприяння веденню сільського господарства; боротьба за збереження лісів; захист атмосфери;

4) інституціональні: облік питань екології і розвитку в плануванні і управлінні для сталого розвитку; національні механізми і міжнародне співробітництво для створення потенціалу в країнах, що розвиваються; міжнародний інституціональний порядок; міжнародні правові механізми; інформація для прийняття рішень; посилення ролі основних груп населення [3].

Ознаками сталого розвитку є планування, керуваність та прогнозованість процесів, які відбуваються. Саме для вирішення соціальних проблем, впровадження концепції та мети сталого розвитку необхідно застосовувати соціальну відповідальність. В соціальній відповідальності, як і у сталому розвитку результати з'являються у довгостроковій перспективі.

Прикладом реалізації концепції сталого розвитку на різних рівнях можна вважати державну соціальну відповідальність, соціальну відповідальність підприємств або корпоративну соціальну відповідальність підприємства, ідеї застосування яких декларовано у програмних документах ООН як добровільний внесок держави та бізнесу у розвиток суспільства в соціальній, економічній і екологічній сферах [1].

Інструментом реалізації соціальної відповідальності виступає соціальна політика держави та підприємства, яка здійснюється за допомогою певного механізму управління. Для управління соціальною діяльністю держави та підприємства застосовують соціальні технології, тобто сукупність прийомів, форм, методів, способів, засобів, потрібних для реалізації соціальної політики з метою оптимізації соціальних чинників, сприяння розширенню і посиленню їх дії на підвищення ефективності економічної діяльності, створення сприятливих умов праці, розвитку людського і соціального капіталу. Формою контролю за виконанням соціальної відповідальності є нефінансова звітність.

Висновки. Сталий розвиток – багаторівневе поняття. Успіх сталого розвитку залежить від кількості залучених сторін та їхнього бажання до активної діяльності. Результати цієї діяльності виходять з того, що будь-які зміни довкілля, спричинені діяльністю приватних компаній, держав та окремих людей. Для сталого розвитку потрібне активне залучення як громадян, так і впровадження стандартів соціальної відповідальності. Будь-яка глобальна програма повинна починатися з бажання, прагнення, планів та стратегій до стійких та довгострокових змін на краще.

Список використаних джерел:

1. Глобальний Договір ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalcompact.org.ua/about/what>
2. Коробко Б. Енергетика та сталий розвиток: Інформаційний посібник для українських ЗМІ / Коробко Б. – К., 2007. – 44 с.
3. Орловська Ю. В. Проблеми та перспективи формування системних індикаторів сталого розвитку / Орловська Ю. В., Зайченко О. О. // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций. – 2009. – № 1. – С. 40–44.
4. United Nation. Agenda XXI: Programme of action for sustainable development. UN Publication, 1992. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Prvs/2009_1/0044.pdf.

СУСПІЛЬНА ЗЛАГОДА ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Буяшенко В.В.,

*доктор філософських наук, професор,
професор Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Концепція сталого розвитку є продуктом усвідомлення людством тих загроз, які виникають внаслідок взаємодії людини і природи задля розширення можливостей економічного зростання. Вона вимагає суттєвих змін у життєдіяльності сучасного суспільства, де головним пріоритетом повинно бути дбайливе ставлення до навколишнього середовища у всіх його проявах. Життя суспільства повинно переорієнтуватися на втілення цілей сталого розвитку заради майбутнього. Здійснити такі принципові зміни при обмежених ресурсах, різних соціокультурних станах та світоглядних орієнтаціях сучасників досить нелегко. Постає питання щодо пошуку нового інструментарію та способів суспільної взаємодії. Це знайшло своє відображення в сімнадцятій цілі сталого розвитку – співпраця заради досягнення цілей [14]. Вважаємо, що суспільна злагода може бути таким способом суспільної взаємодії.

До проблематики злагоди звертаються такі філософи, як П. Бергер [2], Т. Лукман [2], Р. Мертон [8], Дж. Ролз [12], С. Франк [13]. Останнім часом суспільній згоді стали приділяти увагу й вітчизняні дослідники. О. Александрова [1] аналізує сутність, джерела і умови становлення суспільної злагоди; А. Колодій [5], І. Кумкін [6] розглядають поняття «суспільної злагоди» в контексті розвитку громадянського суспільства; Е. Лібанова [7] вивчає суспільну злагоду крізь призму становлення середнього класу в Україні; В. Ніколенко [10] досліджує феномен суспільної злагоди в контексті основних історичних фаз суспільного розвитку, економічних, політичних та соціокультурних особливостей повсякденного життя суспільства; К. Протасенко [11] звертається до міжнародного досвіду підтримки суспільної злагоди. Водночас бракує інтегруючих наукових досліджень з цієї проблематики, в яких суспільна злагода розглядалася б як дієвий спосіб досягнення компромісу в життєвозначимих сферах суспільства сьогодення та його майбутнього.

Мета і методи. Об'єктом нашого дослідження виступає суспільна злагода як спосіб людської взаємодії. Мета дослідження – показати, що суспільна злагода слугує основою співпраці заради досягнення спільних цілей, а відповідно і сталого розвитку. Для проведення дослідження використані методи феноменологічної соціології, соціального конструктивізму а також загальнонаукові методи та підходи.

Результати. Перші натяки на необхідність суспільної злагоди для підтримки життєдіяльності суспільства ми знайдемо у давніх греків. Вони дбали про гармонію свого існування в світі, для позначення відхилення від загальної гармонії ними застосовувалося поняття «гібрису» (розладу). Вважалося, що гібрис – це велика, рокова помилка, яка породжує ланцюг інших помилок, тому за будь-яких обставин необхідно прагнути до злагоди: злагоди зі світом, злагоди з природою, злагоди з собою, злагоди з іншими.

На відміну від давніх греків, які дбали про гармонію свого існування в світі та вважали відхилення від загальної гармонії фатальною помилкою, яка породжує ланцюг інших, постмодерна культура, зумовлена розвитком якісно нового етапу західного капіталізму, породжує принципово нову світогляду парадигму, що віддзеркалює реалії сьогодення. Визначальними рисами життєдіяльності сучасного суспільства стають розлад, фрагментарність, мозаїчність, відсутність глибини, інтенсивність, технологічність; воно охоплюють різні форми його вияву [3]. З одного боку, ми живемо у світі з високо розвинутими технологічними системами виробництва, комунікацій, у світі постійних модернізацій та удосконалень, але, з іншого, маємо складні проблеми буття людини (бідність, голод, безробіття, екологічні проблеми, безвідповідальне споживання тощо), які не можемо вирішити. Такий стан речей зумовлює те, що для сучасного суспільства нормою стала постійна соціальна напруга. А відповідно, і розлад: розлад думок, розлад дій, розлад відносин, маргіналізація як визначальна ознака сучасності. Концепція сталого розвитку [14] кинула виклик реаліям сьогодення. Ця концепція покликана поєднати динамічний економічний розвиток з наданням рівних можливостей кожному члену суспільства. Цілі, сформульовані в концепції, спонукають до пошуку нових або репрезентації вже наявних технологій і способів зібраності, цілісності. Практика цивілізаційного розвитку свідчить: для світової спільноти і для окремих країн розв'язання актуальних проблем життєдіяльності неможливе через брак інтеграційних відносин у життєдіяльності суспільства.

Свого часу М. Мойсєєв [9, с. 303], відзначаючи посилення конфліктності в сучасному світі, наголошував на важливості компромісів для виживання сучасного людства і пропонував створення «інститутів згоди». Вони розглядалися як форма діалогу, заснованого на колективному дослідженні ситуації, яка допомагатиме сторонам конфлікту сформулювати завдання розвитку планети й суспільства, а також надати загальні орієнтири країнам у використанні засобів, наявних у національних урядів. Концепція сталого розвитку стає специфічною формою таких «інститутів згоди».

Історичне рішення про зміну курсу розвитку світового співтовариствабуло прийнято в червні 1992 р. у Ріо-де-Жанейро під час проведення Конференції ООН з навколишнього середовища, з часом воно викристалізувалося в форматі концепції сталого розвитку з конкретними цілями і завдання як для світової спільноти в цілому, так і для окремих країн [14]. Аналіз динаміки концепції сталого розвитку дає підстави структурувати цілі сталого розвитку в три групи: вітальні, соціальні цілі та духовні цілі. Це й не дивно, оскільки головним фокусом цих цілей можна вважати людину в усіх формах її життєвияву. В той же час універсальними характеристиками людини «... незалежно від расових, культурних, моральних, мовленнєвих особливостей...» [4], системоутворювальними рівнями структури людського «Я» також виступають вітальне, соціальне і духовне. Відповідно, результативність у досягненні цілей сталого розвитку можлива за наявності такого способу суспільної взаємодії, витоки якого зумовлюються системоутворювальними рівнями структури людського «Я».

Аналіз феноменального поля суспільного життя свідчить, що таким інтегруючим способом суспільної взаємодії може виступати суспільна злагода.

Вона демонструє «... наявність єдності в поглядах соціокультурного ядра суспільства щодо питань соціальної справедливості, соціального порядку, ціннісно-нормативного комплексу, координаційно-діяльнісної характеристики, дотримання еволюційного та культурно-спадкового розвитку соціуму» [10, с. 4]. Універсальність соціальної злагоди забезпечується джерелами її формування, які, на думку О. Александрової [1], криються у вітальному, соціальному й духовному бутті людини й суспільства.

Суспільну злагоду варто відрізнити від близьких до неї понять консенсусу, згоди, домовленості, солідарності. Адже останні позбавлені універсальності, їх доцільно розглядати як наслідки духовної діяльності людини, що відтворюють її когнітивні здібності на різних етапах розвитку. Суспільна злагода – це такий спосіб суспільної взаємодії, що навіть за умов відсутності попередньої домовленості, суб'єкти взаємодії ставляться до очікувань один до одного як до особисто значущих смислів в їх життєдіяльності. Саме така взаємодія створює попередній «шанс» для досягнення консенсусу або домовленості. Суспільна злагода може бути зумовлена різними мотивами, цілями та внутрішніми станами суб'єктів взаємодії, результативність цієї взаємодії буде визначатися збігом значимості очікуваних смислів для суб'єктів взаємодії. Суспільна злагода окреслює головні орієнтири подальшого розвитку суспільства. Практична реалізація суспільної злагоди можлива через політичну діяльність суб'єктів домовленості. Прийняття Концепції сталого розвитку та визначення цілей сталого розвитку є прикладом такої суспільної взаємодії, яка демонструє готовність 193 держав-членів Організації Об'єднаних Націй до взаємодії, де головним пріоритетом визначено дбайливе ставлення до навколишнього середовища у всіх його проявах заради майбутнього людства.

Висновки. Суспільну злагоду можна вважати основою співпраці заради досягнення спільних цілей, оскільки: 1) вирішення актуальних проблем життєдіяльності принципово неможливо за умов відсутності інтеграційних відносин у життєдіяльності суспільства; 2) результативність у досягненні цілей сталого розвитку суспільства можлива за наявності такого способу суспільної взаємодії, витоки якого зумовлюються системоутворювальними рівнями структури людського «Я»; 3) це такий спосіб суспільної взаємодії, який створює попередній «шанс» для досягнення консенсусу або домовленості і намічає головні орієнтири подальшого розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Александрова О. С. Сутність, джерела і умови становлення суспільної злагоди: соціально-філософський аналіз / О. С. Александрова // Гілея. – 2011. – Вип. 46 (4). – С. 256–263.
2. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат / Бергер П., Лукман Т. – М.: Academia-центр, Мединум, 1995. – 334с.
3. Буяшенко В. В. Соціальна допомога в контексті культури постмодерна / В. В. Буяшенко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Философия. Социология». – 2010. – Т. 23 (62). – №2. – С. 119–130.
4. Вальверде К. Философская антропология / Вальверде К. – М.: Христианская Россия, 2001. – 412 с.
5. Колодій А. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади і соціальні передумови демократичної трансформації в Україні / А. Колодій. – Л.: Червона Калина, 2002. – 275 с.
6. Кумкін І. О. Громадянська злагода як необхідна умова розвитку сучасного українського суспільства: автореф. дис..... канд. філософ. наук / І. О. Кумкін. – Сімферополь, 2007. – 16 с.

7. Лібанова Е. М. Проблеми нерівності у контексті людського розвитку / Е. Лібанова // Людина і політика. – 1999. – № 3. – С. 57–65.
8. Мертон Р. К. Социальная теория и социальная структура / Мертон Р. К. – М.: АСТ, 2006. – 873 с.
9. Моисеев Н. Н. Человек и ноосфера / Н. Н. Моисеев. – М.: Молодая гвардия, 1990. – 351 с.
10. Ніколенко В. В. Злагода як феномен життєдіяльності суспільства: автореф. дис..... кан. соціолог. наук за спеціальністю / Ніколенко В. В. – Х., 2004. – 22 с.
11. Протасенко К. О. Міжнародний досвід підтримання суспільної злагоди / К. О. Протасенко // Теорія та практика державного управління. – 2010. – Вип. 3(30). – С. 1-8.
12. Ролз Дж. Теорія справедливості. Текст / Д. Ролз. – Новосибірськ: Изд-во Новосибірського університету, 1995. – 536 с.
13. Франк С. Л. Смысл жизни / С. Л. Франк. – М.: Ардис, 2005. – 169 с.
14. UN Secretary General Report Synthesis Report “The Road to Dignity by 2030” [Електронний ресурс] / United Nations. – Режим доступу: http://www.un.org/disabilities/documents/reports/SG_Synthesis_Report_Road_to_Dignity_by_2030.pdf.

ЗРОСТАННЯ ДОБРОБУТУ ТА СУСПІЛЬНА ГАРМОНІЯ ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Галагуз Ірина Вікторівна
кандидат історичних наук,

доцент Академії праці, соціальних відносин і туризму

Вступ. У вересні 2015 року відбувся Саміт ООН для ухвалення Порядку денного в галузі розвитку на період 2016–2030 р.р. Перед країнами членами-ООН, в тому числі Україною, поставили нові завдання щодо визначених на глобальному рівні цілей сталого розвитку [1].

В Україні ще з 26.01.2015 року вступив в дію Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», в якому передбачені нові програми та проекти для реалізації сталого розвитку України [2]. Теорія сталого розвитку передбачає економічний розвиток, який має забезпечувати не лише підвищення рівня добробуту нинішнього покоління, а й не створювати загроз для задоволення потреб майбутніх поколінь.

Мета та методи. Мета полягає у тому, щоб проаналізувати чинники, які є невід’ємною складовою сталого розвитку. Для цього використовувались методи пізнання, за допомогою яких теоретичні принципи пізнання переходять у площину реальності, стають працюючою теорією.

Результати. Оскільки головна мета «політики добробуту» – це поліпшення якості життя населення, то фундаментом суспільного добробуту є соціальна захищеність громадян. Саме якість життя є головним показником суспільного добробуту. Досягнення добробуту виявляється через реалізацію потреб людини. Складність завдання полягає в багатоаспектності категорії добробуту, що включає доходи населення й споживання, зайнятість і безробіття, житлові умови, майно домашніх господарств, забезпеченість населення соціально-культурними послугами тощо. Уряд кожної країни повинен піклуватися насамперед про добробут своїх громадян. Це головне стратегічне завдання сучасності.

У державі добробуту всім громадянам надаються рівні економічні можливості, але водночас усі громадяни мають брати участь у створенні всесуспільного добробуту відповідно до їхніх можливостей. Усе сказане вище підтверджує, що ідеї суспільного добробуту дуже суперечливі, їхнє застосування можливе лише в гармонійному суспільстві, в якому ефективно вирішуються економічні й соціальні конфлікти, а контроль над ними здійснюється на основі загальнонаціональної згоди між усіма політичними силами. Соціальні гарантії – обов'язковий елемент економічної системи держави, важлива умова її економічної та соціальної стабільності. Вищий рівень соціальних гарантії – основа суспільного добробуту й кінцева мета економічної діяльності держави. Соціальні гарантії забезпечують зростання суспільного добробуту, що впливає на гармонію в суспільстві.

Держава загального добробуту є насамперед конституційною, в якій соціальні питання вирішуються відповідно до принципів легітимності та гарантованої соціальної справедливості. Прагнення до справедливості завжди було для людства одним з головних орієнтирів соціального прогресу.

Соціальна справедливість передбачає порівняльну, суб'єктивну оцінку людьми дійсного з точки зору його відповідальності повному ідеалу. У цьому зв'язку можна говорити про те, що соціальна справедливість визначається системою оцінок і цінностей людей, моральними стандартами, тобто соціально-етичними вимогами до реально існуючих економічних відносин.

Реалізація принципу соціальної справедливості в суспільстві означає, що при цьому здійснюється справедливий: 1) розподіл діяльності; 2) розподіл доходів; 3) розподіл праці; 4) розподіл соціальних благ (прав, можливостей, влади); 5) розподіл винагород, визнань; 6) розподіл рівня та якості життя; 7) розподіл інформації та культурних цінностей.

Соціальна справедливість в умовах ринку, крім рівності можливостей, повинна включати й інший важливий компонент – державний соціальний захист і допомогу непрацюючим, малозабезпеченим людям, тобто державні гарантії для тих, хто за об'єктивними причинами (вік, стать, сімейні обставини тощо) випадає із рівно конкурентних умов, нездатний забезпечити собі сам гідне життя в умовах ринкової економіки. Реалізація ефективних державних соціальних програм повинна гарантувати цивілізовані умови життя для кожної людини на рівні, не нижче законодавчо встановленого прожиткового мінімуму.

Для працездатних же членів суспільства мають бути створені рівні можливості для того, щоб вони могли своєю працею заробляти достатні доходи для повноцінного життя.

Боротьба за соціальну справедливість – доленосне завдання незалежної України. Без цього їй не здолати кризових явищ останніх років, не досягнути цивілізованого життя та суспільної гармонії. Адже, суспільна гармонія – це абсолютна задоволеність всім у суспільстві, коли немає внутрішнього конфлікту, суперечностей і боротьби. Прикро, але в Україні сьогодні дуже багато несправедливості, що гальмує розвиток держави, породжує невдоволення владою та численні конфлікти. Більшість населення України вбачають соціальну несправедливість, перш за все, в діяльності владних структур, які поглиблюють і без того існуючу прірву між багатством і бідністю. Дратують населення

безлад в управлінні, свавілля чиновників, проведення останніх непопулярних реформ у системі оподаткування, нав'язування реформи у системі пенсійного забезпечення, системі житлово-комунального господарства, знівечені землі, зношені і безнадійно застарілі виробничі фонди тощо.

Соціальна справедливість є основоположним принципом мирного та благополучного співіснування як в самих країнах, так і між різними країнами.

Висновки. Для досягнення довгострокових цілей необхідно послідовно виконувати визначені коротко- та середньострокові завдання. Передумовами досягнення всіх без винятку цілей розвитку є якісне управління, викоринення корупції, суспільна підтримка. Відповідно належне управління, чесна та прозора влада, участь населення у прийнятті рішень та контролюванні їх виконання мають враховуватись при формулюванні стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Цілі сталого розвитку 2016-2030 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholitia/tsili-staloho-rozvytku>
2. Указ Президента від 12.01.2015 № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»»

ВИКОРИСТАННЯ РЕЖИСУРИ СОЦІАЛЬНИХ ІГР У ФОРМУВАНІ СУСПІЛЬНОЇ ГАРМОНІЇ

Горпинич О. В.,

кандидат філософських наук, доцент,

доцент Державного університету телекомунікацій

Вступ. У час пришвидшеного розвитку інформаційних технологій дедалі актуальнішими стають слова польського філософа і письменника Станіслава Лема: «Хто ким керує? Технологія нами або ж ми нею? Вона чи веде нас, куди їй заманеться, хоча б назустріч загибелі, або ми можемо змусити її підкорятися?»[2].

Режисуру соціальних ігор описано в однойменній книзі Е. Шарипова і С. Кронина [3]. У ній розглянуто п'ять типів соціальних ігор, де під терміном «гра» мається на увазі своєрідне «структурування часу», тобто спосіб дати цього часу емоційний або змістове наповнення. Соціальним іграм як різновиду соціальних технологій притаманне використання гравцями певних цінностей, наявність мотивації учасників, їх цілей, особливостей поведінки і стратегії досягнення цих цілей. Ігри в запропнованій типології є ієрархію, тип людини визначається максимальним з освоєних рівнів, при цьому передбачається, що людина, котра опанувала більш високий рівень, вмє грати і на більш низьких, але суб'єктивної цінності або інтересу вони для нього не уявляють, а використовуються тільки як інструмент взаємодії з гравцями більш низьких рівнів, коли це необхідно [3]. П'ять типів ігор поділено на фундаментальні і управлінські. Фундаментальні типи: гра ведеться власними силами людини, без можливості залучення енергії або ресурсів з соціуму, а ключовими завданнями є завдання, пов'язані з виживанням і накопиченням ресурсів. Управлінські ігри дають змогу створювати в соціумі

самопідтримуючи і накопичуючи енергію структури, а ключовим завданням яких є розширення сфери впливу.

Мета та методи. Наша мета – розглянути можливість використання режисури соціальних ігор для створення в сучасному суспільстві більш гуманних відносин за рахунок розуміння особистостями один одного, які вступають в комунікацію (будь то особисті комунікації чи бізнес та ін.).

Виклад основних результатів. Широким використанням соціальних технологій сьогодні вже нікого не здивуєш. Саме вони надають соціальним відносинам струнку структуру, а «застояним» процесам перманентний рух. Саме соціальна технологія є тією самодостатньою силою яка планує, проектує, оновлює і вирішує нові проблеми, які постають перед сучасним суспільством.

Термін «гра» є багатофункціональний і включає в себе безліч ігор різноманітного призначення: дитячих, комп'ютерних, «карткових», ділових, виробничих, психологічних та ін. Ми звикли, що грою також називаємо театралізовані вистави, спортивні змагання, а сам термін «гра» сприймається як якась «розвага», щось несерйозне, що не має значення. А термін «соціальна гра» частіше сприймається як якась маніпулятивна технологія, яка покликана змусити нас робити вчинки проти нашої волі. Ми пропонуємо розглядати поняття терміна «гра» по своїй суті досить близько до значення, викладеному відомим американським психологом Е. Берном в книзі «Ігри, в які грають люди»: «Не слід помилятися щодо значення слова «гра»... гра зовсім не обов'язково передбачає задоволення або веселощі.... Багато гри дуже серйозні... Найбільш зловісною грою є, звичайно, війна» [1].

Кожна діяльність створює власний «віртуальний світ», в якому і існує автономно, перетинаючись з іншими «іграми» тільки на «кордонах свого впливу» в рамках великої гри – соціуму. Деталі «ігор» цілком реальних процесів управління і їх режисури, переслідують реальні кінцеві соціальні цілі, які можуть призводити до цілком певних витрат. Слід виокремити: 1) ігри «спортивні», в яких завжди наявний об'єктивний результат – «виграш»; і 2) театральні, в яких розігруються почуття і сценарії, але об'єктивної «перемоги» немає [3]. З цієї точки зору, «грою» називаємо все, що людина робить, навіть тоді, коли знаходиться наодинці. Справа в тому, що якщо щось робимо, то значить щось і отримуємо. Таким чином, гра – це і робота, і спосіб життя, і поведінка, і «модель» спілкування, і поїздка на машині, і сімейне життя, і виховання дітей, і прийняття душі, і багато-багато іншого: все, що робить людина [3]. Отже, те, що не належить до природних інстинктів, – це гра. І все соціальне життя людини – гра.

У режисурі соціальних ігор часто передбачається придбання людиною розуміння життєвих програм і на іншій базі вміння вийти за звичні рамки та позбутися від звички агресивно ставитися до подій навколо.

Раніше ігри були хаотичні, індивідуальні. Але із зародженням перших норм спільного життя, пізніше ідеології або релігії, виникли «офіційні» ігри і ролі, які міцно і жорстко закріпилися в свідомості людини. Людина, сама собі не віддаючи звіту, відіграє «свою роль», діє за суворо заданою програмою. Але гра – це поведінкова звичка, не більше; вона настільки перетворилася в «звичку», настільки підтримується соціумом, що людина розглядає себе єдиним з грою,

наче єдине ціле. Відтак сьогодні важливим стає розуміння не тільки правил гри, а й гравців команди.

Тому вміння «віртуозно грати»: це образ думок, форма мислення, яку можна вдосконалювати до нескінченності. Без докорінної зміни сприйняття реальності неможливо вийти із сформованої програми: як би не прагнули, що б не робили, все одно кожен «вільний» крок зумовлений програмою.

Висновки. Режисура соціальних ігор може стати інструментом для кращого розуміння людей, їх цілей, особливостей мотивації. Саморозвиток, свідоме освоєння вищих рівнів ігор для ефективнішого досягнення поставлених цілей. Не можна забувати, що кожна гра завжди має свою проблематику – ті питання, які вона вирішує, з чим бореться. Поміняйте проблематику гри, то тут же зміниться і гра. Вкрай важливо, що б кожен грав свідомо свою партію.

Список використаних джерел:

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений / Берн Э. – СПб.: Лениздат, 1992. – 400 с.
2. Лем С. Сумма технологий / Лем С. – М.: МИР, 1968. – 668 с.
3. Шарипов Э.И. Режиссура Социальных Игр / Шарипов Э.И., Кронин С.И.. – М.: КСП+, 2001. – 320 с.

НАДАННЯ ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПОСЛУГ У МЕЖАХ ПРОГРАМ ТА ІНТЕРВЕНЦІЙ ЦІЛЮВИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ ПРОТИДІЇ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ/СНІДУ

Дмитрук Н.А.,

*старший викладач кафедри соціології та суспільних наук
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Припинення епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДУ до 2030 року є одним із завдань в новому списку цілей сталого розвитку. Отриманий досвід у вирішенні проблем ВІЛ-інфекції/СНІДУ буде відігравати визначальну роль в успішному досягненні багатьох цілей сталого розвитку, а також цілей щодо питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, усунення нерівності між статями, встановлення принципів справедливості і рівноправності в суспільстві [1]. Головним принципом надання гендерно-чутливих послуг для людей, що живуть з ВІЛ, є надання різних послуг чоловікам і жінкам, коли їх потреби розрізняються та надання однакових за якістю і кількістю послуг, коли їх потреби збігаються. Гендерно-перетворюючі програми та послуги в контексті подолання ВІЛ націлені на подолання гендерних ролей чоловіків і жінок, перетворення нерівноправних гендерних відносин, сприяння розподілу владних повноважень між чоловіками і жінками, контролю над ресурсами/процедурами прийняття рішень, а також на підтримку розширення повноважень і сфер компетенції жінок [2, 3, 4].

Мета та методи. Для аналізу специфіки надання гендерно-орієнтованих послуг у межах програм та інтервенцій регіональних цільових соціальних програм протидії ВІЛ-інфекції/СНІДУ було здійснено гендерний аналіз Цільових

соціальних програм протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2015-2018 роки та оцінка потенціалу надавачів послуг з профілактики, діагностики та лікування ВІЛ ВІЛ-позитивним жінкам з числа ВПО на місцевих рівнях чотирьох областей країни в межах роботи «Майстерні з питань гендерного аналізу та бюджетування», організованої за підтримки ГО «Бюро гендерних стратегій і бюджетування» в партнерстві з Представництвом Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні та Представництвом ООН-Жінки в Україні, та, в межах реалізації дослідницького проекту ГО «Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка».

Результати. Ціннісні та змістовні параметри регіональних цільових Програм протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу рефлексивно відтворюють стандарти Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки. Водночас ці документи не завжди враховують наявні регіональні особливості епідеміологічної ситуації, інтереси ключових бенефіціарів та різні шляхи кориснішого досягнення інтересів та потреб бенефіціарів. Подекуди потенціал регіональних Програм можна оцінити як пасивний, адже він розсіює бюджетні та людські ресурси, створюючи наявні ризики подолання епідемії ВІЛ у регіональних вимірах у майбутніх періодах.

При визначенні груп бенефіціарів Програм необхідне спрямоване вимірювання кількості ресурсів, спеціально виділених для конкретних груп населення, однак, проаналізовані регіональні Програми здебільшого лише частково виокремлюють вищезазначені групи бенефіціарів, та, у більшості випадків, ухиляються від дезагрегації показників Програм та очікуваних результатів виконання Програм [5]. Найчастіше у Програмах явно виокремлюються такі групи бенефіціарів, із дезагрегацією за статтю, відносно інтересів яких впроваджуються програмні заходи, як: чоловіки, які мають секс з чоловіками та вагітні жінки (вагітні жінки, породілля, вагітні ВІЛ-інфіковані жінки, вагітні жінки, які є споживачами ін'єкційних наркотиків), у форматі здійснення заходів із профілактики передачі ВІЛ-інфекції від матері до дитини. Водночас за спрямованістю програмні заходи та інтервенції Програм переважно орієнтуються на задоволення базових гендерних потреб. Це означає, що послуги, які надаються в межах Програм, не можна вважати такими, що поліпшують становище жінок/чоловіків, оскільки вони не є інтервенціями перетворення та емансипативними інтервенціями (орієнтованими на збільшення потенціалу).

Переважає більшість послуг за Програмами протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу включає в себе елементи консультативної допомоги з питань ВІЛ-інфекції/СНІДу, покращення їх емоційного, психологічного, соціального стану, підтримки їхньої прихильності до лікування, що обумовлює необхідність застосування суб'єктного підходу, який в свою чергу для більшої ефективності повинен враховувати базові та стратегічні гендерні потреби [6]. Проте доведено, що гендерно-сліпий або гендерно-нейтральний підходи при наданні послуг та здійсненні інтервенцій за Програмою має меншу користь, порівняно із гендерно-чутливим [7, 8].-

Розробники регіональних Програм не завжди беруть до уваги дані моніторингової оцінки епідеміологічних ситуацій та регіональних проектів з триангуляції даних у сфері протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу, за якими можна

було б більш цілеспрямовано протидіяти епідемії. Наявні заходи більшості регіональних Програм та їх показників не є дазагрегованими за віком та статтю що унеможливує, наприклад інтенсифікацію відповідних ВІЛ-інтервенцій за певними когортами бенефіціарів які мають вищі темпи інфікування.

Доцільно оцінювати очікувані результати інтеграції гендерного підходу у регіональні Програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу з огляду на індикатори результативності впровадження регіональних Програм та політик по відношенню до самих бенефіціарів. Такі індикатори можуть безпосередньо включати показники моніторингу та оцінки, а також міжнародні показники в галузі гендерної рівності та ВІЛ [9, 10].

Перелік показників щодо інтеграції гендерного підходу у регіональні політики протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу повинен бути диференційованим як щодо якості регіональних Програм так і до якості стратегій протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу, зокрема наявності розділів та параграфів, що стосуються питань гендерної рівності та ваги запланованих витрат на розділи/параграфи, що стосуються питань гендерної рівності в контексті ВІЛ, так, і щодо потенціалу регіональних спеціалізованих інституцій що надають загальні медичну допомогу та послуги особам, які живуть з ВІЛ, дієвості регіональних заходів профілактики ВІЛ, послуг з надання антиретровірусної терапії та замісної підтримувальної терапії, реалізації програм з тестування на ВІЛ (наприклад, частка сексуально активних молодих жінок та чоловіків а також жінок та чоловіків, у віці від 15 до 24 років, які здали тест на ВІЛ протягом 12 останніх місяців і знайомих з його результатом), а, також іншої медичної допомоги, догляду та підтримку в Центрах СНІДу або у медичних закладах за місцем проживання (наприклад, наявність доступної, актуальної та точної інформації з питань сексуального та репродуктивного здоров'я, призначеної для молодих чоловіків та інше).

Висновки. Типові цільові регіональні Програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу мають бути спрямовані на інтереси та потреби конкретних бенефіціарів та цільових груп. Проте часто обсяги послуг з ВІЛ для різних груп ризику є майже однаковими, незважаючи на різний вплив таких груп на прогнозу епідеміологічну ситуацію з ВІЛ/СНІД у регіональному вимірі. Брак системного бачення інтересів бенефіціарів при розробці Програми призводить до мінімального задоволення їх потреб.

Забезпечити рівний доступ жінок та чоловіків до різних видів діяльності/послуг ув межах подібних Програм можливо завдяки наявності баз бенефіціарів Програм та квотування інтервенцій, спрямованих на забезпечення споживачів послуг (жінок та чоловіків) трансформативними та емансипативними інтервенціями.

Необхідно розглянути питання про доцільність впровадження в протоколи надання послуг у сфері ВІЛ/СНІДу маркерів щодо наявності/відсутності та якості інтервенцій на рівні базових гендерних потреб, стратегічних потреб та інтервенцій із збільшення потенціалу жінки/чоловіка.

Список використаних джерел:

1. Совещание высокого уровня по ВИЧ/СПИДУ 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до: <http://www.unaids.org/ru/resources/documents/2016/2016HighLevelMeeting>.
2. Глобальный доклад: доклад ЮНЭЙДС о глобальной эпидемии СПИДа, 2013 г [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unaids.org/ru/resources/documents/2013/20130923_UNAIDS_Global_Report_2013.
3. Варбан М. Гендер и снижение вреда / М. Варбан, Л. Шульга, Е. Яременко. – К.: Альянс общественного здоровья, 2015. – 32 с.
4. Гендерно-орієнтоване бюджетування: аналіз програм, які фінансуються з бюджету, з позиції рівності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fwww.fes.kiev.ua%2Fnew%2Fwb%2Fmedia%2Fgenderresponsivebudgeting2015ukr.pdf&name=genderresponsivebudgeting2015ukr.pdf&lang=uk&c=578ccd5bc2bd>.
5. Оценка национальных расходов в связи со СПИДом (ОНРС): Классификация и определения [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [nasa.classifications_edition_ru%20\(1\).pdf](http://nasa.classifications_edition_ru%20(1).pdf).
6. Огляд існуючих навчальних ресурсів щодо консультування з питань ВІЛ-інфекції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://respond.org.ua/files/attachments/НСТ%20review%20report_%202014_ukr.pdf.
7. Checklist for Integrating Gender into the Processes and Mechanisms of the Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [UNDP%20Gender%20Checklist%20for%20Global%20Fund%20Grants.pdf](http://undp.org/20Gender%20Checklist%20for%20Global%20Fund%20Grants.pdf).
8. Справочное пособие. Показатели в области гендерного равенства и ВИЧ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: [ms-13-82-ru%20\(1\).pdf](http://ms-13-82-ru%20(1).pdf).
9. План моніторингу та оцінки ефективності виконання Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СПІДу на 2014-2018 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fwww.aidsalliance.org.ua%2Fru%2Fmeta%2F2015%2FME%2520Plan.pdf&name=ME%20Plan.pdf&lang=uk&c=578bd02c4513>.
10. Compendium of Gender Equality and HIV Indicators [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cpc.unc.edu/measure/publications/ms-13-82>.

МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Коляда Н. М.,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Левченко Н. В.,

кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Вступ. Сучасний етап розвитку українського суспільства визначається як один з найскладніших. Зміни, які відбуваються в державі, нестабільність суспільного розвитку, викликає непорозуміння в усіх структурах управління суспільством. Серед чинників кризи в сучасному українському суспільстві – недосконалість теорії і практики менеджменту соціальної роботи.

Одним з інтегральних показників, який зумовлює оцінку ефективності соціального управління, є адекватність управлінських дій як на макро-, так і на мікрорівнях, що забезпечує цю динаміку. Нині стає очевидною невідповідність багатьох парадигм управління, що застосовуються, умовам перехідного періоду розвитку українського суспільства і тим соціальним цілям. Саме тому особливо гостро постає проблема формування менеджменту, який був би адекватним

сучасним світовим досягненням науки і практики управління, новим політичним орієнтирам, характеристикам соціально орієнтованої ринкової економіки і резонував би із системними властивостями українського соціуму. Дослідження даної проблеми є актуальним як в теоретичному, так і практичному аспектах [1, с. 126].

До основних представників класичної школи менеджменту належать: М. Вебер (теорія ідеальної бюрократії); Ф. Тейлор (школа наукового менеджменту); А. Файол (адміністративна школа управління). У 30-і роки ХХ століття управлінський акцент почав переміщуватися з фізичних можливостей у машинному виробництві на інтелектуальний і психологічний потенціал людей. Це стимулювало виникнення і розвиток поведінкового напрямку в менеджменті, який пройшов шлях від доктрини «людських стосунків» (Е. Мейо) до концепції «людських ресурсів» і «організаційної поведінки» в середині 50-х років (А. Маслоу та ін.). На початку 80-х років Т. Пітерс і р. Уотермен розвинули ідею комплексного підходу (7-С концепції) у менеджменті й почали розглядати управління організацією як соціальною системою. Тоді ж у менеджменті формується і набуває поширення «*організаційна, корпоративна культура*», яка інтегрує в собі організаційні, поведінкові, системні і соціокультурні характеристики. Це дає змогу розглядати об'єкт управління як складну, впорядковану цінностями корпоративної культури і правилами поведінки систему [1, с. 126–129; 2; 3, с. 6–16].

Мета та методи. Віддаючи належне науковій та практичній значущості праць, в яких розглядаються питання управління та менеджменту, необхідно зазначити, що у вітчизняній та зарубіжній економічній, філософській, соціологічній та соціально-психологічній літературі відсутній цілісний аналіз досліджуваної проблеми. Відтак мета нашого дослідження – розкрити теоретичний аспект менеджменту соціальної роботи.

Результати. Здійснивши аналіз наукової літератури, можна зазначити, що менеджмент як науку і практику управління представлено у працях О. Амбарцумова, І. Архангельського, А. Ансоффа, А. Анчишкіна, Ю. Васильєва, Х. Вольфанга, Д. Гвішіані, Д. Діксона, П. Друкера, В. Кабакова, М. Мескона, В. Мещерякова, Г. Попова, та ін. Загальнотеоретичним аспектам досліджуваної проблеми присвячені праці М. Вебера, Д. Кліланда, У. Кінга, Ч. Мілса, К. Манхейма, М. Роберта, К. Янга та інших. У роботах Г. Абрамової, В. Ворони, Е. Гансової, В. Голікова, Д. Даниленка, Ю. Красовського, В. Леги, В. Міщенко, Ю. Пахомова, Л. Потєхіної, М. Пласкунова, Ю. Саєнка, М. Сахарова, Б. Шаповалова та інших науковців аналізуються проблеми підвищення ефективності управління, становлення і розвитку менеджменту, підготовки менеджерів. Різноманітні прикладні аспекти соціального менеджменту висвітлено в роботах р. Арона, р. Блейка, П. Блау, В. Боголепова, М. Вудкока, В. Дункана, К. Кіллена, М. Маркова, В. Новікова, А. Ручки, Л. Сокурянської, М. Чурилова та ін.

Серед зарубіжних дослідників сучасного менеджменту слід відзначити роботи А. Кравченко, Е. Новаторова, Д. Волкова, в яких аналізується специфіка національних ринків і пропонуються моделі управління, що враховують,

з одного боку, західні моделі менеджменту, а з другого – національно-культурний аспект управлінської діяльності. Питанням організації сучасного менеджменту приділили увагу й українські учені (В. Королько, М. Лукашевич, В. Пилипенко, Є. Суїменко, М. Туленков та ін.).

Багатьма вітчизняними дослідниками не визнається застосування термінів «управління» і «менеджмент» як синонімів. Основою для таких заперечень виступає розбіжність цих понять за змістом. Але, як показало наше дослідження, при дійсній наявності розходжень між поняттями «управління» і «менеджмент» істотними вони стають тільки при теоретичному аналізі. У практиці сучасного соціального управління таке розходження сприймається як несуттєве, що дозволяє використовувати ці терміни в одному значенневому ряді [3, с. 6–16].

«Менеджмент» як різновид управлінської праці є поняттям більш вузьким у порівнянні з «управлінням», особливо в його технологічному аспекті, пов'язаному з управлінням машинами, різними пристроями і т. ін.

У сучасних умовах «менеджмент» розглядається як особливий жанр і сфера «управління» орієнтована, насамперед, на інноваційну діяльність, пов'язану із удосконаленням управлінської системи, підвищенням її ефективності.

Менеджмент як форму управління людськими ресурсами визначають як процес планування, мотивації та контролю, необхідний для формулювання й досягнення цілей організації. М. Туленков виділяє чотири основні підходи в класичному менеджменті, які є суттєвим внеском в розвиток теорії і практики управління: 1) виділення різних шкіл у практиці управління; 2) процесуальний, що розглядає управління як безперервну ланку взаємопов'язаних управлінських функцій; 3) системний, при якому керівники розглядають організацію як сукупність взаємопов'язаних елементів, таких, як: люди, структура, завдання і технології, зорієнтовані на досягнення різних цілей за умов зовнішнього середовища, що змінюється; 4) ситуативний, який концентрується на виборі методу управління та є, в даній ситуації, найбільш ефективним [3, с. 6–16].

При цьому М. Туленков вважає, що менеджмент соціальної роботи має відкритий суспільний характер та людський вимір. Сутність і структура менеджменту соціальної роботи, а також механізми його впровадження спрямовані на підготовку та схвалення оптимальних управлінських рішень щодо соціальної допомоги та соціального захисту відповідних соціальних груп в суспільстві. Менеджмент соціальної роботи на сучасному етапі розвитку держави виступає як відтворення й процес упорядкування соціальних відносин і норм. На думку науковця, управлінське рішення в сфері соціальної роботи уособлює в собі унормоване управлінське знання як організований засіб усунення соціальних протиріч та реалізації державної соціальної політики [3, с. 6–16].

Визначаючи менеджмент як процес досягнення поставлених цілей з використанням людської трудової діяльності, в нього включають такі складові, як: організація, керівництво, мистецтво спілкування з людьми, здатність ставити цілі та знаходити засоби для їх досягнення. Менеджмент на будь-якому його рівні вирішує, в кінцевому рахунку, завдання забезпечення ефективності діяльності як окремого працівника, так і конкретної організації та суспільства загалом. Що стосується сучасних умов соціального життя в Україні, то найважливішою

причиною існуючих проблем є управлінська криза, що проявляється у невмінні спланувати й організувати роботу громадян. Соціальну систему слід розглядати як історично сформований і зумовлений характер взаємодії людей і соціального середовища. Її складовими елементами, які з позицій системного підходу розглядають як підсистеми, є нація, народність, соціальна група, організація, колектив, окрема особистість.

Ефективність менеджменту вимірюється за допомогою такого показника як досконалість управління, що визначається як зіставлення результатів управлінської діяльності і ресурсів, витрачених на їх досягнення. Економічний сенс ефективності (за М. Туленковим) полягає у співвідношенні отриманого прибутку і витрат на управління. Але такий підхід не завжди може бути визнаний виправданим. По-перше, управління не завжди вимірюється лише прибутком. По-друге, останній виступає як опосередкований результат, що затемнює загальну картину управління. По-третє, результат управлінської діяльності має, окрім економічного, соціальний, політичний і соціально-психологічний аспекти. Нарешті, витрати на управління не завжди можна точно визначити. Тому на практиці ефективність управління частіше визначається зіставленням таких показників як: продуктивність праці, ступінь досягнення поставленої мети, керованість, ритмічність праці, ступінь організаційної структури тощо [3, с. 6–16].

Висновки. У сучасному менеджменті відбувається перехід від універсальних ціннісних моделей класичного типу до гнучкого ціннісно-орієнтованого менеджменту. Аналіз теоретичних основ менеджменту та закономірностей розвитку його наукових шкіл і концепцій спонукає до пошуку нових підходів у сфері управління, їх дослідження, а також застосовування в менеджменті соціальної роботи.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення потребує обґрунтування поняття «менеджмент соціальної роботи», сутність та структура менеджменту соціальної роботи тощо.

Список використаних джерел:

1. Бурга В. Менеджмент як соціальний інститут і наука / В. Бурга // Соціологічна наука і освіта в Україні. – 2000. – Вип.1. – С. 126–129.
2. Кредісов А. Історія вчень менеджменту / А. Кредісов. – К.: Знання України, 2001. – 300 с.
3. Лукашевич М. Менеджмент соціальної роботи: Теорія і практика / М. Лукашевич, М. Туленков. – К.: Каравела, 2007. – 296 с.
4. Туленков М. Організаційна взаємодія в системах соціального управління (соціологічний аналіз) / М. Туленков. – К.: ППК ДСЗУ, 2005. – 220 с.

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ЖІНОЧОЇ СТАТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Колыда Т. В.

*ст. викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

Вступ. Сьогодні в Україні переміщення великих потоків людей із місць свого постійного проживання відбувається внаслідок російської агресії, окупації Криму та окремих районів Донецької і Луганської областей. У вітчизняній науковій літературі та засобах масової інформації людей, які змушені були переселитись в інші регіони України, називають «внутрішніми мігрантами», «вимушеними переселенцями», а в офіційних документах – «внутрішньо переміщеними особами» (далі – ВПО), що найточніше відповідає англomовному формальному терміну «internally displaced persons»[2].

Мета та методи. За даними Міністерства соціальної політики, станом на 6 червня 2016 року в Україні взято на облік 1 785 740 внутрішньо переміщених осіб, з них майже 1 млн. 100 тис – жінки, 700 тисяч – чоловіки [4]. Окрім регіонів України, жителі тимчасово окупованих територій переселяються також за межі держави. За даними Мінсоцполітики, найбільше внутрішньо переміщених осіб (вимушених мігрантів) зареєстровано у Донецькій, Луганській, Харківській, у м. Києві, Запорізькій, Дніпропетровській, та Київській областях. Найменшу кількість ВПО розселено у Тернопільській, Чернівецькій, Рівненській, Закарпатській, Івано-Франківській та Волинській областях [4]. Це свідчить про нерівномірний регіональний розподіл ВПО по Україні, що призводить до надмірного соціального і адміністративного навантаження на громади, локальні ринки праці, соціальну інфраструктуру регіонів вселення.

Результати. В Україні спостерігається переважання жінок серед ВПО: згідно із даними Єдиної інформаційної бази даних, частка жінок серед переселенців складає приблизно 62% [3]. Хоча за даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, співвідношення частки чоловіків та жінок серед ВПО у світі загалом приблизно однакове [5; 6]. Переважання осіб жіночої статі пояснюється різними причинами – від перебування чоловіків вдома задля догляду за помешканням чи немічними родичами до небажання реєструватись як ВПО з метою уникнення можливої мобілізації до лав української армії. Таке співвідношення у статевій структурі ВПО формується за рахунок переселенців із Сходу України. Серед вихідців із Автономної Республіки Крим зберігається паритет між кількістю чоловіків та жінок [3].

Безробітними з числа вимушених переселенців також у переважній більшості є представниці жіночої статі, що свідчить про несприятливу ситуацію, яка склалась із використанням трудових ресурсів жінок ВПО на ринках праці у громадах, що їх приймають. Такі жінки змушені адаптуватись до нових соціально-культурних особливостей та починати кар'єру «з нуля». З іншого боку, ринок дискримінує їх, як і решту жінок України, пропонуючи нерівну оплату праці та менші можливості для отримання керівної посади.

Вітчизняна дослідниця Т. Семигіна [7], аналізуючи закордонний досвід у сфері соціальної роботи, справедливо зазначає, що вирішення проблем та задоволення потреб ВПО є предметом професійної діяльності соціальних працівників. У роботі з ВПО жіночої статі соціальні працівники можуть застосовувати різні стратегії втручання, враховуючи підхід конкретно для жінок. За тривалістю стратегії можна умовно поділити на: 1) короткострокові (кризове втручання, аустріч-робота, орієнтована на завдання модель соціальної роботи); 2) довгострокові, орієнтовані на системно-екологічну модель соціальної роботи, в основі яких перебувають концепція «людина в оточенні» та концепція «економічної спроможності». У кризовому втручанні доцільно використовувати такі техніки підтримки: надання інформації та інструкцій (куди звертатися, де і яку допомогу можна отримати, як використовувати техніки відновлення тощо); використання малюнків, буклетів та інших засобів комунікації (дорожні карти, брошури, Інтернет); визначення можливої підтримки з боку інших людей; вербалізація емоційних станів; допомога клієнтові у визначенні можливих дій та стратегій поведінки; надання достатнього часу; використання рефлексії; визначення проблеми такою, що є складною і не має розв'язання; досягнення домовленостей щодо порядку подальшої роботи; постійний перегляд процесу роботи [7]. Варто зауважити, що при використанні кризового втручання соціальний працівник не впливає на саму кризу чи психотравмуючу подію, а працює лише з її наслідками. Під час кризового втручання соціальні працівники займають директивну позицію і беруть відповідальність на себе.

За твердженням Міністра освіти та науки України Л. Гриневич [1], один із ключових кроків держави – створення Національного плану дій для імплементації резолюції Ради безпеки ООН № 1325 «Мир, жінки і безпека», що враховуватиме потреби жінок і дітей як тих найвразливіших категорій, що страждають під час військових конфліктів.

Висновки. В Україні потреби вимушених мігрантів жіночої статі і форми їх соціальної підтримки залишаються недостатньо вивченими. Адже організації, які безпосередньо працюють з переміщеними особами, фіксують тільки інформацію від тих осіб, хто до них звернувся. Чимало стратегій соціальної роботи, які використовують у закордонній практиці соціальної роботи, в Україні відсутні.

Список використаних джерел

1. Жінки-переселенки зазнають дискримінації при влаштуванні на роботу – депутат [Електронний ресурс] // Крим. Реалії. – 2015. – 20 квітня. – Режим доступу: <http://ua.krymr.com/a/news/26968469.html>
2. За рік кількість вимушених переселенців збільшилася на півмільйона [Електронний ресурс] // Доступ до правди. – 2016. – 10 травня. – Режим доступу: <https://dostup.pravda.com.ua/news/publications/za-rik-kilkist-vumushenykh-pereselentsiv-zbilshylasia-na-pivmilionu>
3. Щодо надання послуг службою зайнятості внутрішньо переміщеним особам за період з 1 березня 2014 року по 31 січня 2017 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби зайнятості. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=351058>
4. Обліковано 1 785 740 переселенців [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства соціальної політики. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=189926&cat_id=107177
5. Карта внутрішнього переселення [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. – Режим доступу: <http://unhcr.org.ua/uk/component/content/article/2-uncategorised/1261-karta-vnutrishnyoho-pereselennia-angliyskoyu>

6. Регіональними штабами ДСНС зареєстровано понад 1 млн. 26 тис. внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій. – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Ostanni-novini/45225.html>

7. Гусак Н. Є. Стратегії та виклики соціальної роботи із внутрішньо переміщеними особами / Гусак Н. Є., Семігіна Т. В., Трухан С. О. // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Серія «Політологія. Соціологія. Право». – 2014. – № 2(22). – С. 168-176.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ¹

Кравцов С. О.,

*кандидат соціологічних наук,
доцент Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Однією з умов вирішення проблем у сфері зайнятості населення в контексті проведення соціально-економічних реформ в Україні є вивчення досвіду країн ЄС.

Як свідчить аналіз статистичних даних країн ЄС, значна кількість з них відображає позитивну тенденцію щодо зменшення кількості безробітного населення [1]. У зв'язку з тим, що наша країна взяла курс на зближення з країнами ЄС як в соціально-економічному, так і в політичному плані, а також зважаючи на те, що серед 28 країн-членів ЄС Україна перебуває на останніх місцях щодо безробіття населення [2], доречним видається проведення аналізу тих або інших підходів, які застосовують в ЄС за для зменшення кількості безробітних осіб.

Мета та методи. Для отримання результатів дослідження було поставлено за мету як проведення аналізу європейських практик у формуванні та реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, так і можливість співставити здобутки окремих країн-членів ЄС з українськими реаліями у сфері зайнятості населення. З огляду на це використано такі методи дослідження, як аналіз і синтез економічної та наукової інформації; метод групування; факторний аналіз.

Результати. У кожній країні сформувалась власна національна модель регулювання зайнятості. На формування моделі впливають системні чинники, серед яких: 1) перевага проведенню активної або пасивної політики зайнятості; 2) ступінь централізації ринку праці та законодавства з питань зайнятості та соціального захисту; 3) рівень контролю за найманим працівником з боку роботодавця; 4) рівень географічної та професійної мобільності працівників; 5) участь у вирішенні питань зайнятості та соціального забезпечення профспілок, організацій роботодавців та ін. Узагальнено, можна виділити низку моделей.

¹ Тези підготовлено на основі НДР "Основні напрями реалізації державної політики розв'язання проблемних питань у сфері зайнятості населення в контексті проведення соціально-економічних реформ в Україні / авт. кол. – К.: НДПЗН Мінсоцполітики та НАН України, 2016 р. (від 08.12.2016 реєстр. № 5511)".

Скандинавська або шведська модель. В основі цієї моделі знаходиться проведення активної політики на ринку праці. До основних елементів моделі належать:

- використання непрямих податків на товари та послуги з метою перешкоджання швидкому зростанню попиту та розвитку інфляційних процесів, стимулювання банкрутства нерентабельних підприємств;
- рівність оплати рівної праці незалежно від фінансового стану роботодавця, поєднання низької інфляції та повної зайнятості за рахунок субсидій підприємствам і організаціям на утримання неконкурентоспроможних працівників;
- надання таким працівникам робочого місця в державному секторі економіки;
- селективна політика зайнятості в неефективних сферах економіки.

Англосаксонська модель передбачає переважно пасивний характер державної політики зайнятості, високу частку приватних і громадських організацій у наданні соціальних послуг.

Модель регулювання зайнятості Великобританії є дієвою й ефективною. До її складу належать кілька взаємопов'язаних блоків, а саме: збір і поширення інформації про стан попиту та пропозиції на ринку праці, цілісна система професійного навчання та працевлаштування, програми навчання та перенавчання для підвищення конкурентоспроможності на ринку праці жінок і молоді, розробка цільових програм громадських робіт, розвиток фондів страхування від безробіття, розвиток системи соціального забезпечення. В інституційній системі регулювання економіки та соціальних відносин Великобританії є наявність розгалуженої мережі напівурядових організацій. Питаннями зайнятості та безробіття займається Комісія з робочої сили, яка виконує дорадчу функцію по відношенню до уряду. Сьогодні на державному рівні регулювання зайнятості здійснюється Департаментом з питань зайнятості.

Для континентальної моделі, як і для скандинавської, характерним є високий рівень перерозподілу ВВП через бюджет (майже 50%), прагнення до підтримки високого рівня зайнятості, скорочення чисельності зайнятих при підвищенні ефективності праці. Тому питанню зайнятості та безробіття приділяють першочергову увагу. Від держави вимагається усвідомлювати відповідальність за стан на ринку праці, аналізувати причини соціально-політичного характеру щодо наявності значної кількості трудових іммігрантів, які створюють конкуренцію місцевим працівникам. На нівелювання цього явища у Франції спрямовано, зокрема, реалізацію програми зайнятості «Нові послуги – нові робочі місця». Серед інших заходів ця модель передбачає відшкодування державою до 80% витрат підприємствам на створення нових робочих місць для молоді.

У системі державного регулювання розвитку економіки Франції провідне місце відводено податковій політиці, яку формують і здійснюють з урахуванням чинників, що визначають розвиток економіки на макrorівні, зокрема рівня зайнятості та безробіття, економічного становища регіонів. Це передбачає наявність у податковій системі поряд з фіскальною функцією потужної стимулюючої основи. Розширенню зайнятості держава сприяє за допомогою використання механізму податкових пільг, серед яких: 1) використання податкового кредиту для витрат на професійну підготовку; 2) звільнення від оподаткування 25% суми

приросту витрат на підготовку кадрів; 3) пільги для новостворених акціонерних товариств. Перший і другий рік роботи прибуток підприємства не обкладається, третій – обкладається 25% прибутку, четвертий – 50%, п'ятий – 75%, шостий і далі – 100%.

Німецька модель регулювання ринку праці базується на активній політиці зайнятості, питаннями якої займається Федеральне відомство з питань праці. Держава заохочує роботодавців і найманих працівників, які створюють нові робочі місця, а також підтримують існуючий рівень зайнятості при модернізації підприємств, надає пільги підприємствам, що утримуються від масових звільнень працівників.

Низку програм допомоги по безробіттю запроваджено в Латвії. Зокрема, державним коштом оплачуються освітні курси для тих, хто працює неповний робочий день; забезпечується доступність стажування для молоді.

Національне агентство зайнятості Болгарії реалізує заходи щодо сприяння працевлаштуванню і скороченню безробіття, а саме: влаштування безробітних на роботу на умовах неповного робочого дня; працевлаштування молоді віком до 29 років; працевлаштування безробітних жінок віком понад 50 років і чоловіків віком понад 55 років; допомога у здобутті професійної кваліфікації через навчання робітничим професіям та стажування; підвищення кваліфікації працюючих громадян; влаштування безробітних осіб на перші п'ять робочих місць, створених на нових мікропідприємствах тощо. Усі заходи регулюються Законом «Про заохочення зайнятості».

На увагу також заслуговує політика регулювання ринку праці Польщі. За даними Євростату, показник рівня безробіття в Польщі є нижчим, ніж середній рівень у країнах ЄС. Вступивши до ЄС із дуже низьким рівнем доходів населення, Польща демонструє зростання цього показника, робочі місця стали більш високооплачуваними.

Створення привабливого інвестиційного клімату у Польщі сприяло зростанню рівня зайнятості та доходів населення. Маючи великий внутрішній ринок, дешева та кваліфікована робоча сила і зручне географічне розташування, Польща привабила інвесторів, що сприяло розвитку економіки та збільшення державного бюджету.

Висновки. Серед головних аспектів сучасної політики зайнятості ЄС, на нашу думку, слід виділити такі:

- збільшення чисельності економічно активного населення за рахунок залучення в сферу зайнятості молоді, жінок, громадян пенсійного віку через зміни законодавства в сфері трудових відносин, стимулювання гнучких форм зайнятості, запобігання гендерній нерівності;

- збільшення тривалості трудової активності за рахунок стимулювання більш раннього виходу молоді на ринок праці, створення сприятливих умов для осіб старших вікових груп у сфері зайнятості;

- підвищення мобільності робочої сили за рахунок зміни міграційної політики та її орієнтації на забезпечення свободи переміщень між країнами ЄС.

Отже, у країнах ЄС здійснюється активна політика зайнятості населення, наявні розвинені інститути ринку праці, а також системи професійної підготовки

населення. Разом з тим механізми державного регулювання у сфері зайнятості в різних країнах ЄС мають відмінності. Адаптація ефективних механізмів регулювання ринку праці до вітчизняних потреб надасть змогу не лише вплинути на зростання рівня безробіття в Україні, а й створить сприятливі умови для ефективного функціонування та розвитку ринку праці в країні.

Список використаних джерел:

1. Total unemployment rate [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdec450>
2. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/rp/eans/eans_u/rbrn_rik15_u.htm

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВНЗ

Кравченко О.О.,

*кандидат педагогічних наук, доцент, декан
факультету соціальної та психологічної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

Вступ. У широкому розумінні діяльність університету спрямована на розвиток освіти, науки і культури, поширення наукових знань, здійснення культурно-просвітницької діяльності серед населення. В сучасних умовах змінюються функції вищого навчального закладу. З точки зору сучасних підходів, ВНЗ спрямовані на надання освітніх послуг. Б. Дерев'яно поняття «надання послуг у сфері освіти» визначає наступним чином: діяльність підприємств, установ, організацій, громадян (суб'єктів господарювання) та окремих осіб (викладачів, майстрів, тренерів, вихователів, репетиторів тощо), виконувана для задоволення потреб людей (учнів, вихованців, студентів, аспірантів, докторантів та ін.), роботодавців та держави, інших громадян та суб'єктів господарювання з передачі протягом певного часу або постійно сукупності знань, умінь та навичок, що визначають певний їх рівень або ступінь, інших прав, належних навчальному закладу, не має матеріальної форми, не залежить від характеру результату, на платній чи безоплатній основі, що має цінову визначеність [1].

Разом з тим поступово зміщуються акценти у діяльності ВНЗ із закладу, що надає освітні послуги, на заклад соціального спрямування. Соціальність розглядається як мета й інтегрований результат соціального виховання, зумовлюється рівнем культури студентської молоді та його соціокультурним розвитком.

Поряд із фаховою підготовкою особлива увага зосереджується на особистісному становленню студентства, зокрема у напрямі соціальному, що відображає здатність молоді людини бути суб'єктом соціальних відносин і забезпечує можливість спільних дій різних суб'єктів в одному соціальному

просторі-часі. Складовими соціальної якості особистості є соціальна позиція, соціальна компетентність, соціальна активність тощо.

А. Рижанова зауважує, що розвитку соціальності сприяють вкорінені в ментальності соціуму дієві взаєморозуміння, взаємодопомога, взаємопідтримка. Допомагаючи долати проблеми-вади на шляху соціального розвитку людини, яка перебуває у скруті, соціум створює умови, спрямовані на вирівнювання можливостей розвитку соціальності тих, кому допомагають, та прояву (і, водночас, зміцненню) соціальності тих, хто допомагає [2, с. 98-101]. Екстраполюючи вищезначене на студентський соціум, можна стверджувати, що соціальноорієнтована діяльність в умовах освітнього середовища ВНЗ, яка спрямована на допомогу студентам, що опинилися у складній життєвій ситуації, сприяє формуванню толерантного, гуманного соціуму.

Відтак, соціальна робота в умовах ВНЗ не лише сприяє вирішенню соціальних проблем студентської молоді, а й слугує умовою формування соціальності як інтегрованої якості особистості. Така дуальність діяльності ВНЗ як закладу соціального спрямування має стратегічне значення для державного поступу у напрямі формування людського капіталу.

Мета статті – висвітлити сучасний стан соціально-психологічної підтримки студентської молоді в умовах ВНЗ.

Результати. Стереотипно соціальну роботу у ВНЗ розглядають у напрямі стипендіального забезпечення студентів та діяльності студентських профспілкових комітетів. Проте, насправді, в сучасних умовах спектр соціальної роботи значно ширший.

Дієвою формою соціально-психологічної підтримки вразливих груп учасників освітнього процесу, і не тільки, виступає Студентська соціально-психологічна служба (далі – Служба). Метою її діяльності є організація волонтерської роботи студентів в умовах ВНЗ, як правило майбутніх психологів та соціальних працівників, їх підготовка до здійснення професійних функцій шляхом залучення до добровільної діяльності, підтримка та розвиток соціальних ініціатив. Унікальність Служби полягає в поєднанні декількох факторів: участь у її роботі беруть тільки студенти, і вся діяльність (навіть робота керівництва) здійснюється як волонтерська робота, тобто добровільно.

Під час аналізу роботи Служби встановлено, що волонтерська діяльність сприяє професійному становленню майбутніх фахівців, набуттю соціального досвіду, формуванню соціальної активності (активної життєвої позиції), яка є однією з важливих професійних якостей майбутнього соціального працівника та психолога, бо в ній виявляється творче, свідоме ставлення до життя суспільства, соціальних цінностей, що знаходять своє відображення в діяльності, зокрема волонтерській роботі, яка забезпечує професійну самореалізацію особистості.

Закон України «Про вищу освіту» декларує, що особа з особливими освітніми потребами – це особа з інвалідністю, яка потребує додаткової підтримки для забезпечення здобуття вищої освіти; тому навчальні заклади зобов'язані створити та забезпечити рівні умови доступу до вищої освіти, у тому числі забезпечення осіб з особливими освітніми потребами спеціальним навчально-реабілітаційним супроводом та створення для них вільного доступу

до інфраструктури ВНЗ з урахуванням обмежень життєдіяльності, зумовлених станом здоров'я [3].

Зважаючи на актуальність соціально-педагогічної підтримки молоді з особливими потребами в процесі навчання в умовах вищого навчального закладу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини створено інноваційну структуру, яка логічно трансформувалася з важливого напрямку служби із забезпечення реалізації прав молоді з особливими потребами у Центр соціальної та освітньої інтеграції «Без бар'єрів».

Метою створення і діяльності Центру соціальної та освітньої інтеграції студентів з інвалідністю визначено консолідацію зусиль відповідних структурних підрозділів університету, залучених органів виконавчої влади та громадських організацій, спрямована на соціально-педагогічну підтримку осіб з обмеженими можливостями. А це стосується і їхньої адаптації до студентського та педагогічного колективу, інтеграції в освітнє та соціальне середовище, створення умов для самореалізації, розвитку соціальної активності, автономності, відповідальності та мобільності осіб з особливими потребами.

У межах діяльності Центру постійно відбуваються соціально-виховні заходи для студентів з особливими потребами; здійснюється супровід щодо навчальної діяльності; проводяться психологічні та психокорекційні тренінги; організуються конкурси «Сила духу та краса душі», Уманський благодійний фестиваль творчості «Рівні між собою ми, будемо разом Я і Ти» з нагоди Міжнародного дня інвалідів. Працює «Творча майстерня», де учасники мають змогу розвивати свої креативні здібності створюючи різноманітні вироби («Серце на дереві», «Святкові коробочки», «Скляні вази», «Листівки Валентину» та ін.).

Одним із інноваційних напрямів роботи Центру є впровадження інклюзивного туризму, тобто реабілітаційно-соціального туризму як системм заходів, спрямованих на відновлення та розвиток фізичного, соціального, духовного, творчого та інтелектуального рівня життєдіяльності особи з урахуванням фізичних та психічних можливостей для сприяння її інтеграції в суспільство. Студенти з інвалідністю долучаються до екскурсійної діяльності, тим самим мають можливість отримати послуги соціальної реабілітації. Так реалізуються основні реабілітаційні функції туризму: соціальна відновлювана, яка спрямована на відновлення сил, активне пізнання явищ природи, традицій, встановлення нових соціальних контактів, дружні і ділові зв'язки; психологічна забезпечує зміну середовища, звичного способу життя, активна форма відпочинку сприяє фізичному оздоровленню і психологічному розслабленню; особистісно-орієнтована – позитивно впливає на розвиток особистості, володіє відновлювальною функцією і несе в собі змістовний гуманітарний потенціал; компенсаторна – забезпечує спеціальні потреби людей з інвалідністю; оздоровча – має високий потенціал для підтримання здоров'я і життєдіяльності в активній формі [4].

Висновки. В умовах ВНЗ поряд із наданням освітніх послуг актуальності набуває соціально-психологічна робота з підтримки студентів м-сиріт та студентів, позбавлених батьківського піклування, студентів з інвалідністю та

всім, хто опинився у складних життєвих обставинах. Таку роботу можна вважати дієвим інструментом досягнення соціальної згоди, зняття соціальної напруги, узгодження суспільних, групових та особистих інтересів. Особливо важливою видається така діяльність в освітньому середовищі, що дає змогу формувати таку якість молодшої людини як соціальність – ціннісного ставлення до різних форм соціального буття, усвідомлення власної соціальності, спрямованість на її самовдосконалення через активне та відповідальне поліпшення соціального середовища.

Список використаної літератури:

1. Дерев'яно Б. В. Що до визначення понять «надання освітніх послуг» та «надання послуг у сфері освіти» / Б. В. Дерев'яно // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 4 (57). – С. 92-109.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери [заг. ред. І. Д. Звереві]. – К., Сімферополь: Універсум, 2012. – 536 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Межова Л. А. Теорія і практика організації інклюзивного туризму в росії і зарубіжжю [Електронний ресурс] / Межова Л. А., Летин А. Л., Луговська Л. А. // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – №1 -1. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/teoriya-i-praktika-organizatsii-inklyuzivnogo-turizma-v-rossii-i-zarubezhom>

СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ НАЙУРАЗЛИВІШИХ СІМЕЙ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Лютий В. П.,

*кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри соціальної роботи і практичної психології
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. В 2014 році внаслідок анексії Росією Криму та військового конфлікту в Донецькій і Луганській областях Україна зіткнулась із масовою проблемою внутрішнього вимушеного переселення. За оцінкою В. Смалюк, в 2016 році в Україні налічувалося від 1 до 1,7 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО), більшість яких зосереджена в неокупованих районах Донецької і Луганської обл., в Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій, Київській обл. та у м. Київ [2]. На думку Т. Семигіної, Н. Гусак, С. Трухан, соціальна підтримка ВПО має спрямовуватись на подолання залежності від гуманітарної допомоги, відновлення трудового потенціалу, відношення соціально-культурних та суспільних зв'язків, ефективного самосенеджменту, має спиратися на принципи імпауерменту [1, с. 69]. Проте така допомога має враховувати специфічні умови життєдіяльності та особливості сімей ВПО, особливо найбільш вразливі і нужденні з них.

Мета і методи. У доповіді презентуються результати дослідження, проведеного в рамках впровадження у 2016 р. проекту «Поліпшення умов життя внутрішньо переміщених осіб і населення, яке зазнало наслідків конфлікту в

Україні» Українським фондом «Благополуччя дітей» за підтримки German Federal Foreign Office и Diakonie Katastrophenhilfe (Німеччина).

Мета дослідження – розкрити основні характеристики найнужденніших сімей ВПО, які мають бути враховані при виборі стратегії соціальної підтримки та визначенні змісту й методів надання їм соціальних послуг. Дослідження проводилось методом структурованого інтерв'ю за місцем проживання респондентів, поєднаного із спостереженням та оцінкою умов проживання сімей. Тип вибірки – цілеспрямована: опитувались сім'ї, що пройшли в другий тур відбору програми матеріальної допомоги за критеріями вразливості і нужденності.

Результати. Під час дослідження було опитано представників 2557 сімей, що тимчасово проживали в Харківській (1006 сімей), Дніпропетровській (1380) та Донецькій (Магнущський р-н, 171 сім'я) областей і подали заявку на участі у ваучерній програмі.

За даними дослідження, переважна більшість сімей (до 80%) ВПО, що перебувають у найскрутнішому становищі, склалися з двох-чотирьох осіб. Сім'ї з однієї особи та сім'ї, де було понад чотири особи, становили майже по 10 % від усіх учасників оцінювання. В складі сімей ВПО переважають жінки. Так, лише у 2,4% сімей взагалі немає жінок (здебільшого це самотні чоловіки), в той час як сім'ї без чоловіків (зокрема й дітей) складають майже третину. Діти є в 79,8% сімей; особи, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною, – в 38,5% сімей; пенсіонери – в 36,4% (зокрема, непрацюючі пенсіонери за віком – в 24,9% сімей); непрацюючі дорослі з інвалідністю – в 12,8%). Лише третина сімей має у своєму складі працюючих дорослих, чверть – непрацюючих працеспроможних дорослих, 6,6% – студентів. Таким чином, у складі сімей ВПО переважають особи, які не можуть себе забезпечити, а майже у 40% сімей взагалі немає працеспроможних членів.

Близько 90% опитаних сімей ВПО мали дохід на одного члена сім'ї нижчий за 2400 грн., при чому більше половини сімей – нижчий за 1400 грн. Частка заробітної плати членів сім'ї в її доходах складала в середньому 10%, нерегулярних заробітків – 5%, пенсій – 18%, соціальної допомоги – 53%, допомоги з боку родичів і знайомих – 11%.

Більшість опитаних в ході дослідження сімей ВПО (68%) проживають в орендованому житлі (квартирах, кімнатах, будинках), 19,3% – у соціальних модульних городках або гуртожитках, 10,1% – у житлі, наданому родичами або знайомими. Щомісячна орендна плата за житло, яку сплачує переважна більшість сімей, коливається від 600 до 2600 грн., хоча в деяких випадках сягає 4000 грн. і більше.

Третина опитаних сімей вважала житлові умови свого проживання непридатними для тривалого проживання, близько половини – в цілому придатними, проте такими, що не відповідають звичному способу життя сім'ї. При цьому майже всі сім'ї, які брали участь в дослідженні, вважали себе достатньою мірою забезпеченими засобами зв'язку, більшість сімей – теле- і радіоапаратурою, білизною, меблями та великою побутовою технікою (зокрема такою, що перебуває у спільному користуванні), менше половини сімей зазначили, що вони забезпечені комп'ютерами, одягом та дрібною побутовою технікою, менше

третини – необхідними медичними препаратами. До 90% сімей, які були опитані, потребували і не могли забезпечити себе самостійно продуктами харчування для всіх членів сім'ї; 50%-70% – одягом для дітей та дорослих, засобами оплати місця проживання, білизною та медикаментами, від 30% до 50% сімей – дрібною побутовою технікою та предметами меблі.

Близько половини сімей ВПО, що були опитані в рамках дослідження, витрачали в місяць до 1400 грн. на кожного члена сім'ї, третина – від 1401 до 2400 грн. на члена сім'ї. При цьому частка витрат на харчування в середньому складала 36% (від 20% до 52% в переважній більшості сімей), на господарчі товари – 5% (від 0% до 10%), на одяг – 3% (від 0 до 9%), на здоров'я – 12% (від 0 до 27%), на транспорт – 3% (від 0% до 7%). В цілому, окрім випадків сімей із окремими суттєвими проблемами (важкими захворюваннями або особливими потребами окремих членів сім'ї, значні борги, тощо) витрати на харчування становили основну частку щомісячних витрат сім'ї.

За даними дослідження, більшість (до 60 %) сімей ВПО, які перебувають у найуразливішому становищі, потерпали від побутових проблем, що суттєво заважають жити, більше третини – від проблем, пов'язаних із безуспішним пошуком роботи, кожна четверта – від проблем із здоров'ям та майнових проблем, кожна п'ята зазнавала відмову в отриманні послуг. Інші проблеми, що обговорювались з представниками сімей у рамках дослідження (зокрема, втрата майна, приниження з боку оточуючих, конфлікти в сім'ї, тощо), відзначали менше 20 % опитаних. При цьому потребу в інформації про свої права і можливості вирішення проблем висловили 39% опитаних, у психологічній підтримці – 21,1 %.

Найпоширенішими копінг-стратегіями (способами виживання, подолання складних життєвих ситуацій, опанування проблем, стримування стресу) серед опитаних сімей ВПО виявились: економія на харчуванні (92 %), відмова від якісних продуктів та покупка продуктів на стихійних ринках (84 %), обмеження харчування дорослих на користь дітей (70 %), відмова від придбання необхідних, проте дорогих речей (78 %), відмова від звичних ліків, заміна їх дешевшими (71 %), відмова від звичного дозвілля (70 %). Більше половини опитаних сімей позичали гроші, третина – відмовилися від позашкільної освіти дітей, п'ята частина – витрачали заощадження, продавали особисті речі, підробляли по вечорах та у вихідні дні, представники кожної десятої сім'ї – повертались у зону конфлікту, попри наявні ризики ризики, представники окремих сімей – харчувалися у безкоштовних їдальнях або просили їжу в місцях її виготовлення. Таким чином, більшість сімей для утримування ситуації обмежувалися економією, до третини – використовують останні ресурси або шукають нові, і лише окремі – застосовують ризиковані засоби виживання.

За даними спостереження, майже чверть сімей позбавлені побутової електроніки, основних побутових приладів, окремих спальних місць для кожного члена сім'ї, у кожній шостій родині відсутні основні меблі, спостерігався незадовільний санітарний і технічний стан приміщення. Такі ознаки могли свідчити про наявність у сім'ї суттєвих проблем або ризик їх виникнення майбутньому, вказували на брак можливостей для задоволення сім'ями поточних потреб.

Висновки. Найбільш нужденні сім'ї ВПО здебільшого складаються з двох-чотирьох осіб, серед яких переважають жінки, є одна дитина або декілька дітей та (або) людей, які потребують догляду. Більш ніж третина таких сімей включають осіб, які перебувають у відпустці по догляду за дітьми, осіб, які потребують лікування, отримують пенсію, лише в третині є працюючі дорослі, в чверті є не працеспроможні дорослі. В переважній більшості ці сім'ї проживають в орендованих квартирах, гуртожитках чи модульних містечках. Частіше за все такі сім'ї мають дохід до 2400 грн. на особу, отримані переважно за рахунок соціальних виплат; основні витрати включають: оренду, продукти харчування і ліки. Більшість сімей потерпає від побутових труднощів, майнових проблем, труднощів пошуку роботи та проблем із здоров'ям, потребує продуктів харчування, одягу, білизни, засобів оплати місця проживання, лікування, дрібної побутової техніки, економить на їжі, лікуванні та відпочинку. Четверта частина таких сімей проживає в неналежних соціально-гігієнічних чи побутових умовах.

Більше половини сімей ВПО, які перебувають у скрутному стані, можуть спиратися у подоланні проблем на певні невикористані ресурси: мають у складі працеспроможних дорослих, не повною мірою використовують різні способи отримання доходів, нераціонально розподіляють сімейний бюджет тощо.

Матеріальна складова може залишатись основою соціальної підтримки сімей ВПО, проте обов'язково має поєднуватись із допомогою в реабілітації та реінтеграції, наданням послуг із профорієнтації та підтримки різних форм зайнятості, юридичним і психологічним консультуванням, навчанням ефективним засобам подолання стресу, ведення господарства та розподілу бюджету, інноваційним формам економічної активності.

Список використаних джерел:

1. Семігіна Т. В. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб / Семігіна Т. В., Гусак Н. Є., Трухан С. О. // Український соціум. – 2015. – №2 (53). – С. 65-72.
2. Смаль В. Велике переселення: скільки насправді в Україні внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс] / В. Смаль // Vox Ukraine. – 2016. – 30 червня. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/2016/06/30/velyke-pereselennya-skilky-naspravdi-v-ukraini-vpo-ua>

РЕАЛІЗАЦІЯ РІВНИХ ПРАВ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Поплавська О. М.,

кандидат економічних наук,

заступник начальника відділу ПАТ «Українська залізниця»

Вступ. Базовим принципом Європейської спільноти є принцип рівноправності. З метою вироблення єдиного розуміння та реалізації цього принципу Рада Європи розробила низку директив, зокрема, Директиву Ради 2000/78/ЄС, що встановлює загальні рамки рівноправного поводження у сфері зайнятості

і професійної діяльності [1]. Прямуючи до європейських стандартів, Україна так само прагне досягти високого рівня законності, відповідності нормам Європейського Союзу. Узгодження чинного українського законодавства з нормами Європейського Союзу є невід'ємною складовою реформ, котрі сьогодні реалізує Україна.

Метою статті є виявлення «вузьких» місць в законодавстві України, що можуть спричинити юридичні колізії. Досягнення поставленої мети стало можливим за умови використання таких **методів дослідження**, як порівняння, аналіз, узагальнення.

Результати дослідження. В Україні принцип рівності гарантовано Конституцією та низкою ратифікованих міжнародних договорів і законів. Варто наголосити, що антидискримінаційне законодавство України є більш широким, оскільки охоплює набагато більше ознак дискримінації, наприклад, щодо політичних поглядів, майнового стану, місця проживання тощо. В той же час моніторинг стану прояву дискримінації засвідчує про наявність проблемних «зон»: у період з 1 січня по 31 грудня 2015 року до Уповноваженого з прав людини надійшло 359 повідомлень про випадки дискримінації, порушення прав національних меншин і представників релігійних громад [2]. Згідно з даними Державної служби статистики України, середньомісячна заробітна плата жінок у 2015 році була на 27 % менша, ніж чоловіків – 3437 грн. та 4676 грн. відповідно. Виявилось, що лише у «сфері адміністративного та допоміжного обслуговування» жінки отримують більше чоловіків: 3073 грн. і 3002 грн. відповідно. Комітет з питань захисту прав жінок та гендерної рівності Конфедерації вільних профспілок України відзначає, що жінки страждають й через проблему невиплати заробітної плати (працівники ПАТ «Львівська вугільна фабрика», 90 % з яких – жінки, постійно потерпають від нестабільної виплати заробітних плат) [3]. Подекуди простежуються факти дискримінації за віком: роботодавці не бажають брати на роботу молодь через брак досвіду, а людей передпенсійного віку – через їх недостатню мобільність.

Очевидним є те, що забезпечити рівність прав усіх на ринку праці можливо лише за умови прозорого і дієвого законодавства. А, оскільки країни Європи мають більший досвід щодо врегулювання питань рівності, то імплементація рекомендацій ЄС може слугувати важливим та актуальним кроком для України. Проведений порівняльний аналіз відповідності законодавства України положенням Директиви Ради 2000/78/ЄС засвідчує про таке. Враховують і не суперечать положенням Директиви Ради 2000/78/ЄС наступні положення національного законодавства: Конституція країни (ст. 24); Кодекс законів про працю (ст. 21, 22, 25), Закон «Про національні меншини в Україні» (ст. 18), Кримінальний кодекс України (ст. 161), Закон «Про оплату праці» (ст. 21), Закон України «Про зайнятість населення» (Ст. 5 п.8, Ст. 11), Закон України «Про рекламу» (ст. 8). Проте, законодавство України не враховує п. 3, 4 статті 2 Директиви 2000/78/ЄС у частині, що стосується виділення такого виду дискримінації як утиск та дій, що можуть призвести до дискримінації за ознаками релігії або віросповідання, обмеженості фізичних можливостей, віку або сексуальної орієнтації у питаннях зайнятості та професії.

Зважаючи на таке, до Закону України «Про зайнятість населення» або Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» слід додати статтю щодо терміну «утиск» (у трактуванні Директиви 2000/78/ЄС) та привести у відповідність чинне законодавство, замінивши терміни «пряма» і «непряма» дискримінація на «пряма», «опосередкована» дискримінація зі додержанням європейської практики розуміння цих явищ. Важливо закріпити норму, що утиск є формою дискримінації й проявляється через неналежну поведінку. Прописуючи дефініцію опосередкованої дискримінації необхідно акцентувати на тому, що вона має місце, коли очевидно нейтральна умова, критерій, або практика змусили особу опинитися в особливо незручній ситуації, порівняно з іншими особами. Зрозуміло, що можуть бути виняткові ситуації, але й таке можна передбачити у законах, врахувавши норми вище зазначеної Директиви.

В той же час, відзначимо, що реалізація рівних прав у сфері зайнятості неможлива без існування дієвих механізмів. На жаль, Закон України «Про зайнятість населення» містить лише декілька практичних механізмів реалізації принципу рівноправ'я: заборона в оголошеннях (рекламі) про вакансії зазначати обмеження щодо віку кандидатів, пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати вимоги, що надають перевагу одній із статей, а також вимагати від осіб, які працевлаштовуються, надання відомостей про особисте життя та статі 14 (про працевлаштування інвалідів). Вважаємо, що реалізація принципу рівноправ'я у більшій мірі залежить від юридичних аспектів, зокрема встановлення тягаря доказування таким, як визначено відповідними Директивами Євросоюзу (доказування не факту дискримінації, а його відсутності). Крім того, ефективність реалізації принципу рівноправ'я в Україні буде посилено шляхом залучення усіх соціальних партнерів та громадськості до контролю, моніторингу ситуацій щодо дискримінації за будь-якими ознаками. У чинному українському законодавстві відсутня норма щодо поширення інформації усім зацікавленим особам (ст. 12 Директиви 2000/78/ЄС). виправлення цього можливе за умови включення до відповідних Законів «Про профспілки, їх права та гарантії діяльності», «Про громадські об'єднання» права безоплатного доступу до інформації про дискримінацію.

Висновки. Внесення змін до законодавства України у разі прийняття і реалізації Директиви Ради 2000/78/ЄС не вимагає додаткових фінансових коштів, але у той же час дозволить зняти ряд недоречностей щодо розуміння дискримінації в Україні та країнах Європи, стимулюватиме роботодавців до більш відповідального ставлення до працівників та претендентів на вакансії. На думку автора базовим механізмом, що дозволить законам бути ефективними є соціальне партнерство. Поглиблення соціального партнерства на ринку праці з питань дискримінації та залучення негромадських організацій до моніторингу та нормотворчості зробить процес адаптації та реалізації законодавства більш зрозумілим і дієвим.

Список використаних джерел:

1. Директива Ради 2000/78/ЄС, що встановлює загальні рамки рівноправного поводження у сфері зайнятості і професійної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ecmi-epp.org/wp-content/uploads/2015/03/Council-2000_78_EC_RU.pdf
2. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в країні (19.04.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ombudsman.gov.ua/files/Dopovidi/Dopovid_2016_final.pdf
3. Рівність і дотримання прав – найкращий подарунок жінкам [Електронний ресурс] // Конфедерація вільних професілок. – Режим доступу: <http://kvpu.org.ua/uk/news/6/1159-rivnistidotrymanniapravnaikrashchyipoda-runokzhinkaminfohrafika>
4. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Кодекс законів про працю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
6. Закон «Про національні меншини в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>
7. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>
8. Закон «Про оплату праці» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>
9. Закон України «Про зайнятість населення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
10. Закон України «Про рекламу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>

МІСЦЕ РЕЛІГІЙНОГО ФАКТОРУ В СИСТЕМІ ПРІОРИТЕТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сапелкіна З. П.,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та суспільних наук
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. У сучасному полярному світі актуалізувалися проблеми, спричинені цивілізаційними та культурними вимірами, що знайшли вияви у локальних, гібридних та інформаційних війнах, терористичних актах, релігійному фундаменталізмі та екстремізмі.

Мета та методи. У цій роботі хотілось би привернути увагу до глобальної проблеми протистояння релігій, якій, на нашу думку, відводиться не достатня увага, оскільки в переліку Цілей сталого розвитку, прийнятого ООН, відсутній окремішій рядок про необхідність міжрелігійного діалогу для збереженні миру не лише в окремих регіонах, а й у планетарному масштабі.

Можливою причиною такого упущення став стереотип, що з поширенням урбанізації, освіти, економічного складника, наукового раціоналізму і соціальної мобільності відбулося суттєве послаблення соціально-політичних позицій релігії. Але такого роду домисли виявилися хибними, і це підтвердила сама ООН ще наприкінці 1990-х рр. Інститут соціального розвитку цієї поважної установи дійшов далекосяжного висновку, що «станні роки ознаменувалися відродженням впливу релігії на політику в багатьох регіонах світу. Релігія продовжує існувати, вона не ізольована від різних сфер життєдіяльності суспільства, а навпаки –

активно стверджує власну позицію, її зв'язки з соціумом залишаються багатограними [3].

Для дослідження використано загальнонаукові методи (аналізу, порівняння, статистичним), які дали підстави стверджувати, що конфлікт цивілізацій та провідних релігій світу не нова проблема. Свого часу її досліджували А. Тойнбі, С. Ханінгтон, Ф. Фукуяма та інші світила науки. В українських публікаціях проблеми, пов'язані з релігійним чинником, розглядалися в працях В. Єленського, А. Колодного, Л. Филипович.

Результати. Життєдайність релігійного чинника обумовлена цілою низкою факторів – історичною традицією, архетипом місцевої культури, чинним режимом, станом соціально-економічного розвитку тієї чи іншої держави.

Якщо у розвинених країнах Заходу причиною активізації релігійних вірувань можна вважати поглиблення кризових явищ в економіці, політиці, моралі, то на противагу цьому, у країнах ісламського світу релігія розглядається як підтвердження своєї окремішності, незалежності від християнських країн, запорука успіху зовнішньополітичних позицій та внутрішньополітичних режимів. Окрім іншого релігія виступає важливою складовою національної ідентичності, вона відіграє ключових ролей у мобілізації населення під час конфліктів, особливо внутрішніх. Адже для пропаганди ворожнечі використовують історичну пам'ять, у якій релігії відводено не останню роль. Наразі світові релігії (зокрема християнство й іслам) перебувають у постійній взаємодії, яка проходить почергові етапи розвитку: від активної співпраці до відкритої конфронтації.

Конфесійний сегмент залишається невід'ємною інституціалізованою складовою й українського суспільства, а його функціональні можливості визначені виробленою стосовно нього державною політикою. Не випадково ведуть мову про державно-церковні відносини, адже релігійні організації беруть участь у політичній боротьбі, в ідеологічному протиборстві, а на міжнародному рівні діють міжурядові, громадські та релігійно-богословські об'єднання, котрі займають відособлені позиції щодо конкретних проблем.

Останнім часом все виразніше простежується зв'язок релігії з політикою. Але якщо остання завжди має раціональну основу, що проявляється в прагненні реалізувати конкретні інтереси, то релігія має ірраціональну основу, базуючись на уявленні та вірі, тому може бути використана як політичний інструмент через викривлену її інтерпретацію. Яскравим свідченням цього можна вважати хибне тлумачення концепції «джихад» в ісламі. Бо замість трактування цього поняття як внутрішньої духовної боротьби з власною гріховною природою, нав'язується думка про необхідність «священної» боротьби з «невірними».

Найузагальненіше динаміку релігійного конфлікту можна уявити в трьох фазах: латентна (для неї не характерні відкриті зіткнення, але саме в цей період відбувається зародження протистояння), фаза ескалації (може мати кілька етапів: зіткнення, інцидент, активні дії сторін та ін.), фаза вирішення (може не наставати довгий час, іноді вимагає втручання третіх сторін) [5, с. 163].

На сучасному етапі латентну фазу конфлікту переживає православ'я, що може привести до його розколу. 19-26 червня 2016 р. на острові Крит відбувся Великий Вселенський православний Собор. Це була перша зустріч єпископів

православного світу за понад 12 століть, підготовка до якого тривала з 1960 р. Проте, всупереч попереднім домовленостям, досягнутим усіма Церквами-учасницями, в кінцевому підсумку на Собор не прибули делегації Антіохійського, Болгарського, Грузинського та Московського Патріархатів, що зумовило неоднозначну реакцію Патріарха Варфоломія, котрий попередив про можливість розрвання євхаристійного спілкування з противниками Собору [4].

Найбільшу тривогу викликає сучасний ісламський фундаменталізм, що висуває категоричну й непримириму вимогу радикальної ісламізації суспільства на всіх рівнях – політичному, економічному, духовно-культурному. Сьогодні у боротьбу з «ісламською державою» включилися провідні країни світу, проте окремі з них задовольняють власні амбіції і політичні інтереси, в той час як масово гине мирне населення в сирійському Алеппо. Якщо світові лідери не сядуть за стіл перемовин і не знайдуть точки дотику, може постати реальна загроза третьої світової війни.

Конфлікти на релігійному ґрунті можуть послужити ще більшому напруженню в українському соціумі, дестабілізувати ситуацію, адже Україна багатонаціональна і багатоконфесійна держава. На 1 січня 2016 р. релігійна мережа в нашій державі представлена 35709 релігійними організаціями, з-поміж яких наявні етно-конфесійні (іслам, іудаїзм та ін.) – 577, буддизм – 61 та нові релігійні організації – 407. Християнство (34664 одиниць) становить 97% від загальної кількості релігійних інституцій. Найчисельнішим християнським напрямом є православ'я (55,4% християнських організацій), друге місце посідає протестантизм (29,9%), третє католицизм (14,7%) [2].

Наразі відзначається зростання кількості прихильників Української православної церкви Київського патріархату. Якщо у 2010 р. до числа вірних Московського патріархату відносило себе 24% опитаних, а 15% – до Київського, то за даними листопада 2016 року до Української православної церкви Московського патріархату зараховувало себе 15% вірян, тоді як до Київського патріархату – 26% [6].

Така статистика не випадкова. Адже попри те, що утвердження миру вважається однією з місій Російської православної церкви, про що йдеться в її соціальній доктрині, на практиці відсутні ефективні дії, а подекуди й сама церква стає носієм конфлікту. Про це свідчать і події попередніх Революцій гідності (неодноразові приїзди патріарха Кирила з ідеями «русського миру»), під час Майдану (відсутність представників Московського патріархату на щонедільних віче) та трактування російсько-української війни винятково як громадянського конфлікту між українцями. Бачення окремими представниками Московського патріархату війни як меншого зла, поширення винятків в ідеї неприпустимості війни, сакралізація терористів як героїв на окупованих територіях населенням Росії з мовчазної згоди патріарха Кирила, сприяє легітимізації та активізації насильства.

Сьогодні перепоною на шляху сталого розвитку постає бездуховність, зневажання гідності людини, соціальна нерівність, це породжує нагальну потребу у міжконфесійному діалозі. У світі діє чимало урядових і неурядових організацій, котрі можуть реально вплинути на вирішення релігійних конфліктів, запобігти виникненню війни та допомогти її припинити. Проте, на

нашу думку, провідна роль у вирішенні протиріч належить духовним лідерам, авторитет яких здатен знаходити компроміси і заставити дослухатися маси. Як приклад можна привести активну участь представників Святого Престолу у засіданнях ОБСЄ та Організації Об'єднаних Націй. Наприклад, на одній з останніх Конференцій у Женеві відбувся розгляд дієвості Конвенції про заборону або обмеження застосування певних видів зброї. Під час обговорення цього питання Архієпископ Юркович наголосив, що «до миру і безпеки слід прямувати шляхом діалогу і співпраці. Але поки домінує логіка війни, потрібно зробити все можливе, щоби зменшити страждання, яких завдають людям війни» [1]. Він акцентував увагу на тенденції ескалації конфліктів та зростанні байдужості більшості людей до проблем біженців, і стверджував, що така ситуація має спонукати міжнародну спільноту до рішучих заходів.

Висновки. Чимало сучасних конфліктів виникають на ґрунті культурних відмінностей, пов'язаних не лише з соціально-етнічними та політико-владними чинниками, а й з морально-етичними. Відтак релігія залишається серйозною складовою політичного життя й дедалі більшою мірою впливає на світові суспільно-політичні процеси. Діалог цивілізацій – не короточасна кампанія, а довгострокова стратегія, що має запобігти загрози зіткнення різних «світів». Лише спільні зусилля матимуть довготривалий ефект та позитивні наслідки, відтак релігійний фактор має зайняти чільне місце серед пріоритетів сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Ватиканський дипломат в ООН: треба діяти рішучіше! [Електронний ресурс] // Credo. – 2016. – 15 грудня. – Режим доступу: <http://www.credo-ua.org/2016/12/170395>
2. Владиченко Л. Релігійна мережа України: аналіз динаміки станом на початок 2016 року [Електронний ресурс] / Владиченко Л. // Релігійно-інформаційна служба України. – 2016 – 12 квітня. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/analytic/63066
3. Єленський В. Є. Релігія в системі глобальної політики й сучасних міжнародних відносин: початок ХХІ століття / Єленський В. Є. // Вісник Державного комітету України у справах національностей та релігій. – 2008. – №3. – С. 152-167.
4. Православ'я на межі розколу [Електронний ресурс] // Credo. – 2016. – 15 грудня. – Режим доступу: <http://www.credo-ua.org/2016/12/170431>
5. Скалацька О. Особливості динаміки релігійного конфлікту в сучасній Україні (на прикладі нових релігій) / О. Скалацька // Конфлікти і примирення крізь призму віри: Матеріали ХІ Всеукр. наук.-практ. конф. – Л.: УКУ, 2009. – 419 с.
6. Соціолог: В Україні значно зросла кількість прихильників УПЦ (КП) [Електронний ресурс] // Тиждень. ua – 2016. – 15 грудня. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/180999>

ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Семізіна Т.В.,

*доктор політичних наук, професор кафедри
соціальної роботи і практичної психології
Академії праці соціальних відносин і туризму*

Вступ. Соціальна робота є динамічною професією. Вона гнучко реагує на виклики сучасності, постійно розвиває свою методологію та практику. Одним

з поточних пріоритетів у міжнародній соціальній роботі визначено сприяння сталому розвитку [1; 2]. Проте у вітчизняній соціальній роботі такий дискурс не отримав належної уваги.

Мета і методи. Ця робота розглядає, яким чином ідеї сталого розвитку та завдання, що впливають із Глобальних цілей сталого розвитку, віддзеркалені у діяльності фахівців із соціальної роботи. Робота ґрунтується на аналізі документів міжнародних організацій (ООН, Міжнародної федерації соціальних працівників, Міжнародної асоціації шкіл соціальної роботи тощо), закордонних досліджень.

Результати. Питання сталого розвитку і його зв'язку із соціальною роботою почали дискутуватися у закордонній соціальній роботі на початку 2000-х. Сталося це після обговорення концепції сталого (стійкого) розвитку на конференції ООН з проблем довкілля та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.), а також на ІХ спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН з тих же питань за участі глав держав та урядів (Нью-Йорк, 1997 р.). У 2012 році на черговій конференції в Ріо-де-Жанейро ухвалили документ «Майбутнє, якого ми прагнемо». Саме на його основі робоча група ООН підготувала звіт «Дорога до гідності до 2030 року: припинення бідності, трансформація життя і захист планети», оприлюднений у грудні 2014 р. [3]. У 2015 р. після широкої дискусії документів, що були у вільному доступі на сайті ООН, було ухвалено Глобальні цілі сталого розвитку [4].

Глобальні цілі сталого розвитку і сучасна соціальна робота мають багато спільного. Наприклад, документ ООН використовує такі поняття, як людська гідність, повага до різноманітності, рівність і недискримінація, розширення можливостей, впевненість, самопомога і реалізація повного потенціалу людини. Ці поняття важливі для практики соціальної роботи, адже вони становлять основу професійного світогляду соціальних працівників.

Міжнародні фахові організації соціальних працівників почали активно використовувати концепції сталого розвитку у своїх документах. Зокрема:

документ «Світові пріоритети соціальної роботи і соціального розвитку: зобов'язання щодо дій» (ухвалений Міжнародною федерацією соціальних працівників, Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи і Міжнародною радою соціального добробуту та оприлюднений 2012 р.) [5] з-поміж пріоритетів соціальної роботи визначає сприяння стабільності навколишнього середовища;

резолюція «Роль соціальної роботи в системах соціального захисту: універсальне право на соціальний захист» (Міжнародна федерація соціальних працівників, 2016) [6] розглядає значення соціального захисту задля сталого соціального розвитку;

заява «Сприяння екологічній та суспільній стійкості» (Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи, 2016) [7] визначає завдання соціальних працівників з огляду на потребу у забезпеченні сталого розвитку суспільства.

У 2017 році Міжнародний день соціальної роботи, який відзначається у другий вівторок березня, мав гасло «Сприяння сталості громад та навколишнього середовища». Глобальний форум соціальної роботи, який організовується щодвароки, у 2018 році відбуватиметься під назвою «Сталість навколишнього середовища і громад: рішення людей у мінливому суспільстві».

Аналіз закордонної наукової літератури дає підстави виокремити низку напрямів науково-практичного дискурсу щодо взаємозв'язку сталого розвитку та соціальної роботи:

1) *соціально-екологічна практика соціальної роботи*, яка підносить ідеї сталого позитивного середовища людини та громади [8]; обґрунтовує специфічну практику втручань соціальних працівників в умовах екологічних та техногенних катастроф [9];

2) теорії та концепції *«зеленої соціальної роботи»*, які спираються на структурний підхід до розв'язання проблем соціальної нерівності та бідності, наголошують на потребі такої діяльності соціальних працівників, яка була б орієнтована на забезпечення гідних умов навколишнього середовища та «екологічної справедливості», належного і рівного доступу до природних ресурсів [10; 11];

3) забезпечення прав людини і протидія бідності, макросистемна *«політична соціальна робота»* як відповідь на економічну кризу та політику економічної ощадливості, яка знайшла вираження у сутнісному перегляді соціальних програм [12].

З огляду на наявні документи та дослідження завдання соціальної роботи у контексті Глобальних цілей сталого розвитку полягають у втіленні підходів, орієнтованих на забезпечення стійкого соціального розвитку людей та громад, у яких вони мешкають, обстоювання прав людини, зокрема на безпечне середовище.

Висновки. Концепції сталого розвитку, зокрема сталого соціального розвитку, знаходять дедалі більшого поширення в документах, які визначають завдання соціальної роботи, а також у науковій літературі. Наразі формування ідей «зеленої соціальної роботи» (екологічних напрямів соціальної роботи) продовжує досить традиційну для соціальної роботи парадигму захисту прав людини та стійкого розвитку громад, які спираються на структурні підходи й макропрактику соціальної роботи.

Список використаних джерел:

1. Семігіна Т. В. Глобальні пріоритети соціального розвитку: імперативи для політики і практики / Семігіна Т. В. // Наукові записки НаУКМА: Психологічні, педагогічні науки та соціальна робота. – 2013. – Т. 149. – С. 57-61.
2. Семігіна Т. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи / Семігіна Т. В. // Вісник АПСВ. – 2015. – № 1. – С. 6-11.
3. UN Secretary General Report Synthesis Report “The Road to Dignity by 2030” [Електронний ресурс] / United Nations. – Режим доступу: http://www.un.org/disabilities/documents/reports/SG_Synthesis_Report_Road_to_Dignity_by_2030.pdf.
4. Transforming our world: The 2030 Agenda for sustainable Development [Електронний ресурс] / United Nations. – Режим доступу: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>.
5. The Global Agenda for Social Work and Social Development [Електронний ресурс] / International Federation of Social Workers. – Режим доступу: www.globalsocialagenda.org.
6. The Role of Social Work in Social Protection Systems: The Universal Right to Social Protection (Adopted at the IFSW General Meeting 2016, Seoul, Korea) [Електронний ресурс] / International Federation of Social Workers. – Режим доступу: <http://ifsw.org/policies/the-role-of-social-work-in-social-protection-systems-the-universal-right-to-social-protection>.
7. Global Agenda for Social Work and Social Development IASSW Statement Theme 3: Promoting environmental and community sustainability [Електронний ресурс] / International Association of Schools of Social Work. – Режим доступу: <https://www.iassw-aists.org/wp-content/uploads/2015/10/IASSW-Theme-3-Statement-24-August-2016.pdf>.
8. Peeters J. Social work and sustainable development: towards a social–ecological practice model / Peeters J. // Journal of Social Intervention: Theory and Practice. – 2012. – Vol. 21(3). – P. 5–26.

9. Drolet J. et al. (2015). Women rebuilding lives post-disaster: innovative community practices for building resilience and promoting sustainable development / Drolet J. et al. // *Gender & Development*. –2015. –Vol. 23(3). – P. 433-448.

10. Dominelli L. Green social work: From environmental crises to environmental justice / Dominelli L. – Cambridge, England: Polity Press, 2012– 200 p.

11. Kemp S. P. Recentring Environment in Social Work Practice: Necessity, Opportunity, Challenge / Kemp S. P. // *British Journal of Social Work*. –2011. – Vol. 41. – P. 1198-1210.

12. Lombard A. Global agenda for social work and social development: A path toward sustainable social work / Lombard A. // *Social Dialogue*. –2016. – Vol. 14. – P. 6-15.

ЗРОСТАННЯ НЕРІВНОСТІ В КРАЇНАХ ТА МІЖ КРАЇНАМИ – ЗАГРОЗЛИВА ТЕНДЕНЦІЯ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Снівак В. М.,

*доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри соціології та суспільних наук
Академії праці, суспільних відносин і туризму*

Вступ. Глобалізація є складним, суперечливим явищем сучасного світу, яке має комплексний характер, поєднує в собі як позитивні, так і негативні тенденції. Кількість останніх, як засвідчує практика останніх років, не зменшується, а навпаки, зростає. Цікаво, зазначає один з авторитетних сучасних дослідників, що таке протистояння всіх проти всіх, за якого банкрутують виробництва, ліквідуються робочі місця, зростають масові міграції й активізуються міжетнічні й міжрегіональні конфлікти, називається глобалізацією. Привертає увагу, що підприємці та політики інтерпретують глобалізацію як наближення людства до спільного майбутнього... [1, с. 12]. Не випадково майбутнє людства вбачається саме в «глобалізації з людським обличчям», а глобальна проблема соціалізації глобалізації залишається однією з трьох найбільш актуальних серед глобальних проблем. У сучасних умовах, науково обґрунтованою відповіддю, шляхом до вирішення глобальних проблем є сталий розвиток.

Теоретичним і практичним проблемам глобальних процесів у широкому їх розмаїтті, сталого розвитку присвятили свої дослідження зарубіжні і вітчизняні науковці: І. Алексєнко, Т. Андрущенко, З. Герасимчук, Б. Данилишин, В. Лукашевич, В. Міщенко, Дж. Стігліц, Т. Семигіна, А. Тихонов, В. Трегобчук, В. Феденко, О. Чумаков, Л. Шостак та ін. Дослідженню окремих питань окресленої проблематики присвячені також статті автора цієї праці [2]. Водночас аналіз сучасних процесів, які відбуваються у світі та на національному рівні, спонукає до переосмислення окремих положень проблеми з метою вироблення ефективних шляхів її вирішення.

Мета та методи. Метою статті є комплексний аналіз сучасних глобальних змін, актуалізація проблеми зростання нерівності в країнах та між країнами як загрози глобального розвитку. Методами дослідження виступають загальнонаукові прийоми й методи: історичний, діалектичний, порівняльний, системний аналіз.

Результати. Сучасний стан глобалізаційного розвитку оцінюється науковцями і експертами досить неоднозначно. На тлі відсутності єдиного розуміння цього явища, часто, і не безпідставно говорять про те, що існує дві глобалізації: реальна і уявна. Реальна глобалізація (Глобалізація-I) є такою як ми її споглядаємо, з її недоліками і позитивними аспектами, а уявна (Глобалізація-II) – це такий стан розвитку людства, який хотілося би бачити. Розбіжності між реальним станом і уявним призводять до того, що значна частина населення планети не повною мірою сприймає глобалізацію а то й заперечує її, а більшість урядів не здатні користуватися її перевагами.

У глобальному змаганні держав залишається відкритим питання, чи здатні країни периферії чи напівпериферії досягти рівня держав-лідерів, і за яких умов? Важливим це питання є також для України, яка перебуває в стані «подвійної периферії». Звичайно, свого часу світ був вражений німецьким дивом, японським дивом... Пізніше, у 1980-1990 р. р. «чотири азійських тигри» слугували моделлю економічного розвитку, дивували світ своєю промисловою інноваційністю, методами праці та їх результатами. За даними французьких аналітиків, з 133 держав, які розміщені у списку після «великої двадцятки» (G-20), за останні 50 років лише 20 країн змогли скоротити своє відставання від країн-лідерів. Решта 113 не змогли піднятися вище у своєму розвитку, а 43 з них взагалі перебувають у повній залежності від транснаціональних і регіональних корпоративних кланів, лише формально володіють державною атрибутикою. Тоді, у 2009 році, Україна перебувала у списку 113 країн, з такими негативними показниками як недовіра до державних інститутів, значний рівень тіньової економіки тощо [3]. Сьогодні ситуація не поліпшилась.

У ХХІ ст. відбулися значні зміни у системі відносин «природа-суспільство-людина», що обумовлено перш за все зростанням населення (з 1,4 млрд. до 6 млрд. у минулому столітті; 7,5 млрд. вже у 2017 р.), соціальній структурі населення Землі. Повною мірою досягненнями сучасної культури користується лише населення розвинутих країн, так званий «золотий мільярд», а шестимільярдна зона світової периферії утворює «полос бідності», позбавлені гідного життя страждаючи від хвороб, неналежної освіти, голоду (заможня Північ і збіднілий Південь). Як відомо, людина, яка проживає в розвинутій країні, створює тиск на природу у 20 разів більший, ніж людина, яка проживає в периферійній зоні. За оцінками експертів, якщо кожен житель Землі буде споживати стільки, скільки середній американець, нам буде необхідним об'єм ресурсів у розмірі п'яти планет. Важливо, що кількість «золотого мільярду» практично не змінюється, а кількість бідного населення навіть за останні десять років значно зростає. Тому перехід людства до моделі сталого розвитку є необхідним і витребуваним. Особливу роль у цьому, на сучасному етапі розвитку, має відігравати глобальне громадянське суспільство (всі люди Землі, які активно вирішують глобальні проблеми там, де це не здатні вирішити національні уряди).

Слід визнати, що сучасна практика сталого розвитку видається досить проблемною на всіх рівнях, але альтернативи сталому розвитку немає. Саме такий розвиток ставить питання про мету існування людини і суспільства, вимагає перегляду взаємовідносин між людиною і природою, а також соціальної

справедливості і рівності. Словом, концепція сталого розвитку спрямована на вирішення найважливішого питання глобального розвитку – створити глобалізацію для людини, зробити її суб'єктом а не об'єктом процесу. В центрі концепції сталого розвитку стоїть людина, оскільки вона є метою суспільної діяльності, і вона ж є основним фактором досягнення мети.

Прийнята 25 вересня 2015 р. 193 державами-членами ООН нова глобальна програма сталого розвитку сформована не з чистого аркуша. Нові Цілі сталого розвитку базуються і розширюються на основі Декларації тисячоліття, є комплексним, історичним, стратегічним документом, який держави світу будуть реалізовувати до 2030 р. за 17 напрямками і 169 конкретними завданнями. Однією з цілей сталого розвитку є зменшення нерівності всередині країн та між ними, яка передбачає, зокрема,: поступове зростання та підтримання доходів найменш забезпечених 40% населення на рівні, який перевищує середній по країні; законодавче врегулювання підтримки і заохочення всіх людей в соціальному, економічному і політичному житті незалежно від віку, статі, раси, інвалідності та іншого статусу; забезпечення рівності можливостей і зменшення нерівності результатів та прийняття відповідних політик спрямованих на забезпечення рівності; сприяння упорядкованій, безпечній, законній і відповідальній міграції людей тощо [4].

Реалізація світовим товариством широкомасштабних, амбіційних проєктів сталого розвитку можлива, на наш погляд, за умови врахування і належної оцінки нових суспільно-політичних факторів мінливого світу, які вже є очевидними та активно дискутуються в науково-експертному середовищі: 1) глобального політичного пробудження, яке підняло ідею універсальної людської гідності, дозволило по іншому оцінити покоління «міленіумів» – покоління молоді, яка народилася напередодні XXI століття і є могутнім політичним фактором, що рішуче робить виклик існуючій системі суспільного розвитку [5, с. 42]; 2) послаблення демократичних режимів, кризи відкритих суспільств і підйому закритих суспільств. Оцінюючи такий стан у цілому, Дж. Сорос зазначає, що обрані лідери не спромоглися задовольнити законні очікування та прагнення виборців, і ця неспроможність призвела до розчарування виборців у основних різновидах демократії та капіталізму. Простіше кажучи – багато людей відчули, що еліти вкрали у них демократію [6]; 3) критичного загострення економічних наслідків глобалізації і технологічного зростання, що дає підстави вважати сучасний період розвитку найбільш небезпечним часом для планети [7].

Висновки. Зростання нерівності в країнах та між країнами, соціальна поляризація, як і багато інших негативних явищ глобального характеру, здебільшого є наслідком глобальної економіки. В сучасних умовах проблеми нерівності настільки загострюються, динамізуються і розширюються, що створюють чи не найбільшу загрозу глобалізації, глобальному розвитку. Цілі сталого розвитку є важливим і необхідним, реальним кроком до подолання нерівності та послаблення поляризації світу.

Список використаних джерел:

1. Канкліні Н. Г. Уявлена глобалізація / Канкліні Н. Г. – К.: Ніка-Центр, 2016. – 256 с.
2. Співак В. М. Глобалізація, глобалізм, сталий розвиток: політичні проблеми взаємоузгодженості / Співак В. М. // Політологічний вісник. – 2010. – Вип. 46. – С. 204-214.
3. Антикризисним мерам правительства пророчат провал из-за недоверия народа. [Електронний ресурс] // Новости Украины. – 2009. – 2 мая – Режим доступа: <http://rus.newsru.ua/ukraine/02may2009/geecz-print.html>
4. Перетворення нашого світу: Порядок денний сталого розвитку 2030 (Резолюція A/RES/70/1, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sd4ua.org/wpcontent/uploads/2015/02/SD_resolution_NY_2015.pdf
5. Ткаченко В. Н. Россия: беспутье агрессора / Ткаченко В. Н. – К.: Логос Україна, 2016. – 432 с.
6. Відкрите суспільство потребує захисту: Джордж Сорос про зміни та загрози у 2017 році [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2016. – 31 грудня. – Режим доступу: www.eurointegration.com.ua/articles/2016/12/31/7059668
7. Конюхова К. Стивен Хокинг объявил, что настало самое опасное время за всю историю человечества [Електронний ресурс] / Конюхова К. // Комсомольская правда. – 2017. – 8 января. – Режим доступа: <http://www.kp.ru/daily/26615.5/3632400/>

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У СУЧАСНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Стожок Л.Г.,

*кандидат економічних наук,
здобувач Київського національного
економічного університету імені Вадима Гетьмана*

Вступ. Сучасні катаклізми, зумовлені соціально-економічною, політичною кризою, які мають місце в українському суспільстві породили соціально-економічні витрати, аті – необхідність здійснення радикальних реформ. Потрібно зважати на той факт, що за період незалежності українське суспільство вже вичерпало всі можливі ресурси виживання. Крім того, посилення соціальної нерівності, зростання соціальної напруги та соціальної несправедливості стало поштовхом до втрати серед населення довіри в завтрашній день, в можливість змін на краще. Тому на порядку денному постало питання збереження суверенності держави, що можливе лише за умови формування та реалізації ефективної економічної та соціальної політики. Це вимагає посиленої уваги до питань удосконалення функціонування системи соціального захисту населення з урахуванням реалізації їх соціальних прав як на національному, так і на регіональному рівні.

Мета та методи. Метою статті є розкриття змістовності функціонування системи соціального захисту населення шляхом реалізації соціальних прав. При написанні статті були використані метод аналогії для розкриття сутності поняття «соціальний захист», групування та класифікації для систематизації визначення поняття «соціальні права».

Результати. Питання соціального захисту населення не є новими у науковій практиці. Вагомий внесок у дослідження теоретичних аспектів формування та реалізації системи соціального захисту населення як правової категорії зробили Н. Болотіна, С. Верланов, Н. Галіцина, Б. Шашків, П. Рабінович, І. Сирота. Вітчизняні розробки функціонування механізму соціального захисту населення пов'язані з іменами таких вчених, як Т. Кір'ян, В. Куценко, Е. Лібанова,

О. Макарова О., В. Новіков, О. Палій. Незважаючи на вагомість досліджень, питання соціального захисту населення є актуальними і потребують ретельнішого наукового дослідження сутності соціального захисту як механізму реалізації громадянами своїх соціальних прав.

Україна, згідно з Конституцією, є демократичною, правовою, соціальною державою, головним завданням якої є забезпечення функціонування економічної та соціальної політики з урахуванням принципів соціальної справедливості та соціальної відповідальності. Таким чином, згідно із ст. 3, «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. А утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Слід зазначити, що головним завданням соціальної політики як складової внутрішньої політики держави є забезпечення соціально-економічного розвитку шляхом створення для економічно-активної частини населення умов для забезпечення власного благополуччя та розвитку через зайнятість, для найвразливіших верств населення – надання адресної соціальної допомоги, соціальної підтримки з метою забезпечення гарантованого рівня життя.

В Україні забезпечення прав і гарантій людини (табл. 1) у сфері рівня її якості життя здійснюється через соціальний захист, право на який гарантується системою соціального страхування та соціального забезпечення. Слід зазначити, що в юридичному словнику соціальні права визначені як громадські права у соціальній сфері, що полягають у можливості набуття соціальних благ, володінні, користуванні й розпорядженні ними та їх захисту або вчиненні певних дій у цій сфері [1, с. 829]. У словнику-довіднику соціального працівника зазначено, що соціальні права – це права, які забезпечують людині гідний рівень життя і соціальну захищеність [4]. Аналіз нормативних документів дав можливість акцентувати увагу на тому, що під соціальними правами слід розуміти комплекс прав, які передбачають забезпечення соціальної захищеності від впливу соціальних ризиків та непередбачуваних життєвих подій, а також гідного рівня життя.

Феномен соціальної держави передбачає гарантування громадянам необхідного рівня благополуччя шляхом забезпечення мінімальними соціальними стандартами життя за рахунок реалізації соціальних програм та за рахунок досягнення високого рівня зайнятості. Слід зазначити, що в законодавчо-нормативних документах не розкрито поняття благополуччя населення. А Україна як держава, яка взяла на себе соціальні зобов'язання, формує соціальну політику з урахуванням міжнародних стандартів, проте із закріпленням їх на мініальному рівні. Не викликає сумніву хибність цього підходу, оскільки законодавчо визначені розміри соціальних стандартів та гарантій, які становлять собою якісні та кількісні показники соціальних благ, не відповідають вимогам відтворення людського капіталу, забезпечення благополуччя населення та потребують перегляду з урахуванням європейських вимог. Крім того, головним завданням держави є, поперше, «запровадження таких стандартів, які б забезпечили реалізацію стратегії поліпшення якості життя громадян. По-друге, пріоритетом у сфері оптимізації

системи соціального захисту має стати не збільшення обсягів та підвищення рівня різноманітних виплат, а подолання депривацій шляхом створення (відновлення) інфраструктури соціальних послуг для всіх категорій населення» [7, с.14].

Таблиця 1. Соціальні права людини

Назва документу	Соціальні права
Конституція УРСР [5]	право на працю (ст. 38); право на відпочинок (ст. 39); право на охорону здоров'я (ст. 40); право на матеріальне забезпечення в старості, в разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, а також втрати годувальника (ст. 41); право на житло (ст. 42); право на освіту (ст. 43)
Конституція України [6]	право на соціальний захист (ст. 46); право на житло (ст. 47); право на достатній життєвий рівень для себе та своєї сім'ї (ст. 48); право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49); право дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на державне утримання (ст. 52); право на освіту (ст. 53)
Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права [8]	право на працю (ст. 6); право на справедливі та сприятливі умови праці (ст. 7); право на створення і участь у професійних спілках та страйки (ст. 8); право на соціальне забезпечення; право захисту материнства й дитинства (ст. 10); право на достатній життєвий рівень (ст. 11); право на охорону здоров'я (ст. 12)
Європейська соціальна хартія [2]	право на працю (ст. 1); право на справедливі умови праці (ст. 2); право на безпечні та здорові умови праці (ст. 3); право на справедливий винагороду (ст. 4); право дітей та підлітків на захист (ст. 7); право працюючих жінок на охорону материнства (ст. 8); право на професійну орієнтацію (ст. 9); право на професійну підготовку (ст. 10); право на охорону здоров'я (ст. 11); право на соціальне забезпечення (ст. 12); право на соціальну та медичну допомогу (ст. 13); право на користування послугами соціальних служб (ст. 14); право інвалідів на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства (ст. 15); право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист (ст. 16); право дітей та право на захист від бідності та соціального відчуження (ст. 30); право на житло (ст. 31).
Декларація прав людини [3]	право на соціальне забезпечення (ст. 22); право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття, на рівну оплату за рівну працю на справедливий і задовільний винагороду (ст. 23); право на їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, на піклування і допомогу, право дітей на соціальний захист (ст.25).

Джерело: складено на основі даних 2; 3; 5; 6; 8.

Висновки. Аналіз законодавчо нормативних документів засвідчив брак виразного визначення поняття «соціальний захист». З однієї сторони, соціальний захист є конституційним правом, а з іншої, зазначаємо, що соціальний захист як інституціонально-функціональна система передбачає юридичні та економічні заходи щодо забезпечення основних соціальних прав людини та громадянина.

Крім того, за період незалежності так і не було створено несуперечливої системи законодавчих актів, які регулюють функціонування системи соціального захисту. Не викликає дискусій питання щодо невідповідності завдань, які мають місце в стратегічних програмах розвитку держави, з реаліями життя населення. Відповідно, з метою забезпечення реалізації соціальних прав необхідно створити такі умови, щоб кожна працездатна людина була спроможна заробляти і мала можливість забезпечити себе і свою сім'ю всім необхідним. При формуванні стратегічних завдань потрібно враховувати важливість як кількісних, так і якісних параметрів соціально-економічного розвитку. Головні пріоритети розвитку держави необхідно перемістити у площину ефективної реформи соціального захисту, яка в багатьох аспектах залишається нереформованою і зберігає риси радянської системи, шляхом поєднання інструментів соціальної та економічної політики, посилення соціальної спрямованості реформ. Для того, щоб не укорінювати феномен збайдужілої людини необхідно проводити зрозумілі реформи для людей, а не використовувати людей для проведення реформ.

Список використаних джерел:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник [ред. Ю. С. Шемшученко]. – К.: Юридична думка, 2007. – 992 с.
2. Європейська соціальна хартія (переглянута): від 3 травня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062
3. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
4. Кизименко Л. Д. Словник-довідник соціального працівника / Л. Д. Кизименко, Л. М. Бедна. – Л.: вид-во Дослідницького Центру МОН України, 2000. – 68 с.
5. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки від 20.04.1978 № 888-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/888-09>
6. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
7. Кочемировська О. А. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні / О. А. Кочемировська, О. М. Піщуліна. – К., НІСД, 2012. – 54 с.
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЬЯТЬ КУЛЬТУРА ТА СУБКУЛЬТУРА БІДНОСТІ

Філь Г.В.,

*старший викладач кафедри соціології та суспільних наук
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Значне зростання масштабів бідності у світі та зокрема в Україні обумовило необхідність теоретичного осмислення феномену культури та субкультури бідності.

Мета та методи. Мета наукової розвідки – охарактеризувати сутність понять культура та субкультура бідності. Використано загальнонаукові методи та проведено вторинний аналіз даних.

Результати. У працях закордонних науковців можна побачити різноманітні підходи до розуміння бідності. На думку Б. Стапелтона [9], існує декілька визначень

бідності. Зокрема, бідність можна визначити як: 1) низький рівень доходів, що не дозволяє забезпечити фізіологічне виживання індивіда; 2) як невідповідність образу життя загальноприйнятим стандартам життя у конкретному суспільстві. Ще одне розуміння бідності пов'язане з культурологічним тлумаченням цього феномену, де бідні розглядаються у широкому культурно-історичному аспекті як найбільш знедолена частина всього суспільства. Насамкінець, є розуміння феномену бідності представлене в теорії субкультури бідності [1, с. 339].

У науковій літературі між двома поняттями – «культура бідності» та «субкультура бідності» не завжди знаходять відмінності. Почасти їх використовують як слова-синоніми. Наразі субкультура – система цінностей, установок, стилів поведінки певної соціальної групи, яка відрізняється від загальної, домінуючої в суспільстві культури, хоча і пов'язана з нею. [6, с. 382].

Термін «субкультура бідності» ввів у широкий обіг соціолог О. Люїс у книзі «Діти з Санчеца», у якій описав жителів мексиканських трущоб.

У концепції О. Люїса субкультура розуміється як «...стиль життя, який передається з покоління в покоління по сімейній лінії...». Тут індивід у процесі соціалізації засвоює групові норми, а також формує індивідуальний «психо-соціальний профіль», який перешкоджає боротьбі з власною бідністю. До психо-соціального профілю О. Люїс відніс такі характеристики, як: особистісна ідентичність, слабо виражений характер, обмежений погляд на світ, залежність та безпорадність, нездатність до планування свого майбутнього, фаталізм [10, с. 19].

Схожа культура спостерігається у африканських негрів, життя яких описане у книзі Г. Мюрдала «Американська дилема». Насправді, автор вивчав національні меншини, тобто не все населення, по відношенню до якого можна використати слово «культура», а окрему соціальну групу [5]. В таких випадках сукупність норм, звичаїв і традицій, що стосуються частини суспільства, соціологи і називають «субкультура».

Під «культурою бідності» слід розуміти сукупність цінностей, поглядів і оцінок, яких дотримується більшість населення щодо бідності та бідних. Вивчаючи проблеми бідності, соціологи визначають як типовий пересічний громадянин дивиться на бідного – з осудом, презирством чи позитивно. Вони встановлюють, які стереотипи поділяють більшість людей щодо бідних людей.

Аналіз літератури дозволив виокремити два підходи, в межах яких поняття «субкультура» набуває різноманітних значень: структурний та культурологічний. Основою для виділення субкультури в структурному підході є соціально-економічний статус групи, нашарування в структурі суспільства. При цьому після виокремлення групових характеристик суспільство розглядається як носій субкультурних особливостей.

Культурологічний підхід, навпаки, зосереджується на визначенні певних цінностей, субкультурних мініуніверсалій, що існують в полі загальної культури і не відносяться до реальних носіїв. Саме тому носіями ціннісної підсистеми можуть бути представники інших соціально-економічних груп. Культурологічний підхід мало представлений у науковій літературі у вигляді цілісної концепції.

Проте побутує також думка стосовно того, що навіть якщо в суспільстві існує вже складена соціальна група, то це ще не означає обов'язкового існування субкультури цієї групи. Окрім того, всередині такого прошарку сформувались свої більш тісні і специфічні спільності у вигляді однієї чи декількох субкультур. Під субкультурою в цьому випадку розуміється «своєрідний згусток свідомості у вигляді певної картини світу і, виходячи з неї, наявність специфічних норм, цінностей, символів, стереотипів, мови, етикету, сприйняття» [7, с. 25].

Одним з прикладів використання основ структурного підходу є «теорія субкультури бідності». В основі цієї теорії лежить виокремлення прошарку бідних з загальної соціально-економічної структури і наділення його специфічними, відмінними від загальноприйнятих рис.

Виділяють також дві розповсюджені моделі розуміння цього феномена. Перша модель опирається на точку зору, що субкультура бідності – це окрема система цінностей, головними характеристиками якої виступають дезорганізація, патологія, низький рівень участі в соціальних інститутах. Прихильниками цієї теорії є О. Люїс, В. Вілсон.

Друга модель (Г. Ганс У. Міллер) ґрунтується на тому, що субкультура бідності є наслідком вимушеної ситуативної поведінки бідних. При цьому група бідних розглядають як структурні підспільноту. Субкультуру бідності аналізують крізь призму адаптації. В цьому випадку стверджується, що субкультурні моделі стосуються тільки окремих аспектів життя, в інших – вони схожі з моделями всього суспільства [8].

Джерелами патології, руйнівної поведінки можна вважати процеси, які відбуваються в усій суспільній системі, яка уникає перерозподілу ресурсів і позбавляє бідних тих переваг, якими наділені елітні і середні прошарки населення. Тому відповідальність за існування субкультури бідних покладено не тільки на бідних, а й на суспільство цілому.

Між тим, феномен субкультури позбавлений того негативного змісту, котрий наявний у перших двох моделях. В цьому випадку розглядаються його позитивні сторони, зокрема, споглядальна адаптація до тих умов, в котрих вимушені існувати бідні.

Поняття субкультура бідності стосується не всіх груп бідних; її прояв можливий лише в тому суспільстві, де наявна хронічна бідність, адже накопичення специфічних традицій і звичаїв, цінностей і стереотипів поведінки відбувається протягом значного проміжку часу.

Спільними зусиллями соціологи напрацювали обов'язковий перелік рис, яким повинна відповідати «субкультура бідності»: економічна та соціальна залежність, відсутність виразних моделей рольової поведінки, девіантна поведінка (наркоманія, алкоголізм, проституція), відчуження і політична пасивність, брак життєвих планів і впевненості в собі, підвищена конфліктність сімейних взаємовідносин, панівне становище жінки в сім'ї, ранній секс, поклоніння фізичній силі. [9, с.40].

Висновки. Сучасні постіндустріальні суспільства вміщують нові соціальні протиріччя. Дослідження їх природи, а також культури і субкультури представників

нижчих прошарків суспільства, певною мірою зумовлюють ці протиріччя, стають актуальним завданням соціології.

Вивчення особливостей сприйняття бідними моделей поведінки, а також їх світосприйняття, особливо важливе на сучасному етапі розвитку суспільства. Необхідність цього пояснюється, по-перше, збільшенням тенденції до маргіналізації соціальних груп, а по-друге, необхідністю гармонійного розвитку суспільства.

Список використаної літератури:

1. Балабанова Е. С. Андеркласс: понятие и место в обществе /Е. С. Балабанова // СОЦИС.– 1999. – № 12. – С.67.
2. Голосенко И. А. Нищенство как социальная проблема (Из истории дореволюционной социологии бедности) / И. А. Голосенко // СОЦИС. – 1996. – № 7. – С. 33.
3. Завьялов Ф. Н. Уровень и образ жизни бомжей /Завьялов Ф. Н., Спиридонова Е. М. и др. // СОЦИС. – 2000. – № 2. – С. 63-69.
4. Иноземцев Л. В. Классовый аспект бедности в постиндустриальных обществах / Л. В. Иноземцев // СОЦИС. – 2000. – № 8. – С.20-23.
5. Мюрдаль Г. Современные проблемы «третьего мира» / Г. Мюрдаль. – М.: Прогресс, 1972. – С. 100.
6. Социология: термины, понятия, персоналї [ред. В.М. Піча]. – К.: Каравелла. – 2002. – С. 382
7. Субкультуры и этносы в художественной жизни. –СПб: РАН, 1996. – В 4 т. – Т.1. – С.25.
8. Філь Г. В. Специфіка культури і субкультури бідних / Філь Г. В. // Вісник академії праці і соціальних відносин. – 2009. – № 5. – С. 25-31.
9. Ярошенко С. С. Синдром бедности / С. С. Ярошенко // Социологический журнал. – 1994. – № 2. – С. 40.

УКРАЇНА БЕЗ БІДНОСТІ – ПЕРШОЧЕРГОВА ЦІЛЬ ВІТЧИЗНЯНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Юрженко Л. В.,

*кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та суспільних наук
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Існує стан суспільства, який можна назвати розколом; це застійна соціокультурна суперечність, що виникає на грані критичної точки незворотності, проте спирається на спроможність суспільства утриматися на краю катастрофи, постійно перебувати у надзвичайній передкатастрофічній ситуації.

Те, що відбувається нині в Україні, іноді порівнюють із великою депресією в США 1929 – 1933 років. Проте депопуляція за останні 20 років українського народу, коли з 52 мільйонів залишилося не більше 42, постійно триваючий спад виробництва, монетарна антиінфляційна політика, яка призвела до руйнування основ економічної системи, криза взаємних неплатежів між суб'єктами економічної діяльності та зростаючий зовнішній борг, розкол суспільства на два нерівнозначні соціальні табори (до першого входять цілком задоволені своїм соціальним статусом у суспільстві й економічними умовами життя – політична та економічна еліта, середній клас: сумарно цей соціальний табір не перевищує приблизно 13% від загальної кількості населення; та табір соціального відчуження, який формують більша частина інтелігенції, робітничий клас, працівники сільського господарства; нижній клас – некваліфіковані робітники; люмпен-клас –

наступні 87 %, що існують у режимі заданого постійного соціального стресу й економічного пресингу), – це свідчить про ситуацію уповільненої, розтягнутої у часі катастрофи [2, с. 11-21].

Мета та методи. Метою дослідження є моніторинг сучасного економіко-політичного стану українського суспільства з використанням системного підходу та спроби політичної влади подолати негативні наслідки некомпетентного управління.

Результати. Основні тенденції трансформації соціальної структури сучасного українського суспільства – це поглиблення соціальної нерівності за всіма показниками (економічним, політичним, соціальним) і маргіналізація значної частини населення. Відбувається подальше поглиблення соціальної диференціації. Характерною особливістю процесів соціального розшарування є їх надзвичайна швидкість і біполярна спрямованість. Суспільство поділене на багатих (бізнесмени, еліта) і бідних (більшість населення, маса). У той же час значні масштаби маргіналізації населення призвели до втрати відносно високого соціального статусу робітничого класу та інтелігенції. Омріяний ідеал суспільства рівних можливостей насправді виявився поляризованим соціумом, де панують різноманітні форми соціальної нерівності, найпоширенішою з яких є бідність. Бідність – соціальне становище, що характеризується браком необхідних матеріальних засобів для того, щоб провадити «нормальне» (відповідно до норм прийнятих суспільством) життя, наприклад, неможливість прогудувати свою родину, дати освіту дітям чи забезпечити сім'ю якісним медичним обслуговуванням. Динаміка бідності в Україні за основними критеріями вимірювання в 2007-2015 роках (Державна служба статистики України, ООН) представлена на рис. 1.

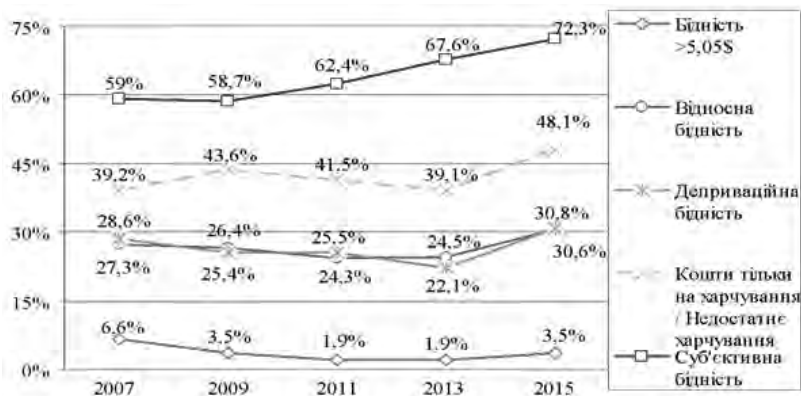

Рис. 1. Динаміка бідності в Україні у 2007-2015 роках (за даними Державної служби статистики України та ООН)

В Україні частка людей, які фактично проживають за межею бідності, протягом 2016 року збільшилася з 28,6% до 58,3%. Через глибоку девальвацію гривні і падіння ВВП ціни ростуть високими темпами. На долю українців в останній рік випали стрімке подорожчання комунальних послуг, зростання вартості проїзду, ріст цін на послуги зв'язку, продукти та ліки.

Непередбачувана ситуація в країні змусила багатьох взяти курс на економію. Хтось відклав придбання житла, інші відмовляються від нового одягу, комусь доводиться економити навіть на їжі. Таку тенденцію ілюструють статистика та опитування. За даними Research & Branding Group, 56% українців почали економити на продуктах, 53% – на одязі.

«Цілі сталого розвитку» («ЦСР») – цільові показники майбутнього міжнародного розвитку, що були ухвалені Організацією Об'єднаних Націй (відомі також як Глобальні цілі сталого розвитку). Вони замінили Цілі розвитку тисячоліття, строк яких закінчився в кінці 2015 року. ЦСР ухвалені на період від 2015 до 2030 року і нараховують 17 глобальних цілей, в рамках яких 169 конкретних цільових показників Цілі сталого розвитку стали результатом переговорного процесу за участю 193 держав-членів ООН (25 вересня 2015 року), до якого також були залучені безпрецедентно широкі кола громадянського суспільства й інші зацікавлені сторони [1].

Нові цілі мають широку сферу охоплення, оскільки в їхніх рамках передбачено розгляд взаємопов'язаних елементів сталого розвитку: економічного росту, соціальної інтеграції та захисту навколишнього середовища. Цілі сталого розвитку будуть розповсюджуватися на весь світ, як на багаті, так і на бідні країни.

Для досягнення довгострокових цілей необхідно послідовно виконувати визначені коротко- та середньострокові завдання. Передумовами досягнення всіх без винятку цілей розвитку можна вважати якісне управління, викорінення корупції, суспільна підтримка. Відповідно належне управління, чесна та прозора влада, участь населення у прийнятті рішень та контролюванні їх виконання мають враховуватись при формулюванні стратегічних цілей.

Висновки. Для досягнення Цілей Сталого Розвитку на національному рівні Україна здійснюватиме нові програми і проекти, які на практиці забезпечать макроекономічну стабільність, екологічний баланс та соціальну згуртованість. ЦСР слугуватимуть загальною основою для подальших перетворень в Україні, зокрема щодо подолання бідності.

Список використаних джерел:

1. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2015 році. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 380 с.
2. Черенько Л. М. Нові форми бідності в Україні: основні прояви та оцінка / Черенько Л. М. // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – №1. – С.11-21.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Ярошенко А.О.,

*доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри соціальної політики*

Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

Вступ. Реформування системи соціального захисту України, що відбувається сьогодні, зіштовхується з низкою проблем, які лежать в площині ефективного управління нею. В умовах економічної кризи держава не може забезпечити достатніми фінансовими та матеріальними ресурсами тих, хто перебуває в складних життєвих обставинах. Необхідна нова ефективна концептуальна модель управління закладами системи соціального захисту з надання соціальних послуг в Україні. Забезпечити якість соціальних послуг неефективними методами управління практично неможливо. Змінилися ринкові умови роботи та відбулось загострення конкуренції між закладами системи соціального захисту за споживача соціальних послуг і ресурси, які виділяє держава, але не змінилися підходи щодо ефективності управління. Наразі використання одного євро на соціальний захист населення Європи в 12 разів перевищує гривневий еквівалент в Україні, що свідчить про ефективність моделі управління.

Кращому розумінню питань управління закладами системи соціального захисту населення сприяли роботи таких вітчизняних дослідників і науковців, як Ю. Ажнюк, Т. Калита, С. Міщенко, Л. Сідельнік, І. Студеняк, І. Чучка, Ю. Шаров, С. Ягудін та ін.

Привертають увагу наукові джерела, в яких вивчаються різні аспекти управління соціальними закладами та надання соціальних послуг, таких міжнародних експертів і зарубіжних дослідників, як С. Бекман, Н. Булейн, М. Дімітрова, р. Лоуренс, К. Новикова, К. Ньюмен, Б. Медісон, Т. Мартін, Л. Панов, Н. Путило, Р. Тофтсісова-Матерон, М. Трейсі, Г. Холліс, І. Фултц, В. Чиркін та ін.

Вагомими є напрацювання авторами широкого спектру аспектів реалізації соціальної політики в Україні, вітчизняної системи соціального захисту населення та її складової – закладів з надання соціальних послуг, різні погляди які розкриваються в наукових роботах, публікаціях таких вчених і дослідників, як С. Бандур, К. Батигіна, Н. Болотіна, Н. Борецька, К. Ващенко, Н. Власенко, О. Власюк, І. Гнибіденко, С. Горбунової-Рубан, В. Гошовська, А. Гриненко, А. Колог, М. Кравченко, К. Дубич, І. Курило, Е. Лібанова, О. Макарова, О. Новікова, О. Палій, О. Петроє, О. Піщуліна, О. Савченко, Ю. Саєнко, Т. Семігіної, Б. Сташків, В. Скуратівського, П. Ситніка, Т. Шаповалової, В. Трощинського, Н. Ярош, та ін.

Мета та методи. Дослідження кадрових, матеріально-технічних, фінансових та інших ресурсів діяльності українських та зарубіжних закладів системи соціального захисту та ефективних аспектів управління, визначення принципів, методів та форми управління є на сьогоднішній день актуальним та таким, що сприятиме розбудові соціальної сфери та українського суспільства цілому.

Об'єктами дослідження виступають заклади системи соціального захисту населення України.

Методологічною основою вивчення даних питань є системний підхід дослідження управління соціально-економічними системами, який базується на загальнонауковій методології системного підходу, що представлений працями зарубіжних та вітчизняних дослідників. Міждисциплінарний підхід базується на теоретичних доробках теорії управління, сучасного менеджменту організацій, соціології, психології, економіки, права тощо. Теоретичну основу складають ресурсна концепція управління, теорія взаємодії різних гілок влади, територіальних громад, бізнесових структур, громадського сектору, а також наукові праці з питань управління закладами системи соціального захисту України та зарубіжних країн членів Євросоюзу.

Результати. У вивченні даних питань провідна ідея полягає у обґрунтуванні концептуальних засад з ефективного управління закладами системи соціального захисту населення. Визначення принципів, методів та засобів ефективного управління системою соціального захисту на підставі кращих вітчизняних та міжнародних практик з ефективного управління її фінансовими, матеріально-технічними, кадровими та іншими ресурсами. Використання концептуальних засад на практиці з управління закладами соціального захисту населення надасть можливість для подальшої розробки та втілення інноваційних моделей управління з удосконалення системи соціального захисту. Дозволить розробити якісно нове навчально-методичне забезпечення галузі знань «Соціальна робота» спеціальностей «Соціальна робота», «Соціальна допомога», «Управління соціальними закладами».

В свою чергу важливою складовою є моніторинг проблем управління соціальними закладами, що дозволить внести необхідні зміни в базу загальнодержавного та місцевого рівня та створити умови для подальшої системної роботи щодо розробки гнучких механізмів управління закладами, що надають соціальні послуги населенню. Наприклад, вивчення та аналіз досвіду управління закладами Польщі можуть стати основою для побудови нової моделі управління системою соціального захисту населення та адаптування її в управлінську практику закладів України. Оскільки Україна прийняла від Польщі досвід децентралізації, то український досвід стане корисним при здійсненні реформування влади інших країн [1].

Очікувані результати мають повністю задовольнити потреби суспільства у сфері посилення кадрового потенціалу суб'єктів, які здійснюють управління соціальним закладом, в рамках реалізації Стратегії розвитку системи соціальних послуг в Україні на період до 2022 року, що визначає стратегічні напрями, мету та основні завдання реалізації державної політики в Україні.

Зважаючи на очевидну необхідність надання соціальних послуг новим групам населення, постраждалим від наслідків політичної нестабільності (вимушені переселенці з АР Крим, сім'ї загиблих та постраждалих у ході АТО тощо), проведення додаткової роз'яснювальної роботи щодо отримання компенсаційних виплат та переліку принципових змін у реалізації соціальної політики в Україні деінституційними процесами, виникнення інституту сімейного патронату та ін.,

виникає гостра необхідність розроблення даного питання. Мережа соціальних служб створена та функціонує практично в усіх територіально-адміністративних одиницях країни, однак, відсутнім є реальний механізм та єдина концепція підготовки кадрового потенціалу в умовах суспільства змін, в той час як ефективність реформування системи надання соціальних послуг залежить від того, як розуміють реформатори сутність і зміст реформ [2]. Наразі наявна значна потреба суспільства та економіки країни у якісній фаховій підготовці фахівців соціальної сфери, що в умовах мультидисциплінарної команди покликани забезпечити сприятливе життєве середовище та забезпечення розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, шляхом підвищення якості соціальних послуг та конкурентоспроможності суб'єктів, що надають соціальні послуги. З огляду на нагальні та стратегічні потреби суспільства, здійснення розробки теоретичних та прикладних аспектів управління соціальним закладом в Україні є корисним не тільки для освітньої галузі України, але й має стратегічне значення для реформування місцевого самоврядування, охорони здоров'я та оптимізації соціальної політики України.

Висновки. Результати, отримані в ході здійснення наукових досліджень та розробок, матимуть принципове значення не тільки для розвитку української науки в сфері реалізації освітньої політики фахівців соціальної сфери, питаннях освіти дорослих, безперервної та неформальної освіти, стратегічного планування державної соціальної політики, охорони здоров'я, але є унікальним прикладом для світової науки, що демонструватиме модель освітнього супроводу реформаційних змін у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Дубич К. В. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг: дис. на... докт. наук з держ. управ. / Дубич К. В. – К.: НАДУ, 2016 – 387 с.
2. Ярошенко А. Развитие инноваций как условие эффективности сервисного менеджмента в социальной сфере / Ярошенко А., Коновалова М. // *Education Policy, Management and Quality*. – 2016. – Vol. 8(2). – P. 66-75.
3. Ярошенко А. О. Становлення управлінської відповідальності як професійно-значущої якості майбутнього фахівця соціальної сфери: філософський аспект Ярошенко А. О. // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. – 2016. – № 39. – С. 65-72.

Секція 3
Правові аспекти становлення
миролюбного та відкритого суспільства

**ПОНЯТИЕ И СИСТЕМА ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫХ
СПОСОБОВ ЗАЩИТЫ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ**

*Абулкаирова Б. Т.,
старший преподаватель кафедры правовых дисциплин
Казахской Академии труда и социальных отношений*

Введение. Термин «собственность» употребляется в самых разнообразных значениях. В одних случаях его используют как синоним, эквивалент понятий «имущество» или «вещи», говоря, например о «передаче собственности» или о «приобретении собственности». В других случаях считают, что речь идет о сугубо экономическом отношении, а иногда – напротив, отождествляют это понятие с чисто юридической категорией – правом собственности и т.д.

Гражданско-правовые способы защиты права собственности и иных вещных прав, по нашему мнению, очень актуальны в современное время, но существует много пробелов в законе, которые еще долгое время будут существовать.

Цель и методы. Основная цель исследования – раскрыть понятие и систему гражданско-правовых способов защиты права собственности.

Основные результаты. Право собственности занимает большое внимание среди других прав в гражданском праве. В Казахстане все строится на праве собственности, поэтому необходимо знать все правила договоров и каких-либо других документов, касающихся собственности, а самое главное, надо знать, как защищать свои права.

«Нормы гражданского права играют неодинаковую роль в деле защиты права собственности. Одни из них устанавливают, закрепляют принадлежность материальных благ тем или иным субъектам права. Сюда относятся в первую очередь правила о приобретении и прекращении права собственности и иных вещных прав» [1].

О. Иоффе предлагает в гражданском праве различать «охрану отношений собственности» с помощью всех норм гражданского права, которые обеспечивают нормальное развитие экономических отношений (в широком смысле) и «защиту права собственности» – совокупность гражданско-правовых средств, которые применяются в связи с совершением против отношений собственности правонарушений [2].

У. Маттеи различает перспективные и ретроспективные средства защиты имущественных прав. При этом основным дифференцирующим признаком средств защиты является направленность их действия во времени» [3]. Вещные

способы защиты, как правильно замечает У. Маттеи, непосредственно вытекают из права собственности как абстрактной и абсолютной правовой категории. Абсолютный характер, указывает он, должны иметь как доказательство наличия соответствующего права, так и сама защита, которая традиционно строится вокруг двух отличных друг от друга исков: негаторного, в котором собственник противопоставляет всякому, кто препятствует осуществлению им своего имущественного права, и виндикационного, позволяющего собственнику восстановить свое владение в противность всякому несобственнику, владеющему его имуществом [4].

У. Маттеи трактует данный иск как способ восстановления владения собственника, который существует наряду с владельческими и обязательственными исками. По его мнению, к такому способу защиты собственник прибегает в случае, когда иные способы защиты исключены в силу тех или иных причин. Он отмечает, что теоретический интерес к этому иску обусловлен не столько практической пользой, сколько природой, парадигмой, которая заключается в абсолютном по своей природе праве собственности и общей обязанности всех несобственников воздерживаться от завладения данным имуществом без согласия на то его собственника. Такой способ защиты права собственности известен со времен римского права. Название иска произошло от латинского слова *vindicere*, т. е. объявлять о применении силы [5]. Виндикационный иск – это требование невладельца собственника (или уполномоченного лица – титульного владельца) о возврате в натуре индивидуально определенной вещи из незаконного владения других лиц.

Защита права собственности и иных вещных прав является, таким образом, составной частью более широкого понятия защиты гражданских прав, а к числу гражданско-правовых способов такой защиты могут быть отнесены как специальные, прежде всего, вещно-правовые, так и общие способы (меры) защиты гражданских прав. В частности, и здесь речь может идти о самозащите вещных прав, о неприменении судом противоречащего закону акта государственного органа или органа местного самоуправления, нарушающего вещные права, и др.

Гражданский закон традиционно закрепляет два классических вещно-правовых иска, служащих защите права собственности и иных вещных прав: индикаторный (об истребовании имущества из чужого незаконного владения) и негаторный (об устранении препятствий в пользовании имуществом, не связанных с лишением владения вещью). В обоих случаях речь идет о таких способах защиты, которые призваны защищать вещное право на сохраняющийся в натуре имущественный объект. В случае его утраты или невозможности возвращения речь может идти только о компенсации причиненных убытков, относящейся уже к числу обязательственных, а не вещных способов защиты. Поэтому вещно-правовые способы защиты имущественных интересов уполномоченных лиц имеют своим объектом только индивидуально-определенные вещи, но не иное имущество.

Вещные права могут быть нарушены и косвенным образом, вследствие нарушения иных, чаще всего обязательственных прав. Например, лицо, которому собственник передал свою вещь по договору (арендатор, хранитель, перевозчик

и т.д.), отказывается вернуть ее собственнику, либо возвращает с повреждениями. Здесь речь должна идти о применении обязательствно-правовых способов защиты имущественных прав. Они специально рассчитаны на случаи, когда собственник связан с правонарушителем обязательственными, чаще всего договорными отношениями, и потому обычно применяются к неисправному контрагенту по договору, учитывая конкретные особенности взаимосвязей сторон.

С аналогичной целью может использоваться требование о признании недействительным ненормативного акта государственного или муниципального органа, не соответствующего закону или другим правовым актам и нарушающего вещное право или незаконно ограничивающего возможности его осуществления.

Третьи устанавливают ответственность за совершение незаконных действий с чужим имуществом, за причинение материального ущерба собственнику и т. п., т.е. непосредственно охраняют и защищают правомочия собственника от противоправных посягательств. Поэтому можно сказать, что большинство норм гражданского права так или иначе связано с охраной отношений собственности, но есть и специальные меры гражданского права по их непосредственной защите.

В связи с этим, в гражданском праве принято различать, во-первых, охрану отношений собственности в широком смысле слова с помощью всех норм гражданского права, обеспечивающих нормальное и беспрепятственное развитие экономических отношений; во-вторых, охрану отношений собственности в узком смысле, или их защиту – как совокупность тех гражданско-правовых средств (способов), которые применяются в связи с совершением против отношений правонарушений.

Выводы. В широком смысле защита права собственности и иных вещных прав в виде защиты прав собственника или обладателя вещного права осуществляется всеми теми способами, что и защита всех субъективных гражданских прав. Право собственности и иное вещное, как относящиеся к субъективным гражданским правам, защищаются гражданским правом наравне со всеми субъективными гражданскими правами и подчиняются гражданско-правовым принципам защиты гражданских прав, правилам определения пределов и границ защиты, осуществления права на защиту как самостоятельного субъективного гражданского права.

Список использованных источников:

1. Право собственности в Республике Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30008056&mode=p&pag
2. Иоффе О. С. Советское гражданское право. М, 1967. С. 472-473.
3. Маттеи У. Основные принципы права собственности. Гл. 8. Средства защиты. С. 262.
4. Маттеи У. Основные принципы права собственности. Гл. 8. Средства защиты. С. 266-269.
5. Институции Гая: 448—51 // Иоффе О. С., Мусин В. А. Основы римского гражданского права.

ОСОБЕННОСТИ ДОСУДЕБНОГО ПРОИЗВОДСТВА ПО ДЕЛАМ В ОТНОШЕНИИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Бапанова Т. Т.,

*ст. преподаватель кафедры правовых дисциплин
Казахской Академии труда и социальных отношений*

Айдабосын С. Н.,

магистрант Казахской Академии труда и социальных отношений

Введение. Успех расследования уголовных правонарушений, совершенных несовершеннолетними, во многом зависит от своевременности начала досудебного производства. Значение особенного отношения к несовершеннолетним обусловлено необходимостью: 1) быстро реагировать и пресекать преступную деятельность несовершеннолетних, которые, нередко, совершают подряд несколько преступлений под влиянием взрослых подстрекателей или в связи с тем, что ранее совершенные ими преступления не были раскрыты; 2) предупредить создание иллюзии безнаказанности за совершенное преступление, как у граждан, так и у несовершеннолетних правонарушителей и других подростков; 3) не допустить «обработку» подростка взрослыми подстрекателями и организаторами для сокрытия следов преступления и их участия; 4) как можно раньше начать положительное воспитательное воздействие на несовершеннолетнего [1, с. 56-57].

Цель и методы. Цель работы заключается в том, чтобы на основе отечественного и зарубежного опыта, статистического наблюдения, теоретических исследований и собранного эмпирического материала особо выделить и рассмотреть процессуальные особенности досудебного производства по делам в отношении несовершеннолетних. Методологической основой исследования являются общие философские методы исследования, методы статистики, конкретно-социологический метод, а также специальные правовые методы: логико-юридический, сравнительно-правовой и т.д. Применялись также приемы конкретно-социологического анализа, как изучение архивных документов, беседы, анкетирование и т.п.

Результаты. В соответствии с п. 8.1 Минимальных стандартных правил ООН, касающихся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних, право несовершеннолетнего на конфиденциальность должно уважаться на всех этапах, чтобы избежать причинения ему вреда из-за ненужной гласности или из-за ущерба репутации. С учетом сказанного в целях защиты прав и интересов несовершеннолетних участников уголовного процесса ст. 29 УПК, ст. 532 УПК и ст. 542 УПК Республики Казахстан ограничивает гласность по делам об уголовных правонарушениях, совершенных несовершеннолетними. Это требование закона должно соблюдаться на всех стадиях уголовного процесса.

Следует добавить, что результаты современных криминологических исследований свидетельствуют об отрицательном влиянии на несовершеннолетних открытых судебных процессов, о чем свидетельствует концепция стигматизации («клеймления») несовершеннолетнего подозреваемого (обвиняемого,

подсудимого) [2, с. 68; 3, с. 346]. В связи с этим, исходя из конкретной ситуации, может быть наложено ограничение на допуск в судебное заседание всех, помимо родителей либо лиц, их заменяющих, а в необходимых случаях – представителей учреждений, занимающихся несовершеннолетними.

В соответствии с ч. 3 ст. 189 УПК Республики Казахстан досудебное расследование в форме предварительного следствия осуществляется по всем уголовным правонарушениям, совершенным несовершеннолетними.

При наличии признаков преступления, по которому необходимо осуществление предварительного следствия, орган дознания вправе начать досудебное расследование и произвести неотложные следственные действия по установлению и закреплению следов преступления: осмотр, обыск, выемку, освидетельствование, задержание и допрос подозреваемых, допрос потерпевших и свидетелей и др. следственные действия.

Об обнаруженном уголовном правонарушении и начале досудебного расследования орган дознания немедленно уведомляет прокурора (ч. 1 ст. 196 УПК Республики Казахстан). В соответствии с приказом Генерального прокурора Республики Казахстан № 89 «Об утверждении Правил приема и регистрации заявлений и сообщений об уголовных правонарушениях, а также ведения Единого реестра досудебных расследований» от 19.09.2014 года, поводы к началу досудебного расследования, указанные в п.п. 9-11 Правил, подлежат незамедлительной регистрации в ЕРДР следователями, дознавателями, прокурорами, а также должностными лицами органов уголовного преследования, которым в соответствии с их компетенцией поручено досудебное расследование по данному факту (п. 12 Правил).

Выводы. Каждый случай нарушения порядка регистрации и сроков разрешения заявлений (сообщений) о совершенных уголовных правонарушениях с учетом возможных последствий должен быть поводом для острого реагирования. При этом, следователь не должен допустить разглашения сведений, ставших ему известными в ходе досудебного расследования. Право несовершеннолетнего подозреваемого (обвиняемого) на конфиденциальность должно соблюдаться на всех этапах уголовного судопроизводства.

Список использованных источников:

1. Соколов С. А. Процессуальные аспекты уголовного преследования в отношении несовершеннолетних. – Екатеринбург: ЕГУ, 2003. – 207 с.
2. Криминология / под ред. Дж.Ф. Шели. – СПб.: Питер, 2003. – 864 с.
3. Кларк Р. Преступность в США. Замечания по поводу ее природы, причин, предупреждения и контроля. – М.: Книжная находка. 2002. – 452 с.

ПОСЛУГИ З СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Басай Н. М.,

кандидат юридичних наук,

завідувач кафедри цивільного та трудового права

Академії праці, соціальних відносин та туризму

Вступ. Сурогатне материнство, як спосіб вирішення певних репродуктивних проблем, застосовується людством досить давно. А з розвитком науки і медицини виникають все нові й нові способи його реалізації. З кожним роком застосування цього методу допоміжних репродуктивних технологій набуває дедалі більшої популярності, оскільки програма так званого сурогатного материнства надає змогу подружнім парам, які не мають власних дітей через проблеми зі здоров'ям, відчутти радість батьківства.

Проте розвиток медицини в цій галузі набагато випереджає нормативно-правову базу в нашій державі [1]. Тому як основне завдання законодавця вбачається якнайшвидше заповнення тих прогалин у регулюванні репродуктивних відносин, через котрі найбільше порушуються права та законні інтереси їх учасників.

Мета. Метою дослідження є виділення основних правових аспектів реалізації програми сурогатного материнства, його специфіки, визначення проблематики правового застосування цього методу допоміжних репродуктивних технологій та пропозиції щодо її вирішення.

Основні результати. В основі сурогатного материнства як способу отримання потомства лежать дві речі: запліднення в пробірці (екстракорпоральне запліднення) і договір між біологічними батьками та жінкою-замінницею матері. Інакше кажучи, генетичний матеріал плюс замовлення. Головна фігура тут жінка-інкубатор. А ще безліч проблем – юридичних, медичних, релігійних, моральних [2].

В юридичній науці відсутні комплексні наукові праці, присвячені сурогатному материнству. Лише окремі його аспекти висвітлені у працях В. Ватрас, О. Михальчук, В. Москалюк та інших. Ґрунтовніше проблеми сурогатного материнства розроблені у дисертаційних роботах та монографіях російських вчених, зокрема Ю. Дронової, О. Митрякової, К. Стеблевої, Т. Борисової.

Недостатність правового регулювання відносин, що виникають у зв'язку з використанням методу сурогатного материнства, виражаються у відсутності законодавчо закріпленого поняття сурогатного материнства, виразного кола суб'єктів правовідносин, прав і обов'язків сторін договору сурогатного материнства, наслідків його невиконання чи неналежного виконання, а також належного правового захисту дитини, народженої сурогатною матір'ю.

Глибокого аналізу потребують онтологічні основи інституту сурогатного материнства. Це дозволить вдосконалити форму і зміст договору сурогатного

материнства, в результаті аналізу уявлень про поняття даного методу репродуктивних технологій, його основних ознак і нормативного визначення даного договору [6].

На сьогодні порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій, в тому числі і сурогатного материнства, в нашій державі, закріплено низкою законодавчих актів, а саме: Цивільним кодексом України, Сімейним кодексом України, Основами законодавства України про охорону здоров'я, Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій», наказом Міністерства юстиції «Про внесення змін до Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні» тощо.

Так, у статті 123 Сімейного кодексу України, зазначено, що «у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя» [3]. Це положення Сімейного кодексу регулює тільки один із видів сурогатного материнства. На практиці ж застосовують набагато більше його різновидів.

Зокрема, якщо за основу класифікації взяти положення про наявність (відсутність) генетичного споріднення, то, згідно з дослідженнями Т. Борисової, можна виділити сурогатне материнство при якому використовують, генетичний матеріал: 1) сурогатної матері та чоловіка (традиційне або часткове); 2) сурогатної матері і донора; 3) подружжя; 4) дружини і донора; 5) донора і чоловіка; 6) донорів [4]. Варто додати, що деякі із зазначених методів не використовуються на території нашої країни. Зокрема, йдеться про ті його види, де існує генетичний зв'язок між жінкою, котра виношує дитину та самою дитиною.

Згідно із ст.139 Сімейного кодексу України, оспорування материнства не допускається у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій [3].

Відповідно до Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні, у разі народження дитини, жінкою, якій було імплантовано зародок, зачатий подружжям, реєстрація народження провадиться за заявою подружжя, яке дало згоду на імплантацію. У цьому разі одночасно з документом, що підтверджує факт народження дитини цією жінкою подається засвідчена нотаріусом її письмова згода на запис подружжя батьками дитини. [5]

Отже, можна із впевненістю зазначити, що у питаннях відносно оспорування батьківства при застосуванні методу сурогатного материнства законодавець підтримує сторону генетичних батьків дитини. Така позиція цілком прийнятна з огляду на моральні засади. Розуміється, що тим самим законодавець забезпечує захист прав дитини та прав подружжя, що є генетичними батьками дитини. Проте назріває питання, чи доцільно такий підхід застосовувати до усіх вище наведених видів сурогатного материнства.

Вдосконалення правовідносин має полягати в запровадженні в Україні успішного закордонного досвіду, удосконаленні національного законодавства і приведенні усіх нормативно-правових актів, які стосуються застосування репродуктивних технологій, у чітку відповідність, задля виключення

неоднакового регулювання відносин у цій сфері. А найголовніше – у прийнятті спеціального нормативно-правового акту, що детально регламентуватиме всі аспекти сурогатного материнства.

На сьогоднішній день, у ситуації відсутності вищенаведеного закону, питання, що стосуються репродуктивних відносин, активно регулюються договорами про сурогатне материнство, що повинні відповідати законодавству України. Поняття договору сурогатного материнства, як і саме його визначення, законодавством не встановлено, тому і правова природа угоди/договору сурогатного материнства є не до кінця з'ясованою. І тому такі правовідносини в Україні регулюються досить банально – шляхом укладення договору про надання послуг. При цьому, як показує практика, в більшості випадків такий контракт готує медична клініка або спеціалізована агенція, часто використовується шаблонний договір. При цьому, з метою економії на витратах, ані подружжя пара, ані потенційна сурогатна мати не отримують від таких клінік і агенцій жодного професійного супроводу або консультацій юристів. Якщо юрист і присутній на підписанні договору, то, як правило, підіграє клініці чи агенції, бо зацікавлений у комісійних від завершені операції. Отже, багато питань просто замовчуються або на них даються відверто брехливі відповіді. Все це призводить до того, що підписаний майбутніми батьками, сурогатною матір'ю і медиками документ має суттєві юридичні дефекти, а це означає, що зазначені в ньому обов'язки можна фактично безкарно не виконувати. Унаслідок цього подружні пари можуть опинитися наодинці з сурогатними матерями і намагатися вирішити питання, при цьому клініки самоусуваються від проблем, адже за договором вони все виконали.

Висновки. Зважаючи на те, що сурогатне материнство уже законодавчо закріплене в нашій державі, а питання його реалізації безпосередньо пов'язані з основними правами людини, у тому числі із забезпеченням прав дитини, виникає нагальна потреба в його суттєвому удосконаленні.

Список використаних джерел:

1. Вустенко В. В. Сурогатне материнство в Україні: правовий та морально-етичний аспекти» [Електронний ресурс] / Вустенко В. В. // *Новости медицины и фармации.* – 2007. – № 20. – Режим доступу: <http://www.mif-ua.com/archive/article/4100>
2. Сурогатне материнство. Чи має право на існування? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.malecha.org.ua/forum/index.php?showtopic=2355>
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/2947-14>
4. Борисова Т. Е. Суррогатное материнство в Российской Федерации: проблемы теории и практики [Електронний ресурс] / Борисова Т. Е. – М: Просвет, 2013. – 162 с.
5. Наказ Міністерства юстиції України «Про внесення змін до Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні» від 06.06.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0919-13>

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ МАНИПУЛИРОВАНИЯ НА РЫНКЕ ЦЕННЫХ БУМАГ ПО УГОЛОВНОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Бижанова А. Р.,

доктор юридических наук,

профессор кафедры правовых дисциплин

Казахской Академии труда и социальных отношений

Введение. Естественное ценообразование на организованных финансовых рынках является базовым условием их нормального функционирования, устойчивого состояния и развития. Игра участников рынка на естественных колебаниях спроса и предложения (обеспечение ими ликвидности рынка с принятием на себя дополнительных рисков) способствует их сглаживанию и сбалансированности рынка. Необходимым условием формирования естественной рыночной цены является свободная конкуренция контрагентов сделки. Механизм такой конкуренции – конкурентный рынок.

Манипулирование ценами относят к недобросовестной практике ведения бизнеса на рынке ценных бумаг. Манипулирование определяется как искусственное контролирование курсов ценных бумаг. По своей сути оно является попыткой продавать ценные бумаги по ценам выше или ниже тех, которые бы установились в результате нормального воздействия соотношения предложения и спроса. С точки зрения права, ценовое манипулирование часть биржевых правонарушений, для которых биржевым законодательством устанавливается особый режим регулирования и за совершение которых предусматривается уголовная ответственность.

Цель и методы. Цель исследования – изучить в уголовно-правовом аспекте манипулирование на рынке ценных бумаг (ст. 229 УК РК). Методологическую основу данной работы составляют метод познания – диалектический, а также общенаучные методы исследования – логический, социологический, системно-структурный, методы дедукции и индукции, анализ и синтез. Кроме того, в работе использовались частно-научные методы познания: сравнительно-правовой, логико-правовой.

Результаты. Общественная опасность манипулирования на рынке ценных бумаг состоит в том, что оно нарушает стабильность рынка, ведет его «раскачиванию», образованию искусственных цен и возникновению экономических диспропорций, а также к получению необоснованной прибыли (за счет введения в заблуждение других субъектов рынка), наносит ущерб его участникам и третьим лицам. Непосредственным объектом уголовного правонарушения являются отношения, связанные с ценообразованием на организованных финансовых рынках.

Объективную сторону правонарушения составляет действия субъектов рынка ценных бумаг, направленные на установление и (или) поддержание цен на ценные бумаги выше или ниже тех, которые установились в результате объективного соотношения предложения и спроса, либо на создание видимости торговли ценной бумагой.

Манипулирование ценами в целом можно определить как действие любого участника или группы участников, направленное на установление искусственного контроля за ценами, включающее покупку и продажу ценной бумаги с целью создания фальшивой или вводящей в заблуждение видимости активной торговли или с целью поднять, или понизить цену, с тем, чтобы побудить других участников рынка к покупке или продаже данной ценной бумаги, ведущее к целенаправленному изменению курсовой цены фондового инструмента по отношению к нормальной ее величине.

Национальный Банк Республики Казахстан (уполномоченный орган) по итогам рассмотрения заключения экспертного комитета фондовой биржи может признать сделку, заключенной на организованном рынке ценных бумаг в целях манипулирования. Порядок формирования и работы экспертного комитета, а также его количественный состав установлен нормативным актом Правления Национального Банка РК от 23.04.2014 г. № 70 («Правила признания сделок, заключенных на организованном и неорганизованном рынках ценных бумаг, как совершенных в целях манипулирования, формирования и работы экспертного комитета, а также его количественного состава»).

Согласно Закону Республики Казахстан «О рынке ценных бумаг» от 2.07.2003 г. № 461 п. 5 ст. 56, мониторингу и анализу на предмет выявления сделок с ценными бумагами, совершенных в целях манипулирования, подлежат сделки, соответствующие любому из следующих условий: 1) сделки купли-продажи ценных бумаг совершены в течение пяти рабочих дней, исполнение которых не привело к существенному изменению количества таких ценных бумаг, находящихся у сторон этих сделок (существенным изменением количества ценных бумаг признается отличие на десять процентов и более от первоначального количества ценных бумаг, находящихся у сторон сделок); 2) сделка либо несколько сделок совершены на основании встречных приказов на продажу и приобретение ценных бумаг одного выпуска, отдаваемых клиентом двум или более брокерам; 3) сделка, заключенная на организованном рынке ценных бумаг, совершена по предварительному оговоренной цене, существенно отличающейся от цен на данные ценные бумаги, которые сложились на рынке ценных бумаг до заключения такой сделки; 4) сделка совершена с использованием инсайдерской информации; 5) сделка, заключенная на организованном рынке ценных бумаг, направлена на установление и (или) поддержание цен на ценные бумаги выше или ниже тех, которые установились в результате объективного соотношения спроса и (или) предложения или на создание видимости торговли ценной бумагой; 6) иные сделки, заключенные на организованном рынке ценных бумаг, соответствующие дополнительным условиям, определенным экспертным комитетом.

Состав уголовного правонарушения, предусмотренной ст. 229 УК РК, – материальный. В ч. 1 ст. 229 УК РК уголовная ответственность возникает в случае наступления крупного ущерба, в ч. 2 ст. 229 УК РК – особо крупного. Здесь же крупный ущерб и крупный размер – ущерб на сумму, в десять тысяч раз превышающую месячный расчетный показатель; а особо крупный ущерб и особо крупный размер – ущерб на сумму, в двадцать тысяч раз превышающую месячный расчетный показатель.

Суб'єкт рассматриваемого уголовного правонарушения – специальный, любой субъект рынка ценных бумаг, то есть физическое, вменяемое лицо, достигшее 16-летнего возраста. Здесь же субъектами рынка ценных бумаг признаются индивидуальные и институциональные инвесторы (их сотрудники), эмитенты, профессиональные участники рынка ценных бумаг, организаторы торгов и саморегулируемые организации (их сотрудники).

Субъективная сторона правонарушения характеризуется прямым умыслом. Виновный осознает, что манипулирует ценами рынка ценных бумаг, желает изменении курсовой цены фондового инструмента по отношению к нормальной ее величине.

Часть 2 ст. 229 УК РК выделяет квалифицированные признаки манипулирования на рынке ценных бумаг (действия субъектов рынка ценных бумаг, направленные на установление и (или) поддержание цен на ценные бумаги выше или ниже тех, которые установились в результате объективного соотношения предложения и спроса, либо на создание видимости торговли ценной бумагой). Это манипулирование на рынке ценных бумаг, совершенные: 1) неоднократно; 2) причинением особо крупного ущерба гражданину, организации или государству (ущерб на сумму, в двадцать тысяч раз превышающую месячный расчетный показатель); 3) группой лиц по предварительному сговору.

Признаки неоднократности приведены в ст. 12 УК РК, где указывается, что неоднократностью уголовных правонарушений признается совершение двух или более деяний, предусмотренных одной и той же статьей или частью статьи Особенной части уголовного Кодекса РК. Преступление и уголовный проступок не образуют между собой неоднократность. Уголовное правонарушение не признается совершенным неоднократно, если за ранее совершенное уголовное правонарушение лицо было осуждено, либо освобождено от уголовной ответственности по основаниям, установленным законом. Не признается неоднократным продолжаемое уголовное правонарушение, то есть уголовное правонарушение, состоящее из ряда одинаковых противоправных деяний, которые охватываются единым умыслом и целью и образуют в целом одно уголовное правонарушение.

А согласно ст. 31 УК РК, уголовное правонарушение признается совершенным группой лиц по предварительному сговору, если в нем участвовали лица, заранее договорившиеся о совместном совершении уголовного правонарушения.

Ч. 3 ст. 229 УК РК предусматривает манипулирование на рынке ценных бумаг совершенной преступной группой, где под преступной группой понимается организованная группа, преступная организация, преступное сообщество, транснациональная организованная группа, транснациональная преступная организация, транснациональное преступное сообщество, террористическая группа, экстремистская группа, банда, незаконное военизированное формирование.

В **заклучении** хотелось бы отметить, что правильная, конкретная уголовно-правовая характеристика данной нормы является залогом справедливой оценки противоправного деяния манипулирования на рынке ценных бумаг является.

УПОЛНОМОЧЕННЫЙ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ: ПОЛНОМОЧИЯ И ФОРМЫ РЕАГИРОВАНИЯ

Брилёва В. А.,

*кандидат юридических наук, доцент,
заведующая кафедрой правоведения Гомельского филиала
Международного университета «МИТСО»*

Необходимость принятия закона об Уполномоченном по правам человека в Республике Беларусь обусловлена потребностью в создании условий для более полной реализации в правозащитной сфере статьи 2 Конституции Республики Беларусь, закрепляющей, что человек, его права, свободы, гарантии их реализации являются высшей ценностью и целью общества и государства. Эффективность реализации правозащитного потенциала омбудсмана в белорусских условиях зависит от создания надлежащей правовой регламентации.

Особое внимание в законе об Уполномоченном по правам человека в Республике Беларусь должно быть уделено его полномочиям. Очень важно определить в законе эффективные границы его деятельности при проведении проверки по жалобе. Следует избегать чрезмерно узкой регламентации полномочий омбудсмана, так как существует опасность неэффективности его функционирования. Также нецелесообразно наделять Уполномоченного слишком широкими полномочиями при проведении проверки по жалобе, так как это грозит повлечь достаточно большое количество обращений. Так, на наш взгляд, является неоправданным закрепление в одном из существующих варианте Проекта закона «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Беларусь», что Уполномоченный при рассмотрении заявления вправе получать информацию по конкретным делам, рассматриваемым судами, прокуратурой или любыми иными правоохранительными органами, то есть по которым не закончено производство.

Представляется, что эффективным было бы включение в белорусский закон статьи закрепляющей полномочия аналогичные полномочиям российского Уполномоченного по правам человека при проведении проверки по жалобе. Так, последний вправе: 1) беспрепятственно посещать все органы государственной власти, органы местного самоуправления, присутствовать на заседаниях их коллегиальных органов, а также беспрепятственно посещать предприятия, учреждения и организации независимо от организационно-правовых форм и форм собственности, воинские части, общественные объединения; 2) запрашивать и получать от государственных органов, органов местного самоуправления и у должностных лиц и государственных служащих сведения, документы и материалы, необходимые для рассмотрения жалобы; 3) получать объяснения должностных лиц и государственных служащих, исключая судей, по вопросам, подлежащим выяснению в ходе рассмотрения жалобы; 4) проводить самостоятельно или совместно с компетентными государственными органами, должностными лицами и государственными служащими проверку деятельности государственных органов, органов местного самоуправления и должностных лиц;

5) поручаць кампетентным гасударственным установам правядзенне экспертных даследаванняў і падрыхтоўку заключэнняў па пытанням, падлежачым высвятленню ў ходзе разгляду скаргі; знаёміцца з угоднымі, грамадскімі справамі і справамі аб админістратывных правапарушэннях, рашэння (прыгаворы) па котрым вступілі ў законную сілу, а такжэ з прыпынутымі вытворчымі справамі і матэрыяламі, па котрым адказана ў возбуждэнні угодных дзелаў.

Закрэпленне даных паўнамоццяў Упоўнаважанага па правам чалавека пры правядзенні праверкі па скаргі абумавлівае неабходнасць внесення змяненняў у адпаведныя нарматывна-прававыя акты Рэспублікі Беларусь, то ёсць ў Грамадскі працэсуальны кодэкс, Угодна-працэсуальны кодэкс і ў Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб админістратывных правапарушэннях.

Кроме таго, патрабуецца ў прававым рэгуляванні право Упоўнаважанага на безотлагательны прыём кіраўдзіцелямі і другімі адпаведнымі асобамі органаў гасударства, органаў мясцовага самаўраўнення, прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый незалежна ад арганізацыйна-прававых форм і форм уласнасці, кіраўдзіцелямі грамадскіх аб'яднанняў, асобамі начальствавага складу Ваенных Сіл Рэспублікі Беларусь, другіх войск і ваенскіх фарміраванняў, адміністрацыяй месцаў прымушавага змянення.

Ешчэ адзін комплекс пытанняў, котры абавязальна павінен быць урэгуляваны ў законе аб Упоўнаважанага па правам чалавека ў Рэспубліцы Беларусь, каецца ў формах рэагавання Упоўнаважанага на выяўленыя ў працэсе разгляду скаргі правапарушэнняў право і свабод асобы. Адзін з існуючых у Рэспубліцы Беларусь варыянтаў праекта закона аб Упоўнаважанага па правам чалавека ў Рэспубліцы Беларусь прадугледжвае, што па вынікам даследавання і аналізу інфармацыі аб правапарушэннях право і свабод чалавека ў Беларусі Упоўнаважаны вправу: 1) накіраваць гасударственным органам і адпаведным асобам свае заўважэння і прапановы, адносячыся да забеспячэння право і свабод чалавека; 2) абрацца да нарматывных органаў (адпаведным асобам) з прапановай аб прыняцці, внесенні змяненняў і дапаўненняў ці адмене нарматывных прававых актаў для саўраўнавання забеспячэння і абароны право і свабод чалавека, прывядзення заканадаўства Рэспублікі Беларусь ў адпаведнасць з агульнапрызнанымі прынцыпамі і нармамі міжнароднага право ў вобласці право чалавека; 3) абрацца да суб'ектам, маючым право абароны ў Канстытуцыйны Суд Рэспублікі Беларусь, з ходатайствам аб внесенні ў Канстытуцыйны Суд прапановы аб праверцы канстытуцыйнасці нарматывных актаў.

Аналіз формаў рэагавання Упоўнаважанага на устававаныя правапарушэння право і свабод чалавека, закрэпленых ў паказаным праекце, дазваляе зрабіць высвад, што Упоўнаважаны па правам чалавека ў Рэспубліцы Беларусь можа стаць толькі прамежуточным дапаўняльным органам па перадачы скаргі ў кампетентныя органы для разгляду іх па сутнасці.

На наш погляд, для дасягнення паставленай перад Упоўнаважанным па правам чалавека мэты і рашэння неабходных для гэтага задач, Упоўнаважаны павінен быць надзелены дастатковымі формаў рэагавання на правапарушэння право і свабод асобы. Прадстаўляецца неабходным юрыдычаскае закрэпленне

следующих форм реагирования: 1) внесение представления в государственные органы, органы местного самоуправления, в решениях или действиях (бездействии) должностных лиц которых Уполномоченный установил нарушение прав и свобод человека, содержащее рекомендации относительно возможных и необходимых мер устранения нарушения и восстановления указанных прав и свобод; 2) обращение в компетентные государственные органы с ходатайством о возбуждении дисциплинарного или административного производства либо уголовного дела в отношении должностного лица, в решении или действии (бездействии) которого Уполномоченный установил нарушение прав и свобод человека; 3) подача в суд заявления в защиту прав и свобод, нарушенных решением или действием (бездействием) государственного органа, органа местного самоуправления или должностного лица, а также вправе участвовать в процессе в установленных законом формах; 4) обращение в суд или прокуратуру с ходатайством о проверке вступившего в законную силу решения суда, приговора суда, определения или постановления суда либо постановления судьи; 5) представление своих доводов должностному лицу, которое вправе вносить протесты, а также присутствовать при судебном рассмотрении дела в порядке надзора; 6) обращение в Конституционный Суд Республики Беларусь с предложением о проведении проверки соответствия Конституции Республики Беларусь нормативно-правового акта, примененного или подлежащего применению в конкретном деле; 7) право законодательной инициативы.

Если в результате рассмотрения жалобы Уполномоченный установит отсутствие факта нарушения прав и свобод человека, он должен разъяснить это заявителю. Аналогичное положение зафиксировано в Законе Республики Польша 1987 г. «О защитнике гражданских прав» [1, п. 1, ст. 14].

Закрепление за Уполномоченным по правам человека Республики Беларусь права законодательной инициативы позволит реализовать такую важную функцию деятельности омбудсмена, как инициирование реформ в области прав и свобод человека. В процессе своей деятельности Уполномоченным по правам человека могут быть обнаружены трудности в защите прав и свобод личности обычным правовым путем по причине разрыва между конституционными нормами и существующей практикой. В этом случае особенно актуальной становится данная форма реагирования Уполномоченного по правам человека.

Очень важной, присущей всем омбудсменам, формой реагирования является ежегодный доклад парламенту. Фиксация в законе об Уполномоченном по правам человека в Республике Беларусь порядка предоставления доклада, обязательности его опубликования послужит средством обеспечения реализации Уполномоченным информационно-воспитательной функции. Так как в докладе Уполномоченный анализирует наиболее часто встречающиеся нарушения прав и свобод человека, отмечает недостатки в деятельности государственных органов, приводит сведения о неправильном толковании и применении нормативно-правовых актов, сообщает о фактах уголовного преследования должностных лиц, высказывает свои рекомендации по совершенствованию законодательства, касающегося прав и свобод человека и практики его применения.

Согласно законодательства большинства стран омбудсман отчитывается в своей работе только перед парламентом.

Помимо представления ежегодных докладов, следует наделить Уполномоченного Республики Беларусь правом направлять в Национальное собрание специальные доклады, посвященные отдельным вопросам соблюдения прав и свобод человека в Республике Беларусь. В законе об Уполномоченном следует закрепить обязательность официального опубликования не только ежегодных, но и специальных докладов, которые также будут оказывать положительное влияние на стиль работы органов государственного управления.

Важным и, нуждающимся в юридическом закреплении, является право Уполномоченного в случаях массового и грубого нарушения прав и свобод человека выступать с докладом на заседании Национального собрания, а также возможность обращения в парламент с предложением о создании специальной государственной комиссии по расследованию фактов нарушения прав и свобод человека и о проведении парламентских слушаний.

Список использованных источников:

1. О защитнике гражданских прав: Закон Республики Польша, 15 июля 1987 г. // Конституционное право Республики Польша. Конституция и основные законодательные акты / Перевод на русский язык Анджей Кубик.– Варшава: Бюро по исследованиям и экспертным заключениям. Канцелярия сейма, 1996.– 320 с.

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗМІН У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У 2016 РОЦІ

Власов А. О.,

старший викладач кафедри конституційного, адміністративного і фінансового права Академії праці, соціальних відносин і туризму

Вступ. Надання адміністративних послуг в Україні залишається одним із найпроблематичніших процесів під час взаємодії громадянина і держави. Основними проблемами можна вважати: високу корупціогенність надання адміністративних послуг та нехтування інтересами споживачів суб'єктами публічної влади. Попри суспільні очікування щодо змін, ситуація залишається незадовільною. Тому актуальним вважається проведення аналізу законодавчих зусиль у сфері надання адміністративних послуг.

Мета і методи. Метою дослідження є з'ясування ступеню зацікавленості законодавчої гілки влади у реформуванні надання адміністративних послуг в Україні, а також з'ясування ефективності окремих форм надання адміністративних послуг. Основними методами, що використовувалися, є методи аналізу та узагальнення.

Результати. Протягом 2016 р. в Закон України «Про адміністративні послуги» (від 06.09.2012 р.) [1] внесено чотири зміни і доповнення. Проаналізувавши ці зміни, можна дійти висновку, наскільки влада докладає зусиль для подолання проблем у сфері надання адміністративних послуг.

Першу зміна в Закон «Про адміністративні послуги» внесено 06.10.2016 р. [2]. В ст. 1 та 3 перелік суб'єктів надання адміністративної послуги доповнено словами «державний реєстратор, суб'єкт державної реєстрації». Це пов'язано з тим, що повноваження щодо державної реєстрації можуть у майбутньому бути передані недержавним юридичним особам. В цілому це відповідає європейському досвіду, але в реаліях нашої країни може призвести до збільшення рівня корупції. Проте ця поправка має лише технічний характер.

Друга зміна була внесена в ст. 2, де перелік сфер, на які не розповсюджується дія Закону, доповнено відносинами щодо «здійснення державного регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» [3]. Ця поправка теж може бути оцінена як технічна.

Також у ч. 7 ст. 11 замість слів: «Суб'єкт надання адміністративних послуг не може надавати інші платні послуги», внесли: «Орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи не можуть надавати інші платні послуги». Така ж зміна внесена в ч. 3 ст. 18 [4]. Ці зміни є, власне, розшифруванням поняття «суб'єкт надання адміністративних послуг», в рамках окремої статті Закону. Якщо в майбутньому надання окремих адміністративних послуг буде передаватися недержавним суб'єктам, ця поправка виразніше визначить їх повноваження щодо надання «інших платних послуг».

Крім зазначених змін у Законі України «Про адміністративні послуги», неможна обійти увагою запровадження в Києві документ-сервісу під брендом «Готово». Це сучасний центр надання адміністративних послуг, де можна отримати близько 200 видів адміністративних послуг. Основними принципами проголошуються швидкість, простота та зручність. Сервіс працює лише декілька місяців і тому ще зарано робити висновки щодо його ефективності. Інформацію про режим роботи сервісу та про конкретні адміністративні послуги, які можна отримати за допомогою цього сервісу можна отримати на сайті: gotovo.net.ua. Основними недоліками документ-сервісу «Готово» можна вважати його експериментальний характер, адже сервіс функціонує лише в Києві і лише в одному районі, а також те, що допоки неможливо отримати адміністративні послуги, використовуючи мережу інтернет. Тобто не просто отримати через сайт інформацію про надання адміністративних послуг, а реально їх отримати по інтернету. Без цього, як свідчить закордонна практика, подолати проблеми, що існують в Україні в сфері надання адміністративних послуг, буде важко.

Висновки. У 2016 р. не було зроблено жодних кроків щодо сутнісної зміни законодавства, подолання проблем у сфері адміністративних послуг. Це свідчить про те, що законодавчий орган, Верховна Рада України, не приділяє уваги на належному рівні цій вельми важливій сфері суспільного життя.

Запровадження центру надання адміністративних послуг у формі документ-сервісу «Готово» можна вітати, проте його ефективність можна біде побачити лише з часом.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 № 5203-VI // Голос України від 06.10.2012 № 188
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» від 06.10.2016 № 1666-VIII // Відомості Верховної Ради, 2016, № 47, ст. 800
3. Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» від 22.09.2016 № 1540-VIII // Відомості Верховної Ради, 2016, № 51, ст. 833
4. Закон України «Про Вищу раду правосуддя»; від 21.12.2016 № 1798-VIII // Голос України від 04.01.2017 № 1

ІНСТИТУТ КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ПОВУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

Гаврилюк О.М.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

Вступ. Публічне регулювання сфери поведження з побутовими відходами реалізується уповноваженими органами публічного управління. Важливу роль у сфері поведження з побутовими відходами відіграє інститут публічного контролю. Розвиток суспільних відносин, широке коло організаційно-правових особливостей регулювання, різноманітність суб'єктів публічного контролю, проблемність питань правозастосовної діяльності, потребує й нових поглядів на сучасну парадигму діяльності органів публічного контролю у сфері поведження з побутовими відходами.

Метою дослідження є здійснення аналізу нормативно-правового регулювання діяльності Державної служби з надзвичайних ситуацій.

Основні результати. Система публічного контролю (нагляду) являє собою складне утворення і включає як низку органів виконавчої влади, так органів місцевого самоврядування, а також громадські організації (громадяни) яким законом делеговано повноваження в частині здійснення такого контролю у сфері поведження з побутовими відходами. У досліджуваній сфері нас в першу чергу цікавлять органи державної виконавчої влади, які відіграють провідну роль і діяльність яких потребує удосконалення.

Поряд із суб'єктами загальної компетенції, задіяними у реалізації публічного управління, окремі управлінські повноваження у сфері контролю здійснюють галузеві органи. Ними є: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України; Міністерство охорони здоров'я України; Державна санітарно-епідеміологічна служба України. Особливістю цих суб'єктів є те, що вони здійснюють галузеві функції контрольної діяльності, в силу своїх повноважень виконують лише окремі контрольні функції, на відміну від суб'єктів спеціальної компетенції. Органами спеціальної компетенції в інституті публічного контролю сфері поведження з побутовими суб'єктами є: Міністерство екології та природних ресурсів України та Державна екологічна інспекція України.

Хоча відповідно до Положення Державну службу України з надзвичайних ситуацій [1], цей орган безпосередньо не уповноважений на здійснення контролю (нагляду) у поводження з побутовими відходами, ми вважаємо, що цей орган повинен бути наділений повноваженнями на здійснення державного контролю (нагляду) цієї сфері.

Підставою такого твердження є те, що останнім часом в Україні змінився морфологічний склад твердих побутових відходів. Якщо раніше найбільш вагомою їх складовою були харчові відходи, то нині тверді побутові відходи на 50 відсотків складаються з використаної упаковки, здебільшого полімерної та комбінованої, більшість різновидів якої не піддається процесам біологічного розкладання і може багато років знаходитися у ґрунті. Широке застосування у виробництві та побуті електричного та електронного обладнання, стрімке зростання його імпорту в Україну, технологічні нововведення у цій галузі зумовлюють швидкість заміни цього обладнання. Це призводить до того, що у складі твердих побутових відходів все частіше з'являються такі відходи. Перелік шкідливих речовин, що надходять на захоронення або спалювання у складі електричного та електронного обладнання, численний; найбільш небезпечні – важкі метали, речовини, що вміщують галогени, азбест тощо. Не меншу загрозу навколишньому природному середовищу та здоров'ю людини становлять специфічні відходи лікувально-профілактичних установ, які потрапляють у контейнери твердих побутових відходів та можуть стати джерелом різноманітних інфекцій [2, с. 15].

Оскільки сфера поводження з твердими побутовими відходами є такою, що призводить до надзвичайних ситуацій і екологічної та техногенної безпеки, то доцільно, слід віднести Державну службу України з надзвичайних ситуацій до органів, які уповноважені на здійснення державного контролю, нагляду у сфері поводження з побутовими відходами.

Важливе місце серед органів державного управління займає Державна лісова охорону, яка відповідно до Положення має статус правоохоронного органу, здійснює перевірки додержання лісокористувачами, власниками лісів та користувачами мисливських угідь вимог нормативно-правових актів і нормативних документів з питань ведення лісового господарства та у галузі мисливського господарства та полювання; складати протоколи та розглядати відповідно до законодавства справи про адміністративні правопорушення, правопорушення у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів, а також у галузі мисливського господарства та полювання; зупиняти на території лісового фонду транспортні засоби та проводити огляд транспортних засобів, зняти, добути деревини та інших продуктів лісу, а також зупиняти на території мисливських угідь транспортні (плавучі) засоби та проводити їх огляд та огляд зняти полювання, добутої продукції, а також здійснює державний контроль за додержанням вимог лісового та мисливського законодавства; забезпечення охорони лісів від пожеж, незаконних рубок, шкідників і хвороб, пошкодження внаслідок антропогенного та іншого шкідливого впливу [3].

Здійснений в абзаці другому ст. 4 Положення про державну лісову охорону припис, згідно з яким одним із основних завдань держлісоохорони є забезпечення охорони лісів від пожеж, незаконних рубок, шкідників і хвороб, пошкодження

внаслідок антропогенного та іншого шкідливого впливу [3], дає підстави говорити про наділення цього органу контрольними повноваженнями у сфері поводження з побутовими відходами. На користь цієї тези говорять і норми КУпАП, згідно ст. 244 якого, посадові особи Державної лісової охорони розглядають справи про адміністративні правопорушення за засмічення лісів відходами [4].

Це також стосується і Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру, яка відповідно до Положення про діяльність цього органу, координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства і який реалізує державну політику у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру, державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів [5].

Зважаючи на те, що джерелом утворення побутових відходів є земельна ділянка, а побутові відходи у своїй більшості мають негативний вплив на родючість ґрунтів, вказаний орган теж повинен бути наділений функціями контролю.

Висновки. Проведений аналіз нормативно-правового регулювання діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної лісової охорони та Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру дає підстави зазначити, що незважаючи на те, що характер компетенції досліджених органів публічного управління носить різноманітний характер, ці органи повинні бути наділені повноваженнями на здійснення державного контролю у сфері поводження з побутовими відходами.

Список використаних джерел:

1. Положення Державну службу України з надзвичайних ситуацій: постанова Кабінету Міністрів України № 1052 від 16 грудня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-p>
2. Бондар І. Л. Системи поводження з твердими побутовими відходами в українських містах, роль міського населення в роздільному збиранні сміття та рекомендації для органів місцевого самоврядування / І. Л. Бондар, Л. І. Полтораченко. – К.: ПРООН/МПВСР, 2011. – 48 с.
3. Положення про державну лісову охорону: постанова Кабінету Міністрів України № 976 від 16 вересня 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/976-2009-p
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Постанова Верховної Ради Української РСР від 7 грудня 1984 року // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
5. Положення про Державну службу з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України № 15 від 15 січня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-p>

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Данченко Р.О.,

аспірант Академії праці, соціальних відносин і туризму

Вступ. Ефективне запобігання та протидія корупції є об'єктивною необхідністю розвитку України як правової, демократичної та соціальної

держави на шляху інтеграції до Європейського співтовариства. З огляду на це потребує ґрунтовного дослідження правовий інструментарій запобігання та протидії корупції – механізм адміністративно-правового регулювання. Адже без детального розкриття категорії механізм адміністративно-правового запобігання та протидії корупції неможливо вирішити проблему ефективної боротьби з корупцією.

Питанням дослідження механізму адміністративно-правового регулювання присвятили свої праці вчені Н. Бедрок, М. Бездольний, М. Буроменський, А. Гайдук, М. Грищенко, І. Дьомін, Д. Заброта, М. Мельник, Ю. Мірошник, Є. Невмержицький, О. Сердюк, О. Терещук, В. Фесенко, Ф. Шульженко та ін. Проте за межами їх праць залишилися деякі важливі питання в зазначеній сфері.

Мета та методи. Основна мета полягає в розвитку поняття та змісту механізму адміністративно-правового запобігання та протидії корупції, як системи адміністративно-правових засобів, що спрямована на врегулювання суспільних відносин у процесі запобігання та протидії корупції, яка представляє собою процес, що містить визначені стадії реалізації та елементи.

Для формулювання поняття й розкриття змісту механізму адміністративно-правового запобігання та протидії корупції застосовано теоретичні загальнонаукові методи дослідження (аналіз, узагальнення, пояснення, класифікація) теорії адміністративного права та практики діяльності державних органів у цій сфері.

Результати. Вперше в науковий юридичний обіг термін «механізм правового регулювання» було введено С. Алексєєвим. На його думку, механізм правового регулювання – це узятя в єдності система правових засобів, за допомогою якої забезпечується результативний правовий вплив на суспільні відносини. Основними стадіями механізму правового регулювання виступають: формування і загальна дія норм права; виникнення правовідносин, реалізація прав та обов'язків, а також стадія правозастосування. Відповідно до цих елементів виокремлюють такі елементи аналізованого механізму: норми права; правовідносини, акти реалізації прав та обов'язків; правозастосовні акти [1; 2].

Досліджуючи сутність механізму адміністративно-правового регулювання Н. Бедрок зазначає, що він лежить в основі управлінських відносин між керуючою та керованою сторонами; при цьому воля керованих у певних межах підпорядкована єдиній керуючій волі суб'єкта виконавчої влади. Іншими словами, механізм адміністративно-правового регулювання розрахований на такі відносини, де виключається юридична рівність учасників [3, с. 58].

Науковці-правники, аналізуючи зміст механізму адміністративно-правового регулювання, розкривають його, як сукупність адміністративно-правових засобів за допомогою яких справляється вплив на відносини, що виникають у процесі здійснення виконавчої влади [4, с. 20-22], з допомогою яких здійснюється правове регулювання (упорядкування) суспільних відносин у сфері державного управління [5, с. 23].

В. Галунько вважає, що механізм адміністративно-правового регулювання – це засоби функціонування єдиної системи адміністративно-правового регулювання з метою забезпечення прав, свобод та публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського

суспільства і держави. Він до складових елементів механізму адміністративно-правового регулювання відносить: норми адміністративного права та їх зовнішнє вираження джерела права; публічну адміністрацію; принципи діяльності публічної адміністрації; індивідуальні акти публічної адміністрації; адміністративно-правові відносини; форми адміністративного права; тлумачення норм адміністративного права; методи адміністративного права; процедури реалізації адміністративно-правових норм; принцип законності [8, с. 127].

У той же, час С. Мосьондз до системи механізму адміністративно-правового регулювання не відносить принципи адміністративного права, а відносить наступні елементи: адміністративно правові норми; акти тлумачення адміністративно-правових норм; акти реалізації адміністративно правових норм; адміністративно-правові відносини [7, с. 63].

Механізм адміністративно-правового запобігання та протидії корупції слід розглядати через теорію механізму адміністративно-правового регулювання, і як його складову. В цілому механізм адміністративно-правового запобігання та протидії корупції можна характеризується як: систему адміністративно-правових засобів; суспільні відносини у процесі запобігання та протидії корупції; суспільні запобіжні заходи з попередження корупційних діянь; превентивні заходи суб'єктів публічної адміністрації проти будь-яких розпочатих корупційних проявів.

Висновки. Механізм адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії корупції необхідно розглядати як складову частину більш загального механізму правового (або адміністративно-правового) регулювання заходів, спрямованих на запобігання корупції. Воднача цей механізм є системою адміністративно-правових засобів, що спрямована на врегулювання суспільних відносин у процесі запобігання та протидії корупції, яка представляє собою процес, що містить визначені стадії (етапи) реалізації та елементи (складові частини).

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Право: азбука-теория-философия: Опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – М.: Статут, 1999. – 712 с.
2. Теория государства и права [С. С. Алексеев, С. И. Архипов, В. М. Корельский и др.]; отв. ред. В. М. Корельский, В. Д. Перевалов. – М.: Инфа М – Норма, 1997. – 570 с.
3. Бедрак Н. Зміст та особливості механізму адміністративно-правового регулювання туристичної галузі / Н. Бедрак // Адміністративне право. – 2009. – № 6. – С. 56–59.
4. Голосніченко І. П. Адміністративне право України: основні поняття. Навчальний посібник / І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський, Н. І. Золотарьова. – К.: ГАН, 2005. – 232 с.
5. Гончарук С. Т. Адміністративне право України / С. Т. Гончарук. – К., 2000. – 240 с.
6. Галуцько В. В. Адміністративне право України: навч. посіб.: у 2 т. Т. 1. Загальне адміністративне право / В. В. Галуцько та ін.; Харк. нац. ун-т внутр. справ, Херсон. юрид. ін-т. – Херсон, 2011. – 320 с.
7. Мосьондз С. О. Адміністративне право України у визначеннях та схемах / С. О. Мосьондз. – К.: Прецедент, 2006. – 176 с.

ЗАХОДИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ ДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Демський Е. Ф.,

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного, адміністративного
та господарського права Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Заходи процесуального забезпечення в теорії процесу – відносно новий інститут правової системи України. При цьому, якщо в Основах кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік (Закон від 15 грудня 1958 р. ст. 33) та у кримінально-процесуальному кодексі Української РСР (Закон від 28 грудня 1960 р., статті 148-165) на законодавчому рівні було встановлено підстави і порядок застосування запобіжних заходів до підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого з метою запобігання ухилення від дізнання, слідства, або суду, а в Кримінальному процесуальному кодексі України (Закон від 13 квітня 2012 р. №4651-VI) заходи забезпечення провадження законодавець виділяє в окремий розділ II (глави 10-18, статті 131-213), який за обсягом та рівнем правового врегулювання складає майже підгалузь відповідної галузі процесуального права, з окремим виділенням запобіжних заходів, то в Цивільному процесуальному кодексі Української РСР (Закон від 18 липня 1963 р.), не зважаючи на те, що Кодексом були визначені провадження по справах, які виникли з адміністративно-правових відносин (глави 29-32), заходи забезпечення провадження взагалі не передбачалися, хіба що глава 6 «Судові штрафи» (ніби своєрідна спроба започаткування процесуальної відповідальності) передбачала застосування штрафів до фізичних осіб за неявку свідка в судові засідання, не подання письмових доказів, не повідомлення суду про зміну адреси, тощо. Лише Законом від 22 травня 2003 р. №850-IV Кодекс було доповнено Главою 4-А «Запобіжні заходи», що певним чином було гарантією захисту прав особи, яка вважала, що її права порушені або існує реальна загроза їх порушення.

У новому Цивільному процесуальному кодексі України, прийнятому 18 березня 2004 р. (Закон №1618-IV) норми «запобіжних заходів» не збереглися. Натомість цим кодексом (Глава 9, ст. ст. 90-94) та кодексом адміністративного судочинства України (Закон від 06 липня 2005 р. №2747-IV, Розділ VI, ст. ст. 268-272) введено новий інститут «Заходи процесуального примусу», які за своїм призначенням спрямовані на забезпечення відповідного правопорядку в суді під час розгляду справи і частково на отримання доказової бази у разі неподання сторонами безпоясних причин доказів, що витребувані судом, або неповідомлення причин їх неподання. Норми «запобіжних заходів», що були встановлені ЦПК – 1963 р. частково знайшли своє закріплення в нормах «забезпечення позову» (ст. 152 ЦПК – 2004 р.), хоча це не є повністю рівноцінною заміною, але навантажувати новий кодекс теж немає особливої потреби. Господарським процесуальним кодексом України (Закон від 06 листопада 1991 р. №1999-VII) передбачено окремий

Розділ X «Забезпечення позову» (ст. 66-68), яким закріплено заходи забезпечення позову та підстави їх застосування.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення (Закон від 07 грудня 1984 р. № 8073-X) встановлено окрему Главу 20 «Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення» (ст. ст. 260-267), в яких законодавець досить жорстко ставить вимоги як до правопорушників, так і до органів владних повноважень, їх посадових і службових осіб щодо застосування заходів забезпечення провадження.

У Митному кодексі України (Закон від 13 березня 2012 р. №4496-VI) законодавець не виділяє окремих розділ або главу забезпечення провадження, але надані повноваження митним органам щодо огляду товарів, транспортних засобів, ручної поклажі, багажу, території, особистого огляду, адміністративного затримання та вчинення інших дій, правовий зміст яких прямо вказує на встановлення юридичних фактів щодо наявності або відсутності порушення митних правил, відносяться до заходів забезпечення провадження.

Проте у справах щодо застосування фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів заходи забезпечення провадження – із більш понад 40 Законів, які передбачають застосування до юридичних осіб фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів за порушення порядку і правил у сфері господарювання тільки у Законі від 11.01.2001 р. №2210-III «Про захист економічної конкуренції» ст. 18 обмежується діяльність суб'єктів господарювання, ст. 43 забезпечення проведення експертизи та ст. 44 передбачено вилучення доказів.

Заходів процесуального примусу на законодавчому рівні не передбачено. Це пояснюється тим, на наш погляд, що зазначені санкції застосовуються в основному в безспірному порядку, а це не є добре для розвитку господарської діяльності.

Запобіжні заходи передбачені тільки у Законі від 11.01.2001 р. № 2210-III «Про захист економічної конкуренції» ч. 5 ст. 44 передбачено накладення арешту на майно правопорушника антиконкурентного законодавства та Законом від 07.06.1996 р. №236/96-138 «Про захист від недобросовісної конкуренції» ст. 29 передбачено заборону особи, в діях якої вбачаються ознаки порушення, вчиняти певні дії та накладення арешту на майно або грошові суми, що належать відповідачу (встановлюються органами АМКУ).

Заходи забезпечення позову на законодавчому рівні не встановлені.

Таким чином, якщо заходи процесуального забезпечення кримінального, цивільного, господарського адміністративного судочинства, а також провадження у справах про адміністративне правопорушення з врахуванням особливостей предмета галузевої спрямованості законодавством врегульовані на рівні достатньому для вирішення справи щодо охорони прав, свобод і законних інтересів особи та, у передбачених законом випадках, притягнення до відповідальності, то заходів забезпечення провадження по застосуванню зазначених санкцій на законодавчому рівні не визначено.

Всі питання щодо порядку і правил застосування зазначених санкцій і штрафів вирішуються центральними органами виконавчої влади у відповідній

сфері господарювання і як виключення в окремих випадках Кабінетом Міністрів України. Відсутність законодавчого врегулювання приводить до численних зловживань, створенню корупційних схем, перерозподілу не зовсім легітимними способами власності тощо. Така невизначеність процедури застосування фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів викликає сумнів щодо всебічного і об'єктивного з'ясування обставин справи і вирішення її у відповідності із законом. В зв'язку з цим потрібна відповідна кодифікація законодавства, або принаймні хоча б на рівні інкорпорації по видам санкцій, що застосовуються органами владних повноважень.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України, 2005. – №35-36, 37. – ст. 446.
2. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 1992. – №26. – ст. 56.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР, 1984, додаток до №51. – ст. 1122.
4. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2004. – №40-42. – ст. 492.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2013. – №9-13. – ст. 88.

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Демський О.С.,

аспірант кафедри конституційного, адміністративного та господарського права Академії праці, соціальних відносин і туризму

Вступ. З прийняттям 15 листопада 2011 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» № 4025-VI (далі – Закон № 4025-VI); набранням ним чинності з 18 січня 2012 р. відбулися докорінні зміни абстрактного опису протиправного діяння у сфері фінансової, бюджетної, підприємницької, господарської діяльності. Відбулися зміни якісної відмінності між злочинними і адміністративними проступками у сфері господарської діяльності. Конструктивні ознаки складу адміністративного проступку, особливо об'єктивної сторони потребують додаткового вивчення і певних досліджень. На тлі глобальної гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності залишається низка не вирішених питань ефективності адміністративної відповідальності за деякі проступки.

Метою дослідження є висвітлення проблематики класифікацій правопорушень у сфері господарювання.

Основні результати. Притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності і накладення на нього адміністративного стягнення може бути лише за умови наявності двох складових – події правопорушення та юридичного складу адміністративного правопорушення (ст. 9, п. 1, ч. 1 ст. 247 КУпАП) [3]. При цьому, якщо подія правопорушення констатує наявність протиправного, винного,

шкідливого діяння, за яке передбачена адміністративна відповідальність, то склад правопорушення передбачає систему об'єктивних і суб'єктивних його ознак.

Разом з тим, кардинальні економічні, політичні та соціальні зміни, які відбуваються час від часу, викликають відповідний динамізм у розвитку законодавства щодо регулювання суспільних відносин у сфері господарювання, у тому числі і заходів адміністративно-правового впливу на ці відносини.

Одним із таких заходів було скасування на законодавчому рівні кримінальної відповідальності за окремі протиправні діяння у сфері господарської діяльності і переведення її у площину адміністративної відповідальності [1]. Натомість КУАП було доповнено статтями: ст. 135¹ «Підроблення проїзних квитків і знаків поштової оплати»; ст. 162¹ «Ухилення від повернення виручки в іноземній валюті»; ст. 162² «Незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків»; ст. 162³ «Порушення правил здачі дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння»; ст. 164¹⁵ «Приховування стійкої фінансової неспроможності»; ст. 164¹⁶ «Заняття забороненими видами господарської діяльності»; ст. 166¹⁴ «Недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного, комунального майна або підприємств та їх подальшого використання»; ст. 166¹⁵ «Незаконні дії щодо приватизації цінних паперів»; ст. 166¹⁶ «Незаконні дії у разі банкрутства»; ст. 166¹⁷ «Фіктивне банкрутство»; ст. 166¹⁸ «Примушення до антиконкурентних узгоджених дій»; ст. 171² «Фальсифікація засобів вимірювання»; ст. 189³ «Незаконне виготовлення, збут або використання державного пробірної клейма». Також було внесено зміни до статей: ст. 155² «Обман покупця чи замовника»; ст. 163 «Розміщення цінних паперів без реєстрації їх випуску або порушення порядку здійснення емісії цінних паперів»; ст. 163⁷ «Діяльність на фондовому ринку без ліцензії»; ст. 164 «Порушення порядку проведення господарської діяльності»; ст. 166⁸ «Порушення порядку зайняття діяльністю з надання фінансових послуг».

За вчинення правопорушень, передбачених зазначеними статтями КУАП, скасовано застосування будь-яких видів кримінальних покарань; замінено застосуванням адміністративно-правових заходів у вигляді адміністративних стягнень.

Тим часом, законодавець запровадив нову форму кількісних і якісних показників, що характеризують об'єктивну сторону правопорушення як зовнішній прояв шкідливого діяння. Об'єктивна сторона зазначених вище складів адміністративних правопорушень (за виключенням статей 162², 166¹⁴, 166¹⁵, 166¹⁸, 167, 171², 189³, КУАП) має додаткову конструктивну ознаку – розмір заподіяної шкоди (значної, великої, особливо великої матеріальної шкоди, істотної шкоди, тощо). Ця ознака поруч з протиправним діянням, способом вчинення проступку, засобами, які використовувалися у вчиненні проступку, причетності до діяння інших осіб [2, с. 36] має досить важливе значення мабуть не стільки для розмежування простих і кваліфікованих складів [2, с. 36], скільки для кваліфікації правопорушення щодо визначення протиправного діяння злочином чи адміністративним проступком.

Висновки. Введення Законом № 4045-VI в структуру правової норми межі заподіяння шкоди (як ознаки об'єктивної сторони), з якої наступає адміністративна відповідальність, є дещо неочікуваним, непередбачуваним

і в решті решт сумнівним. Адже адміністративний проступок це не суспільно небезпечне діяння за яке настає кримінальне покарання. Скасування кримінальної відповідальності і механічне перенесення фундаментальних засад кримінального покарання у площину адміністративного стягнення не свідчить про всебічне обґрунтування. Таке беззастережне перекладення фундаментальних засад кваліфікації злочинів у механізм застосування адміністративних стягнень з одною лише метою – гуманізація відповідальності – призвело до уникнення правопорушниками будь-якої відповідальності.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15 листопада 2011 року № 4025-VI// Офіційний вісник України, 2011.-№ 28.-ст. 3570. Набрал чинності 18.01.2012 року.
2. Судовий розгляд справ про адміністративні правопорушення /за ред. Т. О. Коломієць, А.В. Колпакова. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – 544 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР, 1984. – додаток до № 51. – ст. 1122, з наступними змінами.

КЛАСИФІКАЦІЯ САНКЦІЙ У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ

Домбровська О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Проблема конституційно-правової відповідальності за останні роки стала однією з найгостріших у конституційному праві. Конституційно-правова відповідальність розглядається як вид юридичної відповідальності та використовується для вирішення таких важливих завдань, як забезпечення дієвості конституційно-правових норм, охорона конституції, підвищення ефективності функціонування державних інститутів тощо. Відповідальність суб'єктів, які вчинили конституційний делікт, органічно пов'язана з питанням конституційно-правових санкцій. І хоча питання класифікації останніх носить теоретичний характер, але без їх доктринального осмислення та законодавчого закріплення, неможливо забезпечити такий правопорядок, коли незалежно від статусу, кожен суб'єкт правовідносин усвідомлюватиме, що у разі порушення його права будуть швидко відновлені, а винні понесуть встановлене законом покарання.

Мета та методи. Основна мета дослідження полягає у створенні наукової концепції класифікації санкцій у конституційному праві.

Для досягнення зазначеної мети при проведенні даного наукового дослідження використовувались наступні методи: філософські методи: (діалектичний метод дозволив проаналізувати тенденції розвитку санкцій у конституційному праві; за допомогою історичного методу з'ясовано загальні та окремі закономірності становлення конституційно-правових санкцій; формально-логічний метод використовувався для формулювання загальних понять, що забезпечують

розкриття змісту санкцій); загальнонаукові методи (системно-функціональний підхід дозволив визначити місце і роль санкцій в конституційному праві України; методи дедукції та індукції використовувалися для встановлення спільних та відмінних ознак різних груп санкцій); спеціально-наукові методи (порівняльно-правовий метод застосовано при дослідженні відповідності Конституції та законодавства України положенням міжнародно-правових актів, що стосуються закріплення конституційно-правової відповідальності); метод тлумачення права (для з'ясування змісту правових норм чинного законодавства, які регулюють конституційно-правову відповідальність).

Результати. Переважна більшість конституційно-правових норм не містить санкцій, тож у разі їх порушення для відповідних суб'єктів настає юридична відповідальність, передбачена іншими галузями права.

Окремі конституційно-правові норми містять санкції, які можна поділити на дві групи: 1) бланкетні санкції, в яких не встановлюються конкретні форми відповідальності, і які для вирішення питання про притягнення до юридичної відповідальності відсилають до кримінального, адміністративного, цивільного чи іншого галузевого законодавства, як-от: «За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність» (ст. 60 Конституції України [1]), «Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані ним збитки» (ст. 66 Конституції України); 2) санкції, що передбачають конкретні форми відповідальності.

В останньому випадку мова йде про особливий вид юридичної відповідальності – конституційно-правову відповідальність [2, с. 26].

Санкція – обов'язковий атрибут юридичної відповідальності в конституційному праві. Юридична відповідальність – це реалізація санкцій, що зазначена в юридичній нормі [3, 27]. Саме санкція вказує на ті несприятливі наслідки, які застосовуються до порушника конституційно-правової норми. Таким чином, відповідальність виступає в якості форми реалізації відповідної санкції, а санкція – заходом цієї відповідальності.

В радянський період держава практикувала такі заходи конституційно-правової відповідальності як позбавлення чи обмеження (призупинення) політичних та інших основних прав та обов'язків громадян. Вони застосовувалися до представників так званих експлуаторських класів та їх прибічників з метою позбавлення їх можливості участі в політичному житті або обмеження цієї участі.

Радянське законодавство передбачало і вищу межу конституційно-правової відповідальності стосовно прав та обов'язків радянських громадян. Стаття 7 Закону про громадянство СРСР 1938 р. передбачала можливість позбавлення радянського громадянства, якщо дії громадянина спричиняли шкоду державним та політичним інтересам країни та радянського народу.

Конституційно-правову відповідальність несли й такі учасники конституційно-правових відносин, як державні та недержавні органи. Наприклад, законодавством передбачалась можливість дострокового переобрання складу органу, якщо він не забезпечував належного здійснення влади в інтересах трудящихся [4, с. 91].

Зараз держава також використовує широке коло заходів конституційно-правової відповідальності. Так, на думку В. Кравченка, пріоритетне значення має класифікація форм конституційно-правової відповідальності за характером негативних наслідків санкції. За цим критерієм він систематизує конкретні форми конституційно-правової відповідальності у такі групи, зокрема: 1) дострокове припинення повноважень органів публічної влади та їхніх посадових осіб; 2) скасування, зупинення актів органів публічної влади та їхніх посадових осіб, накладання на них вето; 3) встановлення обмежень щодо реалізації окремих конституційних прав і свобод відповідними суб'єктами конституційного права [2, с. 30-32].

В. Погорілко виділяє основні та додаткові санкції. Наприклад, ст. 111 Конституції України передбачає такі санкції у вигляді усунення Президента України з поста Верховною Радою України у порядку імпічменту (основна), а ст. 105 визначає додаткову санкцію – позбавлення звання Президента України в разі усунення його з поста в порядку імпічменту [5, с. 94].

На нашу думку, санкції умовно можна класифікувати за різними підставами.

I. За колом суб'єктів конституційно-правової відповідальності: індивідуальні (наприклад, усунення Президента України з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту (ст. 111 Конституції України) та колективні (наприклад, прийняття Верховною Радою України резолюції недовіри Кабінету Міністрів України (ст. 87 Конституції України)).

II. За колом суб'єктів, уповноважених розглядати справи про конституційні правопорушення: 1) санкції, що застосовуються Верховною Радою України (наприклад, дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі припинення його громадянства (ст. 81 Конституції України)); 2) санкції, що застосовуються Президентом України (наприклад, дострокове припинення повноважень Верховної Ради України (п. 8 ч. 1 ст. 106 Конституції України)); 3) санкції, що застосовуються Кабінетом Міністрів України (наприклад, звільнення з посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України (п. 9-2 ст. 116 Конституції України)); 4) санкції, що застосовуються органами судової влади (наприклад, визнання Конституційним Судом України законів та інших правових актів Верховної Ради України неконституційними (ст. 152 Конституції України)); 5) санкції, що застосовуються іншими органами державної влади та місцевого самоврядування (наприклад, звільнення Верховною Радою АРК за погодженням з Президентом України з посади Голови Ради Міністрів АРК (ст. 136 Конституції України)).

III. За наслідками: 1) охоронні (попереджувальні) – наприклад, накладання Президентом України вето на закони, прийняті Верховною Радою України (ст. 94 Конституції України); 2) захисні – санкції, спрямовані на припинення конституційного правопорушення (наприклад, скасування Президентом України актів Ради Міністрів Автономної Республіки Крим (п. 16 ч. 1 ст. 106 Конституції України)).

Висновки. Перелік критеріїв класифікації санкцій конституційно-правової відповідальності не є вичерпним і кожний з дослідників має своє бачення

цієї проблеми. Але, слід визнати, що в даний час порушення низки норм конституційного права, зокрема й деяких норм Конституції України, не тягне за собою жодних несприятливих наслідків, оскільки відсутні вказівки на можливість застосування в цих випадках заходів державного примусу.

Суворість санкцій за порушення правових норм значною мірою відображає соціальну цінність суспільних відносин, що регулюються чи охороняються цими нормами. Оскільки конституційне право охороняє вищі соціальні цінності, воно саме потребує адекватної системи заходів захисту його приписів, причому не лише «чужих», а й власних санкцій. Можливо, занадто було б ставити питання про те, щоб кожна норма конституційного права мала власну санкцію. Але не можна погодитися з тим положенням, коли відповідальність замінюється невизначеними посиланнями до законодавства, в якому ця відповідальність не завжди встановлюється. Все це доводить, що система санкцій, що використовуються для захисту норм конституційного права, потребує вдосконалення. Думається, що цьому буде сприяти ухвалення низки законодавчих актів, зокрема закону про конституційну відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: офіц. текст. – К.: Правова єдність: Алерта, 2016. – 78 с.
2. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. пос. – 6-те вид., випр. та доп. – К.: Атіка, 2007. – 592 с.
3. Братусь С. Н. Спорные вопросы теории юридической ответственности / Братусь С. Н. // Советское государство и право. – 1973. – № 4. – С. 27
4. Боброва Н. А., Ответственность в системе гарантий конституционных норм / Боброва Н. А., Зражевская Т. Д. – Воронеж, 1985. – 138 с.
5. Погорілко В. Ф. Конституційне право України: Підручник / Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л.; За заг. ред. В. Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Президент, 2006. – 344 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ ДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА ПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Дураєва Н. В.,

старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та господарського права Академії праці, соціальних відносин і туризму

Вступ. З прийняттям Закону УРСР від 03 серпня 1990 р. №142-ХІІ «Про економічну самостійність Української РСР» та проголошення незалежності України, в державі розпочалося активне запровадження заходів економічного впливу на суб'єктів господарювання за порушення порядку і правил ведення господарської діяльності. На цей час два кодекси (Господарський і Податковий) і понад 40 Законів передбачають застосування різноманітних адміністративно-господарських, фінансових, економічних, штрафних санкцій, штрафів. Проте ні Господарським, ні Податковим кодексами України, ні іншими законами України не встановлено порядок провадження по застосуванню до юридичних

осіб зазначених санкцій. В юридичній літературі ці питання окремо теж не розглядалися. В дисертаціях [1, 2, 3], у монографічних роботах дослідження проводилися фрагментарно, у підручниках з адміністративної відповідальності [4, 5] питання адміністративно-господарських, фінансових, економічних, штрафних санкцій взагалі не представлено. Та воно і не могло вивчатися, оскільки заходи економічного впливу не належать до адміністративних стягнень, визначених КУпАП. Отже, порядок і правила застосування зазначених санкцій не знайшли свого закріплення ані на законодавчому рівні, ані досліджені комплексно на науковому рівні. Регулювання цих питань підзаконними нормативними актами потребує певної уніфікації.

Метою дослідження є виявлення порядку та умов застосування санкцій до юридичних осіб за порушення у сфері господарювання.

Основні результати. В Україні ухвалено низку законів, зокрема: Закон України «Про виключну(морську) економічну Зону України від 16.05.1995 р.; «Про захист економічної конкуренції» від 01.01.2001 р.; «Про автомобільний транспорт» в редакції від 23.02.2006 р.; «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р.; «Про ціни і ціноутворення» від 21.06.2012 р.; «Про державні лотереї в Україні» від 06.09.2012 р. та інших, якими встановлюється відповідальність юридичних осіб за порушення порядку здійснення господарської діяльності у вигляді адміністративно-господарських, фінансових, економічних, штрафних санкцій.

Вивчення та порівняльний аналіз законів, інших нормативних актів, що встановлюють адміністративну відповідальність та відповідальність у вигляді різноманітних санкцій, дозволяє зробити деякі узагальнення.

1. Підставою відповідальності у вигляді застосування різноманітних санкцій є порушення порядку і правил здійснення господарської, підприємницької, фінансової, банківської чи іншого виду діяльності. Юридичний склад правопорушення, його об'єктивні (об'єкт, об'єктивна сторона) та суб'єктивні (суб'єкт, суб'єктивна сторона) ознаки кваліфікуючого значення не мають і, як правило, встановлення їх, при розгляді справи, не обов'язково для притягнення до відповідальності.

2. Аналіз законодавчої бази щодо встановлення відповідальності у вигляді різноманітних санкцій—адміністративно-господарських, фінансових, економічних, штрафних – до суб'єктів господарювання за порушення у сфері господарської діяльності, банківської діяльності дозволяє констатувати, що законодавець порізно підходить до визначення виду санкцій залежно від сфери економічної, господарської, фінансової, соціально-культурної та адміністративно-політичної діяльності, а порядок їх застосування визначають підзаконні нормативні акти.

3. Кожна сфера соціально-культурної, економічної, адміністративно-політичної, господарської діяльності характеризується власними особливостями, які законодавець намагається обособити, виділити, підкреслити. Але неоднозначність у сфері матеріального права щодо встановлення видів юридичної відповідальності у сфері економіки і господарювання породжує таку ж саму невизначеність і у сфері процесуального забезпечення застосування зазначених санкцій (штрафів).

4. У законах, як правило, зазначено, що порядок застосування санкцій встановлює Кабінет Міністрів України. Вивчення ж нормативних підзаконних актів свідчить, що застосування санкцій регулюється не тільки актами Кабінету Міністрів України, а й нормативними актами центральних органів виконавчої влади, Національним банком України, Пенсійним фондом України, іншими фондами щодо загальнодержавного обов'язкового страхування, а в деяких випадках і актами органів місцевого самоврядування.

5. Лише в окремих нормативних актах зроблена спроба досить повно визначити порядок і правила застосування штрафних санкцій до суб'єктів господарювання.

6. Розмаїтість санкцій (адміністративно-господарські, фінансові, економічні, штрафні, штрафи); органів, що уповноважені їх застосовувати; видів стягнень у вигляді штрафу; строків позовної давності притягнення до відповідальності, розгляду справ та виконання постанов про застосування санкцій; порядку розгляду справ в адміністративному (інстанційному) чи судовому; форми і змісту процесуальних документів ставить у скрутне становище не тільки учасників провадження, а й висококваліфікованих фахівців (юристів). Така правова багатовекторність регулювання економічної відповідальності провокує створення і розвиток різноманітних корупційних схем, з якими мусять боротися спеціально створені антикорупційні органи. Можна зрозуміти становище посадових (службових) осіб органу владних повноважень, до функціональних обов'язків яких віднесено провадження у справах про застосування адміністративно-господарських, фінансових, штрафних санкцій, штрафів. При цьому їх основним завданням вважається безумовне виконання службових обов'язків будь-якими засобами, вчасний збір податків, плата за ліцензії, стягнення штрафних санкцій. Наразі ускладнювати процедуру застосування санкцій для них не має сенсу, але розбудова правової держави потребує врегулювання зазначених проблем.

Список використаних джерел:

1. Добрянська Н. В. Суб'єкти адміністративної відповідальності за законодавством України: автореф. дис.... канд.юрид.наук: 12.00.07 / Н. В. Добрянська; Міжрег. академія управл. персоналом. – К., 2015. – 20 с.
2. Слубський І. Й. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: автореф. дис.... канд.юрид.наук: 12.00.07 / І. Й. Слубський; Київ. нац. ун-т внутр. справ – К., 2008. – 20 с.
3. Гладка В. В. Адміністративна відповідальність за поширення інформації, що вводить в оману: автореф. дис.... канд.юрид.наук: 12.00.07 / В. В. Гладка; Держ. НДІ МВС України. – К., 2016. – 21 с.
4. Адміністративна відповідальність: курс лекцій [за ред. О.В. Кузьменко]. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – 568 с.
5. Демський Е. Ф. Провадження у справах про адміністративні правопорушення / Е. Ф. Демський, О. С. Демський // Кодекс України про адміністративні правопорушення. Провадження у справах про адміністративні правопорушення. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – С.342-404.

АНАЛІЗ РІШЕНЬ ЄСПЛ ЩОДО ПРАВ ПРОФСПІЛОК

Жук Л. Б.,

*старший викладач кафедри природничо-гуманітарних та інформаційних дисциплін
Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ*

Вступ. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) – це міжнародний судовий орган, розташований у м. Страсбург (Франція) в Палаці прав людини. Його було засновано в 1959 році на підставі Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ), котра передбачила його створення, визначила умови функціонування Суду та містить перелік прав і гарантій їх забезпечення, яких держави – учасниці Конвенції зобов'язалися дотримуватися та забезпечувати на своїй території. Упродовж часу свого функціонування ЄСПЛ виносив рішення щодо таких важливих суспільних питань, як проведення абортів, сприяння у самогубстві (евтаназія), особисті обшуки, домашнє рабство, право на з'ясування власного походження у випадках коли мати при народженні дитини вирішила зберегти анонімність, покривання голови ісламською хустиною, видиме носіння натільного хрестика тощо.

Мета. Ця розвідка має на меті розглянути рішення ЄСПЛ, які безпосередньо стосуються профспілкової діяльності.

Основні результати. Розглянемо кілька прикладів рішень ЄСПЛ щодо профспілкової діяльності.

1. Заборона певним групам вступати до профспілок (справа «Демір і Байкара проти Туреччини», 2008 р.). У постанові Великої палати у цій справі ЄСПЛ вирішив, що «працівники державного апарату» не можуть бути виключені зі сфери дії статті 11. Максимум, що можуть зробити національні влади – це ввести для них «законні обмеження» відповідно до ст. 11 Конвенції. У цій справі ЄСПЛ встановив два порушення ст. 1: 1) втручання в право заявників, муніципальних службовців, створювати профспілки; 2) скасування зі зворотною силою колективного договору, укладеного з роботодавцем.

2. Зобов'язання вступити до профспілки як умованайму при працевлаштуванні (справа «Соренсен і Расмусен проти Данії, 2006 р.)

Заявники скаржилися на існування в Данії угод про закритий цех («кишенькова профспілка»), пов'язаних з прийомом на роботу. Порушення ст. 11 Конвенції було те, що заявників примушували вступити до конкретної профспілки, і це завдало шкоди самій суті права на свободу об'єднань, що гарантується цієї статтею Конвенції. Суд вирішив, що Данія захистила негативне право на об'єднання, тобто право не вступати до профспілки. Він зазначив, що «держави–учасниці практично не підтримують угод про закритий цех і що деякі європейські інструменти вно вказують на те, що використання таких угод на ринку праці не є незамінним інструментом для ефективного здійснення профспілкових свобод» [3].

3. Захист по суті прав профспілок профспілок (справа «Демір і Байкара проти Туреччини», 2008 р.).

Згідно із Рішенням Великої палати право на укладення колективного договору визнано «одним з головних засобів, можливо навіть найголовнішим засобом захисту своїх прав для членів профспілки». Вібулось порушення

ст. 11 Конвенції в зв'язку з втручанням в право заявників створювати профспілки та в зв'язку зі скасуванням зі зворотною силою колективного договору.

Перелік складових елементів права на об'єднання не є вичерпним. Він «оновлюється разом із розвитком трудових відносин». З урахуванням розвитку трудового права як на міжнародному, так і на національному рівнях, а також розвитку практики в державах-учасниках з цього питання ЄСПЛ ухвалив, що право на колективні переговори з роботодавцем є однією з основних складових права на створення профспілок і вступ в них для захисту своїх інтересів, встановленого ст. 11 Конвенції.

4. Захист права профспілок самостійно керувати власними справами (справа «Об'єднане товариство локомотивобудівельників та пожежників проти Сполученого Королівства», 2007 р.).

У справі йшлося про відсутність у профспілки можливості виключити одного зі своїх членів, що належав до політичної партії, яка підтримувала ідеї, ворожі позиції профспілки (йшлося про активіста «Британської національної партії» – легальної праворадикальної організації, раніше відомої як «Національний фронт»). Це є порушенням ст. 11 Конвенції в силу того, що зазначена особа не зазнала жодних відчутних незручностей і що поведінка профспілки-заявника була коректною і розумною. Суд зазначив, що профспілки не є політично нейтральними утвореннями, мета яких зводиться лише до забезпечення добробуту своїх членів. Часто їх діяльність має ідеологічну сторону, і вони мають свої усталені погляди на соціальні та політичні питання. До того ж, профспілки не відіграють тієї суспільної ролі, в силу якої їх можна було б змусити терпіти в своєму складі окремих членів для того, щоб мати можливість здійснювати ширші повноваження.

5. Порушення права на свободу асоціації та права на свободу від дискримінації та доступу до ефективного їх захисту (справа «Даніленков та інші проти Росії», 2009 р.).

Члени Союзу докерів Росії були звільнені через структурну реорганізацію портової компанії після участі в двотижневому страйку, впід час якого висували вимоги стосовно підвищення зарплати та поліпшення умов праці, охорони здоров'я і страхування життя. Наявне порушення ст. 14 Конвенції (заборона дискримінації) в сукупності зі ст. 11: держава не забезпечила виразного та ефективного судового захисту від дискримінації за ознакою приналежності до профспілки.

Отже, еволюція практики ЄСПЛ, що стосується суті права на об'єднання, закріпленою в ст. 11 Конвенції, відбувається з дотриманням двох керівних принципів: 1) ЄСПЛ бере до уваги всю сукупність заходів, вжитих певною державою для забезпечення свободи профспілок, з урахуванням при цьому поля розсуду, в межах якого може діяти держава; 2) ЄСПЛ не визнає обмежень, які зачіпають невід'ємні елементи свободи профспілок, без яких така свобода виявилася б позбавленою будь-якого змісту. Ці два принципи не суперечать один одному і взаємопов'язані між собою. Цей взаємозв'язок означає, що держава може вільно вирішувати, які заходи слід вжити для забезпечення дотримання ст. 11 Конвенції, водночас зобов'язана зважати на ті елементи, які визначені практикою ЄСПЛ як невід'ємні складові права.

Висновки. Аналіз практики, напрацьованої ЄСПЛ, на сьогодні, дає можливість визначити такі невід’ємні елементи права на об’єднання: право створювати профспілки та вступати до них, заборону укладати угоди про працевлаштування виключно членів певної профспілки та право профспілки домагатися, щоб роботодавець вислухав те, що вона має сказати від імені своїх членів. Цей перелік не є вичерпним. Він змінюється залежно від певних змін у сфері трудових відносин. Це свідчить, що Конвенція є живим документом, який слід тлумачити з урахуванням змін, що відбуваються в міжнародному праві, щоб забезпечити дотримання високих стандартів, встановлених у сфері захисту прав людини, які дедалі підвищуються і вимагають рішучішої позиції при оцінюванні порушень основоположних цінностей демократичного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Караман І. В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство / Караман І. В., Козіна В. В. – К.: ВАІТЕ, 2015. – 136 с.
2. Питання заборони та протидії питання заборони та протидії дискримінації: Метод. реком. для юристів [Упор. Г. Христова]. – К.: Рада Європи, 2015. – 110 с.
3. European Court of Human Rights [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФІЦІЙНИХ САЙТІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Журавель Я. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри конституційного, адміністративного та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Сучасні тенденції інформатизації управлінської діяльності органів владних повноважень змушують парламентаря вкотре переглядати положення законодавства і відображати в ньому нові технологічні можливості реалізації законних прав громадян. Сьогодні майже кожен член територіальної громади, в якого є доступ до мережі Інтернет, черпає інформацію з офіційних сайтів органів місцевого самоврядування. Така можливість не лише забезпечує доступ до публічної інформації, а й створює додаткові умови протидії корупції, наближує такі органи до споживачів адміністративних послуг, забезпечує контроль самоврядної влади з боку громадянськості через відкриті електронні звернення, форуми та он-лайн чати.

Метою цієї роботи є дослідження проблемних питань правового забезпечення функціонування офіційних сайтів органів місцевого самоврядування та шляхи їх вирішення.

Основні результати. Конституція України та Закон України «Про інформацію» закріплюють принцип забезпечення доступу кожного до інформації, а також принцип відкритості та прозорості діяльності суб’єктів владних повноважень [1, ст. ст. 32, 34, 40; 2, ст. 3].

На реалізацію цих принципів ухвалено Закон України «Про доступ до публічної інформації», відповідно до ст. 15 якого розпорядники інформації (до яких належать і органи місцевого самоврядування) зобов'язані оприлюднювати інформацію. В частині першій цієї статті також визначено, яка інформація підлягає обов'язковому оприлюдненню. Частиною другою статті встановлено, що у разі наявності у розпорядника інформації офіційного веб-сайту така інформація оприлюднюється на веб-сайті із зазначенням дати оприлюднення документа і дати оновлення інформації [3, ст. 15].

Згідно зі ст. 24 згаданого вище Закону «неоприлюднення інформації відповідно до ст. 15 цього Закону ... передбачає відповідальність за порушення законодавства про доступ до публічної інформації» [3, ст. 24].

Ці закони є основоположними актами правового забезпечення функціонування офіційних сайтів органів місцевого самоврядування. Однак, за своїм змістом вони не регулюють порядок створення і функціонування веб-сайтів самоврядних органів, а таке регулювання має передбачатися окремим нормативним актом. Втім, такого нормативно-правового акту досі не прийнято.

Водночас правове забезпечення функціонування офіційних сайтів органів виконавчої влади є достатнім. Так, сьогодні діє Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 № 928/2000 [4], постанова Кабінету Міністрів України від 04.01.2002 № 3 «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» [5], а також Порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади, затверджений Наказом Держкомінформу України, Держкомзв'язку та інформатизації від 25.11.2002 № 327/225 [6].

Цими актами визначено процедуру створення і функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади, здійснено класифікацію інформаційних матеріалів, окреслена інформаційна структура веб-сайту, його оформлення, визначено оперативність та форми подання інформації державною та іншими мовами, доступність інформації для користувачів з вадами зору та слуху на основній або альтернативній (за наявності) версії офіційного веб-сайту та ін.

Моніторинг за дотриманням законодавства в частині інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади здійснює Держкомтелерадіо. Зокрема, цим органом проведено моніторинг у другому півріччі 2016 р. За офіційними даними, «проаналізовано 25 офіційних веб-сайтів місцевих органів виконавчої влади (24 обласних і Київської міської державних адміністрацій). Загалом спостерігається подальша позитивна динаміка інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів суб'єктів владних повноважень, зокрема збільшилися кількісні показники представленої інформації, вона стала більш актуальною та систематизованою. Найкращим ... серед місцевих органів виконавчої влади є офіційний веб-сайт Рівненської обласної держадміністрації. Значну динаміку зростання інформаційної прозорості серед ... місцевих органів виконавчої влади – Донецька обласна військово-цивільна адміністрація, Житомирська, Запорізька, Рівненська, Харківська, Львівська, Одеська та Київська обласні держадміністрації, що

здебільшого обумовлено реалізованими заходами щодо адаптації власних веб-сайтів до потреб осіб з порушеннями зору та слуху» [7].

На жаль, такою оптимістичною статистикою органи місцевого самоврядування поділитися не можуть. І першопричиною цьому, на нашу думку, є брак на законодавчому рівні єдиних стандартів інформування громадськості на офіційних представництвах в мережі Інтернет. Не може кожна громада самостійно визначати умови та порядок функціонування офіційних сайтів місцевих рад (у деяких випадках сайти міста і сайти міської ради функціонують паралельно).

Більше того, необхідно уважно прочитати частину другу ст. 19 Конституції України, відповідно до якої «органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [1, ст. 19]. А якщо закон про таку діяльність немає, то легітимність діяльності органів місцевого самоврядування щодо розміщення офіційної інформації підпадає під великий сумнів.

Висновки. Наразі існує необхідність у розробленні правових норм у вигляді або постанови Верховної Ради України, або внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», або нового Закону України «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів місцевого самоврядування»), якими має бути визначено порядок створення веб-сайтів, єдині стандарти інформування громадськості на офіційних представництвах в мережі Інтернет, а також відповідальність за порушення законодавства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Про інформацію. Закон від 02.10.1992 № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 48, ст. 650.
3. Про доступ до публічної інформації Закон від 13.01.2011 № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314.
4. Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 № 928/2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/928/2000>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 04.01.2002 № 3 «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-%D0%BF>
6. Порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади, затверджений Наказом Держкомінформу України, Держкомзв'язку та інформатизації від 25.11.2002 № 327/225 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1022-02>
7. Держкомтелерадіо провів моніторинг інформаційного наповнення веб-сайтів органів виконавчої влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249624139&cat_id=244277212

СУБ'ЄКТИ СТВОРЕННЯ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ

Завидняк В. І.,

*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Відразу після того, як люди стали придумувати закони, виникла необхідність в їх роз'ясненні. У Стародавньому Римі існувала найвища колегія жерців у складі від 3 до 15 осіб, уповноважена тлумачити закони XII таблиць і неписану частину права. Її члени звалися понтифіками. Це були перші у світі особи, які отримали право здійснювати тлумачення законів.

Мета полягає у проведенні комплексного теоретико-правового дослідження суб'єктів створення судового прецеденту, а також у з'ясуванні сучасного стану і перспектив розвитку прецедентної форми права в Україні

Результати. На відміну від своїх попередників, котрі уникали дефініцій і використовували казуїстичний стиль викладення, візантійські юристи IV–VI ст.н.е., не інакше як під тиском народу, стали намагатися трохи прояснити терміни, спростити викладення норм, дати прості й зрозумілі визначення. Саме тому в 50-ій книзі всевітньо відомих дигестів містилися спеціальні титули 16 і 17, де давалося тлумачення основних понять. Визначення термінів та інше тлумачення законів здійснювались і в інституціях Юстиніана – офіційному (тобто санкціонованому імператором) підручнику для студентів візантійських юридичних навчальних закладів.

Більш ніж за 1100 років до того, як київські юристи ознайомилися з першими рішеннями Європейського суду з прав людини, візантійський правознавець Вальсамон закликав: «Ми повинні тлумачити закони в душі більшого людинолюбства й відповідно до цього постановляти вироки».

Свого часу Ш.-Л. де Монтеск'є наголошував: «Не можна витлумачувати закони на шкоду громадянину, коли йдеться про його майно, його честь або його життя». А Ч. Беккарія у 1764 р. критикував стан речей, за яким одні й ті самі злочини в тих самих судах караються по різному тому, що «судді не прислуховуються до закону, а йдуть на повідку в тлумачення», та обурювався, що «громадянин потрапляє у залежність від «купки посвячених», бо незрозуміла мова закону «перетворює кодекс із книги усіма шанованої в книгу квазіприватну й доступну лише вузькому колу осіб».

До речі, сьогодні в законі про кримінальне право Ізраїлю 1977 р. (ст. 34-каф алеф) прямо сказано: «Якщо закон може бути витлумачено по-різному, то справа вирішується згідно із тлумаченням, яке є найбільш прихильним до особи, яка підлягає кримінальній відповідальності».

У зв'язку з рецепцією та трансплантацією візантійського права на базі французької, а згодом німецької національних правових систем складалася континентальна (романо-германська) правова сім'я. Поряд з фетишизацією писаного закону, кодифікацією як необхідною умовою галузевої організації правових норм з метою зробити «всі закони ясними, однаковими й точними»

(Вольтер), формулюванням правових норм як абстрактних приписів характерною рисою романо-германського права стало зростання ролі судової практики, особливо рішень вищих судів, у яких давалося тлумачення закону. Завдання такого тлумачення полягало в основному в тому, щоб розв'язати суперечності в законах, аби всі суди та інші органи юстиції держави однаково застосовували одні й ті самі положення законів – задля забезпечення принципів рівності всіх перед законом і справедливості.

Вищими судами в усіх державах європейської континентальної правової сім'ї завжди були касаційні суди. Не відійшли від цієї традиції й радянські та пострадянські суди. Всі українські юристи, які отримали дипломи до 2010 р., пам'ятають те значення, яке надавалось у навчальному процесі, а згодом – на практиці постановам пленумів спочатку верховних судів СРСР і Української РСР, а за часів незалежності – Верховного Суду України.

Офіційне тлумачення Конституції та законів України здійснює лише Конституційний Суд.

Що стосується неофіційного тлумачення (роз'яснення) законів, то робити це відповідно до ст.21 закону «Про комітети Верховної Ради України», ст. ст. 32 і 36 закону «Про судоустрій і статус суддів» дозволяється тільки двом суб'єктам: 1) комітетам Верховної Ради України – з питань, віднесених до предметів їх відання, щодо застосування положень законів України (скажемо відверто: комітети цим правом користуватися не прагнуть і не вміють); 2) Верховному Суду та вищим спеціалізованим судам України.

Очевидно, що Верховний Суд України та вищі спеціалізовані суди мають право давати роз'яснення, по-перше, тільки за результатами узагальнення судової практики (бо роз'яснення, підготовлені не за результатами таких узагальнень, можуть давати лише науковці – за результатами наукових досліджень) і, по-друге, у формі постанов пленуму (бо іншого способу роз'яснень закон не передбачає). Згідно ж із ч. 2 ст. 19 Основного Закону всі органи державної влади (у тому числі, звісно, й суди), їх посадові особи (отже, й судді) «зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України».

Тим часом більш примітна роль Верховного Суду визначена в законі «Про судоустрій і статус суддів», де урочисто й водночас стилістично кострубато вказано, що «здійснює узагальнення судової практики;... забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом».

Очевидно, тут маються на увазі рішення Верховного Суду, прийняті за наслідками розгляду заяв про перегляд судових рішень, які є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, включаючи суди. Й останні зобов'язані привести свою практику у відповідність із такими рішеннями Верховного Суду (ст.111²⁸ ГПК, ст.360⁷ ЦПК, ст.244² КАС).

Так само і в ч.1 ст.458 КПК визначено, що «обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності відповідну норму закону, та для всіх судів України» є висновки Верховного Суду, викладені в його ухвалах, у таких випадках:

1) якщо Верховний Суд встановить, що судові рішення у справі, яка переглядається з підстави неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм закону про кримінальну відповідальність щодо подібних суспільно небезпечних діянь (крім питань призначення покарання, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності), що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень (п. 1 ч. 1 ст. 445 КПК), є незаконним; тоді «він скасовує його повністю чи частково, змінює його і ухвалює нове судове рішення або направляє справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції»; при цьому «у резолютивній частині нового судового рішення має міститися висновок про те, як саме має застосовуватися відповідна норма закону України про кримінальну відповідальність щодо подібних суспільно небезпечних діянь» (ч. 2 ст. 455);

2) якщо Верховний Суд установить, що судові рішення є законним, «у мотивувальній частині ухвали про відмову в задоволенні заяви... має міститися обґрунтування з цього питання, а в резолютивній частині – висновок про те, як саме має застосовуватися відповідна норма закону України про кримінальну відповідальність щодо подібних суспільно небезпечних діянь» (ч. 2 ст. 456).

На сьогодні у зв'язку з прийняттям нового КПК втратили цінність практично всі 18 постанов Пленуму Верховного Суду, що містили роз'яснення кримінально-процесуального законодавства. Та сама причина, а також зміни, внесені в останні роки до Кримінального кодексу, нівелювали цінність постанов, що містили роз'яснення щодо застосування його положень про звільнення особи від кримінальної відповідальності, про призначення судами кримінального покарання, про застосування законодавства у справах про злочини неповнолітніх і втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність, про легалізацію доходів, контрабанду, податкові злочини та інші злочини у сфері господарської діяльності, хабарництво та багато інших.

На відміну від постанов пленумів вищих судів, створені останнім часом прецеденти є більш живучими. Прецедент стосується тільки двох (а не множини) схожих справ, і він діятиме доти, доки положення конкретних статей Кримінального кодексу не зміняться, – десятиліттями а то й століттями.

Цю тезу підтверджують самі ж судді Верховного Суду, які і створили перший в нашій державі свого роду збірник з кількох тисяч судових прецедентів [1].

Список використаних джерел:

1. Кримінальне право України. Судові прецеденти (1864–2007 рр.) / уклад. П. П. Пилипчук, Є. І. Овчинніков; ред. В. Т. Маляренко. – К.: Освіта України, 2008. – 1104 с.

НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Завидняк І.О.,

кандидат юридичних наук, доцент

*доцент кафедри конституційного, адміністративного та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. На сучасному етапі розвитку держави корупція досягла такого рівня, який загрожує національній безпеці та демократії України. Корупція негативно впливає на соціальний прогрес, становлення демократичного громадянського суспільства, а її швидке поширення в соціумі та безпосередньо в органах публічної влади свідчить про недосконалість правових норм, моральних якостей в українському суспільстві, які б ефективно перешкоджали такому негативному явищу.

Мета та методи. Мета цієї розвідки – проаналізувати правові аспекти створення антикорупційної структури в Україні.

Основні результати. Варто зазначити, що важливою складовою проблеми інституційного забезпечення є розпорошеність функції запобігання корупції між правоохоронними органами. Аналізуючи законодавство, яке діяло раніше, можна дійти висновку, що ця функція (а також боротьба та протидія) була покладена на підрозділи: Міністерства внутрішніх справ України; Служби безпеки України; органів прокуратури України; Військової служби правопорядку у Збройних Силах України; інші органи і підрозділи, що створюються для боротьби з корупцією відповідно до чинного законодавства.

Закон України «Про запобігання корупції» у ст. 1 визначає, що спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції [1]. У подальшому, у ст. 4, він визначає центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику як Національне агентство з питань запобігання корупції, формування керівного складу якого розпочалось 23 квітня 2015 р.

Національне антикорупційне бюро України було створено на підставі прийняття Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладаються попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових [2].

Передумовою створення абсолютно нового органу, який би запобігав корупції, став неефективний наявний механізм протидії корупційним проявам в Україні. Як було зазначено в пояснювальній записці до законопроекту, одним зі шляхів підвищення ефективності протидії корупції є інституційна реформа органів, що здійснюють досудове розслідування і кримінальне переслідування у справах про корупційні правопорушення. Також при ухваленні цього закону та створенні Національного антикорупційного бюро України було проаналізовано та застосовано міжнародний досвід.

У деяких країнах повноваження щодо виявлення та протидії корупції покладено на незалежні структури: Конституційний Суд (Португалія), Бюро по боротьбі з корупцією (Латвія), адміністративні суди (Чехія), Комісію з питань вирішення конфліктів (Хорватія), Офіс з питань вирішення конфліктів (Іспанія). При цьому законодавство Латвії, Хорватії, Іспанії та інших країн встановлює певні гарантії незалежності таких органів (особливий порядок формування, гарантії захисту членів відповідних органів від політичного тиску тощо) [3, с. 69]. У Грузії обрали радикальніший шлях: кардинально оновили державний апарат, систему правоохоронних органів та скоротили до мінімуму «корупціогенні» функції органів державної влади.

Необхідною умовою подолання корупції в нашій державі є прийняття тих нормативно-правових актів, які дають змогу застосовувати реальні, конкретні заходи щодо запобігання, виявлення та припинення корупційних правопорушень у правозастосовній діяльності. Однак аналіз окремих положень Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» так і не дає відповіді на логічне запитання, яким чином можна швидко, об'єктивно протидіяти корупції в Україні. При цьому деякі положення зазначеного нормативно-правового акта є колізійними [4, с. 72].

Висновки. Створення антикорупційної структури загальнодержавного масштабу не матиме жодного шансу на успіх, якщо не будуть ретельно опрацьовані організаційно-правові основи її функціонування. Створення Національного антикорупційного бюро України має стати однією зі складових виразно визначеної державної політики у сфері боротьби з корупцією.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700- VІІ // ВВРУ. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
2. 53. Про національне антикорупційне бюро: Закон України від 14 жовтня 2014 року. № 1698-VІІ // ВВРУ. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.
3. Скулиш Є.Д. Державне бюро розслідувань як спеціально уповноважений суб'єкт протидії корупції / Є.Д. Скулиш // Вісник Національної академії адвокатури України. – 2013. – № 3. – С. 68–72.
4. Юрченко О. М. Національне антикорупційне бюро України: перспективи діяльності / О. М. Юрченко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2014. – № 2 (33). – С. 69–73.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ПІДСТАВА ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

*Корнєєв А. Ю.,
аспірант Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Однією з основних умов ефективної реалізації цілей екологічної політики, досягнення її мети та дотримання екологічного законодавства є встановлення юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Екологічним правопорушенням вважається протиправне діяння (дії або бездіяльність), що порушує встановлений порядок у сфері охорони навколишнього

природного середовища, здійснення природокористування, реалізацію права власності на природні об'єкти, дотримання норм екологічної безпеки та реалізацію екологічних прав та свобод громадян.

Мета – розглянути особливості юридичної відповідальності за екологічні правопорушення, визначені українським законодавством.

Основні результати. Законодавство України встановлює дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення екологічного законодавства.

Дисциплінарна відповідальність являє собою різновид юридичної відповідальності, який настає за еколого-правові проступки, що пов'язані з неналежним виконанням службових обов'язків посадової особи. Законодавство України не встановлює конкретного переліку дисциплінарних проступків у галузі екології, за які настає дисциплінарна відповідальність. Видами дисциплінарних стягнень згідно зі ст. 147 Кодексу Законів про працю України є догана і звільнення з роботи [1].

Дисциплінарне стягнення може накладатися за правопорушення незалежно від настання екологічних наслідків, лише за формальним складом, тобто за одним лише фактом вчинення правопорушення.

Адміністративна відповідальність у сфері екології настає за скоєння еколого-правових проступків. Адміністративні стягнення покладаються на юридичних і фізичних осіб, які мають різний статус: посадових осіб, громадян за порушення загальнообов'язкових правил поведінки, загального порядку щодо використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки, встановлених для всіх громадян, незалежно від місця і характеру їх роботи.

До кримінальної відповідальності притягуються винні особи у скоєнні злочинів, що являють собою найбільшу небезпеку для суспільства і навколишнього природного середовища. Відповідно до положень статей Кримінального кодексу України від 05.04.01, що є єдиним законодавчим документом, за яким визначаються вид і міра кримінальної відповідальності за екологічні правопорушення в Україні, зокрема у розділі VIII «Злочини проти довкілля».

Чинний Кримінальний кодекс України визначає такі види злочинних діянь у галузі екології: порушення правил екологічної безпеки (ст. 236); нежиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення (ст. 237); приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення (ст. 238); забруднення або псування земель (ст. 239); порушення правил охорони надр (ст. 240); забруднення атмосферного повітря (ст. 241); порушення правил охорони вод (ст. 242); забруднення моря (ст. 243); порушення законодавства про континентальний шельф України (ст. 244); знищення або пошкодження лісових масивів (ст. 245); Незаконна порубка лісу (ст. 246); порушення законодавства про захист рослин (ст. 247); незаконне полювання (ст. 248); незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 249); проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів або диких водних тварин (ст. 250); порушення ветеринарних правил (ст. 251); умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-

заповідного фонду (ст. 252); проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля (ст. 253); безгосподарське використання земель (ст. 254); незаконне поводження з радіоактивними матеріалами (ст. 265); порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267); незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини (ст. 268); жорстоке поводження з тваринами (ст. 299); екоцид (ст. 441) [2].

Слід зазначити, що згідно із ст. 51 Кримінального кодексу України є такі види покарань: 1) штраф; 2) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 4) громадські роботи; 5) виправні роботи; 6) службові обмеження для військовослужбовців; 7) конфіскація майна; 8) арешт; 9) обмеження волі; 10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; 11) позбавлення волі на певний строк; 12) довічне позбавлення волі. Крім того, відповідно до ст. 98 Кримінального кодексу України до неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі основні види покарань: 1) штраф; 2) громадські роботи; 3) виправні роботи; 4) арешт; 5) позбавлення волі на певний строк [2]. Вид та міра покарання залежить від ступеня суспільної небезпеки скоєного екологічного злочину і встановлюється відповідною статтею Кримінального кодексу України.

Відповідальність в екологічному праві є важливим складовим елементом правового забезпечення раціонального природокористування, відновлення екологічних об'єктів і охорони довкілля.

Законодавство про юридичну відповідальність за порушення права природокористування тим чи іншим природним об'єктом розвивалось у рамках загальних правових норм про відповідальність за порушення вимог природоохоронного законодавства [3].

Висновки. Розвиток законодавства в галузі екологічного права йшло насамперед по шляху визначення кола протиправних дій, які посягають на порядок користування природними ресурсами, та суб'єктів правопорушень, встановлення відповідальності за їх здійснення, уточнення обов'язків органів та посадових осіб стосовно вжиття заходів юридичної відповідальності та порядку розгляду справ стосовно окремих правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р.
2. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 р.
3. Правознавство / За заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. – К.: КНЕУ, 2003. – 767 с.

ОКРЕМІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ (ОБ'ЄДНАНИХ) ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Кравченко В. В.,

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного, адміністративного та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Актуальність теми обумовлена тим, що в контексті сучасної реформи місцевого самоврядування ключового значення набувають питання формування дієздатного суб'єкта, який би володів фінансовими, матеріальними, кадровими, демографічними та іншими ресурсами, необхідними для забезпечення ефективного вирішення тих завдань та повноважень, що передаються в систему місцевого самоврядування в процесі децентралізації. Особливого значення ці питання мають в Україні, де за станом на 2014 р. існувало біля 12000 територіальних громад. При цьому у більш як 6 тисячах громад чисельність жителів становила менш як 3 тисячі осіб, з них у 4809 громадах – менш як тисячу осіб, а у 1129 громадах – менш як 500 осіб. Дотаційність 5419 бюджетів місцевого самоврядування досягала понад 70 %, а 483 територіальні громади на 90 % утримувалися за рахунок коштів державного бюджету [1]. У невеликих громадах не утворені виконавчі органи сільських рад, відсутні бюджетні установи, комунальні підприємства тощо, відповідно, вони не в змозі здійснювати надані їм законом повноваження. Ці обставини свідчать про необхідність наукового обґрунтування шляхів укрупнення територіальних громад, розробки наукових рекомендацій для формування законодавчої бази такого укрупнення.

Методологічну основу дослідження проблематики формування спроможних територіальних громад складають як загальнонаукові методи наукового пізнання, так і порівняльно-правовий, структурно-функціональний методи, метод логічного аналізу та формально-логічний метод.

Результати дослідження зводяться до такого:

1. З практики європейських держав, де свого часу відбувалися процеси децентралізації, відомо, що для забезпечення ефективного виконання повноважень місцевого самоврядування використовувалися два підходи – розвиток міжмуніципального співробітництва (наприклад, Франція) та злиття невеликих територіальних громад [2]. При цьому в переважній більшості країни пріоритет надавався другому підходу – укрупненню територіальних громад (наприклад Швеція, Польща, Фінляндія, Данія тощо). Досвід європейських країн також свідчить про те, що таке укрупнення здійснювалося як шляхом добровільного об'єднання територіальних громад, так і адміністративним шляхом – через прийняття рішень центральними органами державної влади після завершення терміну, відведеного для добровільного об'єднання.

2. Ухвалений Верховною Радою України Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [3] передбачає формування спроможних територіальних громад винятково на добровільній основі. При цьому не зазначено

терміну, протягом якого триватиме такий процес добровільного об'єднання, що віддаляє перспективу проведення децентралізації на невизначений термін та ставить під загрозу успішне проведення реформи місцевого самоврядування, трансформації системи територіальної організації влади на основі сучасних демократичних стандартів і принципів.

Крім того, об'єднання територіальних громад виключно на основі добровільності, як свідчить уже наявний вітчизняний досвід, призводить до такої ситуації, коли поруч з новоствореними спроможними територіальними громадами залишається значна кількість невеликих територіальних громад, які не мають належного ресурсного забезпечення, а відтак – жодних перспектив соціально-економічного та культурного розвитку. Територія району, в якому формування спроможних територіальних громад на добровільній основі відбулося лише частково, опиняється фактично розірваною унаслідок конкуренції компетенцій районних органів та органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, що, в свою чергу, ставить під загрозу керованість процесу соціально-економічного та культурного розвитку території району.

3. Незавершеність формування спроможних територіальних громад не дозволяє також розпочати кардинальну реформу системи адміністративно-територіального устрою України, оскільки невирішеним залишається питання щодо утворення низової адміністративно-територіальної одиниці – громади, яка б виступала територіальною основою місцевого самоврядування.

4. Зазначене вище свідчить про необхідність та нагальність формування законодавчих основ для завершення процесу формування спроможних територіальних громад в Україні, встановлення виразних часових рамок, в межах яких цей процес відбувається шляхом добровільного об'єднання територіальних громад чи за рішенням Кабінету Міністрів України із врахуванням Перспективних планів формування територій громад Автономної Республіки Крим, області [4]. При цьому, як уявляється, пріоритетного значення набувають такі питання, що потребують першочергового законодавчого регулювання:

1) визначення критеріїв спроможності територіальних громад;

2) встановлення підстав скасування рішення Кабінету Міністрів про визнання територіальної громади спроможною, що має наслідком припинення надання їй державної фінансової допомоги;

3) визначення способів формування спроможних територіальних громад, а саме шляхами: а) добровільного об'єднання (приєднання) територіальних громад; б) об'єднання (приєднання) територіальних громад за рішенням Кабінету Міністрів України;

4) визначення умов, порядку та термінів завершення процесу формування спроможних територіальних громад, з одного боку, шляхом добровільного об'єднання, добровільного приєднання, з другого, за рішенням Кабінету Міністрів України;

5) визначення умови державної фінансової підтримки спроможних територіальних громад та підстав її припинення.

Висновок. Відсутність належної законодавчої основи формування спроможних територіальних громад ставить під загрозу успішне проведення

реформи децентралізації, що розпочалася в Україні в 2015 році. Для визначення способів укрупнення територіальних громад доцільно, як уявляється, прийняти закон, який би визначив строки добровільного об'єднання та адміністративний механізм їх укрупнення, що запроваджується після завершення таких строків.

Список використаних джерел:

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
2. Забейворота Т. В. Зарубіжний досвід упровадження адміністративно-територіальної реформи в умовах проведення децентралізації влади [Електронний ресурс]. – <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:M8pJXo18r2AJ:dunrda.gov.ua/wp-content/uploads/2015>
3. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» // Відомості Верховної Ради України, 2015, № 13, ст.91.
4. Методика формування спроможних територіальних громад. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ

Кравченко О. М.,

*аспірант кафедри конституційного, адміністративного та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Як зазначає В. Пашков, для гарантування соціальної безпеки держава повинна постійно утримувати баланс між сферами публічного та приватного права. Захист інформації, що містить комерційну таємницю, від несанкціонованого використання має важливе правове значення: з моменту втрати конфіденційності майнові права особи на секрет виробництва припиняються [6, с. 86]. За підрахунками американських фахівців, втрата 20 % інформації, що становить комерційну таємницю, в 60 випадках зі 100 зумовлює банкрутство організації протягом місяця [7].

Актуальність тематики правового захисту комерційної таємниці зростає в зв'язку з намаганнями України долучитися до європейського суспільства, що, в свою чергу, вимагає приведення українського законодавства до стандартів Європейського Союзу зокрема, що стосується комерційної таємниці суб'єктів господарювання.

Мета та методи. Мета цієї наукової розвідки полягає в намаганні висвітлити нормативно-правову проблематику комерційної таємниці в Україні, зокрема, для систематизації законодавства в цій сфері. Дослідження проблематики стосовно комерційної таємниці в Україні здійснено за допомогою методу аналізу і синтезу.

Основні результати. Згідно зі ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монополією на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом [1].

У ст. 20 Закону України «Про інформацію» визначено, що за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом. Ст. 21. Цього закону конкретизує, що інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація. Конфіденційною вважається інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом [2].

Закон України «Про доступ до публічної інформації» (ст. 8) подає визначення таємної інформації як інформації, доступ до якої обмежується відповідно до частини другої ст. 6 цього Закону, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю в тому числі й комерційну таємницю [3].

Цивільний кодекс України, ст. 505 «Поняття комерційної таємниці» визначає, що комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Далі, у ст. 56 йдеться про майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю. Майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю визначено: 1) право на використання комерційної таємниці; 2) виключне право дозволяти використання комерційної таємниці; 3) виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором.

В ст. 507 встановлено, що органи державної влади зобов'язані охороняти від недобросовісного комерційного використання інформацію, яка є комерційною таємницею та створення якої потребує значних зусиль і яка надана їм з метою отримання встановленого законом дозволу на діяльність, пов'язану з фармацевтичними, сільськогосподарськими, хімічними продуктами, що містять нові хімічні сполуки. Ця інформація охороняється органами державної влади також від розголошення, крім випадків, коли розголошення необхідне для забезпечення захисту населення або не вжито заходів щодо її охорони від недобросовісного комерційного використання. Органи державної влади зобов'язані охороняти комерційну таємницю також в інших випадках, передбачених законом.

У статті 508 йдеться про строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, який обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці, встановлених частиною першою ст. 505 Цивільного кодексу України [4].

У Господарському кодексі України, а саме ст. 162, визначено, що суб'єкт господарювання, який є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами, за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володільць інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності. Строк правової охорони комерційної таємниці обмежується часом дії сукупності зазначених у частині першій цієї статті умов. Особа, яка протиправно використовує комерційну інформацію, що належить суб'єкту господарювання, зобов'язана відшкодувати завдані йому такими діями збитки відповідно до закону. Особа, яка самостійно і добросовісно одержала інформацію, що є комерційною таємницею, має право використовувати цю інформацію на свій розсуд [5].

Отже, комерційну таємницю в Україні регулює низка законів і кодифікованих законів, але немає централізованого, впорядкованого в один закон всієї проблематики, що стосується комерційної таємниці в нашій державі. Тому, на нашу думку, потрібно ухвалити Закон України «Про комерційну таємницю», який би систематизував законодавство України в цій важливій для держави сфері суб'єктів господарювання. Схоже законодавство про комерційну таємницю є у всіх розвинутих країнах Європи, Америки і майже у всіх країнах СНД.

В Україні було три спроби прийняття Закону України «Про комерційну таємницю». У 2004 р. народний депутат Т.Довгий розробив законопроект «Про охорону прав на комерційну таємницю», у 2005 р. народний депутат А. Семинога – законопроект «Про основні засади охорони комерційної таємниці в Україні». У 2008 р. Міністерством освіти і науки України було законопроект «Про охорону прав на комерційну таємницю», його схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 1404-р.

Однак ці спроби виявились з різних причин марними, і законопроекти повернуті на доопрацювання. Проаналізувавши ці законопроекти щодо обов'язків осіб, які мають доступ до комерційної таємниці, та відповідальність за розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю, можна дійти висновку про необхідність чіткішого визначення відповідальності державних органів за витік комерційної таємниці, як наприклад це передбачено стосовно банківської таємниці в Законі України «Про банки і банківську діяльність».

Висновки. В Україні потрібно ухвалити Закон України «Про комерційну таємницю», який би врегулював різноманітні проблемні питання у сфері комерційної таємниці. У ньому, зокрема, потрібно передбачити відповідальність державних органів за витік комерційної таємниці.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
3. Закон України «Про доступ до публічної інформації» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
4. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>
6. Пашков В. М. Правовий господарський порядок і урядова фармацевтична політика, її наслідки та уроки / В. М. Пашков // Вісник Національної академії правових наук України. – 2009. – № 2 (57). – С. 84–95.
7. Бондар О. В. Становлення та еволюція концепцій ситуаційного менеджменту в період опанування інноваційної моделі розвитку економіки України та євроінтеграції / Бондар О. В. // Науковий вісник ПУСКУ. – 2008. – № 4 (31).

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КРИМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ ПРОФИЛАКТИКИ НАСИЛИЯ

Лановенко И.И.,

*кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры криминального права, процесса и криминалистики
Академии труда, социальных отношений и туризма*

Violetntia (насилие) – понятие общеупотребимое, включенное и являющееся неотъемлемой частью общественного сознания, и в тоже время, несмотря на кажущуюся простоту дефиниции – использование силы для достижения цели, неоднозначное, как в концептуальных интерпретациях от школьной дидактики до государственного управления, так и операционных смыслах, от преднамеренной жестокости, иногда на грани некрофилии, до институционально санкционированной ментальной жертвенности.

Как отмечает В. Денисов, наличие очень разных в содержательном аспекте типов насилия, его функций и целей, делает сложным нахождение его обобщенных характеристик, при этом, соглашаясь с тем, что насилие является проявлением «самой структуры бытия» [1, с. 39].

Сказанное в полной мере относится и к юридической практике. Речь идет не только о правотворчестве, как реализованном средстве социальной защиты и, соответственно, принуждения не совершать деяния несущие вред коллективным ценностям не только о толковании содержания закона, но и обоснованности права на наказание.

В этой связи нам представляется, что «*Juspuniendi*» должно основываться на научно обоснованном прогнозе эффективности его применения [2]. Последнее требует профессиональной готовности юриста и в правотворческой, и в правоприменительной деятельности к системному анализу насилия, в частности учитывая, что власть закона не абсолютна, а благо правового принуждения

часто менее очевидно, чем его вред, особенно нанесенный в конъюнктуре тех или иных текущих событий.

Понимание насилия не может быть фрагментарным. В этой связи юрист, особенно юрист–криминолог, должен обладать комплексным видением проблемы. Это делает необходимым подготовку профессиональных криминологов, обладающих широким спектром знаний не только в сфере криминальной юстиции, но и конвергенции психологического, экономического, социологического, а также добавим, естественно научного знания, если речь идет о феномене насилия.

Наиболее распространенными нарративами насилия являются: «сила», «расправа», «жестокость», и в тоже время: «отчаяние», «усилия», «борьба». В психологических словарях, и, наверное, это совпадение знаковое, понятие «насилие» граничит с понятием «наслаждение». «Наслаждение» прямо коррелирует со снятием напряжения, вызванного неудовлетворённостью биосоциальных потребностей соответственно тому, насколько потребность «встретилась» с предметом своего удовлетворения. Последнее проявляется как в актах поиска удовлетворения в выборе направленности деятельности, так и в ее предметном содержании, в спектре от борьбы за жизненные шансы, утверждения в доминировании, до скрытых или явных проявлений аддикции, реализованного влечения к разрушению, переносе суицидальных мотивов, с последующим социально опасным, поведением, деятельностью.

Любые проявления насилия прописаны в индивидуальной летописи человека. Ее содержание в значительной степени определяется моделью субъект-объектных отношений с социумом. Человек и Мир – единое целое. Личность является сосредоточенным или сжатым обществом [3, с. 245]. Общественная практика реализуется через действие конкретных людей, путем выбора форм поведения и деятельности на основе мотивов и целей, осознанно или нет, отражающих существующие законы развития Мира. Вследствие этого методология изучения насилия, по нашему мнению, должна раскрываться через призму социальной психологии личности (мы сознательно уходим от проблемы депривации биологических потребностей, поскольку в этом случае злокачественная агрессия не отражает сложную совокупную практику организации жизнедеятельности), с постановкой, естественно в профессиональной плоскости, вопроса: «Как можно воспринимать насилие чем-то из ряда вон выходящим, если оно является каждодневной цивилизационной практикой?»

Ответ на этот вопрос вряд ли будет научно достоверным, оперируя только юридической терминологией, и не рефлексиря весь широкий комплекс причинно-следственных связей порождающих насилие как культурное явление. Будучи «социальным животным» человек должен быть органичной частью общественного механизма, который в идеале обеспечивает биологическое выживание, личностное развитие и самореализацию. Определяя свой жизненный мир, человек может пренебречь определенными моральными нормами, однако даже в условиях тотального беззакония, лишь частично, так как стремление быть понятым другими является изначально природным для человека.

Самоутверждение посредством насилия нередко является способом сказать: «Я – есть», «Я – социально значим». Насилие – форма коммуникации, трансляции

личностных амбиций и властный (неважно рациональный или иррациональный) расчет на обратную связь. В этой связи эффективная криминологическая профилактика насилия невозможна без Идеи, как сущностного определения включенности человека в Мир в индивидуальном и общественном измерениях (стремление к власти А. Адлер рассматривал в качестве главного импульса в развитии личности, с самого начала жизни очерчивающего стиль и направленность личностных притязаний).

С точки зрения гуманистической парадигмы криминологии Идея существования общества и места в нем человека необходимо конкретизируется в организации образа жизни, в приоритетных значениях самоуважения и самоактуализации в противовес нигилизму и социальной депрессии; распространенных и часто пропагандируемых сценариев «внутривидовой агрессии».

Как отмечает П. Гуревич: «Человека насилуют не только физические, но психические акты». Насилием может быть воспитание, религиозное запугивание, семейные нравы, пропаганда, «власть денег, совершающая величайшее насилие» [4, с. 251]. Интерпретируемый таким образом феномен насилия выходит за рамки привычной для юриста нормотивисткой парадигмы мышления. Приобретая новые иерархию и соответственно смыслы, криминологический анализ насилия, начиная от состояния здоровья всего общества и конкретизируясь в понимании природы здоровья конкретного «социализированного индивида» позволяет понять, а не только констатировать. Речь идет о выборе сценария социальной игры, роли в ней в качестве агрессора или жертвы, а иногда амбивалентном варианте поиска путей преодоления жизненного кризиса.

Скромно исчезнувшее из криминологического лексикона понятие «гомицид» сегодня становится все более актуальным, особенно в контексте тенденции обострения социальных конфликтов отражающих переломные периоды в определении исторических векторов развития, имея своим следствием массовую социально-психологическую дезадаптацию, виктимизацию, а также разрушения «экономики человеческого здоровья» ставшего реальностью и для нашей страны.

По мнению З. Фрейда, душевный конфликт, приводящий к психоневрозу, может стать прямым следствием бесчеловечности общества, игнорирования потребностей человека. По оценкам Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ), 90 % случаев смерти в результате насилия происходит в странах с низким и средним уровнем дохода [5]. Поэтому совершенствование антропогенной среды, например, путем улучшения жилищных условий, повышение доходов и экономического положения, ВОЗ считает приоритетными. ВОЗ заявляет, «что насилие является центральной проблемой здравоохранения в мире» [6, с. XXIV], и соответственно криминолог не может обойти вниманием биосоциальный аспект проблемы, учитывая, что «насильственные преступления в основе своей чаще совершаются лицами, стоящими на низшей социальной ступени» [7, с. 161]

Упреждение насилия, в первую очередь, реализуется в сознательной ответственности за его результаты. Как показывает практика, традиционные стратегии борьбы с насилием, построенные на принципах социальных ограничений, изоляции и встречной агрессии (правовой репрессии), в надежде

на ее кумулятивный эффект, оказываются малоэффективными, а иногда и просто несостоятельными. В этой связи, подводя краткий итог выше сказанному, отметим, что системный анализ человеческой природы социальных процессов, их последствий в сфере этики и этимологии насилия на уровне биологического, социального, психического и психологического в организации жизни социума, является наиболее перспективным. Не приуменьшая значимости изучения насилия в контексте социально-правовых отношений, острых социальных конфликтов, не менее актуальным нам видится возвращение к концепции здорового общества как основы гуманистической парадигмы криминологической профилактики насилия.

Список использованных источников:

1. Денисов В. В. Философия насилия / Денисов В. В. // Философия и общество. – 2008. – Вып. № 1(49). 2008. – С. 39 – 56.
2. Лановенко И. И. Делинквентное поведение как предмет социально-психологического анализа // Лановенко И. И. / International Scientific-Practical Conference Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences (Conference Proceedings, December 28-29, 2016). – Kielce: Holy Cross University. – P. 241-244.
3. Философский словарь Владимира Соловьева [Сост. Г. В. Беляев]. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 462 с.
4. Гуревич П. С. Современный гуманитарный словарь-справочник / Гуревич П. С.. – М.: АСТ/Олимп, 1999. – 528 с.
5. 10 фактов о предупреждении насилия [Электронный ресурс] / Всемирная организация здравоохранения. – Режим доступа: http://www.who.int/features/factfiles/violence/violence_facts/ru/index2.html
6. Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире [Электронный ресурс] / Всемирная организация здравоохранения. – Режим доступа: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_ru.pdf
7. Криминология. Словарь-справ. [Сост. Х.-Ю. Кернер]. – М.: Норма, 1998. – 400 с.

СТАН ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Лебідь Т.І.,

аспірантка Академії праці, соціальних відносин і туризму

Вступ. Процес становлення правової державності в Україні на демократичних засадах безпосередньо пов'язаний із втіленням в практику цінностей конституціоналізму, врахуванням у державотворчому процесі вітчизняного і закордонного досвіду конституційно-правового регулювання суспільних відносин. Адже, як стверджує Р. Маритинюк, Конституція суттєво впливає на весь спектр економічних, політичних і соціальних відносин, регулює основи функціонування державного механізму, політичних партій, професійних спілок, створює правові передумови для новелізації української політичної системи в напрямі її демократизації, гуманізації, орієнтації на забезпечення прав та свобод людини і громадянина [1].

Метою цієї наукової розвідки є вивчення проблеми українського конституціоналізму на сучасному етапі.

Основні результати. Сьогодні в Україні спостерігаються проблеми у функціонуванні парламентської більшості, гальмується законодавчий процес. Знижується авторитет державних інституцій. Все це негативно впливає на процес державотворення [2, с. 34].

Українське сьогодні знову переживає перехідний період, один із найзначніших у своїй історії. Відображення у Конституції України політичних змін як інструменті формування нової правової державності залежить від спрямованості, темпу і ритму політико-правових процесів. У правовому аналізі сучасного стану проблеми, необхідно враховувати історичний аспект розвитку конституціоналізму. Без такого історичного контексту неможливо адекватно зрозуміти зміст і цілі концепції правової держави, особливості української конституційної моделі правової держави, необхідні передумови і фактори її реалізації. Безумовно, історія становлення конституціоналізму в Україні повинна бути осмислена у співвідношенні з вітчизняними традиціями та реаліями. Для України основні віхи в розвитку конституціоналізму пов'язані переважно з перехідними періодами розвитку українського суспільства.

Перед державою сьогодні стоїть одне з основних завдань – забезпечити реальний конституціоналізм, за якого права людини справді розглядаються як найвища соціальна цінність [3, с. 18].

У вітчизняній науці конституційного права проблема українського конституціоналізму лише недавно стала предметом ґрунтовних досліджень. У науковій літературі використовують різні тлумачення поняття «конституціоналізм», яке розуміють як у широкому, так і вузькому сенсі. В широкому – це теорія, історія, практика конституцій, розвитку конституційного права. Друге визначення конституціоналізму – це цілісна система знань стосовно фундаментальних цінностей демократії, які підняті на рівень конституційних норм і принципів.

Наявність писаної конституції ще не означає існування конституціоналізму як масового політичного руху, зацікавленого в забезпеченні країні демократичного конституційного ладу.

Стан сучасного конституціоналізму в Україні безпосередньо пов'язаний із впровадженням в конституційну структуру нашої держави західних моделей конституціоналізму. Синтез західних моделей і національної специфіки, врахування вітчизняного конституційного досвіду – кардинальний шлях становлення в Україні сучасного конституціоналізму. Проте це лише передумови конституціоналізму, а не сам конституціоналізм у тому реальному розумінні, як це має місце в країнах з розвинутими демократичними традиціями. Ми маємо перехідний конституційний порядок, який виступає пріоритетом нового конституційного ладу і конституціоналізму. Необхідно пройти значний і нелегкий шлях, щоб конституціоналізм як система ідей і цінностей став панівним у суспільній думці. На сьогоднішньому етапі розвитку України високі конституційні параметри суттєво відрізняються від реалій. Тому завдання державного механізму, структур громадянського суспільства полягає в тому, щоб зробити все задля якнайшвидшого становлення в Україні конституціоналізму з урахуванням вітчизняного і закордонного (насамперед європейського) досвіду.

Значну роль у становленні конституціоналізму в Україні на демократичних засадах має відігравати Верховна Рада України. Проте роботу українського парламенту не можна повною мірою визнати ефективною і професійною. Значну частину ухвалених Верховною Радою законів не можна віднести до першочергових. Чимало законів залишаються не затребуваними. Зростання кількості законів має нерідко номінальний характер і не супроводжується підвищенням рівня законності, якості правопорядку, що зумовлено наступними обставинами.

1. Значна частина законів через об'єктивні причини не може бути реалізованою, оскільки містить обіцянки, не забезпечені можливостями реальної виконавчої і юрисдикційної діяльності, соціальними і економічними ресурсами.

2. Законодавство не встигає за реаліями державного і суспільного життя, що швидко змінюються. Прогалини в законодавстві породжують нерегульовані питання і суперечності щодо реалізації державної влади, охорони прав особи, володіння, використання і розпорядження природними ресурсами; функціонування банківської і кредитної систем, бюджетних відносин, регулювання трудових відносин, створення ефективного правового механізму захисту від дискримінації в сфері праці та її оплати в умовах становлення ринкової економіки.

3. Брак виразної правової політики щодо законотворчості призводить до того, що різні галузі національного права розвиваються не однаковими темпами. Найдинамічніше розвиваються конституційне, кримінальне, податкове, бюджетне законодавство і повільніше – трудове, цивільне. Немає розвинутого соціального законодавства, і соціальна сфера не спирається на належний законодавчий фундамент, хоча потреба в такому законодавстві особливо відчутна.

У цих несприятливих умовах досить складно йде процес становлення в Україні конституціоналізму. Створення якісного законодавства постійно зіштовхується з численними перепонами, зокрема й конфронтацією в самій Верховній Раді. Суттєві прорахунки наявні в економіці, як послаблений можна оцінити правовий контроль з боку держави. Не розвинутість законодавчої основи охорони здоров'я, навколишнього середовища, послаблення контролю в цих сферах створюють загрозу погіршення здоров'я нації і економічної ситуації в країні [4, с. 496].

Становлення в Україні конституціоналізму на демократичних засадах неможливо без активної діяльності в цьому напрямі державних інституцій, насамперед Конституційного Суду. За період свого функціонування він виявив себе як важливий елемент конституціоналізму, як державна структура, що активно впливає на становлення в Україні сучасної конституційної доктрини, на забезпечення конституційної законності.

Становлення конституціоналізму в Україні на демократичних засадах зумовлюється дотриманням органами державної влади Конституції і законів. Кожна інституція повинна діяти в межах конституції і законів, визначеної їй компетенції. Це повністю стосується і Конституційного Суду, який теж повинен діяти у відповідних межах. Проблема обмежень органу конституційної юрисдикції, недопущення його втручання в діяльність інших структур державного механізму, і насамперед Верховної Ради, вважається однією з актуальних проблем становлення українського конституціоналізму [5, с. 214].

Однією з основних проблем становлення в Україні сучасного конституціоналізму є, на нашу думку, недостатня повага до Конституції як Основного Закону держави і суспільства: багатьма громадянами Конституція ще не сприймається як значна соціальна цінність. Тому підвищення авторитету Конституції у громадській думці як цінності для людини, суспільства, держави – важливе завдання право виховної роботи. Правова культура починається з конституційної культури, з поваги до конституційних приписів. Тому положення, які знайшли закріплення в Конституції, ідеї світового конституціоналізму повинні доводитись через засоби масової інформації, телебачення, лекційну пропаганду до кожного громадянина України. Без високої правової культури населення не сформувати конституціоналізму.

Висновки. Сучасний конституціоналізм посідає одне з ключових місць у системі права. Грунтовне вивчення проблем, пов'язаних з впровадженням реального конституціоналізму в Україні, розв'язання виявлених проблем сприятиме якнайшвидшому становленню конституціоналізму з урахуванням вітчизняного і закордонного досвіду.

Список використаних джерел

1. Мартинюк Р. Конституційний процес і поділ влади в Україні напередодні укладення Конституційного Договору 1995 р. між Президентом України і Верховною Радою України / Мартинюк Р. // Наукові записки НаУОА (Серія «Історичні науки»). – 2006. – Вип. 6. – С. 319-332.
2. Бутирська Т. О. Теоретико-методологічні засади державотворення в Україні: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 / Т. О. Бутирська; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – К., 2009. – 36 с.
3. Козюбра М. Верховенство права: українські реалії та перспективи / Козюбра М. // Право України. – 2010. – № 3. – 6 – 19 с.
4. Ходаковський В. Ф. Філософія українського державотворення (політологічний аналіз новітньої історії) / В. Ф. Ходаковський; АПН України; Ін-т вищої освіти. – Херсон, 2007. – 545 с.
5. Савчин М. В. Конституціоналізм і природа конституції / Савчин М. В. – Ужгород: Ліра, 2009. – 372 с.

УПОВНОВАЖЕНИЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У МЕХАНІЗМІ ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Майданик О. О.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного, адміністративного та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. У сучасних демократичних державах важливе місце в механізмі гарантування прав і свобод людини займає інститут парламентського омбудсмена. Омбудсман є спеціальною посадовою особою, до компетенції якої належить розгляд звернень громадян, іноземців та осіб без громадянства щодо порушення прав людини з боку державних органів та посадових осіб [1, 49]. Зростання авторитету названого інституту зумовлене рядом взаємопов'язаних чинників. Насамперед, виникнення у сучасних держав нових функцій зумовили зміни в характері і масштабах діяльності посадових осіб. Зокрема, збільшилось коло питань, які вони можуть вирішувати особисто. Як наслідок, особливо в

умовах корупції, зроста ймовірність порушень прав людини без формального порушення закону. З огляду на зазначене, в сучасний період відбувається усвідомлення важливості зміцнення гарантій охорони прав особи, в тому числі – інституційних, внаслідок чого і виникають нові інститути – складові механізму забезпечення прав і свобод людини. Міжнародна спільнота, через свої політико-правові інститути, приділяє все більше уваги правам людини. Це спонукає кожну державу прагнути до впровадження міжнародних стандартів з прав людини і у значній мірі цьому сприяє інститут омбудсмана.

Запровадження на конституційному рівні посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноваженого) стало важливим кроком у формуванні і розвитку механізму гарантування прав і свобод людини. Законодавче закріплення положення про постійний характер діяльності Уповноваженого свідчить про надання цьому інституту першорядного значення, як засобу охорони та захисту прав і свобод людини (ч. 1 ст. 20 Закону), що характеризує важливе значення названого інституту у правозахисному механізмі нашої держави [2; 3].

Мета – розгляд проблем діяльності інституту омбудсмана в Україні, визначення напрямів усунення законодавчої неврегульованості його представництва на місцях.

Результати. Аналіз заркодонного досвіду законодавчого врегулювання діяльності омбудсманів показав наступне. У низці країн діють місцеві та регіональні омбудсмани. Прикладом утворення регіональних уповноважених є Італія. У США служби омбудсмана сформовані у штатах, містах і навіть в окремих установах. У багатьох країнах діють також омбудсмани з певних питань (Швеція, ФРН, Данія, Фінляндія) [1, с. 49-51]. Для України перспективним напрямом розвитку інституту омбудсмана видається поєднання представництва уповноваженого з прав людини на місцях із його представництвом з певних питань [4; 5, с. 448]. Вбачається, що це сприятиме об'єктивному виявленню ключових проблем за регіонами та допоможе визначити шляхи і засоби розв'язання таких проблем.

Розвиток інституту омбудсмана в Україні має йти у напрямі запровадження спеціалізованих та місцевих уповноважених з прав людини. Це підтверджується аналізом діяльності Українського Уповноваженого у сфері захисту прав неповнолітніх, військовослужбовців, інвалідів тощо. Так, практика свідчить, що чинна державна система охорони прав дітей сьогодні не відповідає сповна своєму призначенню. Це зумовлює потребу розробити механізми захисту прав дитини, зокрема у сферах охорони прав та інтересів дітей, особливо тих, що позбавлені батьківського піклування, профілактики дитячої бездоглядності, а також упередження підліткової злочинності. У цьому плані вбачається, що ефективною структурою, здатною відстоювати дитячі інтереси на державному рівні, може стати Уповноважений з прав дітей. Основним чинником доцільності запровадження посади такого омбудсмана в нашій країні є його націленість саме на те, щоб впливати на поліпшення життя дітей. Доцільність запровадження посади Уповноваженого з прав дітей підтверджує і те, що наявна в Україні система органів опіки та піклування не гарантує належного забезпечення прав

дітей. Це відбувається перш за все тому, що виконання функцій захисту прав неповнолітніх доручено, як правило, відомчим структурам, обсяги роботи яких досить великі, а відтак вони не в змозі ефективно забезпечувати права дітей. З тих же причин недоцільно покладати обов'язок захищати права дітей лише на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, хоча він і багато робить у цьому напрямі.

Зважаючи на тенденції розвитку вищої освіти в нашій державі, а також невіршеність певного кола проблем, зокрема бюрократизації управління навчальним та науковим процесами, надзвичайно важливим є обговорення питання про запровадження в Україні омбудсманів, які б захищали права учнівської і студентської молоді. Такі правозахисні інституції будуть не лише сприяти реалізації та забезпечувати захист прав і свобод учнів та студентів, а й провадити роботу з правового виховання та прищеплення сучасної правової культури всім учасникам навчального процесу.

Поряд із тим відсутність у Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини права законодавчої ініціативи позбавляє його дієвої форми захисту та контролю за додержанням прав людини. З огляду на це, уявляється доцільним внести доповнення до статті 93 Конституції України, якими передбачити наявність права законодавчої ініціативи у Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [6, с. 28].

Висновки. Розвиток інституту Уповноваженого з прав людини в Україні має відбуватися через розширення повноважень парламентського омбудсмана та шляхом запровадження спеціалізованих його представників з певних питань та місцевих уповноважених. Проте, як зазначалося автором раніше [7; 8], це не повинно стати результатом бездумного копіювання закордонних моделей, а має здійснюватися з урахуванням специфіки правового статусу Українського Уповноваженого, національної правової системи та менталітету Українського народу.

Список використаних джерел:

1. Зеленцов А. Б. Контроль за деятельностью исполнительной власти в зарубежных странах / Зеленцов А. Б. – М.: Изд-во РУДН, 2002. – С. 49.
2. Конституція України, п. 18, ст. 85 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>;
3. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»// ВВРУ, 1998. – № 20. – ст. 99.
4. Батанов О. Місцевий уповноважений з прав територіальної громади в механізмі захисту прав людини (проблеми теорії та практики) / Батанов О. // Право України, 2001. – №2. – С. 43.
5. Приходько С. Г. Шляхи вдосконалення інституту омбудсмана в Україні / Приходько С. Г. // Парламентаризм в Україні: теорія та практика. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2001.
6. Майданник О. О. Конституція України – правова основа життєдіяльності суспільства і держави / Майданник О. О. // Юридична Україна. – 2016 – № 3-4. – С. 24-31.
7. Майданник О. О. Інститут омбудсмана у механізмі забезпечення прав людини в Україні / Майданник О. О. // Адвокат, 2010 – № 7. – С. 12-16;
8. Майданник О. О. Перспективи розвитку контрольної функції українського парламенту / Майданник О. О. // Актуальні проблеми сучасного конституційного права [ред. Ю. С. Шемшученко; О. В. Батанов]. – К.: Юридична думка, 2014. – С. 241–251.

КОРУПЦІЯ СЕРЕД ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ, ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ

Мельник О. О.,

*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри конституційного, адміністративного та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Корупція є однією із найнебезпечніших загроз правам людини, демократії, правопорядку, чесності та соціальній справедливості, вона перешкоджає економічному розвитку та загрожує належному і справедливому функціонуванню країн, має негативні фінансові наслідки.

На сьогоднішній день у нашій державі вживається низка заходів, спрямованих на запобігання та протидію корупції. Одним із основних напрямів у сфері запобігання корупції є виявлення корупційних ризиків, які можуть виникнути в діяльності державних службовців.

Метою роботи є вивчення проблемних питань корупції серед державних службовців, а також аналіз реалій сьогодення та шляхів їх запобігання.

Основні результати. Згідно з Законом України «Про державну службу» державним службовцем вважається громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті, одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу [1].

Під час своєї діяльності державні службовці можуть створювати умови, якими спонукають громадян вдаватися до корупційних дій. Насамперед це стосується сфери надання адміністративних послуг. Як приклад можна навести обмежений доступ до органу чи посадової особи, штучне створення черг, встановлення незручного для громадян графіку прийому, встановлення обов'язку надання додаткових, не передбачених законодавством документів, відсутність належних умов для перебування громадян в органі, брак інформації стосовно процедури надання послуги тощо.

Правоохоронними органами у 2016 р. направлено до суду 2994 протоколи про адміністративні корупційні правопорушення. Щодо суб'єктів учинення адміністративних корупційних правопорушень, то серед 1900 осіб, притягнутих до відповідальності, 85 (або 4,5 %) державних службовців, з яких: 3 категорії (II групи) – 13 осіб; 4 категорії (III групи) – 10 осіб, 5–7 категорій (IV, V групи) – 62 особи. Також 799 (або 42 %) адміністративних корупційних правопорушень вчинено депутатами сільських, селищних, міських, районних рад.

Суб'єктами адміністративних корупційних правопорушень стали: 537 (або 28,2 %) посадових осіб органів місцевого самоврядування, з яких до 1–2 категорій належала 1 особа, 3 категорії – 22 особи, 4 категорії – 228 осіб, 5–7 категорій – 286 осіб. До відповідальності притягнуто 43 посадові і службові особи райдержадміністрацій та 3 – облдержадміністрацій.

Упродовж 2016 р. за вчинення адміністративних корупційних правопорушень накладено штрафів на суму 3 млн 907 тис. 356 грн., завдано збитків на суму 232 тис. 215 грн., з них лише 42 тис. 830 грн. відшкодовано.

Також у 2016 р. закінчено розслідування за 2175 кримінальними корупційними правопорушеннями.

Варто зауважити, що 48 кримінальних корупційних правопорушень вчинено організованими групами і злочинними організаціями за участю державних службовців. Крім того, 1228 із 2175 проваджень порушено за вчинення корупційних правопорушень, віднесених до категорії тяжких або особливо тяжких (56,5%). Серед кримінальних корупційних правопорушень найбільшу кількість було вчинено: у бюджетній системі – 200, галузі освіти – 145, сфері земельних відносин – 97.

Суб'єктами вчинення кримінальних корупційних правопорушень є 1974 особи, із них державних службовців – 231 (або 11,7 % від загальної кількості правопорушників): 1–2 категорій (I групи) – 8 осіб; 3 категорії (II групи) – 10 осіб; 4 категорії (III групи) – 25 осіб; 5–7 категорій (IV, V групи) – 188 осіб.

Суб'єктами корупційних правопорушень стали: 118 посадових осіб органів місцевого самоврядування. Корупційні правопорушення вчинено 59 посадовими та службовими особами райдержадміністрацій та 24 посадовими і службовими особами облдержадміністрацій.

Сума матеріальних збитків, завданих корупційними правопорушеннями у 2016 р., сягнула понад 4,5 млрд. грн., з яких відшкодовано збитків на суму понад 151 млн. грн., що становить лише 14 % від суми завданих матеріальних збитків [2].

Проведений аналіз стану протидії корупції серед державних службовців в Україні за 2016 р. свідчить, що діяльність правоохоронних органів у сфері протидії корупції не відповідає сучасним викликам та загрозам, продовжує залишатися малоефективною, що зумовлено, зокрема, низьким рівнем комплексної взаємодії та координації спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Важливим фактором слід вважати корумпованість правоохоронних та контролюючих органів, відсутність ефективної системи правосуддя тощо.

Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 26 травня 2015 р., зокрема п. 4.5 «Реформування системи державного управління, нова якість антикорупційної політики», визначено, що ефективне державне управління вимагає послідовної антикорупційної політики, яка здійснюватиметься шляхом: обмеження контрольно-регуляторних функцій держави; мотивації працівників державних органів до сумлінної праці; забезпечення невідворотності покарання за корупційні правопорушення.

При цьому необхідно, зокрема: удосконалити процедуру перевірки на добросесність та забезпечити дієвий моніторинг способу життя, доходів і витрат державних службовців; завершити формування і забезпечити ефективну діяльність Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції, а також забезпечити взаємодію у межах завдань і структури, визначених законодавством, між Національним антикорупційним бюро України та Державним бюро розслідувань України [3].

Висновки. Зважаючи на викладене, доцільним є вжиття невідкладних заходів щодо реалізації нового антикорупційного законодавства та забезпечення повноцінного функціонування спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, що надасть змогу забезпечити підвищення ефективності системи запобігання і протидії корупції, зниження рівня корупції у системі правоохоронних органів, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Усунення корупційних ризиків при наданні адміністративних послуг можливе шляхом широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій (запровадження електронної черги, попереднього запису телефоном чи через електронну скриньку), встановлення зручного для громадян графіку роботи, наявності інформаційних стендів та поширення інформації про порядок надання послуг у засобах масової інформації тощо.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу: закон України від 10 груд. 2015 р. №889–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-193v1> про результати роботи підрозділів органів внутрішніх справ за 12 місяців 2016 р.: затверджений наказом МВС України від 27 груд. 2012 р. № 1205 / Відомчий документ.
2. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n14>

ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗДІЙСНЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Мельник О. М.,

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Сьогодні немає такої країни, де б корупція була повністю викорінена. Жодна із соціально-політичних і економічних систем не мала, не має і не може мати повного імунітету до корупції. Корупція може існувати довгий час навіть у розвинених демократичних країнах та у відкритих ринкових економіках. Відмінність різних держав полягає не в наявності чи відсутності корупції як такої, а в її масштабах, характері корупційних проявів, впливі корупції на економічні, політичні, правові та інші соціальні процеси.

В Україні корупція є однією з проблем, яка потребує невідкладного розв'язання. Адже вона становить значну загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, національній безпеці, становленню громадянського суспільства.

Метою дослідження є проблеми та перспективи здійснення антикорупційної політики в Україні на сучасному етапі.

Результати. Створення дієвої системи запобігання корупції, розробки і впровадження комплексу організаційно-правових заходів для протидії цьому

явищу, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків має стати одним із пріоритетів держави. А формування правового механізму протидії корупції – гостра соціальна необхідність, зумовлена об'єктивними та суб'єктивними факторами суспільного розвитку країни. На це також наголошують й інші науковці, які відзначають, зокрема, що за час незалежності в нашій державі так і не вдалося забезпечення створення дієвої системи протидії корупції. Несистемні реорганізації правоохоронних органів не дали бажаного результату. Тому сьогодні як ніколи гостро постало питання створення окремої, потужної, а головне справді належної антикорупційної інституції.

З цією метою Урядом України, враховуючи міжнародні стандарти з питань запобігання та протидії корупції, на національному рівні розроблялися антикорупційні закони.

Сьогодні в Україні створюється принципово новий механізм боротьби з корупцією. Вперше за історію незалежності одночасно мають запрацювати дві нові інституції спрямовані на запобігання і протидію корупційних правопорушень саме у вищих ешелонах влади. А так званою «побутовою» корупцією, як і раніше, будуть займатися одразу декілька суб'єктів протидії корупції. Запровадження таких реформ здійснено на основі аналізу міжнародного досвіду діяльності органів по запобіганню та протидії корупції в державах із низьким рівнем корупції.

Важливим кроком державної антикорупційної політики стало ухвалення Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 – 2017 роки», яким визначено пріоритети державної антикорупційної політики до 2018 року, реалізація яких створить основу для подальших реформ у цій сфері, зокрема дасть змогу усунути одну з основних причин незадовільного стану справ у сфері антикорупційної політики в Україні, якою є фрагментарність і недосконалість законодавчої та інституційної антикорупційної інфраструктури.

Окремої уваги заслуговує створення органу, сферою діяльності якого буде запобігання корупції. Такий орган утворюється відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», ним є Національне агентство з питань запобігання корупції як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який: забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику; визначає засади формування, моніторингу, координації впровадження антикорупційної політики, залучення інститутів та організацій громадянського суспільства, представників бізнесу до цих процесів. Закон також регулює превентивну діяльність державного механізму, спрямовану на усунення можливостей та стимулів для корупційної поведінки як у публічному, так і приватному секторах.

Наразі цілями антикорупційної політики в Україні має стати зниження рівня корупції та забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян, суспільства і держави від загроз, пов'язаних із корупцією. Для цього необхідно реалізувати низку завдань: 1) попередження корупційних правопорушень; 2) створення правового механізму, який перешкоджає підкупу осіб, які мають публічний статус; 3) забезпечення відповідальності за корупційні правопорушення в усіх випадках, прямо передбачених нормативними правовими актами; 4) відшкодування шкоди, заподіяної корупційними правопорушеннями;

5) моніторинг корупційних факторів та ефективності заходів антикорупційної політики; 6) формування антикорупційної суспільної свідомості; 7) сприяння реалізації прав громадян і організацій на доступ до інформації про факти корупції і корупціогенні фактори, а також на їхнє вільне висвітлення в засобах масової інформації засобах масової інформації; 8) створення стимулів до заміщення державних посад, посад державної і муніципальної служб невідкупними особами.

Ефективним інструментом на шляху запобігання та протидії корупції може стати комплекс механізмів протидії та попередження корупції. При цьому механізми протидії мають бути спрямовані на ліквідацію причин і зменшення прояву корупціогенних чинників і мати виключно нисхідний характер, від державних органів до громадянина, механізми ж попередження базуються на тісній взаємодії держави та інституцій громадянського суспільства і спрямовані на руйнацію передумов корупції.

Висновки. Антикорупційної політика має спрямовуватись на уповільнення темпів зростання корупції, зменшення її обсягів, виявлення та припинення її проявів, поновлення законних інтересів фізичних та юридичних осіб, усунення наслідків корупційних діянь являє собою адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії з корупцією. При цьому основні напрями й завдання боротьби з корупцією повинні бути сформовані в систему механізмів правового, економічного, організаційного, виховного характеру відносно профілактики корупційних дій державних службовців, зокрема розвиток загальної культури відносин влади в українському суспільстві.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14.10.2014 № 1699-VII
2. Закон України «Про запобігання корупції» Верховна Рада України; Закон від 14.10.2014
3. Конвенція ООН проти корупції від 31.10.2003

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Настюк А. А.,

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри конституційного, адміністративного та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Якщо аналізувати ефективність та якість княжої дипломатії, то можна з впевненістю сказати, що її розвиток не стояв на місці. В цьому процесі ми бачимо бажання руських князів забезпечити вигідні для Русі умови, іноді, використовуючи хитрість, як княгиня Ольга, а іноді і силу, як князь Олег. Одним із проявів княжої дипломатії є договір 912 р. з Візантією, вивчення якого дає змогу знайти нові підходи до питання розвитку права Київської Русі.

Мета та методи. Метою є історико-правовий аналіз Русько-Візантійського договору 912 р. З'ясування в чітких інтересах був укладений договір та яку мету ставили перед собою дипломати Київської Русі під час його укладання. Також ми ставимо за мету виявлення рівня розвитку права в цей період. В ході дослідження використані: історичний метод, системно-функціональний, метод аналізу та синтезу, порівняльний метод.

Договір 907 року дав можливість закріпитись руським купцям на візантійському ринку товарів. Збут сировини, яку руси отримували від данини і бджільництва, давало їм змогу отримувати пристойний дохід.

Основні результати. Зацікавленість русів у продовженні торгівельних стосунків проявилася в укладеному Олегом договорі 912 р. [1, с. 19]. В цьому договорі Олег прагнув захистити інтереси купців не за допомогою сили, а букви закону. Ін уклад з візантійцями договір, який мав би гарантувати безпеку як життя, так і майна руських купців.

Перша умова договору стосувалася підтвердженню русами політики миру по відношенню до Візантії. Так, як руси домоглися основних стратегічних задач в дипломатичних відносинах з Візантією, умови яких були закріплені в договорі 907 р., то їм край важливо було підтримувати мирні стосунки з візантійцями, адже війна зашкодила б торгівлі і відмінила б усі вигідні умови на які пішов імператор при домовленості з русами.

Наступним питанням розглядалося право русів на захист життя. Зазначалось, що якщо рус вб'є християнина або навпаки – то за такий злочин слід вбити на місці. Якщо злочинець втік до себе додому, то слід йому розрахуватись власним майном і, навіть, своєю жінкою, з родичем або представником родини вбитого. Якщо ж злочинець не має майна і не можуть відшкодувати образу та втече, то його слід переслідувати доти не знайдуть, а потім вбити [2, с. 11]. Ця умова теж відображає інтереси купців. Якщо хтось напав на купців і вбив одного із них, тобто виник конфлікт, то потерпіла сторона може вбити злочинця на місці, тим самим вирішивши непорозуміння і це не буде сприйматись як злочин. Але що саме головне для купця? Це отримання доходу і відшкодування збитків і, якщо злочинець втік з місця злочину, то постраждала сторона висуває свої вимоги на відшкодування збитків і може забрати не тільки майно злочинця, а навіть жінку. Доводиться сам факт вбивства показаннями свідків. Коли показання викликають недовіру то приймаються клятви.

Наступна умова домовленостей стосується щодо покарання за нанесення потерпілому фізичної шкоди. За цей злочин потерпілому слід заплатити п'ять літрів срібла, якщо злочинець не має цих коштів то інша частина штрафу платиться іншим наявним у злочинця майном, включно і одежею, яка є на злочинцеві. Якщо більше ніякого майна немає, то злочинець має поклястися в цьому і тоді суд закінчується [3, с. 19]. Отже, ця умова давала можливість русу залишити свого кривдника в прямому значенні без штанів. Цей пункт умови для нас є цікавим тим, що в договорі прямо вказувалось, що джерелом цього правила є Руський закон. Отже, цей міжнародний договір ратифікував дію руського права на візантійській території, тим сам зробивши руське право джерелом візантійського ще в 912 р.

Захист майнових інтересів русів теж розглядався цим договором. Якщо у руса украдуть майно, то злочинець має бути спійманий та доставлений в суд. Якщо порушника вб'ють під час злочину, то потерпілий не буде платити за його смерть і має назад отримати вкрадене майно. Якщо злочинець не чинить супротив, то його слід затримати та доправити до суду, де злочинець мусить віддати все те, що вкрав та заплатити втричі більше [1, с. 20]. Цей пункт гарантував русам право на їх майно та давав можливість відшкодувати з прибутком вкрадені речі. Але русам заборонялось самовільно без рішення суду забирати силою майно. Якщо вони це скоювали, то мусили повернути забрану річ і ще й заплатити її ціну.

Договір 912 р. розглядав і питання морського права. Якщо викине корабель на берег, то жителі тієї місцевості повинні зберегти як майно, так і потерпілих людей, а також допомогти відремонтувати корабель та провести його до безпечного місця [3, с. 20]. Ймовірно, цей пункт розглядав допомогу кораблям на території учасників договору. Цікаво те, що договір розглядав також обставини щодо надання допомоги потерпілому кораблю біля грецької землі. Візантійський або руський корабель, натрапивши на потерпілий корабель із сторони договору мали б надати допомогу і при можливості спасти товар і відправити потерпілих до безпечного місця. Вбивство або крадіжка під час цих дій каралась згідно із умовами цього ж договору [2, с. 12].

Захищались в договорі майнові інтереси не тільки живих, але й померлих русів. Якщо рус, будучи у торгівельних справах помирав і поряд не було близьких йому людей, то його майно відправлялось назад в Київську Русь разом до його спадкоємців. Якщо був у померлого руса заповіт, то майном розпоряджались за заповітом. Отже, в руському праві практикували спадкування майна за родинними зв'язками і за заповітом. Цікаво в цьому питанні те, що візантійці реалізовували умови заповіту, який ймовірно укладався на Русі. Знову ж цей пункт свідчить про те, що руси хотіли захистити майнові інтереси при різних обставинах, включно і смерті власника майна та неможливості виконати волю мертвого щодо його майна його ж співвітчизниками [3, с. 20].

Договір також захищав власність купця на його челядь. Ніхто не мав права забрати челядина у руса, а якщо хтось це вчинив, то мав повернути його. Якщо хтось не дасть провести обшук чиновнику, то він буде вважатись винним. Руси домовились з візантійцями викупати своїх полонених за 20 злотників і відправляти на батьківщину. Отже, якщо купець попаде в полон, то мав бути викуплений союзниками за встановлену ціну і відправлений додому [2, с. 13].

Питання екстрадиції теж не оминуло уваги при укладанні договору. В договорі було прописано, що якщо купець вчиняв злочин на території Візантії, а потім тікав на Русь, то князь мав видати злочинця назад. Аналогічно ситуація вирішувалась із вчиненням злочину візантійцями на Русі [2, с. 13-14].

Висновки. Договір 912 р. свідчить про високу роль купців і важливість торгівлі в Київській Русі. Виразно простежується продовження політики Олега стосовно Візантійської імперії. Цей договір давав змогу вирішувати в правовому полі низку конфліктних ситуацій, які могли виникнути між русами та візантійцями. Договір гарантував права руських купців на життя, свободу і захист майнових

інтересів, навіть права на свою челядь. В договорі вказувались не тільки права, але й процедура їх захисту.

Договір слугує яскравим свідченням, що руські купці силою, яка активно розвивала економіку та міжнародні стосунки в Київській Русі і князівська влада зважала насамперед на їх інтереси.

Неабияка роль міжнародної торгівлі виявляється в тому, що перший писаний звіт правил був викладений у міжнародному договорі 912 р. та стосувався правових відносин між візантійцями та русами і діяв в обох країнах. В документі піднімалися питання морського права та екстрадиції. Особливо заслуговує увагу те, що саме руси були ініціаторами вирішення конфліктних ситуацій між країнами, в першу чергу, в правовому полі, що свідчить про абсурдність припущення примітивності і низького рівня правової думки в Київській Русі. Договір засвідчує, що правові відносини, які виникали між візантійцями та русами, регулювались також і древнім руським правом.

Отже, договір можна вважати свідченням, що руське писане право існувало до Руської правди Ярослава Мудрого.

Список використаної літератури.

1. Полное Собрание Русскихъ Летописей. Патриаршая или Никоновская летопись. – М.: Наука, 1965. – Т. 9, 10. – 256 с.
2. Юшков С. В. Памятники Русского права / С. В. Юшков. – М.: Госюриздат, 1952. – 287 с.
3. Татищев В. Н. История Российская / В. Н. Татищев. – М.: Срмак, 2005. – Т. 2. – 735 с.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОДЕРЖАНИЯ БРАЧНОГО ДОГОВОРА В КОНТЕКСТЕ СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОГО АНАЛИЗА ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РАЗЛИЧНЫХ ГОСУДАРСТВ

Омельянович Е. Н.,

старший преподаватель,

Гомельский филиал Международного университета «МИТСО»

Введение. Правовой институт брачного договора в каждом государстве имеет свои особенности и специфику. Расхождения в регулировании договорных имущественных отношений супругов могут касаться различных аспектов: способности сторон к заключению брачного договора; порядка заключения брачного договора, его формы; содержания брачного договора; оснований и порядка изменения, расторжения брачного договора и признания его недействительным.

Цель и методы. Целью является сравнительно-правовой анализ действующего законодательства различных государств в области содержания брачного договора.

Основными методами исследования являются анализ, обобщение, логический, сравнительно-правовой и др.

Результаты. Согласно нормам ст. 13 Кодекса Республики Беларусь о браке и семье (далее – КоБС Республики Беларусь) в брачном договоре супругами определяются соглашения о совместном имуществе и имуществе каждого из супругов; порядке раздела совместного имущества супругов в случае расторжения брака; материальных обязательствах по отношению друг к другу в случае расторжения брака; формах, методах и средствах воспитания детей; о месте проживания детей, размере алиментов на них, порядке общения с детьми отдельно проживающего родителя, а также другие вопросы содержания и воспитания детей в случае расторжения брака [1]. Приведенный перечень отношений, которые могут быть предметом брачного договора, не является исчерпывающим.

В мировой практике сформировались два основных подхода к регулированию брачного договора.

Согласно одному из них, допускается включение в брачный договор условий: 1) регулирующих имущественные отношения супругов (например, о разделе имущества, составляющего общую совместную собственность супругов; о праве одного из супругов на получение дополнительного содержания от другого супруга в случае расторжения брака по вине последнего); 2) регламентирующих сферу их личных неимущественных отношений (права на фамилию, на выбор места жительства, права и обязанности по отношению к детям). Среди государств-участников СНГ соответствующие нормы закреплены в КоБС Республики Беларусь. Таким образом, по белорусскому законодательству брачный договор может регламентировать не только имущественные отношения между супругами, но и личные неимущественные отношения. В Республике Беларусь в брачном договоре супруги могут предусмотреть все вопросы, касающиеся содержания и воспитания детей в случае расторжения брака, за исключением тех, которые урегулированы императивными нормами закона. Предметом брачного договора могут быть любые взаимоотношения между супругами, если только это не противоречит брачно-семейному законодательству.

Другой подход заключается в том, что предмет брачного договора ограничивается исключительно имущественными правоотношениями супругов. Такой подход воспринят законодательствами некоторых европейских государств, а также стран Балтии, Украиной и Российской Федерацией.

Для того, чтобы брачный договор смог породить желаемый для сторон правовой результат, необходимо соблюдение ряда условий, а именно: содержание договора должно быть законно, стороны договора должны быть способны к участию в его заключении, брачный возраст устанавливается в восемнадцать лет, в исключительных случаях орган, регистрирующий акты гражданского состояния, может снизить лицам, вступающим в брак, брачный возраст, но не более чем на три года, снижение брачного возраста производится по заявлению лиц, вступающих в брак. При этом согласия родителей, попечителей несовершеннолетних на заключение брака не требуется (ст. 18 КоБС Республики Беларусь) [1]. Также необходимо соответствие воли и волеизъявления сторон, и, наконец, договор должен быть заключен в надлежащей форме.

В зависимости от того, лицами, имеющими намерение вступить в брак, или супругами заключается брачный договор, определяется момент вступления этого договора в законную силу. В случае, когда заключение брачного договора предшествует регистрации брака, договор вступает в силу только с момента регистрации брака (ч. 4 ст. 13 КоБС Республики Беларусь, ч. 1 ст. 95 Семейного кодекса Украины, п. 1 ч. 2 ст. 41 СК Российской Федерации). До тех пор, пока брак не будет зарегистрирован, брачный договор не вступит в силу.

Таким образом, правило о возможности заключения брачного договора исключительно до вступления в брак имеет смысл только при условии, если наличие брачного договора являлось бы необходимой предпосылкой вступления в брак.

В Республике Беларусь брачный договор заключается в письменной форме и подлежит нотариальному удостоверению. При подписании брачного договора требуется личное участие сторон, запрещается действовать через представителя (ч. 4 ст. 13 КоБС Республики Беларусь). Такие же требования к форме заключения брачного договора содержатся в семейном законодательстве Российской Федерации (п. 2 ст. 41) и Украины (ст. 94).

Нотариальное удостоверение брачного договора может служить определенной гарантией защиты прав и интересов супругов в случае, если одной из сторон движет желание извлечь из заключенного договора исключительных выгод для себя путем ущемления прав и интересов второй стороны, воспользовавшись доверчивостью и не информированностью последней. В зарубежных странах, где брачный договор является давно устоявшимся институтом законодательства, также предъявляются довольно строгие требования к порядку его заключения и форме. Как правило, при заключении брачного договора требуется соблюдение письменной формы (в виде специального акта или иного документа).

С 24 июля 2012 г. КоБС Республики Беларусь дополнен статьей, в соответствии с которой: «Брачный договор подлежит также государственной регистрации в организации по государственной регистрации недвижимого имущества, прав на него и сделок с ним, если он содержит условия, которые являются или могут стать основанием возникновения, перехода, прекращения прав, ограничений (обременений) прав на недвижимое имущество.

При этом Брачный договор, содержащий такие условия: о зарегистрированном недвижимом имуществе, а также о зарегистрированном недвижимом имуществе и недвижимом имуществе, которое будет нажито супругами в период брака, подлежит государственной регистрации после нотариального удостоверения Брачного договора; о недвижимом имуществе, которое будет нажито супругами в период брака, подлежит государственной регистрации одновременно или после государственной регистрации создания соответствующего недвижимого имущества либо государственной регистрации возникновения, перехода, прекращения прав, ограничений (обременений) прав на недвижимое имущество» [2, с. 59].

Немаловажной деталью является также и то обстоятельство, что во всех странах в той или иной форме предусмотрен специальный механизм регистрации брачных договоров, позволяющий любому заинтересованному лицу узнать если

не о содержании брачного договора, то, по крайней мере, о самом факте его существования. Во многих зарубежных странах обеспечен свободный доступ заинтересованных лиц для ознакомления с содержанием брачного договора.

Как правило, заключение брачного договора направлено преимущественно на установление того или иного режима супружеского имущества. При этом, для одних стран характерно, что супруги (будущие супруги) могут сделать выбор лишь между предусмотренными в законе режимами. В других странах супруги вправе самостоятельно конструировать приемлемый режим, устанавливая любые правила в отношении состава общего и раздельного имущества.

В целом, для правовых систем многих стран характерно недопущение какого бы то ни было ограничения брачным договором прав и обязанностей, вытекающих из брака, прав и обязанностей родителей в отношении своих детей. Положения брачного договора не могут уменьшать объема прав ребенка, а также ставить одного из супругов в чрезвычайно невыгодное материальное положение; ограничивать правоспособность или дееспособность супругов, их право на обращение в суд за защитой своих прав; предусматривать положения, ограничивающие право нетрудоспособного нуждающегося супруга на получение содержания; содержать другие условия, которые ставят одного из супругов в крайне неблагоприятное положение или противоречат основным началам семейного законодательства (п. 3 ст. 42 СК Российской Федерации).

Выводы. Правовой институт брачного договора в каждом государстве имеет свои особенности и специфику. Расхождения в регулировании договорных имущественных отношений супругов могут касаться различных аспектов: способности сторон к заключению брачного договора; порядка заключения брачного договора, его формы; содержания брачного договора; оснований и порядка изменения, расторжения брачного договора и признания его недействительным.

Список использованных источников:

1. Кодекс Республики Беларусь о браке и семье от 9 июля 1999 г. № 278-З: с изм. и доп. от 24 декабря 2015 г. № 331-3 // Национальный центр правовой информации Республики Беларусь.
2. Пенкрат В. И. Семейное право Беларуси: учеб. пособие / В. И. Пенкрат. – Мн.: Академия МВД, 2014. – 235 с.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ У МИТНІЙ СФЕРІ

Онiщик Ю.В.,

*доктор юридичних наук, доцент,
завiдувач кафедри конституцiйного, адмiнiстративного та господарського права
Академiї працi, соцiальних вiдносин i туризму*

Корупція як негативне соціально-правове явище вимагає посилення ролі держави щодо подолання корупції як у країні в цілому, так і в окремих її сферах, зокрема у сфері митного регулювання.

Перед працівниками органів державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики стоїть важливе завдання – створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України. Проте, як засвідчує практика, вимог забезпечення законності не завжди дотримуються внаслідок чого здійснюються різні корупційні діяння з боку співробітників. Корупція є головною проблемою, яка негативно впливає на функціонування та виконання поставлених перед органами державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики завдань. Насамперед вона, з одного боку, паралізує довіру суспільства до митної системи, а з іншого – не дозволяє працівникам органів державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики виконувати завдання під час переміщення предметів суб'єктами митних правовідносин через митний кордон України. У цілому на сьогодні стан справ у співробітників органів державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики залишається складним, а їх діяльність не відповідає вимогам сьогодення.

Подолання корупції у митній сфері пов'язане з проблемою виявлення таких правопорушень. Це пояснюється тим, що як владний суб'єкт, так і приватний зацікавлені у співпраці, метою якої є задоволення власних інтересів. Так, посадова особа органу державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики отримує додаткову (а в деяких випадках систематичну) винагороду. У свою чергу, суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності – «спрощене» проходження митних формальностей, можливість зменшити суму податкових зобов'язань зі сплати митних платежів. Внаслідок зловживань у сфері митного регулювання Державний бюджет України щорічно недоотримує десятки-сотні млрд. грн. Наразі, слід констатувати, що органи державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики є однією з найбільш корумпованих державних структур. Це зумовлене низкою обставин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

Одним із головних об'єктивних факторів корупції у митній сфері є криміналізація зовнішньоекономічної діяльності. Динаміка політичних процесів, економічна криза, соціальна нестабільність, проблема корупції, недостатня функціональна спроможність публічних інститутів, виникнення диспропорцій просторово-регіонального розвитку, посилення впливу дестабілізуючих тенденцій, проведення антитерористичної операції на території нашої держави – це ті негативні фактори, які зумовлюють значне зростання злочинності, характерною рисою якої є криміналізація економіки, влади і суспільства. За таких умов набула якісно нового характеру та неабиякого поширення і корупція у сфері митного регулювання.

Серед інших суттєвих об'єктивних причин корупції у митній сфері слід виокремити такі: низький рівень заробітної плати, правової та соціальної захищеності посадових осіб митниць; стрімке поширення правового нігілізму; недосконалість правової бази у сфері державної митної справи; недостатнє забезпечення посадових осіб органів державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики сучасними високотехнологічними засобами митного контролю.

До суб'єктивних причин корупції у митній сфері належать: відсутність твердих патріотичних, державницьких переконань; корисливість, прагнення до швидкого збагачення й матеріального добробуту; моральна та духовна зіпсованість, продажність, безвідповідальне ставлення до своїх посадових обов'язків, а звідси – байдужість і негативне ставлення до справи захисту економічних інтересів держави; особисті та сімейні обставини (тяжка хвороба працюючого, дітей, родичів, великі борги); залякування, примушування до здійснення неправомірних дій шляхом шантажу, погроз, у тому числі погрози вбивства, самій посадовій особі чи її близьким у разі невиконання завдань кримінальних елементів [1].

Проблема подолання корупції у митній сфері не є новою. Органи державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики є надзвичайно важливим елементом у сфері зовнішньоекономічної діяльності, які відіграють ключову роль у функціонуванні держави, забезпеченні прав і свобод людини і громадянина.

До пріоритетних напрямів подолання корупції у митній сфері, на наш погляд, необхідно віднести:

- 1) стабільно високий (з урахуванням інфляції) рівень заробітної плати;
- 2) соціальні гарантії для посадових осіб органів державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики та для членів їх сімей;
- 3) постійне підвищення престижу служби в органах державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики;
- 4) регулярне поліпшення якості служби в органах державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики;
- 5) проведення антикорупційних організаційних заходів у кадровій політиці органів державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики (постійний контроль за виконанням службових обов'язків, жорсткий відбір кандидатів на службу та навчання, використання поліграфа для якісного відбору кандидатів на службу);
- 6) забезпечення відкритості діяльності органів державної фіскальної служби України у сфері реалізації митної політики;
- 7) участь громадськості в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності.

Підсумовуючи викладене, зауважимо, що універсальних рецептів подолання корупції, зокрема у митній сфері, не існує. Однак перелічні вище пріоритетні напрями можуть бути суттєвим підґрунтям для подолання цього негативного соціально-правового явища.

Список використаних джерел:

1. Ефективна боротьба з корупцією – запорука мінімізації та подолання контрабанди [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.viche.info/journal/4415/>.

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ТРУДОВИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Пружанська Т. П.,

*старший викладач кафедри цивільного та трудового права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Україна долає непростий шлях у формуванні системи захисту права на працю, адже має трудове законодавство створене в різні історичні часові проміжки, що складно співвідноситься з вимогливою практикою сьогодення. Вочевидь настає час для переосмислення національних правових традицій і міжнародного досвіду реалізації захисту права на працю, а також вироблення нових норм з урахуванням сучасних викликів.

Аналіз практики вирішення трудових спорів в Україні засвідчив, що індивідуальні трудові спори зосереджені на судовому порядку їх вирішення. А от колективні трудові спори (за винятком колективних трудових спорів, стороною в яких виступають працівники, на яких за законом поширюється заборона на проведення страйків) мають лише позасудовий порядок урегулювання. Це робить судову систему недостатньо ефективним інструментом розгляду трудових спорів.

Особливо гостро проблема врегулювання трудових спорів стоїть у сільській місцевості та на територіях, наближених до зони проведення антитерористичної операції, де на ринку праці на одне робоче місце припадає кілька працівників. І втрата роботи здебільшого призводить до того, що працівники мають значні труднощі при працевлаштуванні, а тому свідомо замовчують порушення роботодавцем їхніх прав.

Мета та методи. Метою є вивчення особливостей судового розгляду справ, що виникають з індивідуальних трудових спорів. Методи, що використовуються при написанні цієї роботи, – спостереження, аналізу, ідеалізації, правового моделювання та системності.

Результати. Цивільним процесуальним правом визначено, що судовий розгляд справ включає в себе чотири частини (етапи): підготовка; розгляд справи по суті; дебати сторін; ухвалення і проголошення рішення суду. У процесі судового розгляду ці стадії неминуче проходять і кожна справа, що виникає із трудових правовідносин. Прискорення розгляду трудових розбіжностей забезпечується тим, що судові надається семиденний строк для підготовки справи для слухання і місячний термін для розгляду її по суті та винесення рішення [3 ст. 157].

Вагомою особливістю є те, що докази як ті, що підтверджують право вимоги працівника – позивача, так і ті, які оспорюють останні, зосереджені у роботодавця, від добросовісності котрого багато у чому залежить скорочення часу вирішення спору і повнота дослідження обставин справи. Отже, працівник може бути позбавлений можливості самостійно надати необхідні для вирішення справи докази.

На етапі підготовки справи у трудових спорах до розгляду від суду вимагаються певні зусилля у збиранні і забезпеченні доказів, які витребовуються

ним на клопотання позивача, а у разі необхідності – у вжитті необхідних заходів щодо усунення спроб затягнути вирішення спору або приховати від суду відомості, що мають значення для встановлення істини у справі. З огляду на це, вважаю за необхідне посилити відповідальність роботодавця за такі діяння. Важливо, аби суд, встановивши факт ненадання роботодавцем у строк витребовуваних судом відомостей або вчинення ним дій, які умисно затягують процес розв'язання трудового спору, розглядав наведене як презумпцію правоти працівника і вирішував спір на його користь, також одночасно на роботодавця має бути накладено штраф за неповагу до суду, який буде передбачений ЦПК України.

Наступна стадія процесу, яка йменується у ЦПК України як «розгляд справи по суті», зводиться до дослідження обставин справи. Під час здійснення якої позивач може відмовитися від позову, відповідач – його визнати, сторони можуть укласти мирову угоду. Зараз, в умовах економічної нестабільності і безробіття, роботодавець має змогу тиснути на працівника з метою примусити його відмовитися від позову або схилити до укладення мирової угоди на вигідних для роботодавця умовах. Саме через це, на мою думку, суд повинен переконатися у добровільності волевиявлення працівника, а також детально дослідити умови, на яких укладається мирова угода, або причини відмови працівника від позову, раніше, ніж постановити ухвалу, якою провадження у справі закривається.

При розгляді трудових спорів такої стадії процесу як судові дебати не притаманні жодні специфічні особливості.

Заключна стадія – ухвалення і проголошення рішення. Суттєвою особливістю захисту трудових прав на цьому етапі є те, що рішення суду стосовно поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного працівника підлягає негайному виконанню. Останнє означає, що такої працівник повинен бути допущений до виконання трудових обов'язків на попередній посаді (роботі) на наступний день після ухвалення рішення судом. Для виконання рішення про поновлення на роботі не потрібно чекати набрання ним законної сили. Такий порядок встановлений з метою найшвидшого і ефективного поновлення порушених трудових прав працівника.

Норма чинного законодавства передбачає оплату працівникові вимушеного прогулу при затриманні виконання рішення про поновлення його на роботі [2 ст. 236]. На мою думку, що наявність цього припису у правовій державі не є достатнім. Задля забезпечення належного авторитету судової гілки влади в країні ігноруванням ухвалених судом рішень повинен беззаперечно покладатися край. Тому пропоную передбачити окрім оплати працівникові вимушеного прогулу ще й покладення на роботодавця штрафних санкцій за неповагу до суду.

Висновки. Для забезпечення ефективності захисту прав сторін трудового договору сьогодні судовий порядок вирішення індивідуальних спорів потребує удосконалення. З цієї метою доцільно:

1) передбачити у законодавчому порядку відповідальність роботодавця за ненадання запитуваних судом відомостей або вчинення ним дій, що гальмують розв'язання спору. Наявність даних фактів суд має розглянути як презумпцію

правоти працівника і вирішувати спір на користь останнього. Одночасно на роботодавця слід накладати штраф за неповагу до суду;

2) у разі затримання роботодавцем судового рішення стосовно поновлення працівника на роботі на роботодавця повинен накладатися штраф за неповагу до суду.

З огляду на те, що проголошений Україною курс на євроінтеграцію, підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом передбачає формування такого правозахисного механізму, який здатний забезпечувати реалізацію прав та свобод людини із урахуванням напрацьованої міжнародної практики, потрібно привести у відповідність міжнародним стандартам чинне трудове законодавство.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. 1996. – № 30. – Ст. 134.
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – додаток до № 50. – Ст. 375.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40.
4. Аналіз практики розгляду районними судами м. Києва справ за трудовими спорами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/80>.

ПОНЯТИЕ И СИСТЕМА ВЕЩНЫХ ПРАВ ЛИЦ, НЕ ЯВЛЯЮЩИХСЯ СОБСТВЕННИКАМИ

Рашиева Г. К.,

*старший преподаватель кафедры правовых дисциплин
Казахской академии труда и социальных отношений*

Введение. Вещные права – одна из правовых форм реализации отношений собственности. Вещные права обычно определяются как права, которые предоставляют их обладателю возможность непосредственного (независимо от какого-либо другого лица) воздействия на вещь. Иначе говоря, вещное право предоставляет его обладателю непосредственную власть, господство над вещью.

Имущество может принадлежать лицу не только на праве собственности, но и на основании ограниченных вещных прав. Лицо, имеющее вещные права на имущество, использует его не только в соответствии с законом, но и с указаниями собственника, поэтому его вещное право, в отличие от права собственности, ограничено, поскольку имущество, составляющее объект вещного права, принадлежит на праве собственности другому лицу.

Институт вещных прав остается одним из самых сложных и в наименьшей степени разработанных институтов гражданского права. Вместе с тем систематизация существующих в современном гражданском праве вещных прав является объективной потребностью развитого гражданского оборота.

Цель и методы. Одной из основных целей данного исследования является раскрыть сущность и систему вещных прав лиц, не являющихся собственниками по законодательству Республики Казахстан. В данном исследовании использовались методы как научного, так и прикладного характера. Автором применены

диалектический, формально-логический, сравнительно-правовой, исторический и другие методы исследования, позволившие всесторонне рассмотреть тему исследования.

Результаты. Квещным правам относятся только права, прямо предусмотренные действующим законодательством данной страны, т. е. лицо не может по своей воле создавать какие-либо иные разновидности вещных прав. Этот замкнутый круг вещных прав в различных государствах неодинаков. В гражданском праве всех стран ведущее место в системе вещных прав занимает право собственности, являющееся центральным институтом системы права той или иной страны. Кроме того, к данной системе относятся такие вещные права, как право залога, сервитуты, узуфрукт и др. Общим для них является то, что это права на чужие вещи, закрепляющие за их носителями отдельные правомочия, относящиеся к отдельным правомочиям собственника (обычно владение, пользование). Это, таким образом, производные от права собственности вещные права.

Основной классификацией вещных прав является деление их на право собственности и вещные права лиц, не являющихся собственниками (ст. 195 ГК Республики Казахстан) [1].

Виды вещных прав установлены законом и не могут устанавливаться договором. Для ограниченных вещных прав как для права собственности характерны следующие признаки: 1) связь с вещью, выраженная в господстве над нею, 2) право следования за вещью. Переход права собственности на имущество к другому лицу не является основанием для прекращения иных вещных прав на это имущество, 3) абсолютный характер защиты (против любого и каждого), 4) бессрочный характер прав.

Для права хозяйственного ведения и права оперативного управления характерны следующие признаки: 1) это ограниченные вещные права, 2) принадлежат юридическим лицам, 3) объектами этих прав являются предприятия как имущественные комплексы. Право хозяйственного ведения или право оперативного управления имуществом возникает у этого предприятия или учреждения с момента передачи имущества, если иное не установлено законом и иными правовыми актами или решением собственника.

Плоды, продукция и доходы от использования имущества, находящегося в хозяйственном ведении или оперативном управлении, а также имущество, приобретенное унитарным предприятием или учреждением по договору или иным основаниям, поступают не в собственность юридическому лицу, а в хозяйственное ведение или оперативное управление предприятия или учреждения. Собственником этого имущества становится учредитель предприятия (государство, муниципальное образование).

Право хозяйственного ведения и право оперативного управления имуществом прекращаются по основаниям и в порядке, предусмотренным для прекращения права собственности, а также в случаях правомерного изъятия имущества у предприятия или учреждения по решению собственника.

В статье 195 ГК РК: К вещным правам наряду с правом собственности относятся: право землепользования; право хозяйственного ведения; право оперативного управления; право ограниченного целевого пользования чужой

недвижимостью (сервитут); другие вещные права, предусмотренные ГК или иными законодательными актами). К вещным правам применяются нормы о праве собственности, если иное не предусмотрено законодательством или не противоречит природе данного вещного права. Переход права собственности на имущество к другому лицу не является основанием для прекращения других вещных прав на это имущество, если иное не предусмотрено законодательными актами Республики Казахстан [3].

Поскольку перечень этот не закрыт, в него могут быть включены и другие права. К ним предъявляется лишь одно требование: они должны быть указаны в законе. В теории гражданского права этот список был дополнен, в него включили вещные права лиц, не являющихся собственниками: право залога; право пользования жильем членами семьи собственника, проживающими в принадлежащем ему жилом помещении; право фактического владельца, который, не будучи собственником имущества, добросовестно, открыто и непрерывно владеет этим имуществом; право учреждения по самостоятельному распоряжению доходами и имуществом, полученными в результате разрешенной ему хозяйственной деятельности; право пожизненного проживания в жилом помещении, принадлежащем другому лицу в соответствии с завещательным отказом.

Вещные права лиц, не являющихся собственниками земельных участков, возникают у их обладателей по основаниям, предусмотренным земельным законодательством. Виды вещных прав на земельные участки: право постоянного (бессрочного) пользования земельным участком; право пожизненного наследуемого владения земельным участком.

Гражданин, владеющий земельным участком на праве пожизненного наследуемого владения, имеет право самостоятельно, не спрашивая согласия собственника, передавать земельный участок либо его часть в безвозмездное пользование, в аренду, возводить на участке строения, приобретая на них право собственности, но он не вправе отчуждать земельный участок, т. е. продавать, передавать в залог. Естественно, что правом пожизненного наследуемого владения земельным участком может обладать только гражданин.

Право постоянного (бессрочного) пользования земельным участком может предоставляться и гражданам, и юридическим лицам. Уполномоченные субъекты вправе самостоятельно использовать земельный участок, но совершать сделки с ним—передать в аренду или безвозмездное срочное пользование—самостоятельно, без согласия собственника они не могут. Однако в случае возведения владельцем этого права строения на земельном участке и приобретения права собственности на него ему перейдет право на часть земельного участка, на котором находится это строение.

К вещным правам применяются нормы о праве собственности, если иное не предусмотрено законодательством или не противоречит природе данного вещного права (п. 2 ст. 195 ГК). В частности, это относится к правилам о приобретении и прекращении вещных прав (ст. 258 ГК). Так, согласно п. 3 ст. 195 ГК переход права собственности на имущество к другому лицу не является основанием для прекращения других вещных прав на это имущество, если иное не предусмотрено законодательными актами.

Содержание этих прав, как уже отмечалось, определяется непосредственно ГК или иным законом и не может быть определено соглашением сторон (например, договором об установлении этого права).

Защита вещных прав лиц, не являющихся собственниками, осуществляется по правилам о защите права собственности (ст. 259-264 ГК). Такие лица имеют право на защиту своего владения также против собственника.

Выводы. Поскольку вещные права являются производными и зависимыми от права собственности, специфическим основанием прекращения права хозяйственного ведения и права оперативного управления имуществом является решение собственника. Кроме того, право хозяйственного ведения и право оперативного управления имуществом прекращаются по основаниям, предусмотренным законодательством для прекращения права собственности.

Список использованных источников:

1. Гражданский кодекс Республики Казахстан (Общая часть), принят Верховным Советом Республики Казахстан 27 декабря 1994 года (с изменениями и дополнениями по состоянию на 26.07.2016 г.) [Электронный ресурс] // Сайт www.zakon.kz. – Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1013880 (дата обращения: 13.02.2017).

ПОНЯТТЯ ШЛЮБУ ЗА РОЗРАХУНКОМ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Римаренко І. В.,

*старший викладач кафедри цивільного та трудового права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Інститут шлюбу посідає значне місце в системі українського права. Це зумовлено особистими майновими і немайновими відносинами, що формують цей інститут. Ключова особливість інституту шлюбу за розрахунком – це нерівність партнерів, що перебувають в такому шлюбі, не захищеність їх інтересів в шлюбно-сімейних відносинах.

Мета. Ця робота має на меті з'ясувати ключові характеристики інституту шлюбу за розрахунком, проаналізувати проблеми виникнення цього інституту, історію його розвитку в Україні. Дослідження ґрунтується на аналізі історичного матеріалу, а також узагальненні думок експертів.

Результати. Шлюб за розрахунком – це одна із найдавніших форм шлюбу; у стародавньому Єгипті, країнах Близького Сходу та Римі була основною формою шлюбу. Мета такого шлюбу – вирішення особливих проблем сім'ї, наприклад, позбавлення від витрат на дочку, для селян додатковий робітник на полі тощо [1, с. 48-49].

В Україні з XVI по XX ст. в основі шлюбу була домовленість батьків без урахування бажання молодих. Звичаєве право обмежувало укладання нерівних шлюбів, але інколи батьки, щоб поліпшити матеріальне становище сім'ї, силоміць віддавали дітей у заможну сім'ю. Окремим інститутом було приймацтво –

поселення зятя в господарстві тестя. Викоремлюють три різновиди прийматцтва: за волею батьків, за бажанням, за запрошенням. В основі прийматцтва були соціально-економічні відносини, які могли покращити майновий стан приймака та його сім'ї, наречений потрапляв в економічну та правову залежність від тестя [5, с. 144].

Поняття шлюбу за розрахунком переважно користуються у психології та соціології. Так, науковець А. Капська стверджує, що шлюб з розрахунком – це шлюб, який поєднує розрахунок на добре становлення і позитивні особисті якості партнера, економічний розрахунок на матеріальні чинники [3, с. 27].

Наразі шлюб за розрахунком – це укладений за обопільної згоди шлюб, в якому одна чи дві сторони переслідують певну матеріальну вигоду, без наміру створити сім'ю та набути права та обов'язки подружжя. Адвокат В. Масюк вважає: «В наш час шлюб все більше і більше стає товаром і подружжя сприймає його як інвестицію, яка повинна приносити прибуток» [2, с. 9]. З огляду на значну судову практику юристи В. Масюк та Ю. Крат пропонують розглядати шлюб за розрахунком, як різновид фіктивного шлюбу [6, с. 24].

Опитування, проведені соціологами, виявили, що 60 % жінок в Україні у віці від 28 до 40 років віддають перевагу укладанню шлюбу за розрахунком [4, с. 3]. Кількість шлюбів за розрахунком зростає. Причинами цього можна вважати: бажання отримати новий правовий статус, вирішення матеріальних проблем, вийти з під опіки батьків, психологічний комфорт, стабільні і міцні відносини захисту і спокою, щасливе майбутнє дітей. Прикладом шлюбу за розрахунком може слугувати шлюб між «Міс Україна–1996» та американським мільйонером. Різниця в віці становила 40 років, коли через п'ять років чоловік помер від раку, всі його статки перейшли до жінки [7, с. 7-8].

Висновки та рекомендації. Шлюб за розрахунком має свої позитивні і негативні сторони. До позитивних можемо віднести те, що коли обидва партнера мають свої розрахунки і знають наміри один одного, то вони відкриті до діалогу, щоб створити комфортні умови в сім'ї. Негативною стороною шлюбу за розрахунком можна вважати, що коли багата особа вступає в шлюб з бідною, то здебільшого відстуня рівність прав. Права однієї особи активно обмежуються, інша сторона, використовуючи психологічне та фізичне насилля, тисне на свого партнера і тому такий шлюб може швидко розпастися.

З огляду на викладене раніше, пропоную до ч.2 ст. 40 Сімейного Кодексу України таке положення: «Різновидом фіктивного шлюбу є шлюб за розрахунком а саме укладений за спільною угодою шлюб, де одна чи обидві сторони без наміру створити сім'ю та набути прав та обов'язків подружжя, зацікавлені в отриманні певної матеріальної вигоди». В ч. 2 ст. 108 40 Сімейного Кодексу України додати: «Фіктивне розлучення виступає як один з видів шлюбу за розрахунком, тобто його метою не є припинення шлюбу а отримання певної матеріальної вигоди, збереження попереднього правового статусу».

Список використаних джерел:

1. Джеймс М. Шлюб і любов/ М. Джеймс. – М: Бахрак- М, 2007. – 752 с.
2. Масюк В. В. Все о браках по расчету/ В. В Масюк.– Х.: Право, 2014. – 220 с.
3. Капська А. Й. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення /А. Й. Капська- К.: ДЦССМ, 2003. – 184 с.

4. Романюк Я. В. В браке по расчету главное не деньги /Я.Романюк // Сегодня. – 2013. – №19(19646). – С. 5.
5. Наулко В. І. Культура і побут населення України / В. І. Наулко. –К.: Либідь, 1991. – 30 с.
6. Масюк В. В. Как зарегистрировать и расторгнуть брак на Украине/ В. В. Масюк, Ю. М. Крат. – X: Право 2013, – 116 с.
7. Павленко А. Наталія Швачко успадкувала яхту і 15 шуб [Електронний ресурс] /А.Павленко // Газета по-українськи. – 2013. – 13 травня. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/people-newspaper/_nataliya-svachko-kospadkuvala-yahtu-i-15-shub/499642

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС В ІНСТИТУТІ ОХОРОНИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

*Світличний О. П.,
доктор юридичних наук, доцент
професор кафедри цивільного та господарського права
Національного університету біоресурсів і природокористування України,*

Вступ. В адміністративно-правовій науці адміністративний процес у справах про адміністративні правопорушення, де об'єктом правопорушення вистають особисті немайнові права або майнові права суб'єктів права інтелектуальної власності, є малодослідженим. Застосування заходів адміністративної відповідальності до осіб, які порушують суб'єктивні права суб'єктів інтелектуальної власності, безпосередньо здійснюється у формі правосуддя після провадження у справах про адміністративне правопорушення і його складових.

Метою дослідження є роль і значення адміністративного провадження в охороні права інтелектуальної власності.

Основні результати. В адміністративно-правовій науці існує вузьке та широке розуміння адміністративного процесу. З цього приводу Е. Демський зазначає, що ні «вузьке», ні «широке» розуміння адміністративного процесу не відповідає визначеній Конституцією України принципово новій ролі держави у відносинах з людиною. «Вузьке» і «широке» розуміння свідчить про розмитість визначення, відсутність методології понятійного апарату. Визначення адміністративного процесу на рівні різноманітної управлінської діяльності та розгляду і вирішення конкретних справ, що виникають у сфері публічного управління, залишає дослідників у «полоні ілюзій», сформованих на засадах позитивістського права і політичної доцільності, коли адміністративний процес вивчався як виконавчо-розпорядча діяльність органів державного управління, а дослідження зосереджені на обґрунтуванні залучення до адміністративних проваджень якомога більше суспільних відносин [1, с. 109].

Разом із тим слід зазначити, що визначення поняття адміністративного процесу залишається дискусійним та остаточно невирішеним. Наводяться різні аргументи на користь певного підходу. На сучасному етапі «вузьке розуміння» адміністративного процесу є найменш поширеним, більш актуальними залишаються «широке розуміння» та «судочинський» підхід [2, с. 261].

В адміністративно-правовій науці адміністративний процес пов'язують не тільки із юрисдикційною діяльністю, а й регулятивною, тобто нормотворчою та правозастосовною діяльністю адміністративних органів, а в окремих випадках і судовою діяльністю. Проте ці форми неможливо ототожнювати; на рівні проваджень вони утворюють правові інститути і складають окрему галузь адміністративного процесуального права [3, с. 36-38].

Останнім часом визначення адміністративного процесу в широкому розумінні поширилося і на діяльність адміністративних судів з вирішення адміністративних справ. Слід зазначити, що Кодексом адміністративного судочинства (КАС) України, адміністративний процес визначено як правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства [4]. В КАС вжито поняття «юридичний процес» у широкому і вузькому значенні та спеціальне поняття «адміністративний судовий процес», як синонім «юридичному процесу».

У широкому значенні категорія «юридичний процес» трактується як комплексна система органічно взаємопов'язаних правових форм діяльності уповноважених органів держави, посадових осіб, а також зацікавлених у розв'язанні різноманітних юридичних справ інших суб'єктів права, охоплюючи, таким чином, діяльність органів державного управління і юрисдикційну діяльність судових органів. У вузькому значенні вираз «юридичний процес» стосовно сфери існування адміністративно-правових відносин може використовуватися і використовується як синонім спеціального поняття «адміністративний судовий процес», що є аналогічним, скажімо, поняттю «цивільний процес» тощо. При цьому саме розуміння адміністративного процесу у вузькому значенні є більш виправданим. Таким чином, судовий адміністративний процес є системою взаємопов'язаних правових форм діяльності уповноважених суб'єктів щодо здійснення правосуддя в адміністративних справах, урегульованих адміністративно-процесуальними нормами [5, с. 25-26].

Незважаючи на те, що особливе місце серед суб'єктів адміністративного процесу посідають суди (судді), однак важливу роль в адміністративному процесі відіграє суб'єкт владних повноважень, інший уповноважений законом суб'єкт, що має право складати протоколи про адміністративні правопорушення, а також інші учасники судового процесу.

Адміністративний процес ми пов'язуємо не тільки з розглядом і вирішенням конкретних справ у публічній сфері, а й адміністративними судами з розгляду справ про адміністративні правопорушення, де об'єктом правопорушення виступають особисті немайнові та майнові права суб'єктів права інтелектуальної власності, оскільки складно уявити адміністративний процес без власників чи/або законних користувачів об'єктів права інтелектуальної власності (автора, виконавця тощо). Адміністративно-процесуальна діяльність у сфері охорони інтелектуальної власності ґрунтується на праві, пов'язана з реалізацією матеріальних і процесуальних норм.

Водночас адміністративний процес має певні особливості, що дозволяють відмежувати його від інших видів юридичного процесу, зокрема цивільного. Однак провадження у справах про адміністративні правопорушення може бути пов'язано з цивільним судочинством. Особливо виразно цей зв'язок виявляється

на стадії перегляду постанов у зв'язку з оскарженням в суді дій органів і посадових осіб по накладенню адміністративних стягнень. Наприклад, якщо громадянин подає в суд скаргу на постанову про притягнення його до адміністративної відповідальності, то її розглядають згідно із нормами цивільно-процесуального законодавства.

Зрозуміло, що це вже не адміністративний, а цивільний процес (провадження в справах, що виникають з адміністративно-правових відносин), якщо суд відмовляє у задоволенні скарги або знижує розмір штрафу, справа знову повертається до адміністративного процесу і подальша діяльність провадиться на підставі норм адміністративного права. Проте, як зазначає М. Тищенко, це не означає, що адміністративний процес аж ніяк не пов'язаний із правосуддям. Одна із форм його здійснення, а саме – розгляд судами певних категорій справ адміністративного провадження, становить собою не що інше, як правосуддя в адміністративних справах [6, с. 205].

Висновки. Для різних категорій адміністративних справ існують відповідні адміністративні процедури. Особливістю адміністративних процедур у сфері порушення прав інтелектуальної власності є те, що залежно від об'єкта права інтелектуальної власності ці відносини утворюють різні види адміністративних проваджень, але незалежно від об'єкта права інтелектуальної власності, кожна з таких процедур регламентується процесуальним законом.

Список використаних джерел:

1. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України / Е. Ф. Демський. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.
2. Адміністративне право України [Заг. ред. Т. О. Коломось, 2е вид., змін. і доп.]. – К.: Істина, 2012. – 528 с.
3. Стефанюк В. С. Судовий адміністративний процес / Стефанюк В. С. – Х.: Консум, 2003. – 464 с.
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року/Відомості Верховної Ради України.–2005. – № 35–37. Ст. 446.
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Наук.-практ.коментар [Ред. Ківалов С. В., Харитонов О. І., Пасенюк О. М., Аркелян М. Р. та ін.]. – Х.: Одіссей, 2005. – 552 с.
6. Тищенко М. М. Адміністративне право України / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О. В. Дьяченко, та ін.; [ред. Ю.П. Битяк]. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.

РЕФОРМА МВС В АСПЕКТІ КАДРОВОГО ПИТАННЯ ТА СТАНУ БОРотьБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Скрипник Р. В.,

аспірант Академії праці, соціальних відносин і туризму

Вступ. Питання забезпечення кадрової роботи в органах внутрішніх справ завжди було одним з основних питань управлінської діяльності. Адже за умови наявності належного рівня фахово підготовлених працівників, наявності резерву кадрів на висунення на керівні посади середньої та вищої ланки в системі МВС та Національної поліції, можливе належне виконання основних завдань зокрема з забезпечення публічної безпеки і порядку; охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидія злочинності.

Мета цього дослідження полягає в тому, щоб відобразити сучасний стан роботи з кадрами в системі Національної поліції України та його взаємозв'язок з результатами оперативно-службової діяльності з розкриття та розслідування злочинів.

Результати. Науковці не раз наголошували на важливості кадрової роботи в системі МВС. Так, В. Гарашук, відзначав, що висококваліфіковані кадри, навіть при недостатньому запровадженні інших елементів організаційного забезпечення, спроможні виконати поставлене завдання на досить високому рівні, нівелюючи прорахунки та негаради власним досвідом та професіоналізмом [2, с. 22].

Чим ж за своєю суттю є кадрова робота в системі органів внутрішніх справ? В. Гуславський визначає кадрове забезпечення як специфічну повторювану діяльність, здійснювану у процесі управління правоохоронними органами, змістом якої є забезпечення органів і підрозділів необхідним, що відповідає певним вимогам, контингентом людей, а також інформацією про нього, впровадження науково обґрунтованих методів відбору, розстановки, навчання, виховання, стимулювання кадрів, правового регулювання проходження служби та надання правового захисту особовому складу правоохоронних органів України [3, с. 17].

В 2015 р. керівництво держави та МВС розгорнуло широку кампанію з «очищення» МВС як найбільшого правоохоронного органу країни. Під гаслами цієї кампанії і реформування системи МВС створено департамент патрульної служби поліції та вже влітку 2015 р. без законодавчого регулювання на вулиці столиці та найбільших міст України вийшла патрульна поліція. За задумом авторів реформи, це мало продемонструвати суспільству потужні кроки у проведенні реформ. 7 листопада 2015 р. набув чинності Закон України «Про Національну поліцію» [1] і відразу почалися процеси проведення атестації працівників «старої» міліції, які виявили бажання продовжити службу в ОВС. Слід відзначити, що не всім охочим дали змогу пройти таку атестацію, адже через організаційно-штатні зміни дехто просто залишився поза штатом.

Під час проведення атестації було звільнено значну частину працівників. Підставою стало непроходження атестаційної комісії, причому при прийнятті такого рішення майже не враховувались результати оперативно-службової діяльності, фаховий рівень та наявність досвіду. Першочергове значення мали не результати складання тестів з знання законодавства та наявності професійних навичок, а питання суб'єктивного сприйняття особи, що проходила атестацію, членами комісії, сформованої з представників громадськості за нікому невідомим принципом, без наявності фаху та досвіду у правоохоронній діяльності чи правознавстві. Від листопада 2015 р і до літа 2016 р. це стало причиною звільнення значної кількості працівників з МВС. Крім того, до негативних наслідків з точки зору кадрової роботи, призвела практика призначення керівниками служб та підрозділів людей без досвіду та належної освіти, лише за принципом «нового обличчя».

На сьогодні особливо складною є ситуація із забезпеченням кадрами в головних управліннях Національної поліції у м. Києві, Київській, Миколаївській, Одеській та Харківській областях. У деяких підрозділах неуккомплектованість кадрами в основних службах (карний розшук, слідство та служба дільничних інспекторів) перевищує 50 %.

І які же дії вживає керівництво МВС та Національної поліції для виправлення становища? Оголошено конкурси на заміщення вакантних посад слідчих та оперативних працівників з призовом приходу на службу людей, що не мають жодного досвіду в правоохоронній діяльності. Чомусь забули про пошуку кадрів у навчальних закладах, де готують спеціалістів з юридичною освітою, і не лише закладах системи МВС, забули про інститути наставництва, необхідність формування резерву кадрів на заміщення вакантних посад. Але яку мову можна вести стосовно інституту наставництва, якщо при створенні патрульної поліції свідомо дотримувався принцип «з чистого аркушу»? Коли після проходження двомісячної підготовки люди, які жодного дня не працювали у правоохоронних структурах, не мають досвіду військової служби і вчора ще були продавцями, менеджерами, танцівниками чи безробітними, сьогодні несуть службу і зобов'язані примати рішення, від яких не тільки залежить стан забезпечення правопорядку, а подекуди життя і здоров'я громадян. Чи можливо раніше було уявити, що працівник патрульно-постової служби, який вчора закінчив училище професійної підготовки, в якому, до речі, підготовка тривала до шести місяців, сьогодні вийде на чергування разом з таким же «новачком»? Лише за наявності досвіду такий працівник допускався до самостійного несення служби. Такі провали в організації «реформи» можна визначити як свідомий розвал системи під приводом її реформування.

Щоб оцінити результати роботи Національної поліції за критерієм розкриття та розслідування злочинів, мною здійснено порівняння результатів такої роботи за певний період за кількома напрямками. З цією метою взяті результати роботи слідчих органів МВС з направлення кримінальних проваджень до суду, адже за цим основним показником на сьогодні можна більш-менш об'єктивно визначити стан розкриття злочинів.

Так, якщо залишок незакінчених проваджень на початок звітного періоду (тобто на 1 січня) в слідчих органах в 2013 р. становив 148207 проваджень, то в 2016 р. цей показник складав вже 663601 провадження, тобто зріс майже в 4,5 рази. Що стосується розслідуваних кримінальних проваджень з направленням обвинувальних актів до суду, то ситуація виглядає таким чином: за 9 місяців 2013 р. закінчено 120226 проваджень, а за такий же період 2016 р. лише 81087 або 67,44% від рівня 2013 року. При чому, слід відзначити, що стійке падіння рівня розслідування кримінальних справ зберігається весь період 2014–2016 рр. Аналогічна ситуація з розслідуванням окремих категорій злочинів таких як крадіжка, грабїж, розбій, умисні тяжкі тілесні ушкодження та умисні вбивства.

При цьому згідно із офіційними звітами форми 1-СЛ «Про роботу органів досудового розслідування», чисельність слідчих з 01.01.2013 р до 01.01.2016 р. зменшилась з 3607 осіб до 2682 осіб, тобто більш як на 25%. Залишок незакінчених кримінальних проваджень постійно зростає: якщо у 2013 р. на одного слідого припадало в середньому більше 112 проваджень, то у 2016 р. цей показник зріс до 340 проваджень.

Окрім того, що злочини гірше розкриваються і розслідуються, спостерігається зростання реєстрації злочинів щороку. Так, наприклад, лише у м.Києві у 2016 р. зареєстровано 73461 кримінальне правопорушення, що на 16% більше, ніж за

2015 рік (63517). Рівень злочинності з розрахунку на 10 тис. населення по місту Києву становить 253 кримінальних правопорушень (у 2015 р. – 227, у 2014 р. – 189,7, у 2013 р. – 158,3) [5], тобто протягом 2013-2016 рр. відбувалось щорічне зростання рівня злочинності від 17 до 20 %.

Незважаючи на дедалі більшу криміналізацію суспільства, на тлі значного погіршення соціально-економічної ситуації, зростання кількості злочинів, що вчиняється з застосуванням вогнепальної зброї та вибухових речовин, поліція України зменшує розкриття та розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, пов'язаних з посяганням на життя та здоров'я громадян, їх майно та публічну безпеку.

Висновки. Питання кадрової роботи і насамперед збереження кадрового потенціалу Національної поліції на сьогодні є гострим. Адже якщо оцінювати роботу поліції за показником захищеності населення, то відповідь буде однозначно негативною. Саме тому, результати кадрової роботи в системі Національної поліції України на сьогодні слід визнати незадовільними і такими, що потребують суттєвого покращення.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII/ Голос України №№ 141-142 від 06.08.2015.
2. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: дис. докт. юрид. наук: 12.00.07 / Гаращук В.М. – Х., 2003. – 412 с.
3. Гуславський В. С. Співробітництво у правоохоронній сфері: Україна та Співдружність Незалежних Держав / В. С. Гуславський. – Х.: Харк. Нац. ун-т внутр. справ, 2005.– 364 с.
4. Зозуля С. В. Кадрове забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України: історія, сучасний стан і тенденції розвитку / С. В. Зозуля // Гілея. – 2011. – Вип. 49.– С. 339-353.
5. Звіт начальника ГУНП у м.Києві А. Є. Крищенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kyiv.pri.gov.ua/uk/publish/article/337009>.
6. Звіти про роботу органів досудового розслідування за 9 місяців 2013-2016 р.р.

НЕОБХІДНА ОБОРОНА – КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ГРОМАДЯНИНА

Тітов М. М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. За три роки після майдану на руках у громадян накопичується велика кількість нелегальної та зростає попит на легальну вогнепальну зброю. Часті випадки її неправомірного використання викликають значні труднощі у застосуванні інституту необхідної оборони на практиці, що призводить до помилок слідчих та суддів при розслідуванні та розгляді кримінальних справ. Все це обумовлює необхідність поглибленого дослідження цього кримінально-правового інституту.

Мета та методи. Основна мета роботи полягає у теоретичному дослідженні нормативно-правових актів, які регулюють застосування інституту необхідної оборони в Україні, а також у розробці науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх втілення у практичну діяльність правоохоронних органів.

Методи дослідження теоретико-методологічно ґрунтуються на загальнофілософському діалектико-матеріалістичному підході до пізнання соціально-правових явищ і включають такі дослідницькі методи, як історико-правовий (для з'ясування витоків, етапів і динаміки процесу формування норм щодо застосування необхідної оборони), порівняльний (при зіставленні відповідних юридичних норм і практики їх реалізації правоохоронними органами в Україні), аналізу документації, прямих і опосередкованих спостережень, бесід та інтерв'ю (для визначення сучасного стану і перспектив удосконалення практики діяльності правоохоронних органів України).

Результати. Свого часу необхідну оборону в системі обставин, що виключають злочинність діяння, досліджували такі вчені як Ю. Баулін, П. Матишевський, М. Паше-Озерський, В. Ткаченко. Також вивчали цю проблему П. Андрушко, М. Бажанов, В. Борисов, В. Сташис, І. Тишкевич, М. Якубович та інші. В той же час окремо, як самостійна обставина, що виключає злочинність діяння, необхідна оборона, уявна оборона, затримання особи, що вчинила злочин, у сучасній науці кримінального права практично не розглядалася.

Конституція України встановлює, що «кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань». Отже, право на оборону визнано Основним законом одним із фундаментальних прав людини. Положення Кримінального кодексу України є розвитком та конкретизацією конституційних приписів.

Закріплене в ст. 36 КК України право кожної особи на необхідну оборону є важливою гарантією реалізації конституційного положення про те, що «кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань».

Характер обставинки захисту залежить від реального співвідношення сил, можливостей і засобів особи, яка захищається, і особи, яка посягає. Пленум Верховного Суду України рекомендує враховувати характер небезпеки, що загрожувала особі, яка захищалася, та обставини, що могли вплинути на реальне співвідношення сил, зокрема: місце і час нападу, його раптовість, неготовність до його відбиття, кількість нападників і тих, хто захищався, їхні фізичні дані (вік, стать, стан здоров'я) та інші обставини.

За правилами необхідної оборони нападник і той, хто захищає себе або інших осіб, ніколи не можуть помінятися місцями: тобто нападник не може захищати себе, а той, хто захищається, не може стати нападником. Отже, для визначення стану необхідної оборони важливо встановити – хто є нападником, а хто захищає себе. Саме тому необхідна оборона проти необхідної оборони – неможлива.

Захист не може перевищувати меж необхідності. Заподіяна шкода нападнику може бути визнана правомірною тільки в межах необхідності, в даному випадку для захисту.

Кожен випадок має свої межі необхідності. Для цього враховують: 1) суспільну та особисту цінність об'єкта нападу; 2) несподіваність та інтенсивність нападу; 3) кількість та силу нападників; 4) місце, час і обставини нападу; 5) стан того, хто захищається; 6) можливість шкідливих наслідків нападу; 7) можливості захисту – фізична сила того, хто захищається, наявність у нього знарядь захисту, кількість осіб, що підпали нападу тощо. У стані необхідної оборони особа може (має право) застосувати такі засоби і знаряддя, які з урахуванням усіх обставин, є необхідні і достатні для захисту.

Той, хто захищається, може застосувати такі ж засоби і знаряддя, що й нападник. Захист не перестає бути правомірним і тоді, коли для захисту застосовують ефективніші засоби і знаряддя. У випадках, коли має місце напад групи осіб, яка за кількістю переважає тих, хто захищається, і діє агресивно, з очевидною загрозою для життя чи здоров'я, то для захисту ці особи мають право застосувати засоби, які мають у наявності. У кожному разі при оцінюванні застосованих засобів захисту необхідно з'ясувати, чи мала особа, яка захищалась, реальну можливість ефективно відбити суспільне небезпечне посягання іншими засобами, із заподіянням нападнику меншої шкоди.

Наявність суспільно-небезпечного посягання має початковий і кінцевий моменти. Пленум Верховного Суду України в постанові «Про судову практику у справах про необхідну оборону» від 26 квітня 2002 р. зазначив, що стан необхідної оборони виникає не лише в момент вчинення суспільно небезпечного посягання, а й у разі створення реальної загрози заподіяння шкоди. При з'ясуванні наявності такої загрози необхідно враховувати поведінку нападника, зокрема спрямованість умислу, інтенсивність і характер його дій, що дають особі, яка захищається, підстави сприймати загрозу як реальну. У свою чергу кінцевий момент посягання визначається різними чинниками: досягненням мети нападником, припиненням дій нападником за власною волею або поза волею (наприклад, втеча, добровільна відмова продовжувати посягання, неможливість доведення його до кінця тощо). При цьому перехід використаних при нападі знарядь або інших предметів від нападника до того, хто захищається, не завжди свідчить про закінчення посягання.

Правомірний захист правоохоронюваних інтересів у стані необхідної оборони визначається низкою ознак, передбачених ст. 36 Кримінального Кодексу, які характеризують: 1) мету захисту; 2) характер поведінки того, хто захищається; 3) спрямованість (об'єкт) заподіяння шкоди; 4) своєчасність захисту і 5) його співмірність.

При відмежуванні необхідної оборони від злочину необхідно ретельно досліджувати мотиви та мету дій того, хто заподіяв шкоду.

Дії особи, що захищається, визнаються правомірними лише у випадку, якщо вони були вчинені протягом усього часу існування підстави для захисту, тобто своєчасно. Інакше кажучи, захист визнається виправданим лише протягом часу існування стану необхідної оборони, що визначається тривалістю суспільно небезпечного посягання, яке потребує свого негайного відвернення або припинення. Тому заподіяння шкоди до виникнення такого стану визнається так званою «передчасною» обороною, відповідальність за яку настає на загальних підставах.

У той же час особа, що обороняється, перебуваючи під впливом посягання, нерідко продовжує оборону й у тому випадку, коли посягання вже закінчене або припинене. Тут має місце так звана «спізніла» оборона. Оцінка шкоди, заподіяної нападику в стані «спізнілої» оборони, залежить від того, усвідомлювала або не усвідомлювала особа, яка обороняється, що в застосуванні засобів захисту відпала необхідність. При вирішенні цього питання судова практика виходить з того, що для особи, яка захищається, повинно бути очевидним, що в застосуванні засобів захисту відпала необхідність. Якщо таке переконання було відсутнє, то слід вважати, що вона перебувала в стані необхідної оборони.

Якщо особа, що захищалася, сумлінно помилялася щодо кінцевого моменту посягання, вона визнається такою, що діяла у стані необхідної оборони, і тому заподіяння в такій ситуації нападику шкоди повинне визнаватися своєчасним.

Водночас, якщо шкода заподіяна вже після того, як посягання було відвернене або закінчене, і для особи, яка захищалася, було очевидно, що в застосуванні засобів захисту явно відпала необхідність, відповідальність настає на загальних підставах. У таких випадках не виключено, що заподіяння шкоди після закінчення посягання особа здійснила у стані сильного душевного хвилювання, викликаного суспільне небезпечним посяганням. Щодо іншої шкоди (тілесних ушкоджень середньої тяжкості чи легких тілесних ушкоджень, пошкодження чи знищення майна тощо), то її заподіяння в стані необхідної оборони завжди визнається правомірним.

Не виключає стану необхідної оборони участь особи у бійці. Під бійкою звичайно розуміють умисне взаємне завдання її учасниками ударів чи побоїв з метою спричинення фізичного болю. Якщо хтось із тих, що бере участь у бійці (незалежно від того, хто був її ініціатором), раптово виходить за межі дій, вчинюваних попередньо, і вчиняє напад з метою заподіяння учаснику бійки тяжкої шкоди, то це створює стан необхідної оборони як для потерпілого, так і для інших осіб, в тому числі і для тих, хто бажав припинити бійку.

Згідно з ч. 3 ст. 36 Кримінального кодексу України: «Перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту».

Під час необхідної оборони не повинно бути ексцесу оборони, тобто перевищення її меж.

Висновки. Підставою для застосування зброї при необхідній обороні є наявність будь-якого з таких посягань: 1) напад озброєної особи, або 2) напад групи осіб, або 3) протиправне насильницьке вторгнення в житло чи інше приміщення. Щоб установити наявність або відсутність ознак необхідної оборони, суди та правоохоронні органи повинні враховувати не лише відповідність чи невідповідність знарядь захисту і нападу, а й характер небезпеки, що загрожувала особі, яка захищалася, та обставини, що могли вплинути на реальне співвідношення сил, зокрема: місце і час нападу, його раптовість, неготовність до його відбиття, кількість нападників і тих, хто захищався, їхні фізичні дані (вік, стать, стан здоров'я) та інші обставини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 30.
2. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2001. – № 25-26.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про необхідну оборону» від 26 квітня 2002 р. № 1.

СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ І ПРОЗОРИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК УМОВА ПОБУДОВИ ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА

Третяк С. М.,

*старший викладач кафедри конституційного,
адміністративного та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Дослідження місцевого самоврядування як соціального феномена завжди є актуальними, адже саме із самоврядуванням пов'язують існування відкритого та миролюбного суспільства. «Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» визначає ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування» [1].

У Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої 01.04.2014 р., зазначено: «Система місцевого самоврядування на сьогодні не задовольняє потреб суспільства. Функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав...». [2] І це дійсно так. Управління громадянами своєю державою починається із влади на місцях, саме вона є міцною основою відкритого громадянського суспільства.

Мета та методи. Метою доповіді є висвітлення процесу створення ефективних і прозорих органів місцевого самоврядування в Україні як умови побудови відкритого суспільства. Методи, які використовувались при дослідженні даної проблематики: спостереження, аналізу, ідеалізації, системності, правового моделювання,

Результати. У ході підготовки законодавчої бази щодо децентралізації в Україні пропонується ввести три рівні адміністративно-територіального устрою: 1) регіон (область), 2) район, округ чи повіт, 3) базовий рівень – волость чи громада. Саме базовий рівень є основою відкритого громадянського суспільства. Тому так важливо на законодавчому рівні встановити ефективні механізми діяльності органів місцевого самоврядування в громадах (чи волостях). Окрім того, досвід країн ЄС свідчить про те, що можливість органів самоврядування

самім вирішувати питання місцевого значення, законодавчо гарантована через надання їм ресурсів, повноважень та відповідальності.

Як змінити законодавство України, щоб воно гарантувало створення ефективних і прозорих органів місцевого самоврядування? Я пропоную внести низку змін до законодавства України.

1. Базовою адміністративно-територіальною одиницею має бути визнана територіальна громада.

Українці, які живуть в одному і тому ж населеному пункті, об'єднуються в громаду. Вся повнота влади в громаді належить її повноправним мешканцям, яку вони здійснюють особисто або через своїх представників. Будь-який тиск на членів громади, намагання підкупити їх, обманути, дезінформувати з метою вплинути на їхнє рішення є протиправним та має бути покараним.

2. До повноправних мешканців громади слід віднести громадян України, які досягли 16 і більше років, постійно проживають на території громади останні 5 (п'ять) років, є дієздатними, займаються суспільно чи особисто корисною працею або діяльністю, яка не протирічить менталітетові, духовності та культурі українців.

3. Територіальні громади повинні розробити статuti громад. Правила, закріплені в статутах, мають бути визнані нормами поведінки мешканців громади та діяльності органів самоврядування

4. Органами самоврядування в громадах слід вважати збори повноправних мешканців громади, а також раду повноважних представників громади, яку обирають її повноправні мешканці.

5. Визнати, що збори мешканців сільської громади, засідання ради уповноважених мешканців селищної та міської громади проводяться не менше трьох разів на рік.

Збори повноважних мешканців сільської громади, рада уповноважених мешканців селищних і міських громад можуть розглядати і вирішувати усі питання, що стосуються забезпечення життєдіяльності мешканців громади, за винятком тих, що стосуються зовнішньої політики Української держави, зміни меж території громад, а також тих питань, що можуть спричинити появу іредентизму (прагнення ввійти до складу іншої держави) і сепаратизму (прагнення стати державним утворенням) та породжувати протиріччя між громадою і державою. Важливою компетенцією зборів мешканців сільської громади є затвердження бюджету громади на кожен наступний рік.

6. Встановити, що повноправні мешканці громад обирають раду уповноважених шляхом таємного голосування на 5 (п'ять) років. Кількість членів ради уповноважених має становити не більше 50 і не менше 10 осіб. Вони працюють на громадських засадах.

Повноправні мешканці громад обирають таємним голосуванням голову і секретаря терміном на 5 (п'ять) років. Вони виконують свої функції на громадських засадах.

Кандидатів на посаду голови і секретаря громади може пропонувати повноправний мешканець або група повноправних мешканців громади. Кандидати на посаду голови і секретаря громади повинні користуватися у мешканців громади повагою, бути людьми чесними, правдивими, справедливими, законослухняними.

Одна і та ж особа може посідати посаду голови або секретаря громади не більше двох термінів.

Усунути з посади голову і секретаря територіальної громади можна за ініціативи третини мешканців шляхом таємного голосування.

Голова і секретар громади урядують на зборах громади, на засіданні ради уповноважених мешканців громади, підписують і оприлюднюють відповідні рішення, контролюють їх виконання посадовцями та мешканцями громади.

7. Органом виконавчої влади громад слід вважати виконавчий комітет, який очолює голова і секретар.

Голову, секретаря, керівників відділів і служб виконавчого комітету обирають повноправні мешканці громад шляхом таємного голосування. Кількість працівників виконавчого комітету та розмір їхньої заробітної плати встановлює кожна громада на свій розсуд, виходячи з фінансового становища.

8. Визнати, що територіальні громади здійснюють правоохоронні та судові функції.

Кожна громада обирає на п'ять років шляхом таємного голосування поліцейських та суддів громади винятково з поміж своїх повноправних мешканців.

Поліцейські громади забезпечують спокій в громаді, виладнують конфлікти, які можуть виникати між мешканцями. Вони можуть не мати юридичної освіти, але повинні бути людьми чесними, правдивими, справедливими і дисциплінованими. У випадку вчинення поліцейським громади проступку, неналежного виконання ним своїх обов'язків тощо, громада може достроково звільнити його з роботи.

З поміж чесних, порядних, правдивих і справедливих осіб мешканці громади обирають шляхом таємного голосування суддів терміном на п'ять років. Вони керуючись загальним правом (совістю, здоровим глуздом), правом справедливості та законодавством України, розглядають конфлікти у сім'ї, спори між сусідами, аморальні вчинки мешканців громади тощо. Їхнє рішення оскарженню не підлягає.

Висновки. Сьогодні для створення ефективних і прозорих органів місцевого самоврядування в Україні необхідно внесення змін до чинного законодавства, які б розширювали права місцевих громад з вирішення питань життєдіяльності, збільшували економічну самостійність та розширювали можливості впливу інститутів громадянського суспільства на формування і діяльність органів державної влади.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/page2>
2. Розпорядження Кабінету Міністрів «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ВЛАДИ

Філіпенко Т.В.,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор Донецького юридичного інституту МВС України*

Вступ. Проблема ефективної протидії корупції належить до найбільш гострих і складних завдань, що стоять нині перед українською державою. У рейтингу країн за рівнем корупції у 2016 р. і Україна посідає 142 місце зі 174 країн світу. Найменш корумпованою країною є Данія, а найбільш корумпованою – Сомалі [1].

Корупція вражає життєво важливі інститути суспільства, породжує глибоку недовіру громадян до влади, становить загрозу не тільки економічному, а й соціальному прогресу України в цілому. Тому розробка системи заходів, спрямованої на попередження, виявлення і подолання корупції, належить до першочергових завдань держави.

Мета та методи. Метою дослідження є визначення причин та наслідків корупції в органах влади, розробка першочергових антикорупційних заходів. Для досягнення поставленої мети використані загальнонаукові методи наукового пізнання: аналізу, синтезу, групування, системно-функціональний та інші методи.

Результати. Корупція є одним з основних чинників, які створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку держави. Вона негативно впливає на всі сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сферу, громадську свідомість, міжнародні відносини. Корупція має важкі наслідки для всіх груп українського суспільства, деморалізує громадян і руйнує їх довіру до держави, формує тіньову парадержаву.

Існує безліч визначень корупції, але повної зрозумілості та правової точності немає. Згідно із Законом України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., корупція – це використання особою, відповідальною за корупційні правопорушення, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди відповідальній особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [2].

Природу сучасної корупції пояснюють по-різному. Одні бачать причину в поганих законах, які посилюють деградацію особистості. Ще більше число фахівців вважають головною причиною чисельну армію чиновництва, бюрократизацію суспільного життя, невиправдане розширення ролі держави. Інші – на перший план виносять причини, що лежать в економіці, а саме: монополізм у всіх його проявах, еволюцію ринку, існування «тіньової економіки», недостатню ринкову культуру підприємницьких структур.

Корупція має істотний вплив на формування державної влади. У виконавчій гільці влади це відбувається переважно шляхом плати за призначення на посаду

(купівля-продаж посад), призначення на посаду не залежно від ділових якостей особи, а виходячи з її родинних зв'язків або особистої відданості.

Найнебезпечніші прояви корупції у кадровій політиці на вищих щаблях виконавчої влади, оскільки керівники вищого рівня можуть створити цілу піраміду корумпованих відносин, що пронизує всі рівні влади. При цьому стає неможливим зайняти ту або іншу посаду, виходячи лише з ділових і особистих якостей кандидата. Вирішальним моментом є плата за призначення, родинні (дружні) відносини з керівниками вищого рівня, іншими впливовими особами. Нерідко кадрові рішення безпосередньо в структурах влади приймаються лише формально; фактично, вони приймаються поза владних кабінетів – впливовими бізнесменами, керівниками організованих злочинних формувань, які контролюють той чи інший регіон або сферу діяльності.

Потенційно найбільш корумпованою можна вважати виконавчау владу, оскільки її представники мають змогу розпоряджатися грошовими коштами, нерухомістю, матеріальними цінностями, вирішувати питання про виділення земельних ділянок, оренди, притягнення до юридичної і фінансової відповідальності, видавати дозволи, ліцензії, кредити під гарантії уряду тощо.

У будь-якому прояві корупція має негативні наслідки в політичній, економічній і соціальній сферах.

У політичній сфері це пов'язано з неможливістю здійснення демократичних принципів, зміщенням цілей політики від загальнонаціонального розвитку до забезпечення панування олігархічних угруповань, порушенням принципу верховенства закону, неефективністю політичних і судових інститутів, зменшенням довіри до влади, відчуженням її від суспільства, падінням престижу країни, зникненням реальної політичної конкуренції і в кінцевому підсумку фіаско держави.

До наслідків корупції в економічній сфері віднесемо: неефективний розподіл і використання державних коштів і ресурсів, високі витрати при веденні бізнесу, зростання фінансових і комерційних ризиків, підвищення цін, зниження конкуренції, зростання тіньової економіки, податкові втрати, погіршення інвестиційного клімату, зниження інвестицій та ефективності економіки країни в цілому.

У соціальній сфері корупція призводить до зростання соціальної нерівності, бідності, нездатності влади вирішувати соціальні проблеми, посилення організованої злочинності, безкарності злочинців, створення мафіозних угруповань, дискредитації права в очах громадськості, падіння моральних норм, зростання соціальної напруженості.

У всіх розвинених країнах світу корупцію розглядають як небезпечне для суспільства явище, яке переслідуються законом. Справи про корумпованість видних політичних і державних діячів зазнають широкого розголосу. Чиновники, що заплямували себе корупційними діями, незалежно від рангу, змушені залишати свої пости.

Основна тенденція в області боротьби з корупцією в світі – поступова комп'ютеризація всіх процесів, в яких може виникнути ризик хабарництва.

Це явище називають «електронний уряд», он-лайнві транзакції практично не залишають можливостей для передачі хабара або подарунка.

Висновки. Серед першочергових антикорупційних заходів в Україні необхідно визнати необхідність модернізації системи державного управління. Модернізована повинна бути не сама система державної служби, а способи виконання державними службовцями своїх обов'язків. Нинішня організація роботи держапарату сприяє корупції. Будь-які адміністративні бар'єри, долаються хабарами, а отже, зусилля з викорінення хабарництва повинні бути загальними, всі повинні взяти на себе відповідальність за побудову нової державної системи.

Вбачається за необхідне проведення наступних заходів:

- оптимізація чисельності держапарату;
- затвердження переліку інформації, яку органи державної служби зобов'язані робити публічно доступною;
- дотримання принципу колегіальності у всіх випадках прийняття життєво важливих для населення рішень;
- можливість оскарження рішень у вищестоящі органи й суд;
- підвищення оплати праці державних службовців;
- підвищення престижу державної служби;
- запровадження конкурсного відбору кандидатів в органи державної влади і управління;
- посилення контролю з боку органів місцевого самоврядування над державними службовцями та відповідальності за порушення закону.

Список використаних джерел:

1. Рейтинг країн за рівнем корупції, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gotoroad.ru/best/corruption>.
2. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 14.10.2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗБОРУ ТА ОБРОБКИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

*Ховпун О. С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Статтею 32 Конституції України проголошено право людини на невтручання в її особисте життя. Крім того, не допускається збирання, зберігання, використання поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

З метою конкретизації права людини, гарантованого статтею 32 Конституції України [1], та визначення механізмів його реалізації 1 червня 2010 р. Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про захист персональних даних», який

набрав чинності з 1 січня 2011 р. Предметом правового регулювання Закону є правовідносини, пов'язані із захистом персональних даних під час їх обробки [2].

Метою дослідження є з'ясування правових основ збору та обробки персональних даних.

Результати. Аналіз чинного законодавства, а також доктринальних джерел дає змогу визначити, що, попри ухвалення Закону України «Про захист персональних даних», де законодавчо закріплено дефініцію «персональних даних» [2], поряд з цим поняттям у інших нормативно-правових актах використовують поняття «інформація про особу», «конфіденційна інформація про особу» тощо.

Це дає змогу припустити, що поняття «персональні дані» та «інформація про особу» аналогічні за змістом. Не всі персональні дані є інформацією з обмеженим доступом. Винятки включають знеособлені персональні дані та персональні дані певних категорій осіб, зокрема персональні дані фізичної особи, яка претендує зайняти чи займає виборну посаду (у представницьких органах) або посаду державного службовця першої категорії. Саме тому поняття «персональні дані» та «конфіденційна інформація про особу» співвідносяться між собою як загальне та часткове, тобто саме конфіденційна інформація про особу є завжди інформацією з обмеженим доступом і її поширення без згоди цієї особи можливе лише у виразно визначених випадках: у інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Конфіденційна інформація про особу охоплює поряд з іншими відомостями і інформацію про особисте та сімейне життя особи. При прийнятті основного нормативно-правового акту, що регулює суспільні відносини, пов'язані із захистом персональних даних (Закон України «Про захист персональних даних»), а також у основі легальної дефініції «персональні дані» лежать нормативно-правові акти Ради Європи та Європейського Союзу.

Щодо інших понять, які використовують дослідники цієї проблематики («особиста інформація», «особистісна інформація», «конфіденціальна інформація», «персональна інформація» тощо), то етимологічний їх аналіз підтверджує, що вони є змістовно однозначними між собою та поняттям «персональні дані».

У сучасному українському законодавстві відсутній безальтернативний перелік відомостей, що становлять зміст персональних даних. Комплексне дослідження нормативно-правових актів та рішень Конституційного Суду України дозволяє визначити приблизно коло таких відомостей. Головне при цьому є те, що за допомогою таких відомостей можна точно визначити, про яку особу йде мова, і необхідно урахувувати конкретну ситуацію, за якої такі дані цією особою надаються чи мають надаватися. Саме тому комплексне, системне зазначення відомостей дозволить однозначно ідентифікувати особу, а їх використання без її згоди порушити право на приватність.

Можна підсумувати, що, незважаючи на значну кількість нормативно-правових актів у цій сфері, якість правового забезпечення та правореалізації є незадовільною. Так, Конституція України містить низку обмежень діяльності, що пов'язана з інформаційними даними про особу та конфіденційною інформацією

щодо особистого життя людини, хоча механізму, спроможного реалізовувати конституційні гарантії на практиці не існує.

Відповідно до національного законодавства персональними даними може бути визнана практично будь-яка інформація про людину. Щодо законодавства більшості європейських держав, то персональні дані поділяються за критерієм «чутливості» на: дані загального характеру (прізвище, ім'я, по батькові, дата і місце народження, громадянство і місце проживання) і «чутливі» (вразливі) персональні дані (дані про стан здоров'я (історія хвороби, діагнози); етнічна приналежність, ставлення до релігії, ідентифікаційні коди чи номери, відбитки пальців, записи голосу, фотографії, кредитна історія, дані про судимість тощо). Для чутливих персональних даних передбачений вищий ступінь захисту. Так, заборонено збирання, зберігання, використання та передача без згоди суб'єкта чутливих даних, а не всіх персональних даних. У Законі України «Про захист персональних даних» така класифікація відсутня.

Невиправданою також видається всеосяжність Закону України «Про захист персональних даних»: базою персональних даних визнається не лише база даних в автоматизованих комп'ютерних системах (як в європейській практиці), а й паперові картотеки – такою картотекою, наприклад, можна назвати папку з договорами. Всі такі бази персональних даних необхідно реєструвати в державному реєстрі (це означає, що за обсягом він значно перевищує державний реєстр).

Законом також встановлено, що обробка персональних даних може здійснюватись тільки відповідно до мети обробки, яка була сформульована при отриманні у суб'єкта персональних даних згоди на обробку даних. Кожного разу при зміні мети використання персональних даних, власник бази персональних даних зобов'язаний повторно звернутись до суб'єкта персональних даних за отриманням згоди на використання його персональних даних для нової мети. Однак, у Законі відсутні норми, які б деталізували і конкретизували його застосування для окремих категорій суб'єктів (страхові компанії, медичні установи, банки тощо). Законом встановлено, що обов'язок володільця персональних даних полягає у повідомленні виключно у письмовій формі суб'єкта персональних даних про його права у зв'язку із включенням його даних в базу персональних даних протягом десяти робочих днів від дати такого розміщення. Доведено, що така вимога Закону не є доцільною, адже будь-яка обробка персональних даних і так є можливою після отримання попередньої документованої згоди суб'єкта персональних даних. Тому незрозуміло не тільки те, для чого додатково повідомляти суб'єкта персональних даних про його права у зв'язку із включенням його даних в базу, якщо від нього попередньо отримана згода використання його даних, а й чому саме встановлено адміністративну відповідальність у вигляді штрафних санкцій за несвоєчасне повідомлення або відсутність такого повідомлення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Про захист персональних даних. Закон від 01.06.2010 № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 34, ст. 481.

ПРО НЕДОТРИМАННЯ НА ПРАКТИЦІ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ»

Циганчук Н.А.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового та цивільного права
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. З 1 січня 2013 р. набрав чинності новий Закон України «Про зайнятість населення» № 5067-VI (*дали* – Закон про зайнятість) [1, ст. 243]. Саме в ньому закріплені норми, присвячені працевлаштуванню. Але на шляху реалізації цього законодавчого акту виникає безліч проблем.

Мета – аналіз окремих норм закону, їх недоліків та порушень на практиці.

Результати. Ст. 11 Закону про зайнятість гарантовано право на захист осіб від будь-яких проявів дискримінації у сфері зайнятості за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, членства у професійних спілках або інших об'єднань громадян, статі, віку, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Відповідно до п. 1 ч. 5 ст. 50 Закону про зайнятість роботодавцям заборонено висувати будь-які вимоги дискримінаційного характеру в оголошеннях (рекламі) про роботу та під час проведення добору працівників, а також вимагати від осіб, які шукають роботу, подання відомостей про особисте життя.

Обмеження щодо змісту оголошень (реклами) про вакансії (прийняття на роботу) та відповідальність за порушення встановленого порядку їх розповсюдження встановлено Законом України «Про рекламу» від 3 липня 1996 р. [2, ст.181]. Статтею 24¹ забороняється в рекламі про вакансії (приймання на роботу) зазначати вік кандидатів, пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати вимоги, що надають перевагу жіночій або чоловічій статі, представникам певної раси, кольору шкіри (крім випадків, визначених законодавством, та випадків специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі), щодо політичних, релігійних та інших переконань, членства у професійних спілках або інших об'єднань громадян, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Проте, не зважаючи на заборони та грубо порушуючи вищезазначені законодавчі акти, на сьогодні значна частина оголошень про вакансії містить певні вікові обмеження. Як правило, роботодавці бажають приймати на роботу працівників віком до 30-45 років, переважно чоловіків. Нерідко в оголошеннях встановлюються обмеження при прийнятті на роботу жінок із неповнолітніми дітьми та самотніх матерів, молоді, котра закінчила загальноосвітні школи та професійні навчально-виховні заклади, молодих дипломованих працівників без досвіду роботи, осіб з обмеженими можливостям, пенсіонерів, тимчасово переміщених осіб, а також осіб передпенсійного віку. Зустрічаються і оголошення із вимогами до зовнішності претендента на посаду, а також його національності.

Всі ці обмеження є дискримінаційними і суперечать положенням ч.1 ст. 24 Конституції України, згідно із якою громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом [3, ст. 8].

Боротися із цим ганебним явищем можна шляхом притягнення до адміністративної відповідальності рекламодавця, який допускає порушення встановленого порядку розповсюдження інформації про вакансії. Це передбачено ч. 3 ст. 24¹ «Закону про рекламу». В такому випадку рекламодавець сплачує до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття штраф у десятикратному розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої законом на момент виявлення порушення.

Новелою у Законі про зайнятість є можливість виконання працівником роботи в іншого роботодавця, іншими словами аутстафінг, тобто передача в своєрідну «оренду» працівника одним роботодавцем іншому. Наразі у чинному трудовому законодавстві України наразі відсутнє поняття «аутстафінг» і, відповідно, немає законодавчих норм, які регулюють це питання. Відсутня і заборона щодо застосування роботодавцем механізму «аутстафінгу» і тому він широко почав використовуватися у сфері побутових послуг.

У ст. 39 Закону про зайнятість передбачена діяльність суб'єктів господарювання-роботодавців, які наймають працівників для подальшого виконання ними роботи в Україні в іншого роботодавця на умовах трудових договорів. Це можливо за наявності у такого суб'єкта господарювання-роботодавця спеціального дозволу, який має видаватися Державною службою зайнятості населення.

Порядок видачі дозволу на працевлаштування у іншого роботодавця встановлений постановою Кабінету Міністрів України від 20 травня 2013 р. № 359 «Про затвердження Порядку видачі дозволу на наймання працівників для подальшого виконання ними роботи в Україні в іншого роботодавця» [4].

Частиною 3 ст. 53 Закону про зайнятість передбачена адміністративна відповідальність суб'єкта господарювання-роботодавця за роботу без дозволу шляхом накладення штрафу у двадцятикратному розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої на момент виявлення порушення.

Наймання працівників для подальшого виконання ними роботи в іншого роботодавця має здійснюватися на підставі договору про надання послуг між суб'єктом господарювання-роботодавцем та працівником. При цьому, направлення працівника на роботу до іншого роботодавця можливе тільки за умови, якщо це передбачено колективним договором роботодавця, який найняв працівника, та за наявності згоди первинної профспілкової організації.

Аналіз цієї правової норми вказує на те, що це можливе лише за наявності на підприємстві первинної профспілкової організації та колективного договору, який містить зазначену умову. При цьому немає єдиного розуміння того, у чиєму саме колективному договорі повинна бути прописана така умова та хто має отримати згоду у профспілки – перший роботодавець чи другий. На практиці такі різночитання законодавчої норми призводять до того, що ані перший, ані другий роботодавці не дотримуються такої норми права, але при цьому ніхто відповідальності не несе.

Законодавством встановлений і певний механізм реалізації аутстафінгу, проте його недосконалість, можливість різного тлумачення та невідповідність іншим законодавчим актам, які стосуються регулювання трудових відносин, призводить до його порушень.

Виникає необхідність доопрацювання питань стосовно надання відомостей про умови оплати праці працівника, що працює в іншого роботодавця; нормування робочого часу при різних режимах роботи підприємств; про залучення працівників до роботи у вихідні та святкові дні; черговості надання відпусток при роботі за аутстафінгом; нарахування та сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, тощо.

Висновки. В умовах відсутності загальної стратегії ринку праці та трудового потенціалу України вирішення проблеми зайнятості населення лише ухваленням нового Закону України «Про зайнятість» неможливо. Це посилює небезпеку неефективного використання державних коштів на реалізацію політики зайнятості та ускладнює становище окремих груп і категорій учасників трудових відносин.

Аналіз норм закону свідчить, що його окремі положення можуть тлумачитися по-різному. Все це призводить до порушень прав найманих працівників. Зокрема, застосування механізмів «аутстафінгу» без законодавчого регламентування призводить до фактичного зменшення соціальної захищеності працівника, виникнення спірних питань, пов'язаних з особливими умовами праці, компенсаціями, нарахуванням трудового стажу, роботою у шкідливих умовах тощо.

Потребують вирішення і питання притягнення працівника до дисциплінарної та матеріальної відповідальності, надання відпусток, оплати листків непрацездатності, а також більш жорсткого покарання за висування будь-яких вимог дискримінаційного характеру в оголошеннях про роботу. Все це дасть можливість удосконалити механізм реалізації Закону України «Про зайнятість населення» та зменшить кількість порушень прав найманих працівників.

Список використаних джерел:

1. zakon.rada.gov.ua/laws/show/359-201 Закон України «Про зайнятість населення» від 05 липня 2012 року// Відомості Верховної Ради України. – 2013 – № 24. – Ст. 243.
2. Закон України «Про рекламу» від 3 липня 1996 року// Відомості Верховної Ради України. – 1996 – № 39. – Ст. 181.
3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 8.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 травня 2013 року № 359 «Про затвердження Порядку видачі дозволу на наймання працівників для подальшого виконання ними роботи в Україні в іншого роботодавця» [Електронний ресурс]. –Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/359-2013-n

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕПЕНАЛІЗАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

Штиря Б. В.,

*старший викладач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. В умовах сьогодення відбувається перезавантаження кримінально-виконавчої політики в Україні та зміни, що відбуваються в усіх сферах її суспільного життя, викликають необхідність перегляду змісту багатьох нормативно-правових актів та приведення національного законодавства у відповідність з вимогами Конституції України та міжнародних правових актів у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

Мета та методи. Основна мета роботи полягає у теоретичному дослідженні важливості змін у нормативно-правових актах, які формують кримінально-виконавчу політику сучасної України та регламентують основні права і обов'язки засуджених, вивчення стану практичної депеналізації у кримінально-виконавчій політиці України, а також у розробці науково-обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства.

Методи дослідження теоретико-методологічно ґрунтуються на загальнофілософському діалектико-матеріалістичному підході до пізнання соціально-правових явищ і включають такі дослідницькі методи, як порівняльний (при зіставленні відповідних юридичних норм і практики їх реалізації органами і установами кримінально-виконавчої системи України), аналізу документації, прямих і опосередкованих спостережень, бесід та інтерв'ю (для визначення сучасного стану і перспектив удосконалення практики діяльності кримінально-виконавчої системи України).

Результати. Реформування пенітенціарної системи України, яке здійснюється в нашій державі фактично впродовж усього її існування, не вивело кримінально-виконавчої системи із кризового стану. Стан вітчизняної системи виконання кримінальних покарань завжди викликав виправдану критику як з боку міжнародних, так і вітчизняних правозахисних організацій, громадськості і навіть державних органів.

На міжнародному рівні діє багато договорів, конвенцій і правил, покликаних підвищити рівень утримання в місцях позбавлення волі. Найвідомішими є Європейські пенітенціарні правила (1987 р.), прийняті в рамках Ради Європи, членом якої є й Україна. Приведення національного законодавства у відповідність до цих норм – міжнародне зобов'язання нашої держави. Для цього Україна повинна: привести у відповідність умови утримання в установах, впровадити дієвий механізм законодавчої ініціативи щодо реформування, забезпечити дієвість системи альтернативних покарань на прикладі служби пробації, змінити примусову систему залучення засуджених до праці на соціально-доцільну, створити дієву систему ресоціалізації та соціальної адаптації засуджених задля їх відмови від подальшої злочинної діяльності, забезпечити нормальне медичне обслуговування, загальноосвітнє та професійно-технічне навчання засуджених тощо.

Важливим напрямом здійснення кримінально-правової політики в Україні слід вважати пеналізацію (від латинського *pena* – покарання) діянь, що визнані злочинами. Наразі пенальна політика України являє собою підсистему або систему меншого порядку, ніж правова політика держави у сфері протидії злочинності. Вона складається з чотирьох галузей: кримінально-правової, кримінально-процесуальної, кримінально-виконавчої та криминологічної.

Депеналізація – це такий напрям кримінально-правової політики держави, який полягає в передбаченні у законі про кримінальну відповідальність і застосування судами підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності або від покарання. Тобто, депеналізація – це незастосування покарання за кримінальні злочини, а також встановлення у законі і застосування на практиці різних видів звільнення від кримінальної відповідальності, а також покарання.

В останні декілька років законодавцем ухвалено низку законодавчих актів, які суттєво змінили порядок виконання і відбування кримінальних покарань, прямо передбачили їх депеналізацію.

Можна констатувати, що реалізація кримінально-виконавчої політики України відображає позицію нашої держави щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Протягом останніх десяти років все більше уваги звертається на питання гуманного ставлення до ув'язнених і засуджених, поваги до їхньої людської гідності, порядку виконання та відбування призначеного судом покарання тощо. За таких умов базовим принципом розвитку кримінально-виконавчої політики держави стає гуманізм, що визначає формування депеналізації, яка максимально має відповідати вимогам узгодження законодавства та практики його застосування.

Однак, у питаннях практичної депеналізації в Україні не спостерігається системного підходу до врахування наукових досліджень і практичного досвіду фахівців кримінально-виконавчої системи щодо поступового і виваженого проведення депеналізації, відзначається її стихійність, а подекуди має місце ухвалення законодавчих актів, які порушують принципи справедливості і невідворотності кримінального покарання, приймаються на замовлення і в інтересах певних політичних сил.

Так, 26 листопада 2015 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо вдосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання)», іменованій у народі «Законом Савченко». Основною метою документу його автори назвали «компенсацію» засудженим часу перебування в слідчих ізоляторах, зменшення чисельності утримуваних і строків їх перебування в СІЗО, а також скорочення видатків з бюджету. Цим законом передбачено зарахування судом строку попереднього ув'язнення у разі засудження до позбавлення волі в межах того самого кримінального провадження, у межах якого до особи було застосовано попереднє ув'язнення, провадиться з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

До депеналізації процесу відбування покарання можливо віднести раніше змінену норму статті 118 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) в частині виключення обов'язку засуджених працювати. У теперішній

редакції зазначеної статті засуджені мають повне право не працювати. Але для адміністрацій установ виконання покарання зберіглась можливість маневру: засуджених, які бажають скористатися передбаченими законом пільгами (заміна невідбутої частини покарання більш м'яким і умовно дострокове звільнення), можна стимулювати до роботи на підставі ст. 130 цього ж кодексу, де заходи заохочення, застосовуються до осіб, позбавлених волі за сумлінну поведінку і ставлення до праці, навчання, активну участь у роботі самодіяльних організацій тощо. Для заохочення потрібна внутрішня позитивна зміна особистості і спрямованість засудженого на ресоціалізацію, наслідком чого є можливість раніше звільнитися з місць позбавлення волі.

Дещо суперечливим по відношенню до права на працю, викладеного в статті 118 КВК, виглядає зміст статті 133 КВК, де міститься поняття злісного порушника встановленого порядку відбування покарання. Ним вважається засуджений, який не виконує законних вимог адміністрації, необґрунтовано відмовляється від праці (не менш як три рази протягом року); припинив роботу.

Висновки. Аналізуючи нинішню ситуацію, що склалася в системі виконання покарання в Україні, можна дійти до низки висновків.

1. Практична депеналізація в Україні здійснюється непослідовно, стихійно, на замовлення і в інтересах певних політичних сил. Вона відірвана від наукових досліджень і не враховує принципи соціальної справедливості, невідворотності покарання за вчинений злочин, а також не відповідає меті викорінення злочинності.

2. Працю засуджених слід віднести до основних засобів ресоціалізації. Вона, на нашу думку, повинна бути обов'язковою для досягнення процесу позитивних змін у його особистості. Основна місія праці в місцях позбавлення волі – ресоціалізація, адаптація та отримання засудженими навичок самозабезпечення. Засуджені також зобов'язані обслуговувати себе (шити одяг, прати, готувати їжу, прибирати, облаштовувати прилеглу до гуртожитку територію, ремонтувати гуртожиток), а також обов'язково – відпрацьовувати шкоду, заподіяну злочинами.

3. «Закон Савченко» потребує негайного перегляду щодо відміни положень у частині зарахування строків перебування під вартою. Ізоляція на час проведення розслідування вчиненого кримінального злочину повинна зараховуватися до призначеного покарання у співвідношенні день за день.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 30.
2. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2001. – № 25-26.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України. // Редакція від 05.01.2017. Офіційний вісник України від 29.08.2003 – 2003 р., № 33, стор. 7, стаття 1767.
4. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання. // Закон України від 26.11.2015 – Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 2, ст. 18.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ОСОБИ УСВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ВИМОГ

Яра О. С.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
декан юридичного факультету Національного університету
біоресурсів і природокористування України,*

Вступ. Входження до європейського політичного, економічного і правового простору визначено стратегічним пріоритетом зовнішньої політики України. Досягнення цієї мети має сприяти виконання нашою державою Копенгагенських та Мадридських критеріїв, згідно яких Європейська Рада визнала право кожної європейської країни, яка визнає положення статті 6 пункт 1 Угоди про утворення Європейського Союзу вступати до Європейського Союзу після виконання ними низки критеріїв, одним із яких є стабільність установ, які гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини та захист прав меншин. При цьому рівень демократії в суспільстві визначається місцем суду в системі органів державної влади та його роллю у захисті прав і свобод людини та громадянина, адже саме суд покликаний забезпечити ефективність відновлення порушених прав і свобод людини, а наявність незалежності судової влади є необхідною умовою існування демократичної правової держави.

Метою дослідження є з'ясування змісту права на судовий захист прав особи у світлі євроінтеграційних вимог. З урахуванням цього у сучасній правовій науці активно формується напрям досліджень, основною метою яких є розробка наукових засад адаптації як доктринальних положень, так і нормативного масиву вітчизняної правової науки, пов'язаної із захистом прав і свобод людини і громадянина. До цього процесу приєдналися представники різних правових наук, не є виключенням у цьому питанні й представники науки кримінального права.

Основні результати. Проблема правового захисту прав особи, механізму його реалізації в кримінальному провадженні є актуальною у зв'язку з цілою низкою суперечних питань, які виникають у процесі застосування кримінально-правових норм, що стосуються захисту прав особи.

Після прийняття нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р., який визначає організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд[1], ще більше привернуло увагу науковців до функціонування судової системи, здійснення правосуддя та ролі суду в процесі захисту прав людини і громадянина.

Частиною першою ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» гарантується кожному захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних

інтересів учасників кримінального провадження. Також кримінальним законом встановлено, що кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [2].

Крім того, в ст. ст. 3, 21, 22, 55 Конституції України закріплено, що наша держава не лише визнає основні права і свободи людини, але і вважає захист прав і свобод своїх громадян одним з основних напрямів діяльності, тобто функцією, наявність якої у держави і дозволяє характеризувати її як демократичну і правову. Так, відповідно до частини першої ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом, норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (частина третя ст. 8 Конституції) [3].

Таким чином, суд в Україні виконує державну функцію захисту прав і свобод людини і громадянина, при цьому права і свободи людини мають бути сенсом та змістом діяльності суду, а ефективний механізм судового захисту прав людини – це найбільш універсальний демократичний інструмент правової держави [4, с. 240]. Свого часу І. Фойницький не без підстав відзначав, що державне завдання судової влади – захист прав, законом дарованих, проти всіх їх порушників. Суд захищає права державні, суспільні й особисті. Проте основою всіх прав особи є її свобода. Отже, природно, що однією з найважливіших функцій судової влади визнається захист свободи особи. Самостійною і незалежною в зовнішньому відношенні судова влада може бути визнана лише там, де вона в змозі забезпечити дійсну безпеку особистій свободі проти посягань усякого роду [5, с. 183–184].

Незважаючи на детальне закріплення правових гарантій держави в охороні та захисті прав і законних інтересів особи на справедливий суд як на міжнародному, так і на національному рівнях, його практична реалізація пов'язана із низкою фактичних перешкод. Це пов'язано з тим, що судова система будь-якої країни має певні граничні можливості щодо кількості справ і матеріалів, які вона фізично здатна опрацювати, забезпечивши при цьому всім зацікавленим суб'єктам стандарти справедливого, належного судочинства [6, с. 117].

За певних обставин суд, це може бути пов'язано із свободою вираження поглядів, припускає й низку обмежень права на справедливий суд. З цього питання звернемося до пункту 2 ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, в якій зазначено, що здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду [7].

За логікою Конвенції загальними умовами обмеження прав особи є законність і необхідність у демократичному суспільстві, які визначаються, виходячи зі співвідношення прав окремої особи й інтересів усього суспільства.

Ми погоджуємося з думкою, що, по-перше, не допускається встановлення жодних обмежень права особи на звернення до суду і, отже, незаконним є встановлення винятків у юрисдикції суду в аспекті реалізації права особи на оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів і посадових осіб держави, а також на захист порушених або оспорюваних прав особи або охоронюваного інтересу. По-друге, право особи на суд може бути замовлене дотриманням процесуальної форми, передбаченої для цього чинним законодавством, тобто не є обмеженням прав на суд передумови для звернення до суду. Одночасно порядок звернення до суду не повинен містити прихованих, фактичних обмежень для реалізації особою свого права [8, с. 238-242].

Висновки. Право на захист прав особи гарантоване нормами Конституції, законами України та міжнародними правовими актами ратифікованими Верховною Радою України. Наявність норми права встановлює наявність механізму реалізації права особи на захист в суді.

Норма права надає можливість звернення особи до суду, котра вважає, що її суб'єктивні права і охоронювані законом інтереси порушеними. Право на звернення до суду не є абсолютним і за певних обставин може бути обмеженим.

Список використаних джерел:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10, № 11–12, № 13. – Ст. 545.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. № 30. – Ст. 141.
4. Назаров В. В. Механізм судового захисту прав та свобод людини і громадянина у кримінальному провадженні / В. В. Назаров // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 2 – С. 240-243.
5. Фойницький І. Я. Курс уголовного судопроизводства / И. Я. Фойницкий [под ред. А. В. Смирнова] – Т. 2. – СПб.: Альфа, 1996. – 607 с.
6. Башкатова В. В. Роль адміністративного права України у захисті прав і законних інтересів людини і громадянина / В. В. Башкатова, О. П. Світличний. – К.: 2016. – 133 с.
7. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний акт від 4 листопада 1950 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004
8. Прокопенко О. Законні підстави для обмеження права особи на справедливий суд: PRO ET CONTRA / О. Прокопенко // Право України. – 2010. – № 9. – С. 234-243.

Секція 4

Якісна освіта впродовж життя

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ОСВІТИ УПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Бабушко С. Р.,

*доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та методики професійного навчання
Київського національного університету технологій та дизайну*

Вступ. Професійний розвиток фахівців у нинішніх умовах пост-індустріального суспільства набуває особливої значущості, оскільки всі члени суспільства мають широкий доступ до інформації, яку можна отримати негайно та безкоштовно. Працівники будь-якої галузі виробництва поглиблюють свої загальнонаукові та професійно-орієнтовані знання, розвиваються особистісно, використовуючи сучасні технології.

Професійний розвиток – складне, багатогранне поняття, що охоплює широке коло взаємопов'язаних педагогічних, психологічних, соціальних, економічних питань. Питання дослідження професійного розвитку актуалізувалися в сучасній вітчизняній педагогіці у відповідь на потреби ринку у висококваліфікованих, конкурентоспроможних та мобільних працівниках.

Мета та методи. Метою публікації є аналіз професійного розвитку фахівців в контексті освіти упродовж життя. Було використано метод узагальнення та структурно-функціональний метод для виокремлення складників професійного розвитку.

Результати. Аналіз наукових джерел свідчить про те, що термін «професійний розвиток» широко увійшов у практичний обіг, дедалі частіше включається до науково-педагогічного тезаурусу. Однак як поняття, воно ще не має належного наукового осмислення та теоретичної інтерпретації енциклопедичного рівня в рамках педагогіки. Про це свідчить його відсутність у багатьох виданнях педагогічної довідково-енциклопедичної літератури.

Разом з тим, професійний розвиток є предметом уваги багатьох наукових праць в області професійної педагогіки, психології, менеджменту, управління персоналом. Проте у це поняття вкладають різне змістове наповнення. Однією з причин цього, на думку вчених, є брак систематичних зусиль дослідників, спрямованих на концептуальне підґрунтя професійного розвитку, і, зокрема, на розкриття зв'язків теоретичних ідей з практикою.

Активно досліджується проблема професійного розвитку і в професійній педагогіці. Проте дослідники розглядають його передусім стосовно вчителів, педагогів, лікарів. Однак питання професійного розвитку фахівців інших спеціальностей також потребують уваги, зокрема з огляду на динамічні

зміни в технологіях, що приводять до швидкого застарівання набутих фахівцями знань.

Професійний розвиток – міждисциплінарний термін, що має різне змістове наповнення. Його розглядають у вузькому значенні як результат практики студентів, як компонент післядипломної освіти, тобто як одну із форм підготовки фахівців. У більш широкому значенні професійний розвиток – зростання професійності фахівця в межах організації через різні форми навчання. Причому, навчання почали розглядати як довготривалий процес систематичного надання можливостей для професійного росту, тобто не як одноразове підвищення кваліфікації чи декілька тренінгів, а як постійний, систематичний процес, що приводить до одночасного розвитку людини як професіонала-фахівця, так і особистості. Крім того, зросли вимоги до системи освіти та до кваліфікації фахівців кардинально змінили зміст професійного розвитку і його почали розглядати як одну із складників освіти упродовж життя [1, с. 24-29].

Аналіз літератури з досліджуваного питання уможливив виокремлення його складників, які було систематизовано і представлено на рис. 1.

Відзначимо, що в умовах сьогодення професійна діяльність фахівця будь-якої галузі потребує від нього не лише теоретичних знань, практичних умінь та навичок, але і певного набору особистих якостей, які теж необхідно розвивати. За словами А. Кузьмінського, вектор професійного розвитку змінює свій напрям від простого наповнення необхідними знаннями до осмисленого особистісного зростання [2, с. 40].

Рис.1. Складники професійного розвитку фахівців на сучасному етапі

Відтак поступальний розвиток фахівця як професіонала неможливий без розвитку особистості. Взаємопов'язані процеси професійного та особистісного розвитку розглядаються в педагогічній літературі як прояв професіоналізації висококваліфікованих працівників, успішна діяльність яких неможлива без включення їх в систему неперервної освіти [3, с. 121].

У контексті нашого дослідження особистісний розвиток – це діяльність, націлена на самостійне підвищення кваліфікації та рівня власної освіченості за рахунок розвитку своїх здібностей.

Висновки. Виокремлені складники професійного розвитку мають вагоме значення для особистості, для її ролі в суспільстві і на виробництві. Вони забезпечують наступність та неперервність освіти. Фахівці мають можливість професійно розвиватися, набувати нових знань, удосконалювати свої уміння та навички. Вони стають конкурентоспроможними та мобільними, що відповідає вимогам науково-технічного прогресу та ринковим відносинам.

Список використаних джерел:

1. Бабушко С. Р. Професійний розвиток фахівців сфери туризму в США та Канаді: монографія; за наук. ред. проф. Л. Б. Лук'янової / С. Р. Бабушко. – К.- Ніжин: Видавель ПП Лисенко М.М., 2015. – 424 с.
2. Кузьмінський А. І. Теоретико-методологічні засади післядипломної педагогічної освіти в Україні: дис. ... д-ра пед. наук.: спец. 13.00.04 / Кузьмінський Анатолій Іванович. – К., 2003. – 443 с.
3. Глосарій основних термінів професійної освіти і навчання / Т. М. Десятов; за загал. ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Видавництво «АртЕк», 2009 – 192 с.

MIND MAP IN TEACHING

Barabash Y. M.,

Senior Lecturer,

Academy of Labour, Social Relations and Tourism

Introduction. Nowadays the process of teaching and learning is closely connected with analyzing a great amount of information. While learning English students come across a lot of new vocabulary, grammar rules, exceptions, speech patterns, common collocations, useful phrases and expressions, functional language, etc. Students have to understand process, store and use a great deal of information. For this reason they have to take and keep notes. Standard notes are linear (e.g. texts, lists) and graphical (e.g. tables, charts, graphs, diagrams). Linear notes which are commonly used have some disadvantages. They are difficult to organize, search and remember. They are also time-consuming in terms of writing, reading and extracting necessary information. They don't allow much creativity. Graphical notes refer to visuals. They have good visual impact, can be used for making comparisons, give very precise information, can illustrate the stages and points, can show the interconnection and development.

In 1974 Tony Buzan created a Mind Map which is a visual diagram for recording and organizing information «in a way which the brain finds captivating and easy to process. Thoughts, ideas and facts are laid out around a central theme so that you can clearly «see» their flow across different levels. Unlike linear methods for recording information, a Mind Map doesn't rely on large amounts of written text but instead uses lines, symbols, colour and images all according to simple, brain-friendly concepts» [1]. This technique became very popular among people in business, teaching, studying, communicating information, brainstorming new ideas, identifying new opportunities.

Objective and Methods of Research. This study aims to find ways of applying a Mind Map in teaching and learning English and adapt a Mind Map to the needs of English teachers and learners. Methods of the research refer to qualitative data gathering.

Main Results. Mind Mapping in teaching and learning can be used: 1) as a note-taking format for students; 2) to present information to students in lessons; 3) to practice the presented material.

While learning English students have to work with a lot of English grammar and vocabulary books which usually present material in the form of text with rules and examples. Sometimes authors add some tables and pictures to illustrate the examples.

Mind Mapping can allow students to convert the textual information from books into precise, consistent and logical notes illustrated with personal images.

Mind Mapping is a good note-taking tool because it helps to organize ideas and construct meaningful relationships between ideas in a visual way. Tony Buzan suggest following five steps to create a Mind Map:

Step 1. Create a central idea (The central idea represents the topic of study).

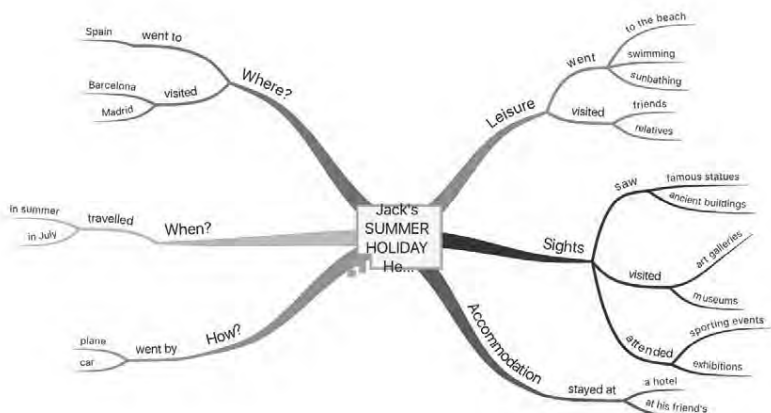
Step 2. Add branches to your map (The main branches flowing from the central idea are the key themes. You can add child branches to the main branches).

Step 3. Add key words (Use one word per branch. One word allows to add a greater number of associations than a word combination or phrase).

Step 4. Color code your branches (Colors allows to highlight information and make images more attractive and memorable).

Step 5. Include images (Images convey much more information than words. They help to remember the concepts better).

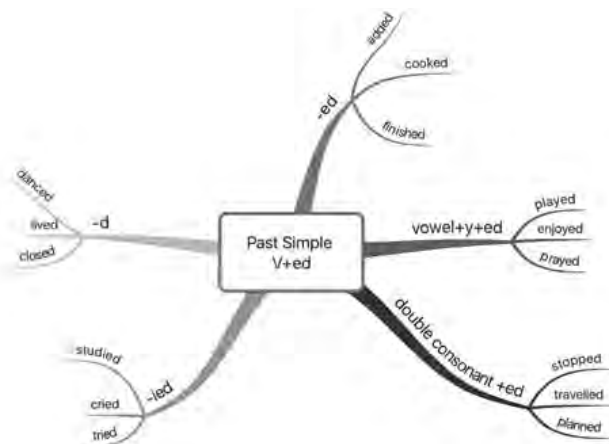
This method of capturing information helps students to understand and memorize information better, get a whole clear picture in mind. Mind Mapping can be used by English teachers in language lessons (grammar and vocabulary presentation, practice, production) and skills lessons (reading, listening, speaking, writing).

At the stage of Grammar Presentation the meaning of a grammar point (e.g. Past Simple) can be conveyed through a story illustrated with a Mind Map on the board.

It is vital to add images to each branch in the form of board drawings, pictures or flash-cards. It is a good idea to draw a Mind Map together with your students (not beforehand) because in this way they will be able to follow the flow of ideas and understand everything better. The teacher can use color board markers and students can use color pencils. The teacher can later give each student a print-out of the Mind Map from a smart-board or prepared in advance.

Explaining the form of a grammar structure (e.g. Past Simple) we can use the following Mind Map:

Presenting the pronunciation patterns, the central idea for the Past Simple can be the suffix –ed with radiating colored branches:

- [d] – played,
- [t] – stopped,
- [ɪd] – added, etc.

At the stage of Grammar Practice we can use Mind Maps in the following types of exercises: 1) fill in the missing information in the Mind Map; 2) add new lines to the Mind Map; 3) draw your pictures to illustrate the ideas in the Mind Map and compare them with your partner; 4) add the flashcards to the corresponding branches; 5) draw a similar Mind Map with another idea.

At the stage of Grammar Production we can use Mind Maps to personalize the topic learned or brainstorm new ideas or provide some clues / prompts for speaking activities.

Conclusions. Mind Mapping is a useful graphical tool in teaching because it helps students to visualize information, organize and connect ideas and details, get clearer understanding, remember better, know how each topic fits into a subject, revise material, generate new ideas, personalize, etc.

References:

1. iMindMap10 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://mindmap.com/how-to-mind-map/>

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Богущ В. В.,

*кандидат экономических наук, доцент,
заведующий кафедрой экономики и финансов Гомельского филиала
Международного университета «МИТСО»*

Введение. Мировые тенденции развития современной экономики свидетельствуют о том, что инновационные процессы во многом обусловлены уровнем и качеством интеллектуальной творческой познавательной деятельности людей и способны улучшить технические, экономические, потребительские характеристики существующей продукции, процессов, услуг или могут стать основой создания новой продукции. Инновации в сочетании с профессиональным менеджментом в современной экономике становятся основой повышения конкурентоспособности продукции, методов управления различными технологическими, экономическими, социальными процессами, что существенно повышает требования к качеству человеческого капитала.

В этих условиях значительные возможности для решения данной задачи предоставляет система высшего образования, целями которой являются формирование знаний, умений, навыков, а также всестороннее и гармоничное развитие личности обучающегося.

Цель и методы. Цель исследования – выявление проблем системы высшего образования в Республике Беларусь и разработка направлений ее совершенствования. Методология исследования основана на научном методе познания, диалектическом подходе к пониманию развития общества.

Результаты. Проведенное исследование показало, что в Республике Беларусь сложилась и успешно функционирует широкоотраслевая многоуровневая система образования. На протяжении последнего десятилетия обновляется и расширяется материально-техническая база всех звеньев образования, создаются новые типы учебных заведений, совершенствуется содержание учебной и воспитательной работы. Значительные положительные изменения произошли и в сфере высшего образования: разработаны и внедрены новые образовательные стандарты, функционирует система менеджмента качества, осуществлен переход учреждений высшего образования на двухступенчатую подготовку специалистов, отвечающую международным требованиям, и др.

Вместе с тем, наряду с позитивными изменениями еще сохраняются определенные негативные тенденции. Как показывает практика, подготовка специалистов в последние годы характеризуется запоздалым реагированием на потребности отраслей экономики в специалистах новой формации, несогласованностью знаний, полученных в школе, учреждениях высшего образования с общественным мнением и ценностями общества, в отдельных случаях снижением функциональной грамотности специалистов I и II ступени высшего образования, изменением информационной среды и т.д.

Современное общество требует от системы высшего образования повышения качества обучения, совершенствования структуры получаемых знаний, развития современных образовательных технологий, интеграции образовательной среды, науки и производства, развития исследовательского потенциала высшей школы, что обусловлено:

во-первых, необходимостью повышения производительности труда. Между производительностью труда работника и уровнем его квалификации существует прямая зависимость. Следовательно, постоянная адаптация работника к меняющимся условиям труда, связанным с совершенствованием организационной структуры, изменениями в технологии производства, его модернизацией требуют новых знаний, навыков и умений, которые он может получить, освоив соответствующую образовательную программу. При этом обучение и повышение квалификации может выступать и элементом мотивации труда. Работник, с одной стороны, осознает свою востребованность и полезность для организации, а, с другой, – получает возможность повысить свои доходы за счет увеличения выработки и в связи с повышением эффективности деятельности организации в целом;

во-вторых, исходя из понимания сущности и назначения организации, результативность деятельности во многом зависит от ее потенциала, среды функционирования, умений учитывать требования внешней среды и соотносить их со своими возможностями. Поэтому для повышения конкурентоспособности необходим постоянный мониторинг рыночной ситуации и эффективная адаптация организации к условиям внешней среды. Смена собственника, гибкое репрофилирование производства в связи с изменением номенклатуры выпускаемой продукции требует от работников быстрой переквалификации в условиях жесткой конкуренции на рынке труда. В этой связи работники сами заинтересованы в своем постоянном профессиональном росте для сохранения спроса на их ключевые компетенции и соответствующую квалификацию;

в-третьих, деятельность руководства организации по обучению персонала и повышению квалификации сотрудников должна быть направлена на постоянное повышение и совершенствование корпоративных знаний. Следовательно, руководство должно четко и своевременно формулировать стратегические и тактические цели развития организации, определять задачи, а обучение персонала должно стать неотъемлемой частью программы развития организации. При этом следует отметить, что чем детальнее эта программа будет проработана, тем конкретнее можно определить потребности в квалификации работников. Такой подход позволяет формировать как долгосрочные программы обучения персонала, так и выделить кадровый резерв и то ядро работников, которые станут основой для реализации программы долгосрочного развития;

в-четвертых, в организации зачастую даже при наличии четкой программы обучения персонала бывает трудно и иногда невозможно найти специалистов, способных осуществлять обучение по выбранным программам. В подобной ситуации следует обращаться к услугам специализированных центров, институтов повышения квалификации и переподготовки, учреждений высшего образования.

В соответствии с Основными положениями программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016-2020 гг. в сфере образования в качестве первоочередной задачи является «совершенствование национальной системы образования путем повышения доступности и качества образования в соответствии с потребностями инновационной экономики, требованиями информационного общества, образовательными запросами граждан» [1]. Решению данной задачи, на наш взгляд, будет способствовать:

- реализация компетентного подхода к результатам образования, обеспечивающего большую упорядоченность в системе «знания – умения – навыки» для успешного овладения профессиональными знаниями и ориентированного на развитие креативных способностей обучающихся, что позволит им в будущем успешно справляться с решением реальных задач с высоким уровнем неопределенности и сложности, усилить индивидуализацию обучения, вовлекая их в самостоятельную учебную деятельность и повышая личную ответственность за результаты обучения;

- развитие бизнес-образования, которое должно стать важнейшим фактором формирования нового типа мышления и поведения специалистов новой формации, способных, опираясь на мировой опыт, распространять на практике новые формы и методы хозяйствования, и будет способствовать устранению недостатка в высококвалифицированных управленческих кадрах среднего и высшего звена;

- интеграция образования и науки, что позволит, с одной стороны, обеспечить научные исследования высококвалифицированными кадрами, а, с другой, – повысить качество образования за счет использования новых знаний и достижений науки и техники в учебном процессе. Преимуществами данного направления станут широкие возможности для сотрудничества учреждений образования и научно-исследовательских организаций на основе совместного использования движимого и недвижимого имущества, привлечения ведущих специалистов научных организаций для преподавания, осуществления совместных научно-образовательных проектов и т. д.;

- формирование эффективной системы непрерывного образования, основанной на системе управления отдельными учебными программами;

- развитие дистанционного образования, базирующегося на применении новых образовательных и информационных технологиях. Такой подход позволит формировать результаты обучения в процессе общения и коммуникаций, а преподаватель из носителя и транслятора знаний превращается в организатора учебного процесса.

Выводы. Таким образом, достичь высокого уровня производительности и рыночной конкурентоспособности организации могут только при наличии высококвалифицированных, высокоинтеллектуальных, творческих специалистов, нацеленных на генерирование знаний и практическую их реализацию. Следовательно, дальнейшее совершенствование системы высшего образования позволит не только успешно решить перечисленные проблемы, но и стать основой повышения ценности человеческого капитала.

Список использованных источников:

1. Об утверждении Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016-2020 годы: Указ Президента Республики Беларусь от 15 декабря 2016 г. № 466 // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by>

ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НА ТРЕТЬОМУ РІВНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Бойко О. М.,

*старший викладач Школи соціальної роботи
Національного університету «Києво-Могилянська академія»*

Вступ. В Україні на сьогодні створено основні передумови для розвитку третього рівня вищої освіти з соціальної роботи. Наразі існує нагальна потреба у виробленні підходів до організації докторської (PhD) підготовки з соціальної роботи із врахуванням кращого європейського досвіду та національного контексту. Оскільки у Великобританії першу докторську програму з соціальної роботи було створено ще на початку 20 століття, досвід розвитку й організації такої підготовки вважаємо доцільним для вивчення та використання в Україні.

Проблему докторської (PhD) підготовки у світі та у Європі зокрема було ґрунтовно досліджено багатьма вітчизняними та зарубіжними фахівцями. Важливими є дослідження Дж. Анастас, М. Винницького, С. Калашнікової, В. Лугового, В. Моренця, Ю. Рашкевича, І. Регейло, О. Слюсаренко, К. Парк, О. Поживілової, Ж. Таланової, Г. Чорнойван та ін. Проте в Україні досі не було окремих ґрунтовних досліджень щодо сучасної дослідницької підготовки фахівців із соціальної роботи на третьому рівні вищої освіти у Великобританії. Водночас це питання видається актуальним з огляду на необхідність розвитку докторської (PhD) підготовки з соціальної роботи в Україні.

Мета та методи. Метою статті є висвітлення сучасних підходів до дослідницької підготовки фахівців із соціальної роботи на третьому рівні вищої освіти у Великобританії на основі аналізу програм підготовки докторантів із соціальної роботи досліджених нами університетів Великобританії, серед яких зокрема Оксфордський університет, Лондонська школа економіки і політичних наук, Кардіфський університет, Ворвікський університет, Манчестерський університет та інші.

Результати. Протягом останніх років все більше вищих навчальних закладів Великобританії, які традиційно готували бакалаврів та магістрів соціальної роботи, почали визнавати важливість докторської підготовки з соціальної роботи [4]. Разом з тим, набула поширення дискусія щодо спрямованості докторської освіти із соціальної роботи. Основним її питанням стало: чи ця освіта повинна бути орієнтована виключно на підготовку академічних працівників/дослідників, чи також орієнтуватися на практичну діяльність та надання послуг. Відповідь на це питання впливає і на визначення мети та завдань докторської освіти з соціальної

роботи, а також зачіпає питання доцільності існування програм підготовки для здобуття різних ступенів – наукового ступеню доктора філософії та ступеню професійного доктора.

На сьогодні у Великобританії поширені наступні основні форми докторської підготовки з соціальної роботи: 1) програми підготовки для здобуття наукового ступеню доктора філософії (Doctor of Philosophy (PhD або DPhil) із соціальної роботи; 2) програми підготовки для здобуття ступеню професійного доктора соціальної роботи (ProfD, PD); 3) програми підготовки для здобуття наукового ступеню PhD за результатами наукових публікацій (PhD by Publication) [1].

Що стосується програм підготовки для здобуття наукового ступеню доктора філософії (Doctor of Philosophy (PhD або DPhil) із соціальної роботи, то, залежно від спрямованості дослідницької діяльності окремих досліджених нами ВНЗ Великої Британії, серед назв таких програм зустрічалися наступні: Доктор філософії (PhD) з соціальної роботи (Манчестерський, Едінбурзький, Брістольський, Сасекський університети, Університет м. Ворвік та ін.), Доктор філософії (PhD) з соціальної політики (Лондонська школа економіки і політичних наук, Оксфордський університет), Доктор філософії (DPhil) з соціальних втручань (Оксфордський університет), Доктор філософії (PhD) з методів соціальних досліджень (Лондонська школа економіки і політичних наук) та інші. Особливістю цих програм є те, що вони пропонують навчання на докторських програмах як на базі університетів, так і докторську підготовку на національних докторських програмах, створених одним або кількома університетами у партнерстві з дослідницькими центрами, іншими організаціями. Національні докторські програми акредитуються Радою з питань економічних і соціальних досліджень, їх зміст і структура має відповідати вимогам до акредитації таких програм [3]. Університетські докторські програми у формуванні змісту програм орієнтуються на затверджену на національному рівні Структуру розвитку дослідника, що містить перелік необхідних для успішної дослідницької кар'єри загальних та універсальних компетентностей [2].

Протягом останніх років дедалі поширенішими стають програми підготовки для здобуття ступеню професійного доктора соціальної роботи. Зазвичай, здобувачами вищої освіти у таких випадках є досвідчені фахівці соціальної роботи, а їх науковий дослідницький проект може бути менший за обсягом, ніж PhD, і має більш прикладний характер, впроваджується за місцем працевлаштування або зосереджений на проблемах, пов'язаних із професійною діяльністю докторанта. У досліджених нами ВНЗ Великобританії такі програми були спрямовані на здобуття докторантами ступенів Доктор соціальної роботи (DSW) (Сасекський, Кардіфський університети), Доктор прикладних соціальних наук (DAAS) (Ноттінгемський університет), Доктор соціальної і державної політики (Doctor of Social and Public Policy (SPPD)) (Кардіфський університет) та інші. Такі програми мають освітній компонент (лекції, семінари), а науковий ступінь присуджується за результатами супервізованого дослідницького проекту, пов'язаного з професійною діяльністю здобувача, а результати цих досліджень безпосередньо впливають на організаційні зміни та зміни у сфері політики.

Висновки. Таким чином, на основі аналізу досліджених університетів Великобританії, можна стверджувати, що, окрім докторських (PhD) програм

на здобуття наукового ступеню доктора філософії (PhD) з соціальної роботи, в університетах Великої Британії набувають все більшого поширення програми на здобуття ступеню професійного доктора соціальної роботи. Такі форми докторської підготовки є надзвичайно актуальними й для запровадження в Україні, оскільки нададуть можливість викладачам соціальної роботи з тривалим досвідом викладання й відповідним науковим доробком, а також практичним соціальним працівникам зробити науковий та практичний внесок у її розвиток як професії та науки, й отримати науковий ступінь доктора філософії чи ступінь професійного доктора соціальної роботи.

Список використаних джерел:

1. Бойко О. М. Основні підходи до формування змісту підготовки фахівців соціальної роботи на третьому рівні вищої освіти у Великобританії / О. М.Бойко // Вища освіта України. – 2016. – № 4 (дод. 2). – С. 27 – 31.
2. Бойко О. М. Структура підготовки фахівців соціальної роботи на найвищому освітньому рівні у Великобританії / О. М.Бойко // Вища освіта України». – 2015. – № 3 (дод. 2). – С. 16 – 23.
3. ESRC Postgraduate Training and Development Guidelines. 2nd Ed [Electronic resource]. – Economic and Social Research Council, 2015. – Mode of access: <http://www.esrc.ac.uk/files/skills-and-careers/studentships/postgraduate-training-and-development-guidelines-2015/>
4. Scourfield J. Social work doctoral students in the UK: a web-based survey and search of the index to theses / J. Scourfield, N. Maxwell // British Journal of Social Work. – 2010. – № 40 (2). – P. 548 – 566.

THE PRINCIPLE OF CONSCIOUSNESS IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING

Bondar S. I.,

*PhD in Psychology, Head of Foreign Languages and
Informational-Communication Technologies,
Academy of Labour, Social Relations and Tourism*

Several years ago the modern world entered into its new millennium. Mankind brought before the new challenges of development of various spheres of public and political life, especially education. Hence, in modern society there are particularly important aims of sustainable development including the separately allocated series of educational goals in the framework of the 70th UN General Assembly session.

For example, the 4.7 goal states: «By 2030, ensure that all learners acquire the knowledge and skills needed to promote sustainable development, including, among others, through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship and appreciation of cultural diversity and of culture's contribution to sustainable development» [5].

Such requirements in achieving educational goals directly related to the knowledge of foreign languages because a person receives much more opportunities of exploring the world cultural values, achievements of world science, advanced economic achievements with its help. An analysis of the history of mankind shows that a foreign language has always been the objective need of society, which can not fully develop without foreign language knowledge. Foreign language as a native, does not exist in a

society in isolation and can not live its own life. It is closely connected with all spheres of social life: economy, politics, art etc.

Many scientific and educational institutions have set themselves the task of increasing the effectiveness of foreign languages study, and discussion on methods and methodologies is a controversial question. In our opinion it is necessary to pay attention to the principles of learning foreign languages, especially the consciousness principle, which requires special attention in the system of foreign language learning.

The psychology of consciousness is one of the elements explaining the mechanism of human behavior, along with the will, attention, emotion and memory. Consciousness is the result of a creative synthesis of the basic processes of the mentality, the process of a direct reflection of objective reality through senses (perception), which helps to consciousness in realizing its potential for self-organization at a quality different, than the sum of its elements, level and leads to the formation of meaningful and regularized sets of mental elements (apperception).

There were various schools of psychology, which interpreted the consciousness in different ways. The founder of scientific psychology is Wilhelm Wundt. He was a great scientist and was engaged in various areas: philosophy, physiology, physics, etc. In Wundt's opinion the consciousness is the subject of research, and the method of research is introspection. Wundt wanted to build a psychology as a natural science discipline and defined psychology from three points of view: psychology is the study of the features of consciousness, elements of consciousness and the connections between them. Wundt was a representative of structuralism in psychology.

The representatives of functionalism (James) argue that consciousness – is a vital human function of living in a complex environment. James introduced the personal dimension of consciousness, believing that conscious experience is always experienced as «my own» one.

The representatives of Gestalt psychology considered consciousness as a result of performing complex transformations on the gestalt laws.

Representatives of the activity approach in psychology promoted the principle of unity of consciousness and activity. Consciousness does not control the activities outside, but is it an organic unity, as a prerequisite and the result of operations.

Psychoanalysis represented consciousness as a space that is generated by the unconscious and elements are displaced in conflict with the dominant content of consciousness.

Behaviorism described consciousness as internal behavior.

Cognitive psychology explained consciousness through the of logic learning process. Sometimes the consciousness is involved in the process of information processing, sometimes it in a special way highlights only the part of the processed information.

Cultural-Historical Psychology. According to Vygotsky, namely consciousness is the main condition and a means of mastering: to realize means to master in a certain extent, comprehension and mastery go hand by hand. In this definition there is a common denominator in relation to foreign language: consciousness is a means of mastering, language is the object of mastering [6].

Describing the main directions and ways of mastering the native and foreign languages, L. S. Vygotsky defined this way for the native language as a «bottom-up». He believes

that mastering a foreign language goes by the opposite way to the development of the native language. The child learns the native language unconsciously and unintentionally, and he/she studies foreign language starting with awareness and intention. Therefore it can be said that the development of the native comes from the bottom to the top while the development of the foreign language comes from the top to bottom [1].

The widely used and promoted communicative method of foreign languages learning is just based on the principle of consciousness, proposed by Vygotsky. Modern scientist Y. I. Passov is an expert in methods of foreign languages learning thinks that the communicative approach in foreign languages (FL) learning is the strategy, which simulates communication. Such strategy aimed at creating a psychological and linguistic availability to communicate, to a conscious understanding of the language material and methods of action with it, as well as the realization of the requirements to effective utterances [3].

Some modern scientists Y. I. Passov, S. Y. Nikolaieva, H. K. Selevko and others have strong affirmation according to the consciousness and communicative approach in FL learning and we fully agreed with them. Among the modern concepts of FL learning (neurolinguistic method «full commitment», «silent mode», etc.) there are not any alternatives to communication technology. According to psychologists and linguists there are several reasons for such statements [3]. They are: 1) communicative approach aims at the supreme approximation of the educational process to the real conditions of the functioning of language; 2) communicative approach is adequate to the nature of the language in its cognitive-communicative content; 3) communicative approach, oriented on the personality of a learner, allows to create motivational background and elaborate the necessary skills to master a foreign language in a relatively short period of training sessions as well as for the further improvement of the speaker itself [4].

In favor of communicative approach based on principle of consciousness and awareness campaign in learning a foreign language the famous scholars and we can release a few dominants:

1. Strengthening of cognitive perspectives in the implementation of the educational process, which requires meaningfulness and purpose direction as the entire training session such as its separate stages.

2. Understanding the process of foreign language communication as intercultural communication, caused by strengthening the role of international languages and dialogue between two (or several) cultures. This goal directs the learning process to the disclosure of those senses, meanings and significances that reflect holistic world view inherent to the culture.

3. Strengthening of training intensity by increasing the part of speech and mental activity of learners [2].

Everything stated above confirms the application of the principle of consciousness in the course of foreign language learning in order to use it in all kinds of communicative activity as well as in effective mastering of foreign languages.

References:

1. Выготский Л. С. Мышление и речь. Собр. соч. в 6-ти томах / Выготский Л. С. – Т.2. – М.: Педагогика, 1982.– С. 265.

2. Николаева С. Ю. Основы современной методики преподавания иностранных языков (схемы и таблицы) / С. Ю. Николаева. – К.: Ленвіт, 2008. – 285 с.
3. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иностранному языку / Пассов Е. И. – М.: Просвещение, 1991. – 208 с.
4. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Селевко Г. К. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
5. The Quality Education [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.globalgoals.org/global-goals/quality-education>
6. Сознание как предмет психологии [Электронный ресурс] // Психологос. – Режим доступа: http://www.psychologos.ru/articles/view/soznanie_kak_predmet_psihologii

СУЧАСНІ МОДЕЛІ УЧНІВСЬКОГО ТА СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАНЬ УКРАЇНИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ НАКОПИЧЕННЯ ДОСВІДУ США

Бочарова І. В.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов факультету маркетингу
КНЕУ ім. Вадима Гетьмана*

Нотевський Є. В.,

студент КНЕУ ім. Вадима Гетьмана

Вступ. ХХІ століття – це час нових, продуктивних, цілеспрямованих змін у найрізноманітніших сферах суспільного життя. Сьогодні своєрідним «заднім фоном» таких зрушень є саме відносини між суспільством та особистістю, які стають набагато жорсткими, потребують максимальної віддачі обох сторін, проте водночас сприяють активній самореалізації особистості. Виходячи з цього, виникає досить актуальна в наш час проблема якісного формування такої особистості, яка у майбутньому змогла б розв'язувати не лише повсякденні завдання, а й завдання в межах державного управління, що забезпечують не лише життєздатність, а й прогрес нації. Такою своєрідною наукою управління для школярів та студентів є учнівське й студентське самоврядування.

Учнівський та студентський колективи за будь-яких умов не є інертними масами, а навпаки вони виступають потужною силою, яка не тільки сприймає цілі й цінності виховного процесу, а й безпосередньо на них реагує. Проте, у сучасних моделях учнівського та студентського самоврядувань молоді люди часто все ж таки залишаються об'єктами маніпуляцій, що досягають мети лише у звітах відповідних структур. Пріоритетним завданням є створення умов для реальної, а не фіктивної участі безпосередньо молоді в організації своєї діяльності та виховання почуття відповідальності за отримані результати.

Мета та методи. Метою статті є розширення уявлень про становлення учнівських та студентських самоорганізацій, порівняння моделей (структур) учнівського та студентського самоврядувань України та США, дослідження взаємозв'язку між функціонуванням вітчизняного та іноземного видів самоврядувань. Для вирішення поставлених завдань у роботі нами застосовувалися такі загальнонаукові й спеціальні методи дослідження як: теоретичний аналіз (для дослідження наукових праць, публікацій, звітів міжнародних організацій,

монографій, а також для виявлення, розкриття та порівняння теоретичних аспектів учнівського та студентського самоврядувань); поєднання логічного та історичного підходів (щоб з'ясувати особливості сучасного стану розвитку учнівського й студентського самоврядувань в Україні та США); аналізу та синтезу (щоб вивчити окремі сторони самоврядувань, зробити низку наукових абстракцій, поєднавши їх, у подальшому дослідити більш глибоко сучасні моделі учнівського й студентського самоврядувань).

Результати. Сьогодні, незважаючи на всі тяжкі обставини, у яких перебуває наша країна, питання виховання соціально активної людини нової формації поставлене вкрай гостро та є, безсумнівно, актуальним. Суспільству необхідні нові, справжні лідери, які не боятимуться брати на себе відповідальність за власні вчинки й чесно відповідати за них. Такими лідерами в пріоритеті повинні стати насправді досвідчені особистості, що є виходцями із своєрідної «школи життя» – учнівського та студентського самоврядувань. У даній статті моделі шкільного та вишівського самоврядувань Сполучених Штатів Америки розглядатимуться в українському контексті.

Сучасну структуру шкільного та вишівського самоврядувань українські заклади запозичили зі Сполучених Штатів Америки. У школах США функціонують «Дитячі республіки», система управління в яких зовсім не відрізняється від державного устрою США [1, 2]. Проте це не означає, що структура учнівського самоврядування є єдиною. Кожен навчальний заклад розробляє статут, відповідно до якого враховуються особливості закладу, погляди учнів, традиції. У статуті також зазначається назва організації, процедури впровадження змін тощо. Характерною рисою самоврядування закладів є формування шкільних урядів, основним завданням яких визначено підготовку лідерів і дослідження соціальних проблем. В американських школах також діє асоціація добровільних помічників, до якої входять чимало представників провідних компаній, які за проханнями шкіл допомагають з виконанням певних справ, організують масові заходи та керують експериментальними проектами школярів [3]. У США самоврядування організовано й на національному рівні як Національна асоціація учнівських рад, що видає власний журнал та щорічники учнівського самоврядування. Окрім зазначених позитивних рис, учнівському самоврядуванню США притаманний певний негативний аспект. Так, шкільне самоврядування в Штатах є певним привілеєм досить вузького кола. Американці вважають, що обраними до учнівського самоврядування можуть бути лише «природжені лідери» [4]. «Ті, хто ведуть за собою», мають низку повноважень та привілеїв. У деяких випадках лідери можуть мати окремий кабінет, не бути присутніми навіть на заняттях, не виконувати домашні завдання тощо. Усе це сприяє значному підвищенню самолюбства та індивідуалізму.

Що ж стосується студентського самоврядування, то в Америці воно розвинуто ще більше, ніж учнівське, та має вже закріплені нормативні положення на державному рівні. Студентське самоврядування представлено тут у вигляді Студентського Уряду (Student Government Association), який відіграє дуже важливу роль в організації університетського життя. Студентський Уряд – це офіційна адміністративна структура, яка орієнтується на студентів та

представляє їх інтереси перед адміністрацією вищого навчального закладу та іншими інституціями. Структура та вся система діяльності Студентського Уряду вибудована аналогічно до структури та системи роботи уряду США [5].

Керівними посадами Студентського Уряду вважаються посади президента, віце-президента, секретаря, скарбника, журналіста та депутата. Президент очолює Студентський Уряд. Власне Уряд складається з трьох складових – Сенату (Senate), Судової (Judicial) і Виконавчої гілок (Executive). Сенат включає в себе представників різних коледжів університету. Усі члени Сенату (студенти-представники різних коледжів університету) є послами SGA (Студентського Уряду) і мають з почуттям відповідальності ставитися до своєї справи. Метою організації – це надання допомоги студентам, які навчаються у Вищих навчальних закладах задля сприяння ідеалам демократії та утворенню й поширенню принципів відповідальності, лідерства, особистісного зростання, самодисципліни [6, с. 1].

Як ми зазначали раніше, то український досвід учнівського та студентського самоврядувань сформувався під впливом американського. Можемо спостерігати повне відображення структур, моделі шкільного та вищівського самоврядувань США в Україні, тільки в інших формах, у деяких випадках навіть не таких досконалих, як хотілося б. Учніське самоврядування нашої країни характеризується достатньою різноманітністю. У кожному навчальному закладі функціонують Козацькі ради чи Шкільні республіки, Парламенти чи Президії, Колегії чи Комітети та ін. Зазвичай орган учнівського самоврядування очолюється президентом самоврядування та поділяється на комісії чи міністерства: охорони здоров'я, спорту, освіти, правового захисту тощо. Також діє старостат школи, до якого входять старости старших класів (5-11-их) [7]. В українському учнівському самоврядуванні, звичайно, найбільшу роль відіграють педагоги, які спрямовують енергію дітей в потрібне русло, проте школярі повинні самі ініціювати, бути активними в своїх намірах та наполегливо йти до мети. На національному рівні учнівське самоврядування представлено Всеукраїнською Радою старшокласників, яка охоплює обласні організації лідерів учнівського самоврядування. Двічі на рік проходять Всеукраїнські конференції учнів-лідерів органів самоврядування.

Студентське самоврядування у Вищих навчальних закладах України характеризується майже повною спорідненістю із самоврядуванням у США. В університетах, інститутах нашої країни функціонують Студентські Академічні Ради (SAR), що є аналогом американського Студентського Уряду [8, 9]. Студентська рада представлена делегатами, якими є старости групи та їх заступники. Керівними посадами SAR вважаються посади голови, заступника голови та секретаря. Студентське самоврядування здійснює свою діяльність відповідно до статті 40 «Про студентське самоврядування» Закону України про вищу освіту [10]. Діяльність органів студентського самоврядування спрямована на удосконалення навчального процесу, підвищення його якості, забезпечення виховання духовності та культури студентів, зростання у студентської молоді соціальної активності.

Проаналізувавши учнівське та студентське самоврядування України та США, можна дійти висновку, що структури досліджених самоорганізацій не дуже відмінні одна від одної. Безсумнівно спільним для обох країн у порушеному

питанні є провідне завдання самоврядувань – виховувати справжніх лідерів, які не боятимуться відповідати за свої вчинки та будуть захищати не лише свої права, а й «тих, кого вони ведуть за собою».

Висновки. Учнівське та студентське самоврядування – це ініціативні, самостійні, під власну відповідальність діяльності учнів / студентів з вирішення життєво важливих питань з організації навчання, побуту та дозвілля. Самоврядування є одним з головних факторів залучення школярів / студентів до управління навчальними закладами. Сучасні структури учнівського та студентського самоврядувань України є результатом накопичення досвіду Сполучених Штатів Америки. Протягом досить тривалого часу відбувався «діалог культур», унаслідок якого самоврядування США стало заміною «піонерському руху» пострадянської держави. Сьогодні ми переконуємося в тому, що саме самоврядування дає змогу учню / студенту, як і кожному громадянину, бути почутим, воно виховує справжніх, реальних лідерів українського суспільства нової формації та формує еліту нації.

Список використаних джерел:

1. Murphy J., Beck L.G. School-based management as school reform: Taking stock. – Thousand Oaks, Ca (USA): Corwin Press, 1995. – 257 p.
2. Wohlstetter P., Mohrman S.A. School-based management: Promise and process. – New Brunswick (USA): Consortium for Policy Research in Education, 1994. – 98 p.
3. Cheng Y.C. New vision of school-based management: Globalization, Localization and Individualization. Papers of The First National Conference on school-based management. – Israel: Ministry of Education, 1 – 6 April, 2001. – 64 p.
4. Kohlberg L. The Moral Atmosphere of the school. – 1970. – p. 115
5. Bylaws of the Student Government Association (SGA)// American Association of University Professors. –1901. – розділ I.
6. Constitution of the Student Government Association (SGA)// American Association of University Professors. –1901. –56 с.
7. Приходько М. І. Учнівське самоврядування в сучасному вимірі. Методичний посібник / М. І. Приходько. – Біла Церква. – 2009. – 248 с.
8. Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах // Інформаційний вісник вищої освіти. – 2002. – № 7.
9. Михайлюк А. О. та ін. Студентське самоврядування для чайників / [За ред. А. О. Михайлюка]: Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Молодий рух», Всеукраїнська мережа студентських громад, 2005. – 119 с.
10. Закон України «Про вищу освіту»: із змінами, внесеними від 01.07.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakonukrayiny-pro-vyschu-osvitu>

ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА ТА ГЕНДЕРНА ЧУТЛИВІСТЬ

Голубєва М. О.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Ковальчук О. С.,

студентка Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Вступ. У процесі становлення України на міжнародній арені як європейської демократичної держави у суспільстві відбуваються численні зміни, викликані необхідністю адаптації до нових реалій. Відповідно до однієї з головних цілей розвитку тисячоліття, проголошених ООН в 2000 році, – утвердження гендерного

паритету – Україна взяла зобов'язання до 2015 року подолати гендерну асиметрію в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Мета нашої наукової розвідки – проаналізувати терміни «гендерна культура педагога» та «гендерна чутливість».

Виклад основного матеріалу. У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» серед основних завдань зазначено таке: «Модернізація і розвиток освіти повинні набути випереджального безперервного характеру, гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі. Зусилля органів управління освітою, науково-методичних служб за підтримки всього суспільства та держави повинні бути зосереджені на реалізації... стратегічних напрямів розвитку освіти, подоланні наявних проблем, виконанні перспективних завдань, серед яких: оновлення цілей і змісту...урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку...» [1]. Для того, щоб реалізувати ці складні актуальні завдання, протягом останніх років вітчизняним урядом ухвалено низку правових документів, які повинні регулювати механізм подолання гендерного дисбалансу в суспільстві: Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків» (2005 р., відредагований у 2012 р.), Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року» (2006 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про Міжвідомчу раду з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми» (2007 р.), Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року». Ухвалені документи створюють нормативне підґрунтя для розв'язання проблеми гендерної диспропорції та асиметрії в українському суспільстві. Однак, ідеї гендерності поки слабо реалізуються на практиці.

Наразі в Україні гендерологія стає достатньо популярною. Видаються відповідні монографії й активно обговорюються проблеми впровадження гендерної теорії в освіту. Питання гендерної теорії розглядаються з різних аспектів: різновиди репрезентації гендерного фактору (Н. Антонова, Г. Ніколаєва); вплив гендерного чинника на культуру повсякденності та родинних відносин (І. Колякова, О. Отраднава); гендер та поняття норми в культурі (О. Жбиковська, А. Мішукова) та ін.

Довгі роки головним завданням догматичної педагогіки залишалося формування такої особистості, яка б ставала «гвинтиком» у функціонуванні суспільства. Увесь навчально-виховний процес було розраховано на «середнього» учня чи студента. Теоретико-методологічний аналіз підручників, посібників, реальної педагогічної практики того часу дає можливість стверджувати, що радянська педагогіка взагалі була «безстатевою».

У 90-ті роки ХХ століття школа втратила свої орієнтири, що спонукало науковців-теоретиків і педагогів-практиків до пошуку нових ідей освіти. У цей час загальний науковий вектор змінив напрямлення власних досліджень із людини взагалі на дослідження розвитку окремої особистості, її індивідуальності, її особливості, її прав та можливостей. Однак у цих наукових розвідках гендерна

освітня складова майже відсутня, тому, що переважна кількість зазначених вище публікацій акцентувала увагу на гендері як соціокультурному феномені (та похідних від нього поняттях). Різноманітні підходи до гендеру стали актуальними у науковому дискурсі лише на зламі ХХ – ХХІ ст.

Поняття «гендерна культура» стало предметом наукових досліджень порівняно нещодавно. Узагальнюючи сучасні філософські тлумачення, можна стверджувати, що гендерна культура – умова формування духовності в міжособистісному спілкуванні: виробничому, родинному, інтернаціональному, професійному та ін. Деякі зарубіжні автори систематично досліджують традиційні цінності гендерної культури, маючи на увазі особистісний розвиток громадян.

Вітчизняні педагоги-практики констатують недостатню увагу науковців до поняття «гендерна культура педагога», його проявів у процесі навчально-виховної роботи з учнівською та студентською молоддю, наголошуючи на відсутності відповідних рекомендацій та програм, які були б вільні від стереотипних уявлень про роль чоловіка та жінки на всіх рівнях освіти.

Узагальнюючи наукові розвідки вітчизняних та зарубіжних дослідників щодо структури, змісту, значення, застосування поняття «гендерна культура педагога», можливо виокремити три головні підходи: біологічний редукціонізм, кумулятивний підхід, власне підхід гендерний.

Представники першого підходу – біологічного редукціонізму – наголошують на природній різниці між дівчатами та хлопцями та розуміють гендерну культуру виключно як засвоєння ними норм та правил поведінки, що відповідають «природному призначенню» статі (Н. Чувашова, Е. Борисова).

Представники другого підходу – кумулятивного – правомірно виділяють сучасну проблему фемінізації школи та відсутність там достатньої кількості вчителів-чоловіків (Л. Аухадєєва). Проте представники цього напрямку вважають у процесі навчання поділ груп студентів на групи чоловічі та жіночі, ці відмінності є скоріше статевими, аніж гендерними.

Представники третього підходу – власне гендерного – вважають, що гендерна культура не обмежується традицією, а зорієнтована на формування гендерночутливої особистості з системою андрогенних якостей та егалітарних цінностей, яка демонструє толерантну та партнерську міжстатеву взаємодію.

У відповідності до структури досліджуваного терміну «гендерна культура педагога» можна виділити три структурні компоненти: когнітивний, емоційно-оцінний (ціннісно-смысловий) та практичний (поведінковий). *Когнітивний компонент* забезпечує можливість фахівця застосовувати гендерний підхід у своїй практичній діяльності на основі знайомства із ключовими концептами гендерної ідеології, системи гендерних знань та сформованої гендерної (егалітарної) свідомості. *Емоційно-оцінний компонент* визначає ставлення до гендерного забарвлення, що виражається у рівні сформованості / несформованості гендерної чутливості. Тут можна прослідкувати, наскільки інтеріоризованими для особистості є гендерні настанови, що стають переконаннями. *Практичний компонент* виявляє ступінь сформованості у фахівця системи стереотипів, які визначають характер (традиційний – домігаторно-авторитарний чи новітній – егалітарний / збалансований) його гендерної поведінки.

Огляд історичної, філософської, культурологічної, психолого-педагогічної літератури щодо аналізу термінів «гендерна культура педагога» та «гендерна чутливість» вказує на те, що до цього часу недостатньо вивчені деякі аспекти проблеми гендерної складової загальної та професійної культури фахівця взагалі та педагога конкретно, не розроблено критерії, рівні, умови гендерної збалансованості в освітньому процесі, в освітньому середовищі; потребує уточнення поняття «гендерна культура педагога» з позицій гендерного підходу.

Висновки. Сукупність когнітивного, емоційно-оцінного та практичного компонентів повинні стати критеріями сформованості гендерної культури педагога. У сучасній науковій літературі окремий емоційно-оцінний компонент у гендерній культурі найчастіше ототожнюють із поняттям «гендерної чутливості» (gender sensitive), однак існують певні розбіжності у тлумаченнях цього поняття. Зарубіжні науковці пропонують два поняття: «гендерночутлива освіта» («gender sensitive education») та «чутлива до рівності педагогіка» («equality sensitive pedagogy»). Деякі вітчизняні дослідники вважають другий термін є більш універсальним.

Тези виконано в рамках розробки науково-дослідної теми кафедри психології та педагогіки НаУКМА «Психолого-педагогічні умови становлення і функціонування особистості в сучасному соціально-економічному просторі».

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення 19.02.2017). – Назва з екрана.

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ОСНОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ВНЗ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Гладир Я. С.,

*кандидат філологічних наук, Майстер спорту України,
старший викладач кафедри фізичної культури та методики її викладання
Криворізького державного педагогічного університету*

Андріанов Т. В.,

*викладач кафедри фізичної культури та методики її викладання
Криворізького державного педагогічного університету*

Вступ. В умовах сучасної гострої конкуренції між ВНЗ робота з іноземними студентами є без перебільшення однією з найактуальніших проблем вищої школи в Україні. Якщо раніше згідно із нормативно-правовою базою підготовки іноземних громадян в Україні фізичне виховання було обов'язковою дисципліною для іноземних студентів (позаяк за рахунок цих годин іноземцям збільшували час на вивчення мови), то зараз це питання передано на внутрішньоуніверситетське врегулювання. У деяких ВНЗ іноземні студенти відвідують фізичне виховання як обов'язкову навчальну дисципліну й активно залучаються до спортивно-

масової роботи в університеті, а отже, проблема специфіки залучення до ведення здорового способу життя таких студентів є дійсно надактуальною на сьогодні, адже цей багатоплановий процес передбачає «не тільки знання про чинники, що впливають на рівень і стан здоров'я ... це, в першу чергу, бажання студента бути здоровим, уміння працювати над своїм фізичним удосконаленням, ... використовувати наявні знання для зміцнення здоров'я» [1, с. 77].

Мета. Різномасштабні питання підготовки іноземних студентів знайшли своє відображення в працях Я. Кміта, Л. Хаткової, О. Суригіна, Н. Булгакової, Т. Дементьєвої, В. Груцяка, В. Коломієць, О. Коротун, Є. Степанова, Т. Шмоніної, О. Резван, І. Сладких, І. Аль-Шабуля, Д. Порох, Я. Проскуркіної, Сін Чжефу та ін.

Формування здорового способу життя молоді розглянуто в роботах Г. Голобородька, С. Лапасенка, Н. Завидівської, В. Агарова, Н. Бугашева, ін., а шляхи вдосконалення методики фізичного виховання студентів вищів розробляли В. Бальсевич, Б. Ведмеденко, А. Скиневич, В. Мудрік, Б. Щур, С. Сичов, В. Кондаков, О. Леонов тощо.

Проте заявлена нами проблема специфіки залучення іноземних студентів до ведення здорового способу життя в Україні є фактично недослідженою, і наша стаття має на меті чи не вперше розглянути її педагогічні виміри.

Результати. У Криворізькому державному педагогічному університеті контингент іноземних студентів – це здебільшого студенти з Туркменістану, які навчаються на основних факультетах університету. Ці студенти розпочинають навчання одразу з «просунутого» етапу, тобто з першого курсу, підготовчого факультету для іноземних громадян в цьому навчальному закладі поки що немає. З цього навчального року іноземні студенти відвідують фізичне виховання як обов'язкову навчальну дисципліну із усіма належними формати контролю, активно залучаються до відвідування різноманітних груп спортивного вдосконалення, беруть участь у загальноуніверситетських студентських змаганнях, спартакіадах тощо.

Проте, процес залучення іноземних студентів до здорового способу життя (у традиційному вітчизняно-педагогічному його розумінні [2, с. 11] має низку особливостей, зумовлених безпосередньо складністю специфіки роботи з іноземними студентами. Спробуємо акумулювати результати педагогічних спостережень, розподіливши проблеми, які виникають у ході цього процесу і суттєво ускладнюють його, за своєрідними «блоками».

Перший, і один із найвагоміших, блок проблем пов'язаний із мовним фактором. Приблизно від 90-років ХХ ст. у Туркменістані фактично не вивчають російську мову, навчання в освітніх закладах ведеться переважно туркменською, навіть туркменський алфавіт було змінено з кириличного на латиницю. Російську мову врешті знають лише представники «радянського» покоління, а сучасна туркменська молодь нею фактично не володіє. Відтак туркменські студенти, хоча і можуть розпочинати навчання без підготовчого факультету як представники ближнього зарубіжжя, однак приїздять в Україну, фактично позбавлені можливості спілкування – ні російської, ні тим більше української вони не знають.

Мовний бар'єр позбавляє викладача фізичного виховання, викладача-тренера можливостей вести теоретичну пропаганду здорового способу життя

серед іноземних студентів, роз'яснювальні бесіди тощо. Крім того, заняття з фізичного виховання передбачають виконання студентами команд, рекомендації щодо виконання фізичних вправ, пояснення щодо роботи зі спортивним інвентарем, інструктаж із техніки безпеки, усвідомлення правил спортивних рухливих ігор, передбачених програмою тощо. Усе це суттєво ускладнюється повільністю адаптаційних процесів, спрямованих на подолання вищезгаданого мовного бар'єру.

Другий блок проблем нерозривно пов'язаний із першим, оскільки стосується психологічних адаптаційних процесів, які неодмінно супроводжують інтеграцію студента-іноземця в інше культурне середовище. Як відомо, первинна психологічна адаптація до нових соціально-культурних умов відбувається приблизно до восьми місяців, із урахуванням індивідуальних особливостей іноземного студента. Заняття фізичними вправами, відвідування університетської дисципліни, відвідування спортивних секцій в цей період (особливо за відсутності індивідуальної звички до ведення здорового способу життя) у період, коли адаптаційні процеси є найвідчутнішими (перші 2-3 місяці) можуть стати стресовим фактором або додатковим фактором перевантаження іноземного студента, послаблення його уваги, спричинити появу мотиваційних негачій тощо.

Третій блок проблем зумовлений відмінністю вітчизняних культурно-спортивних традицій загалом і традиції викладання дисципліни «Фізичне виховання» зокрема в Україні та на батьківщині іноземця. Так, Туркменістан, наприклад, є ісламською країною, що може передбачати відчутніший поділ на «чоловічі» та «жіночі» види спорту (які в Україні фактично не розмежовуються), несприйняття публічності певних спортивних змагань, несприйняття традиційних українських канонів спортивного одягу чи спортивної форми тощо. Студент-іноземець може відчувати психологічний дискомфорт при спортивних тренуваннях чи на заняттях у змішаних (чоловічо-жіночих) групах, може відмовитися змагатися чи працювати в парах із особою протилежної статі; віддавати перевагу груповим видам спорту чи спортивним іграм, в яких беруть участь лише товариші-іноземці тощо. Так, з цієї причини одним із найпроблематичніших є відвідування іноземцями занять із плавання.

Висновки. Підсумовуючи очевидну суперечливість заявленої проблеми, відзначимо: перспективи залучення іноземних студентів до ведення здорового способу життя, у свою чергу, є водночас і досить широкоформатними.

По-перше, уявлення про здоровий спосіб життя, саме поняття здорового способу життя та безпосереднє його ведення має все ж інтернаціональну сутність, адже (у якій формі це не виявлялося б і яких обмежень би не мало), так чи інакше в усіх культурах переймаються піклуванням про своє здоров'я, про здоров'я підростаючого покоління і нації загалом, неодмінно заохочується прагнення людини бути здоровою, бути в гарній фізичній формі, підтримується бажання перешкоджати та запобігати розвитку хвороб та ін.

По-друге, безпосередня робота викладачів фізичного виховання ВНЗ України з іноземними студентами надає потужних можливостей для педагогічного розвитку та методичного вдосконалення, адже пошуки шляхів педагогічної

взаємодії з представниками інших культур неодмінно ведуть до взаєморозуміння, взаємоповаги і взаємотолерантності.

Список використаних джерел:

1. Андріанов Т. В. Теоретичні основи фізичного виховання у формуванні культури здорового способу життя студентів / Андріанов Т. В. // Педагогіка вищої та середньої школи.– 2010. – Вип. 27. - С. 74-78.
2. Баканова А. Ф. Формирование здорового образа жизни студенческой молодежи / А. Баканова // Физическое воспитание студентов. – 2011. –№ 6. – 8-11.

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНОЮ ДОШКІЛЬНОЮ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ

*Грищенко Г. А.,
аспірант кафедри управління освітою
Національної академії державного управління при Президентові України*

Вступ. Останніми десятиліттями у всьому світі відбуваються докорінні зміни у розумінні та забезпеченні якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. В Україні також набувають поширення новітні освітні технології, в оному яких покладено принцип врахування інтересів дитини.

Стратегічна мета цього процесу – формування нової філософії державної політики щодо дітей з особливостями психофізичного розвитку, реалізація та поширення моделі інклюзивного навчання цих дітей у навчальних закладах.

Останніми роками державою зроблено суттєві кроки на шляху до запровадження інклюзивної освіти в дошкільних навчальних закладах, яка до сьогодні в Україні розвивалась як експериментальна діяльність: внесено зміни до законодавчої бази, розроблено низку підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на створення соціально-економічних умов для інтеграції в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Відповідно до Конституції України та законодавства у галузі освіти, реабілітації, соціального захисту держава має забезпечити доступність до якісної освіти відповідного рівня дітям з особливими освітніми потребами з урахуванням здібностей, можливостей, бажань та інтересів кожної дитини.

З ратифікацією Україною Конвенції ООН про права інвалідів розпочато докорінні зміни в організації навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема, запровадження інклюзивної форми навчання. Але якщо правове регулювання освіти для дітей з особливими освітніми потребами у загальній середній освіті почалося з 2010 року, то питання організації інклюзивного навчання в дошкільних навчальних закладах лише з 2014 р. [1].

Відтак, актуальність дослідження пов'язана, насамперед, із суперечністю між сучасними суспільними змінами й процесами в сфері інклюзивної освіти та державно-управлінським забезпеченням цих процесів.

Мета та методи. Метою дослідження є вивчення законодавчого та нормативно-правового забезпечення державного управління інклюзивною дошкільною освітою в Україні.

Методологія дослідження. Системний аналіз досліджуваної проблеми спирається на: теорію державного управління, ідеї, поняття, закономірності та принципи, викладені в загальній теорії педагогіки та управління освітою, принципи реформування системи інклюзивної освіти. З метою вивчення правового забезпечення державного управління інклюзивною дошкільною освітою в Україні було застосовано комплекс методів дослідження:

– теоретичний аналіз: наукових засад державного управління, механізмів державного управління освітою, законодавчої та нормативно-правової бази інклюзивної освіти;

– емпіричний (аналітичний) метод дослідження для визначення і методичного опрацювання функціональних напрямів реалізації державного управління розвитком інклюзивної дошкільної освіти.

Результати. Успішне запровадження інклюзивної освіти потребує вирішення низки завдань на державному рівні, а саме: формування нової філософії соціально-гуманітарної політики держави щодо дітей з особливими освітніми потребами, зокрема політики у сфері освіти, удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази відповідно до міжнародних документів у сфері прав людини, реалізація та поширення інклюзивної освіти дітей у навчальних закладах шляхом створення адекватних поставленим завданням механізмів державного управління та удосконалення наявних.

Законом України від 5 червня 2014 р. № 1324-VII «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» було внесено зміни до Закону України «Про дошкільну освіту» в частині впровадження інклюзивної освіти в дошкільних навчальних закладах (далі – ДНЗ). З того часу правового оформлення зазнали різні аспекти організації та реалізації інклюзивного навчання у ДНЗ, зокрема:

– правомірність створення інклюзивних груп для розвитку дітей з порушеннями слуху, зору, мови, опорно-рухового апарату, інтелекту, затримкою психічного розвитку у ДНЗ [4] з метою задоволення освітніх, соціальних потреб, організації корекційно-розвиткової роботи;

– визначення уповноважених приймати рішення про створення інклюзивної групи (груп) у ДНЗ різних форм власності [4];

– вимоги до відкриття та комплектування інклюзивних груп у ДНЗ незалежно від підпорядкування та форми власності [8], що визначили також порядок прийому дітей з особливими освітніми потребами, тривалість їх перебування у групах та протипоказання до зарахування в інклюзивні групи;

– створення нової штатної одиниці «асистент вихователя інклюзивної групи дошкільного навчального закладу» [5], [9];

– надання додаткових соціальних гарантій держави педагогам інклюзивної групи ДНЗ [5], [6], [7].

Зміна акцентів у трактуванні концепції інвалідності зумовлює необхідність забезпечення комплексного підходу у створенні умов, які сприяли б реалізації

прав дітей з інвалідністю на рівні з іншими громадянами країни. Для цього потрібно здолати наявні перешкоди невлаштованого соціуму, продовжувати удосконалення законодавства і посилити контроль за його дотриманням, змінити у ряді випадків ставлення суспільства до проблеми інвалідності.

Політика держави у цій сфері має базуватися на вже існуючих тенденціях світових інноваційних підходах до розв'язання проблем забезпечення якісною дошкільною освітою дітей з особливими освітніми потребами та кращому практичному досвіді, узгодженість в основних підходах щодо запровадження інклюзивної освіти в Україні як в нормативно-правовій базі зацікавлених міністерств, так і в державній політиці в цілому.

Формування нової філософії забезпечення освітою дітей з особливими освітніми потребами, удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази відповідно до міжнародних документів у сфері прав людини, реалізація та поширення інклюзивної освіти дітей у навчальних закладах шляхом удосконалення механізмів державного управління.

Висновки. Отже, за останні три роки внапрямку удосконалення законодавчого та нормативно-правового забезпечення з метою впровадження інклюзивної освіти в дошкільних навчальних закладах було здійснено ряд заходів. Внесено відповідні зміни у вже чинні нормативно-правові акти та розроблено нові документи. Але, звичайно, це лише перші кроки до якісного впровадження та повноцінного функціонування інклюзивної освіти у ДНЗ. Зокрема, як показує практика, існує потреба в розробці окремого Порядку організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах, який би чітко визначив вимоги до організації інклюзивного навчання у ДНЗ з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізації та інтеграції в суспільство, залучення батьків до участі у навчально-виховному процесі. Крім того, необхідне здійснення повного фінансового забезпечення інклюзивної освіти в ДНЗ, зокрема, передбачити на місцевому рівні не лише оплату праці педагогам, а й повне утримання дітей з особливими освітніми потребами в ДНЗ та організацію відповідної корекційно-розвиткової роботи з ними тощо.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» від 5 червня 2014 року № 1324 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1324-18>.
2. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 №2628-III [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
3. Положення про дошкільний навчальний заклад, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. № 305 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/305-2003-%D0%BF>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 530 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/530-2015-%D0%BF>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 за № 531 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/531-2015-%D0%BF>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 526 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/526-2016-%D0%BF>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 954 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249596779>.
8. Спільний наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку комплектування інклюзивних груп» від 06.02.2015 № 104/52, зареєстрований в Міністерстві

юстиції України 26 лютого 2015 року за № 224/26669 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0224-15>.

9. Типові штатні нормативи дошкільних навчальних закладів [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1157-10>.

DETECTION OF ACADEMIC PLAGIARISM AS A WAY TO ENSURE THE UNIVERSITY EDUCATION QUALITY

Ditkovska L. A.,

*PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Academy of Labour, Social Relations and Tourism*

Introduction. The main characteristics of modern society are the development of a global network, online resources and increasing the level of computer literacy. Information reaching the Internet becomes the property of everyone. Incorrect citation of sources and links to texts by other authors in own scientific text is a manifestation of scientists unethical behavior. «In its turn, society should be confident in the integrity and reliability of scientific results in their research. Unfortunately, in recent years in many countries there are serious violations of ethics that threatens the credibility of science and public trust in scientists» [1, P. 19].

Ensuring the quality of higher education envisages the prevention and detection of academic plagiarism in research of teacher of higher educational institutions and students [3]. So, one of the effective means to establish plagiarism is to use the software and online plagiarism detection resources.

The objective and methods. The main objective of this paper is to determine the optimal software and online resources to identify academic plagiarism conduct comparative analysis of modern services and software, focused on the verification of scientific papers for uniqueness.

Results. Academic plagiarism in paragraph 6 of Article 69 of the Law of Ukraine «On Education» is defined as promulgation (partially or completely) scientific results obtained by others scientist the results of the research and/or reproduction of published texts by other authors without proper reference [3].

Note that according to Article 444 of the Civil Code of Ukraine if the person uses the product, it must indicate the name of the author of the work and the original source [4].

Varieties of plagiarism is an exact copy of fragments unchanged (Copy & Paste) and without proper bibliographic clearance; changing the order of words while maintaining the overall structure of the sentence (with a permutation of words, replacement of letters, numbers); translation from another language; original source ideas; self-plagiarism.

Let us analyze such specialized academic plagiarism detection services as Antyplahyat, eTXT Antyplahyat, Content-Watch.ru, Anti-Plagiarism, Unplag. Compare the system by the following characteristics: the possibility of free access; the number of supported languages; file formats, which operates the system; restrictions on the amount of text entered; report of test results. The system Antyplahyat (www.

antiplagiat.ru) developed by Russian CJSC «Anty-Plahyat». Using the software is not free. Free online check for student's possible only in Russian segment of the Internet. The online service is poor quality. The program allows you to check text files .doc, .txt, .rtf, .html, .pdf, .zip, .rar, with volume up to 5000 symbols. The system checks only Russian texts. At first, the interface is slightly unclear but the site contains instructions for use. The paid search area inspection includes Russian text indexed pages on the Internet, dissertations and abstracts of the Russian State Library, legal and regulatory database. Phrases that are considered plagiarism highlighted in the report; show the sources of plagiarism and percentage coincidence. The system does not recognize Ukrainian language.

The system eTXT Antyplahyat (www.etxt.ru/antiplagiat) developed by Russian company eTXT.ru. Free software can be installed on a personal computer only with the operating system Linux. Online version is paid. The program allows you to check text files .doc, .txt any language. The program interface is understandable. The site developer provides guidance and instructions for use. Text is tested for literal and semantic coincidences. The program emphasizes the text, which was borrowed from other sources. The report contains a general indicator of the uniqueness of the whole text and a list of domains, which has been matched to a defined proportion of coincidence for each domain.

The system Content-Watch.ru developed by Russian company Content-Watch. Using the software is paid. The text up to 10000 symbols can check free online seven times a day. The system allows you to check text files in any language. The program interface is understandable. The developer site provides guidance and instructions for use. Search area is the Internet. After online checking the text, the program shows the percentage of plagiarism, the percentage of errors found, coincidences and source list.

System Anti-Plagiarism (<http://ikc2.tup.km.ua>) developed by Khmelnytsky National University. Using the software is paid. Free demo version allows you to work 60 days or to check 10 documents. The system allows multiple checks of text files such as .doc, .rtf, .pdf in any language. The program interface is understandable. The developer site provides guidance and instructions for use. Search area is the Internet and own data base. After checking the text, the program shows the percentage of plagiarism, the percentage of errors found coincidences and the source list. «First there is a check for plagiarism in its own base search, which is sufficient for working students. Then, if necessary, you can make a comparison of submissions of materials placed in the World Wide Web, which is appropriate for testing dissertations and scientific works of teachers» [2, P. 163].

The system Unplag (<https://ua.unplag.com>) is a Ukrainian development company Unplag.com. Using the software is paid. Free online test can be 500 words. Developer uses cloud technology. The system allows multiple text files check .doc, .docx, .rtf, .txt, .odt, .html, .pdf Ukrainian, Russian, English, German and Spanish. The program interface is understandable. The developer site provides guidance and instructions for use. Search area is the Internet, leading library database and own database. You can check the five documents at the same time regardless of the size of each. To check one page takes only 4 seconds. The system finds the text coincidences even if some of the symbols in the text replaced by symbols like them from other alphabets. After checking

the text the program determines the percentage of unique text; reference to the source; determines the quotes of different styles; paraphrased fragments, replacing characters using synonyms for borrowed text. The report can be viewed online or download in format .pdf.

Conclusions. As a result of the comparative analysis in academic plagiarism detection we conclude that to test scientific works of teachers and students is advisable to use such software as the eTXT Antyplahyat, online services of Content-Watch.ru and systems Anti-Plagiarism or Unplag for the possibility of their subscription. When planning, conducting and formalizing scientific research is advisable to: 1) ensure impeccable honesty and transparency at all stages of the scientific research [1]; 2) note that a person uses the work, it must indicate the name of the author of the work and the original source [4, Art. 444]; 3) description of sources used must be formalized according to the standards; 4) use specialized services on the verification of scientific papers for uniqueness. Compliance with the Code of Ethics Academic teachers and students and the establishment of a unique scientific works will ensure quality education in universities.

References:

1. Etychnyi kodeks uchenoho Ukrainy // Ukraina. Nauka i kultura. – 2009. – Vypusk 35. – S. 19-23.
2. Mykhaylovskiy Y. B. Anti-Plagiarism System as a Tool for Plagiarism Preventing in Educational and Research Activities / Y. B. Mykhailovskyi, N. A. Dlugunovych // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Tekhnichni nauky. – 2013. – № 3. – S. 162-168.
3. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556-VII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 19.09.2014. – № 37-38. – St. 2004. – S. 2716.
4. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2003. – № 40-44. – St. 356.

МОВА Й КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ УЧАСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ У ПОБУДОВІ МИРОЛЮБНОГО Й ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА

Єршова Л. М.,

*доктор педагогічних наук, доцент,
головний науковий співробітник ІІТТО НАПН України*

Вступ. Після вересневого Саміту ООН 2015 р. Україна задекларувала початок роботи з визначення цілей сталого розвитку на 2016-2030 роки, а також відповідних завдань і показників, необхідних для моніторингу якості досягнення сформульованих цілей. Особливе місце серед визначених ООН цілей посідають проблеми забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх. Однією з найперших у рейтингу сформульованих цілей сталого розвитку світова спільнота визнала необхідність усіх закладів освіти пропагувати культуру миру й ненасильства, виховувати в молоді усвідомлення цінності культурного різноманіття і вкладу культури в сталий розвиток [1, п. 4.1]. У цьому контексті особлива відповідальність покладається на вищу освіту, яка має найбільше можливостей для забезпечення ефективного впливу на формування виховних

ідеалів і ціннісних орієнтацій молоді, зокрема, на формування у студентів об'єктивного уявлення про мову й культуру як важливі чинники сталого розвитку суспільства.

Метою статті є аналіз факторів, які впливають на якість соціогуманітарної освіти студентів негуманітарних вищих закладів освіти. Відповідно до поставленої мети необхідно з'ясувати вплив вітчизняної еліти на юридичне і фактичне становище української мови в сучасній українській державі, виявити особливості формування мовної компетентності у студентів негуманітарних вищих закладів освіти.

Результати. Між рівнем розвитку держави й суспільства та вихованням його еліти існує діалектичний взаємозв'язок. У цьому контексті важливими є поняття мовного патріотизму та мовної компетентності народу, еліти та інтелігенції як її джерела. У сучасних наукових колах часто обговорюється проблема доцільності об'єднання понять «мова» й «патріотизм». Мовознавчі, філософські, педагогічні словники пояснюють патріотизм як певний принцип (моральний, політичний, виховний), оснований на любові до Батьківщини й свого народу, гордості за їхнє минуле й сучасне, громадянській відповідальності, готовності до жертвності й звитяги заради них. Важливою твірною нації, як соціального організму, на думку Г. Ващенка, є спільність мови, втрата якої призводить до загибелі нації, котра «розчиняється в інших націях» [2, с. 97]. Оскільки мова – важлива складова державності, зрозуміло, що за відсутності мовного патріотизму у більшості носіїв державної мови введення в країні двомовності може стати державоруйнуючим фактором.

У цьому контексті важливим є також поняття «мовна компетентність». Найчастіше воно тлумачиться як сукупність іншомовних знань, умінь і навичок особистості, необхідних для ефективного виконання нею професійної діяльності (І. Алешанова, І. Галімізянова, К. Кубачова, О. Луцева О. Мірошнікова, Н. Фролова). Актуальність вивчення іноземних мов зумовила той факт, що в рідномовному контексті «мовна компетентність» розглядається значно рідше (О. Левченко, І. Плотницька). При цьому варто пам'ятати історичний досвід українського народу, в житті якого нехтування вихованням мовної ідентичності призводило до тяжких національних утрат. Відомо, наприклад, що в XVII ст. Волинь була головним гніздом православних княжих магнатських родів [3, с. 321]. Однак після унії 1569 та 1596 рр. українська шляхта стала масово віддавати своїх дітей у єзуїтські навчальні заклади, в результаті чого вже в кінці XVII ст. нащадки найвідоміших православних родів стали називати себе католиками [4, с. 40]. Польська мова поширювалася навіть серед православного духовенства [4, с. 51] і незабаром стала офіційною мовою науки, культури, освіти, політики. Н. Полонська-Василенко назвала цей факт «трагедією», початком якої була зрада українською елітою мови та культури свого народу [5, 375]. Коли в середині XIX ст. російський уряд закрив польські освітні установи й заборонив польську мову, волинські поляки стали масово відкривати таємні польські школи. Польська еліта й католицькі священики усі сили кинули на захист своєї мови як нації- й державоутворюючого символу. Українська еліта також мала вибір, однак знову виміняла рідну мову на певні привілеї – якщо не польські, то російські.

В сучасному українському суспільстві завдяки популістському стилю втілення багатьох потрібних країні реформ проблеми мови й культури винесені на маргінес суспільного світосприйняття і часто використовуються українською політичною елітою як інструмент політичної боротьби. Сучасна мовна ситуація характеризується в Україні кількома важливими соціально-політичними й педагогічними тенденціями, які визначають її суперечності та проблематику. У першу чергу, це постколоніальна свідомість та інерційність українців, які за роки незалежності не змогли позбутися малоросійської меншовартості. Автоматично отримавши паспорти громадян України, вони, на жаль, не усвідомили відповідальності, яку усоблює громадянство, зокрема, в питанні мовної ідентичності народу унітарної держави. Найбільш трагічні для країни наслідки дав постколоніальний синдром політичної еліти, яка сформуvala в Україні непослідовну мовну політику, спровокувала утвердження незбалансованої двомовності і виникнення деформованого мовного середовища. Тобто, стійке становище державної мови забезпечується не стільки законами, скільки ставленням до неї суспільства.

З огляду на це, особливого значення набуває якість соціогуманітарної освіти студентів вищих закладів освіти як майбутньої інтелігенції країни та її еліти. Предмети соціогуманітарного циклу мають забезпечити формування у студентської молоді цілісного уявлення про мову й культуру як феномени філософії, історії, політології, культурології, соціології, педагогіки, психології тощо. У численних офіційних документах зазначається, що вища професійна освіта не може зводитися до формування лише професійних компетентностей. Випускник вищого навчального закладу має отримати також низку загальних компетентностей, які повинні допомогти йому в реалізації соціальної місії забезпечення злагоди й миру в суспільстві та його сталого розвитку. Проте, як показує освітня практика, кризовий стан сучасної системи вищої освіти, пов'язаний із демографічними та соціально-економічними проблемами, необхідністю кардинальних кадрових змін і масових скорочень, часто деформує навчально-виховний процес, нівелюючи національне й державне значення предметів соціогуманітарного циклу. За останнє десятиліття стрімко й невпинно скорочується відсоток навчального часу, виділений для вивчення студентами негуманітарних закладів освіти наук про людину й суспільство. Така ситуація триває упродовж багатьох років і ускладнюється тим, що адміністрування навчально-виховного процесу у вищих негуманітарних закладах освіти поступово переходить до рук колишніх своїх випускників, вихованих на базі «урізаної» соціогуманітарної освіти.

З навчальних планів окремих негуманітарних вищів зникла «Культурологія», яку замінила вужча за своїм змістом і призначенням дисципліна «Історія та культура України». Мовні компетентності, попри їх офіційний поділ на іншомовні та рідномовні, часто розуміються в негуманітарних вищах як володіння, у першу чергу, іноземними мовами. Такі дисципліни як соціологія, педагогіка, психологія, політологія, релігієзнавство та ін., які могли би дати студентам цілісне системне уявлення про феномени «мова» й «культура», віднесені до предметів так званого «вільного» вибору студентів. Таким чином, поза увагою

молоді опиняється низка ключових аспектів, розуміння яких необхідне для вирішення в країні вже, на жаль, традиційного «мовного» питання, зокрема щодо: сформованості в народі й еліті «мовного патріотизму» та його впливу на захищеність держави (Г. Ващенко, М. Грушевський, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський), впливу мови на духовний розвиток людства (В. фон Гумбольдт), взаємного зв'язку мови, раси й культури (Е. Сепір, Й. Гердер, Б. Уорф), націєтворчої функції мови (В. Бадер, О. Гончар, Д. Донцов, М. Драгоманов, А. Зеленько, В. Іванишин, Р. Кісь, Л. Масенко, В. Москалюк). Отож, тепер не рідкістю будуть випускники, позбавлені низки загальних компетентностей, необхідних для реалізації головної функції вищої освіти – забезпечувати не лише економічне зростання країни, але й суспільну злагоду в ній шляхом прийняття рішень репрезентативними органами на всіх рівнях за участю всіх верств суспільства [1, п. 16.7].

Висновок. Українська мова в Україні має дві серйозні проблеми. Внутрішня загроза детермінована сильною інерцією постколоніального українського суспільства та його еліти, які роблять українську мову незахищеною перед лицем зовнішньої загрози – потужної інформаційної глобалізації. У вищих негуманітарних закладах освіти існує також проблема дисбалансу професійного та соціогуманітарного компонентів формування особистості студента як перспективного джерела української еліти. Несформована або деформована національна ідентичність сучасних українців в умовах активного поширення ідей європоцентризму загрожує українській мові послабленням її головної функції – ідентифікатора нації, покликаної забезпечувати її автентичну привабливість для країн світу.

Список використаних джерел:

1. Цілі сталого розвитку 2016-2030 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава: Ред. газ «Полтавський вісник». – 1994. – 191 с.
3. Грушевський М. С. Суспільно-політичний і церковний устрій і відносини в українсько-руських землях XIV–XVII віків: (Історія України-Руси): твори в 11 т. (12 кн.) / М. С. Грушевський. – К.: Наукова думка, 1994. – Т. V. – 704 с.
4. Быков Н. П. Князья Острожские и Вольнь. Введение в историческую записку «Пятидесятилетия Острожского Св. Кирилло-Медовидиевского братства» / Н. П. Быков. – Пг., 1915. – 60 с.
5. Полонська-Василенко Н. До середини XVII століття: (Історія України): твори в 2 т. / Н. Полонська-Василенко. – К.: Либідь, 1992. – Т. 1. – 588 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Жулківська А. М.,

*старший викладач кафедри іноземних мов факультету маркетингу
КНЕУ ім. Вадима Гетьмана*

Вступ. Сучасні інформаційні технології є могутнім інструментом прискорення прогресу в усіх сферах розвитку суспільства, визначаючи

конкурентоздатність країни, регіону, галузі, окремої організації чи освітнього закладу. Вони дають можливість створювати, зберігати, переробляти інформацію і забезпечувати ефективні способи її подання споживачеві.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій не може оминати таку важливу сферу діяльності, як сучасна освіта. Це обумовлює використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі навчання взагалі, та у процесі навчання іноземної за професійним спрямуванням у ВНЗ зокрема.

Впродовж останніх двох десятиліть спостерігається нагальна потреба у переході від традиційних технологій навчання у вищій школі до впровадження сучасних освітніх технологій, а саме програмних та телекомунікаційних засобів навчання.

Проблемою використання інформаційно-комунікаційних технологій та їх застосуванням у навчальному процесі займалися такі українські науковці, як В. Ю. Биков, О. М. Бондаренко, Я. В. Булахова, В. Ф. Заболотний, А. В. Зубов, Г. О. Козлакова, О. А. Міщенко, О. П. Пінчук, О. В. Шестопал та ін. Серед іноземних фахівців, які досліджують дане питання можна відзначити Е. Венгер, К. Свон, В. Тінію (США) та ін.

Метою статті є аналіз та можливості застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та ресурсів на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням, а також виявлення їхніх переваг і недоліків.

Результати теоретичного дослідження. Специфіка вищої школи полягає в тому, що вона є, з одного боку, споживачем, а з іншого боку – активним виробником інформаційних технологій. Для того, щоб з'ясувати роль інформаційних технологій у вищій школі, розглянемо суть цього поняття.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – це загальний термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграції телекомунікацій, комп'ютерів, підпрограмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію [4]. Іншими словами ІКТ складається з інформаційних технологій (ІТ), а також телекомунікацій, медіа-трансляцій, усіх видів аудіо і відео обробки, передачі, мережових функцій управління та моніторингу. Вираз вперше було використано в 1997 році у доповіді Д. Стівенсона для уряду Великобританії, який посприяв створенню нового Національного навчального плану Великої Британії в 2000 році [5].

Для того, щоб правильно побудувати навчальну роботу з використанням ІКТ, потрібно дотримуватись певного порядку дій. На нашу думку, основними загальними етапами із впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес навчання іноземної мови є:

- ознайомлення викладачів з ІКТ;
- підготовка технічних засобів для подальшої роботи;
- використання перспективних методів навчання;
- підготовка студентів [1].

В умовах швидкого розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій першочерговим і найбільш важливим завданням вищої освіти є

підготовка викладачів до професійної діяльності. На даний момент багато викладачів не вміють чи не мають можливості користуватися сучасними технологіями. А в наш час уміння використовувати знання і вміння в сфері інформаційних технологій є одним з найважливіших показників професіоналізму педагогічного працівника.

Суть інформатизації вищої освіти полягає у створенні для педагогів і студентів сприятливих умов для вільного доступу до культурної, навчальної і наукової інформації. Тому для ефективного застосування інформаційних технологій у навчальному процесі потрібно створити електронні навчальні ресурси (ЕНР). На сучасному етапі якість програмно-педагогічних засобів є незадовільною. При цьому найбільш вразливою є не технологічна, а педагогічна компонента навчального матеріалу. Тому існує необхідність розробки цілісної психолого-педагогічної концепції комп'ютерного навчання з урахуванням дидактичних та методичних вимог до електронних навчальних ресурсів [2].

Через те, що процес налаштування спеціального порталу та створення лабораторій для його користування, як студентами, так і викладачами, вимагає певних витрат часу, коштів та фахівців для його створення й постійної підтримки роботи даного порталу, з одного боку, спричиняє конфлікт між вимогами часу до сучасного навчання та, та з іншого боку, реальною ситуацією у ВНЗ [3]. Така робота вимагає необхідних не лише спеціальних навиків та умінь як у викладачів, так і у студентів. Крім того має бути проведена необхідна підготовка технічних засобів для подальшої роботи.

Висновки. В наш час інформаційно-комунікаційні технології увійшли в усі сфери повсякденного життя людей. Освіта не є винятком. Особливо важливим є підготовка майбутніх фахівців до роботи в сучасних умовах. Отже, для того щоб студенти мали змогу бути конкурентноспроможним на ринку праці завтра, сьогодні ВНЗ повинен активно впроваджувати застосування ІКТ в процесі навчання іноземної мови за професійним спрямуванням.

Додаткового дослідження потребують такі питання, як підготовка технічних засобів, підготовка викладачів до роботи з ними та методи контролю й оцінки роботи студента при використанні інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання.

Список використаних джерел:

1. Буровицька Ю.М. Інформаційно-комунікаційні технології у вищих навчальних закладах: алгоритм впровадження / Ю. М. Буровицька // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 133. – С. 23-26.
2. Вавилова Г. В. Інформаційно-комунікаційні технології – ефективний педагогічний засіб формування комунікативної компетентності студентів ВНЗ / Вавилова Г. В., Жульківська А. М. // Наукові записки НаУКМА (Серія «Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота». – 2015. – Т. 175. – С. 27-34.
3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у ВНЗ: суперечність між викликами часу та реаліями (на прикладі англійської мови) // XV міжнародна науково-практична конференція «Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» від 26 лютого 2016 року. – К.: НаУКМА, 2016. – С. 58-59.
4. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 309 с.
5. The Independent ICT in Schools Commission. Information and Communications Technology in UK Schools, an independent inquiry. – London, 1997.

ВИКЛИКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТРЕТЬОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Карагодіна О. Г.,

*доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної роботи та практичної психології
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Пожидаєва О. В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та практичної психології
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Місія соціальної роботи як професійної діяльності глибоко співзвучна суті концепції сталого розвитку. «Соціальна робота як сукупність професійних практик на індивідуальному, груповому, громадському рівнях може мати вплив на досягнення цілей сталого розвитку суспільства посередництвом змін індивідуальної та соціальної свідомості, поведінки, цінностей, ставлень та стереотипів, норм і традицій, взаємодій та відносин» [4, с. 76]. Розширення змісту професійної діяльності соціальних працівників відповідно до міжнародних стандартів, підвищення рівня суспільної значущості й результативності соціальної роботи в Україні можливо за умов її академізації, тобто запровадження третього (освітньо-наукового) рівня професійної підготовки фахівців соціальної роботи, розбудови методології наукових досліджень і вкорінення принципів базованої на доказах практики.

Мета та методи. Беручи до уваги певну проблемність ситуації щодо розвитку третього рівня професійної підготовки соціальних працівників в Україні, проаналізовано поточні умови для започаткування PhD програм зі спеціальності 231 «соціальна робота», визначено кількісні та якісні характеристики ВНЗ – суб'єктів запровадження цих програм. Для збору даних використано контент-аналіз нормативних документів та інформації на сайтах ВНЗ, що ліцензували освітні програми підготовки докторів філософії з соціальної роботи, методи включеного спостереження і напівструктурованого інтерв'ю.

Результати. У процесі аналізу змісту Наказів МОН «Про ліцензування освітньої діяльності» встановлено, що на початок лютого 2017 р. право на підготовку докторів філософії зі спеціальності 231 «соціальна робота» мають 15 установ – 14 вищих навчальних закладів і 1 науково-дослідна установа. Наразі ліцензіати загалом мають 166 місць для навчання здобувачів ступеня доктора філософії з соціальної роботи. Ліцензійний обсяг PhD програм варіює від 5 до 25 осіб. На своїх сайтах інформацію про отримання ліцензій на підготовку докторів філософії зі спеціальності 231 – соціальна робота та загальну інформацію про процедуру вступних випробувань розмістили 80,0% (12) ВНЗ. Сайти ліцензіатів є досить різними за структурою та змістовим наповненням. Більшість закладів розміщують освітні програми у внутрішніх електронних ресурсах, доступних лише їхнім викладачам і студентам, розраховуючи залучити до навчання в аспірантурі передусім випускників власної магістратури.

Переважає більшість (11, або 73,3%) кафедр, що запровадили PhD програми з соціальної роботи, – це кафедри соціальної педагогіки (або соціальної педагогіки

та соціальної роботи), очолювані докторами педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. Лише 4 (26,6%) гаранта таких програм мають докторські ступені з інших спеціальностей (соціологія, політологія та психологія) і представляють колективи, які від початку свого існування позиціонували себе як кафедри соціальної роботи.

У період вступної кампанії 2016 р. ліцензії набір на навчання в аспірантурі з соціальної роботи здійснили лише 4 навчальні заклади. Загальна кількість слухачів ліцензованих програм наразі становить 7 осіб (4,2% від загального ліцензійного обсягу), які навчатимуться за державним замовленням.

На підставі аналізу отриманих даних встановлено, що значна активність ВНЗ з ліцензування нової академічної спеціальності «соціальна робота» свідчить про оперативне реагування профільних кафедр на брак висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів і слугує розв'язанню проблем професіоналізації соціальної роботи. Повноцінне функціонування PhD програм можливе за відповідних нормативно-правових та організаційних засад, запровадження політик і процедур якості та наукової етики, щільної співпраці з підготовки аспірантів між університетами/науковими установами України та зарубіжжя [2]. Згідно з чинними кадровими вимогами установ, що провадять освітню діяльність на третьому (освітньо-науковому) рівні, відповідальні кафедри мають очолювати фахівці відповідної або спорідненої науково-педагогічної спеціальності з науковим ступенем доктора наук та вченим званням [3]. Ці вимоги унеможливають ліцензування підготовки докторів філософії на кафедрах, очолюваних особами зі ступенем доктора філософії, здобутого в закордонних університетах. Для запровадження PhD програм з соціальної роботи чинні нормативні вимоги визнають єдиною «відповідною» соціальної роботі спеціальністю соціальною педагогікою [1], що може призвести до звуження професійного середовища докторських студій та надання переваги методологічним підходам саме цієї сфери наукових розробок. Ймовірно є те, що частина суб'єктів впровадження перших докторських програм з соціальної роботи не матиме достатніх ресурсів для реалізації принципів базованої на доказах соціальної роботи [5, 6] через інакші методологічні принципи та пріоритети, брак фахівців і відсутність відповідної освітньої компоненти в їхніх бакалаврських та магістерських програмах. Відтак, питання методологічних засад майбутніх дисертацій слухачів ліцензованих програм соціальної роботи залишається відкритим.

Висновки. У ВНЗ України наразі ліцензовано більше 160 місць для підготовки докторів філософії з соціальної роботи. Переважну більшість (73,3%) ліцензіатів становлять кафедри соціальної педагогіки; майже половина (46,7%) з них продовжують діяльність однойменної власної аспірантури, більше третини (33,3%) мають спеціалізовані ради за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. Можна припустити, що дисертаційні дослідження слухачів ліцензованих програм базуватимуться здебільшого на методології соціальної педагогіки, хоч соціальна робота має власне теоретичне й емпіричне наукове підґрунтя. Відкриття PhD програм з соціальної роботи само по собі не гарантуватиме успішної академізації соціальної роботи в Україні. Найближчим часом важливо забезпечити консолідацію професійного співтовариства ліцензіатів, розвиток компетентностей викладання

всіх блоків дисциплін освітньої програми та супроводу здобувачів в процесі проведення дисертаційних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 р. № 1151 «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 29.04.2015 р. № 266» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4636>
2. Ніколаєв Є. Що робити з аспірантурою та спецрадами? [Електронний ресурс] / Євген Ніколаєв // Освітня політика: портал громадських експертів. – Електрон. текст. дані. – [Україна], 2016. – 16 лют. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/623-shcho-robiti-z-aspiranturoyu-ta-spetsradami>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-p
4. Сила Т. І. Соціальна робота для сталого розвитку: в пошуках спільних векторів / Т. І. Сила // Проблеми соціальної роботи. – 2013. – №2 (3). – С. 74 – 84.
5. Diaz C. Critical Assessment of Evidence-Based Policy and Practice in Social Work / Diaz C., Drewery S. // Journal of Evidence-Informed Social Work. – 2016. – Vol. 1, Issue 4. – P. 425 – 431.
6. Hopson L. M. Research methods for evidence-based practice / Hopson L. M. Wodarski J. S. // Los Angeles: Sage. – 2012. – 179 p.

IMPROVEMENT OF EDUCATIONAL SKILLS DURING THE LIFE AND EMPLOYMENT IN TOURISM

Krytska I. A.,

Senior Lecturer, Academy of Labour, Social Relations and Tourism

Tourism's position as the world's largest industry has led to the widespread acknowledgment of the decisive role it plays in shaping the global economy and creating employment for many millions of people. Today mass tourist activity is something which affects most countries in the world.

Ukraine is one of the largest European states with a geopolitical position in the centre of Europe. The health-improving resources are unique, since more than 500 mineral water and clay deposits have been found. Ukraine has a goal to achieve a level of profitability and competitiveness within the tourism industry since it is an important branch of its economy. The number of foreign tourists, who visited Ukraine, in 2005 was 1.5 mln people, in 2010 - 2.5 mln people.

The given data attest to the great reserves in tourism development and economic profits of the development of tourism, which promotes the quality of life and raises the standards of living, contributes to the creation of new jobs. The legal basis for the development of tourism in Ukraine is set forth within the law «On tourism».

One of the reasons for governments around the world supporting tourism in their countries is the ability of the tourism industry to create employment wherever it flourishes. As a labour-intensive service industry tourism has the capacity to create jobs for large numbers of people of varying levels of skill. Already, in Europe, 1 in every 12 workers is employed in the tourism industry; a total of around 35 mln jobs.

Tourism creates two types of employment: (1) direct employment; and (2) indirect employment.

Direct employment is created for these people working in the various sectors of the tourism industry: travel and tourism, accommodation and catering, tourist attractions and business facilities and tourism promotion and information. These can be the «front-of-house» staff which come into direct contact with the visitors, or «behind-the-scenes» staff which, for example, cook, clean, or do office work relating to tourism. Anyone employment in any business or organization whose aim is to provide tourists with information, travel with a place to stay and eat, or with something to do or see is therefore in direct employment, created by tourism.

Indirect employment created by tourism refers to the jobs of those people who manufacture the goods and provide the service which are purchased by the businesses and organizations which serve the tourists directly.

Perhaps more than in any other industry, the people who work in tourism are crucial to the success of that industry, in any part of the world. Attractive hotels, excellent transport networks, and a number of interesting things to see and do will not, in themselves, succeed in attracting tourists if the people working in the industry do not come up to the tourist's expectations.

The skills and attitudes of those directly employed in all sectors of tourism are a major part of what visitors notice and what they remember when they return home.

The clumsy waitress who spills the soup, the coach driver who responds rudely to a passenger's enquiry, the tourist guide with a very poor understanding of the tourists' own language or the restaurant manager who deals badly with a customer's complaint will not impress the tourists who come into contact with these people. To many instance of this kind of poor treatment may discourage them from returning to that destination, and they may carry bad reports of the place back home with them, discouraging others from trying the same destination.

Managers and owners of tourist facilities, as well as governments all over the world, realize that the people employed in tourism play a major part in determining the success or failure of the industry. For this reason, a great growth in interest has taken place in the skills and attitudes which come together to make a successful and professional employee in tourism. Occupational skills are the basic skills which enable people, working in tourism to do their jobs competently. Much of the education and training which takes place in universities, colleges catering schools and company training centers is designed to provide these occupational skills. As new technology plays an increasingly important part in all sectors of tourism, constant re-training of staff is vital to keeping their occupational skills up to date.

Customer relations skills are at the heart of what managers and owners of tourist facilities expected and wish their staff to display in their dealings with customers. Staff are expect to behave in a welcoming and pleasant manner to tourists, particularly if they are the first members of staff with whom the visitors come into contact, such as hotel receptionist, or staff selling tickets at entry points to tourist attractions, for example.

Tourists need information on a variety of topics from travel directions to explanations of unfamiliar items on menus, where places are and what there is to see and do locally, and information on the history and traditions of the places they are

visiting. For this reason, the ability to understand what is being asked and to provide information and answers is regarded important communication skills for tourism staff everywhere.

For staff working in countries wishing to attract overseas tourists, foreign language skills are greatly valued. The majority of tourists travelling to other countries need tourist guides, waiters or waitresses, hotel staff and transport staff which speak their language. The English language itself is important for communication between staff and visitors: a Norwegian tourist ordering a beer at a bar in Ukraine or Turkey will do so in English, the language which he and the bar staff are most likely to have in common. So, the ability to speak English is one of the important skills required by many of those working in the tourism industry.

References:

1. Нестерук М. Формування корпоративної культури індустрії гостинності / Нестерук М. // Парадотелів. – 2014. – № 5. – С. 31-33.
2. Trends and skill needs in tourism sector / Ed. by O. Strietska-Illina, M. Tessaring [Electronic resource]. – Thessalonik: European Centre for the Development of Vocational Training, 2005. – Mode of access: www.cedefop.europa.eu/files/5161_en.pdf

КОНЦЕПТ АКАДЕМІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ В СИСТЕМІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

Лавриненко Т. П.,

старший викладач Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана

Вступ. Сталий розвиток та процвітання країн світу залежать, серед іншого, і від того, як рівень освіти сприяє підвищенню ефективності управління та економічному розвитку країни. Мета освіти в інтересах сталого розвитку - виховання грамотної людини з активною громадянською позицією, здатної критично мислити, оцінювати ситуацію і прогнозувати наслідки своєї діяльності з точки зору негативного впливу на соціальний розвиток і навколишнє середовище. Дієвість реформування вітчизняної економічної освіти передбачає необхідність формування у студентів в процесі навчання професійних компетенцій, в змісті яких важлива роль належить навикам академічної грамотності.

Питанням формування академічної грамотності сучасних студентів, активізації їх мовленнєвої діяльності та пошуку шляхів розвитку вмінь академічної грамотності, не тільки при вивченні іноземної мови, але й інших дисциплін, підпорядковані дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців.

Мета та методи. Важливим є розгляд загальних теоретичних та методичних підходів до формування у студентів навиків академічної грамотності, яка є запорукою конкурентоспроможності в професійному середовищі та сфері міжнародних наукових комунікацій.

Результати. Поняття *«академічна грамотність»* охоплює своїм змістом цілий комплекс навиків та вмінь. Активізація обговорення питань

цілеспрямованого виховання академічної грамотності і навчання академічному письму розпочалося лише в останній час. У багатьох країнах сучасного світу проблема грамотності розглядається лише як вміння читати і писати. Проте в розвинених суспільствах, заснованих на знаннях з високою інформаційною культурою, грамотність постає як багатоаспектна проблема участі у соціальному та політичному житті, а придбання базових навичок грамотності, їх вдосконалення та застосування протягом усього життя має першочергове значення. Важлива роль в поширенні грамотності відіграє ЮНЕСКО та його спеціальні інститути. На початку ХХІ ст. політика ЮНЕСКО спрямована на сприяння поширенню грамотності та створення сприятливого для цього середовища. Ця політика є невід'ємною частиною ідеї навчання протягом усього життя. Організація також прагне до того, щоб грамотність продовжувала залишатися пріоритетним завданням як на національному, так і на міжнародному рівнях. Способи використання грамотності з метою обміну знаннями постійно розвиваються - від Інтернету і до текстових повідомлень. Розширення доступу до засобів комунікації сприяє більш активній участі людей в соціальному та політичному житті. Грамотне суспільство - це динамічне суспільство, члени якого обмінюються ідеями і беруть участь в суспільно-політичних та наукових дискусіях. По рівню грамотності Україна входить до числа перших десяти країн світу.

В університетах Великобританії і США, де навчається багато іноземних студентів і заняття проводяться англійською мовою, вони в обов'язковому порядку розпочинаються з вступного курсу, який спрямований на освоєння студентами академічних навичок на базі мовних центрів. В освітньому просторі України поширюється практика створення центрів академічного письма при університетах. Одним з перших в Україні такий центр почав діяти у Києво-Могилянській академії. Центр англійського письма (English Writing Center at Kyiv-Mohyla Academy). Такі центри та курси академічного письма в інших навчальних закладах України, визначають своїм стратегічним завданням сприяння глибокій інтеграції у міжнародний англійський академічний простір, розповсюдження ефективних методик поглиблення культури англійського письма та комунікації в академічному середовищі. Отже, саме академічна грамотність є важливим фактором у визначенні рівня підготовки студентів до навчання. Академічна грамотність - це сукупність навичок і компетенцій пов'язаних з передачею знань. Поняття академічної грамотності багато років широко використовується в західній системі освіти та займає одне з центральних місць у визначенні рівня підготовки студента до академічної діяльності (навчання в університеті або коледжі), а також рівня кваліфікації фахівця і ступеня його професійної компетентності.

В англійській мові слово академічний означає все те, що пов'язано з навчанням і освітою: *academic success* (успіхи в освіті), *academic skills* (навчальні навички), *academic achievement* (навчальні досягнення), *academic competence* (здібності до навчання) тощо. З розширенням міжнародних контактів і спільних проєктів із зарубіжними освітніми установами слово «академічний» стало все частіше використовуватися і без врахування його основного значення [2, с. 137-138].

У наукових дослідженнях, в яких узагальнюються підходи вітчизняних та зарубіжних вчених, поняття «академічна грамотність» розглядається як система знань та комплексного розвитку мовленнєвих компетенцій письма, читання, говоріння та аудіювання, необхідних студентам для участі у міжкультурній академічній комунікації [1, с. 112]. Академічна грамотність (academic literacy), що включає в себе академічне читання, академічну мову, академічне письмо, являється необхідною складовою професійної компетенції, оскільки в основі її лежить вміння ясно і лаконічно формулювати та транслювати ідеї з урахуванням контексту професійної чи наукової діяльності.

Таким чином, в основі академічної грамотності лежать вміння: по-перше, оперувати різними «мовами», по-друге, розуміти відмінності між цими «мовами» і, нарешті, розуміти самі ці «мови», тобто аналізувати і критично осмислювати різні трансформовані види інформації та докази, побудовані на основі визначених знань і методів.

Висновки. Підвищення ефективності та якості вітчизняної системи освіти з метою інтеграції в міжнародне освітнє, професійне та наукове співтовариство визначає необхідність підвищення дієвості вирішення питань розвитку академічної грамотності в цілому і академічного письма зокрема. Одним з засобів вирішення цих питань буде створення системи комплексного розвитку академічної грамотності на всіх етапах освіти, що вимагає консолідації фахівців різних факультетів та університетів, викладачів, активізації обговорення цих питань у фахових періодичних виданнях, семінарах, круглих столах та наукових конференціях.

Список використаних джерел:

1. Асадчих О. В. Теоретико-методичні основи формування вмінь академічної грамотності у студентів-японців мовних ВНЗ України / О. В. Асадчих // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 69(1). – С. 111-116.
2. Короткіна І. Б. Академічне письмо: на пути к концептуальному единству/ І. Б. Короткіна // Высшее образование в России. 2013. № 3. с. 137-138.
3. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов; К., ун-т ім. Т. Шевченка. – 2-ге вид., доп. – К., 1999. – 307 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЯК ПЕРШОЧЕРГОВА ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ

*Лукіна Т. О.,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри державної служби та менеджменту освіти
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»,
професор кафедри управління освітою НАДУ при Президентіві України*

Вступ. Правовим документами, що визначають функціональні повноваження органів державного управління освітою в Україні, визначено завдання забезпечення

якості освіти на всіх освітніх рівнях як одне з найважливіших не лише в контексті реалізації суто освітніх завдань навчання молодого покоління, а й в контексті забезпечення національної безпеки, економічного, соціального розвитку країни, створення умов для збереження та примноження основного національного багатства країни – інтелектуального ресурсу нації. Сучасне розуміння сутності та призначення освіти, оцінка важливості її ролі в системі суспільних відносин викликає необхідність відмови від архаїчного способу управління системою освіти, зокрема вищої та післядипломної, з боку державних структур. Вирішення цього завдання потребує змін у державній політиці у сфері освіти; реформи державного управління освітою, що передбачатиме запровадження нових принципів регулювання суб'єкт-суб'єктних відносин між усіма елементами системи освіти, розширення кола учасників освітнього процесу, створенням умов для забезпечення належної якості вищої освіти та ін.

На сьогодні потребують ґрунтовного наукового обґрунтування питання, що пов'язані з визначенням сутності та правових засад реалізації діяльності державних структур із забезпечення якості освіти; розробки фінансово-економічних і соціальних механізмів забезпечення якості освіти на всіх рівнях управління освітою; вивчення соціально-психологічних, ментальних особливостей і причин, які чинять вплив на реалізацію діяльності із забезпечення якості освіти; визначення сутності та структури якості освіти як системи, процесу і результату освітньої діяльності тощо.

Мета та методи. Метою даної статті є обґрунтування сутності забезпечення якості освіти як першочергового функціонального завдання державного управління освітою в Україні на підставі аналізу наслідків реалізації державної політики у сфері освіти.

Для реалізації поставленої мети автором використовувалися методи: аналізу та порівняння статистичних даних, результатів соціологічного опитування для оцінки наявного стану забезпечення якості освіти та визначення глибини загострення проблеми державного управління освітою; узагальнення та систематизації для формулювання висновків.

Результати. Державна політика України проголошує зобов'язання держави щодо гарантування та забезпечення права громадян на здобуття освіти. При цьому зазначається, що здобута освіта має бути якісною і забезпечувати можливість особистості реалізувати свої здібності і таланти. Це, безумовно цінне досягнення нашої держави. Результати вивчення історичних традицій української нації та історії розвитку інституту освіти в Україні підтверджують неухильне прагнення населення до інтелектуального і духовного розвитку. Високі досягнення науки і техніки, потужні промислові підприємства ХХ ст. свідчать про наявний науковий, інтелектуальний і технічний потенціал України, високу якість освіти загалом та вищої і професійно-технічної зокрема. Але суспільно-політичні, економічні та інші процеси цивілізаційного розвитку, що набули в останні десятиліття кризового характеру, продемонстрували застарілість принципів побудови освітніх систем і принципів управління ними у переважній більшості країн світу, що проявилось у масовому зниженні якості освіти, погіршенні рівня професійної кваліфікації випускників вищих та професійних навчальних закладів. Усе це підтвердило

необхідність проведення докорінних сутнісних змін у способах організації систем освіти і, насамперед, механізмах забезпечення якості освіти як суспільно важливих і заздалегідь визначених параметрах розвитку.

Проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та фірмою «Юкрейніан соціолоджі сервіс» у березні 2015 року соціологічне дослідження проблем вищої освіти засвідчило наявність соціальної вимоги щодо її удосконалення. Абсолютна більшість (87%) студентів заявили про необхідність вирішення цієї проблеми назвавши її першочерговою (36%). Насторожує поступове пониження загальної оцінки якості вищої освіти студентами у порівнянні з 2011 роком – з 3,5 до 2,8 бала у 2015 р. [1]. Найбільш серйозними проблемами вищої освіти, які потребують першочергового розв'язання, більшість студентів вважає невизнання дипломів більшості вітчизняних ВНЗ у світі (51%), невідповідність викладання вимогам ринку (41%), корумпованість викладацького складу ВНЗ (39%), низький рівень якості освіти в українських ВНЗ порівняно зі світовим рівнем (32%) [Там само]. Усі названі проблеми вищої освіти є результатом недієвості держави у створенні умов, спрямованих на забезпечення належної якості освіти, незважаючи на велику кількість правових документів, які формально проголошують запровадження нових принципів реалізації суспільних відносин у системи освіти, створення нових структур та інструментів забезпечення якості освіти і контролю досягнутих результатів.

Одне з ключових питань, що пов'язані з вирішенням проблеми забезпечення якості освіти, на наш погляд, полягає у з'ясуванні сутності самого поняття. Як відомо, сам термін «забезпечення» означає створення необхідних умов для здійснення чогось. У контексті забезпечення якості освіти отримуємо тлумачення цього поняття як створення умов (правових, інституціональних, структурно-функціональних, кадрових, фінансових, економічних тощо) для формування такої сукупності властивостей і характеристик освітнього процесу, які надають їм здатності задовольняти освітні потреби всіх споживачів освітніх послуг. Варто зазначити, що упродовж останніх десятиліть, відповідно до світових тенденцій в освіті, якість освіти нерозривно пов'язується із забезпечення рівного доступу до освіти як необхідної умови реалізації її якості. Таким чином, забезпечення якості освіти усім громадянам, як функція державного управління освітою, передбачає: недопущення (попередження) порушення прав і свобод людини у виборі освіти та доступі до неї; вивчення потреб споживачів освітніх послуг та створення умов, що надають їм можливість доступу до освіти; створення умов (ресурсних, кадрових, фінансових та ін.) для здобуття якісної (конкурентоспроможної) освіти та здійснення контролю за їх дотриманням.

Як нами зазначалося в енциклопедичному словнику [2, с. 465], якість освіти проявляється у тому, наскільки здобута освіта дає можливість людині реалізувати свій потенціал, творчі здобутки та прагнення, забезпечити достойне життя і матеріальний добробут. Чи не основну роль у цьому процесі відіграє держава як правовий, соціальний інститут, що створює необхідні умови для реалізації потенційних можливостей людини. Дієвість державної політики у сфері освіти та ефективність функціональних зусиль органів державного управління освітою щодо забезпечення якості освіти можна оцінити за кінцевими результатами

функціонування освітньої системи, за рівнем визнання досягнень освіти і науки на світовій арені. Наприклад, за даними Всесвітнього економічного форуму 2015 року Україна посіла 76 місце серед 144 країн у Глобальному рейтингу конкурентоспроможності [3]. Конкурентоспроможність у даному рейтингу розглядається як набір інституцій, політик і факторів, що визначають рівень продуктивності країни, а конкурентною перевагою вважається фактор, за яким країна посідає 50-е місце і вище у рейтингу. Таким чином, Україна у цілому не є конкурентоспроможною країною. Проведений нами більш докладний аналіз показників, на основі яких формується загальний рейтинг конкурентоспроможності країни свідчить про те, що неконкурентні позиції нашої держави за усіма напрямками оцінки є результатом невиконання державними структурами, у т.ч. й органами державного управління освітою, свого першочергового функціонального завдання, спрямованого на забезпечення якості освіти.

Так, за групою субпоказників, «загальні вимоги» (до складу яких входять такі показники як державні установи – 131 місце, ефективність уряду – 130, освіта – 43, якість інфраструктури – 68. Ці показники формуються як результат безпосереднього впливу та регулювання держави) Україна посіла 82 місце; за групою субпоказників «посилювачі продуктивності» (якість освіти – 65, вища освіта і професійна підготовка – 40, конкуренція – 125, доступність фінансових послуг – 123, здатність країни розвивати таланти – 70, залучати їх – 130 і утримувати – 132 місце) країна опинилася на 67 місці; за групою субпоказників «інновації та фактори вдосконалення» (відповідність бізнесу сучасним вимогам – 99, інновації – 81) перемістилася 92 місце. З наведеного можна зробити висновок про неспроможність системи державного управління загалом та освітою зокрема реалізовувати своє функціональне завдання забезпечення політичних, кадрових, економічних, фінансових, стратегічних, соціальних умов якості освіти.

Висновки. Забезпечення якості освіти як діяльність державних органів, що спрямована на створення умов, способів та інструментів для реалізації права людини на освіту та підвищення конкурентоспроможності держави в контексті сучасних суспільно-політичних змін і вимог соціально-економічного розвитку має розглядатися як першочергове функціональне завдання державного управління освітою в Україні.

Список використаних джерел

1. Вища освіта в Україні: громадська думка // Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва: Прес-реліз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relezy/visha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv-.htm>.
2. Освіта дорослих: енциклопедичний словник / за ред. В. Г. Кременя, Ю. В. Ковбасюка; [упоряд.: Н. Г. Протасова, Ю. О. Молчанова, Т. В. Куренна; ред. рада: В. Г. Кремень, Ю. В. Ковбасюк, Н. Г. Протасова та ін.]; акад. пед. наук України, Нац. акад. держ. упр. При Президентові України [та ін.]. – К.: Основа, 2014. – 496 с.
3. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrainy-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti>.

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ФОРМ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Малінко О. Г.,

*старший викладач кафедри іноземних мов факультету маркетингу
Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана*

Освіта є однією з важливих сфер суспільства, від якої значною мірою залежить прогрес його розвитку. Саме тому окремі країни світу проголосили освіту найважливішою стратегічною галуззю соціально-економічного розвитку. Сучасний стан України характеризується її прагненням до інтеграції у світове співтовариство як в економічному, так і в політичному аспектах. А це потребує перебудови системи освіти як пріоритетної сфери формування громадянина нового суспільства, модернізації змісту освіти і навчання на основі використання наукових підходів, упровадження новітніх технологій, узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Нині розвиток технологічних засобів телекомунікацій і зв'язку, масове поширення та використання мультимедійних комп'ютерних програм створює об'єктивні передумови для удосконалення освітніх технологій, у тому числі й для впровадження нових форм здобуття освіти широкими верствами населення. Сучасні інформаційні технології відіграють важливу роль в реалізації Всесвітньої декларації прав людини, яка проголошує її право на освіту. Для кожної держави використання інформаційно-телекомунікаційних технологій є важливою умовою реалізації конституційних прав громадян на отримання якісної освіти незалежно від місця проживання та професійної діяльності.

Сучасна ситуація у світі, яка позначена духом стрімкого динамізму, ускладнення суспільних і міжособистісних відносин, багаточисельними кризовими явищами, по-новому ставить питання про роль і значення знання в житті окремої людини і суспільства в цілому. Традиційна формула освітнього процесу: «знання – вміння – навички», вже не спрацьовує у повному обсязі. Реалії «інформаційного суспільства» зумовлюють необхідність набуття здатності та вмінь самостійно здобувати і нестандартно використовувати знання, опановувати інформаційні технології їх пошуку, осмислення, поглиблення та застосування, які стають органічною потребою кожної людини.

Цьому активно сприяє й сучасна система неперервної освіти, складовою якої є дистанційна форма організації навчання. Вона почала набувати значного розвитку протягом останніх десятиліть і є однією з найбільш швидко поширюваних форм освіти. За даними ЮНЕСКО на початок 1990 р. кількість студентів у світі, які навчаються за цією формою, зростає втричі порівняно з 60-ми роками ХХ століття. Кількість студентів, що навчаються в системі дистанційної освіти, зростає значно швидше, а ніж тих, які отримують традиційну освіту в денній, вечірній та заочній формах навчання. Це дозволяє зробити висновки, що традиційні форми навчання не повною мірою задовольняють зростаючі потреби особистості сучасного суспільства.

Нині широке впровадження дистанційного навчання стає особливо актуальним, оскільки воно найбільш гнучко та адекватно реагує на потреби

суспільства і забезпечую реалізацію права кожної людини на освіту протягом усього життя. Вільний доступ до освіти, гнучкість у виборі професії сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу в цілому, дає можливість у кожній педагогічній ситуації досягти їх органічного поєднання, відкриває можливості для реалізації нетрадиційних педагогічних підходів і форм організації навчання. Важливість і потужність потенціалу дистанційної освіти та навчання усвідомили більшість традиційних освітніх закладів в усьому світі, уряди, бізнесові та корпоративні сектори, для яких дистанційне навчання означає підвищену дієздатність освітньої та навчальної системи. Рада Європи і міністри освіти європейських країн проявляють зацікавленість у розвитку дистанційної освіти у зв'язку з її великим попитом. Питання ролі дистанційної освіти у професійному навчанні, взаємного визнання дипломів дистанційних навчальних закладів і традиційних пропонуються нині для обговорення на європейському рівні, що співзвучно з підходом Європейського Союзу, який базується на взаємному визнанні професійних кваліфікацій і потребі усунення бар'єрів мобільності в межах Європи (Болонська декларація, 1999 р.)

Вивчення досвіду багатьох зарубіжних країн свідчить, що здобуття освіти в системі дистанційного навчання заощаджує фінансові ресурси і витрати часу тих, хто навчається, завдяки економії коштів на транспортних засобах, відсутності потреби їздити до навчального закладу для складання заліків та іспитів. До того ж дистанційне навчання – досить ефективна форма його організації, що забезпечує комплекс освітніх послуг (навчальний матеріал, технології, консультації викладачів, перевірку знань, допомогу та підтримку в разі необхідності), які надаються населенню за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища, що базується на телекомунікаційних засобах обміну навчальною інформацією на відстані. Разом з тим дистанційне навчання має той самий компонентний склад як і будь-яка інша система навчання. Основними є: цілі, що зумовлюються соціальним замовленням і особистісними потребами; зміст, який детермінується навчальними планами і програмами для конкретного типу навчального закладу; методи, організаційні форми та засоби навчання [1, с. 41].

Система дистанційного навчання забезпечує студентам, цивільним і військовим спеціалістам, жителям провінції, дітям-інвалідам та іншим категоріям громадян у будь-яких районах країни і за її межами рівні освітні можливості, а також підвищення якісного рівня освіти за рахунок інтенсифікації навчання, а саме: концентрації у змісті освіти основного, істотного; використання мультимедійних комп'ютерних програм, інформаційно-телекомунікаційних технологій, оперативності прямого і зворотного зв'язку у взаємодії студента і викладача. Окрім того, система дистанційної освіти дозволяє тим, хто бажає навчатись, одержати як фахову, так і додаткову освіту паралельно з їхньою основною діяльністю. Навчання на відстані дає можливість отримати «столичну» і навіть «міжнародну» освіту всім бажаючим. Значущою перевагою дистанційної освіти є те, що при цьому враховуються індивідуальні та психологічні особливості тих, хто навчається, їх інтереси та потреби. Вони, зазвичай, не відвідують аудиторних занять, а працюють у зручний для них час і у зручному місці, у власному темпо-ритмі праці. Кожен може навчатись стільки,

скільки йому особисто необхідно для засвоєння предмету, скласти іспити відповідно до власної готовності без жорстких обмежених термінів. Отже, це дозволяє констатувати, що дистанційна освіта характеризується гнучкістю, зручністю, ефективністю, економічністю.

Актуальність обраного напряму дослідження визначається, з одного боку, нагальною потребою суспільства у впровадженні нових форм здобуття освіти, наданні всім бажаним освітніх послуг на основі використання інформаційних технологій, задоволенні все більшою мірою зростаючих освітніх потреб споживачів знань; з іншого боку – недостатньою теоретичною і практичною розробленістю проблем дистанційного навчання, незначною кількістю спеціальних її досліджень.

Список використаних джерел:

1. Гусак Т. Можливості та перспективи дистанційного навчання у вузі / Гусак Т., Малінко О. // Рідна мова. – 2000. – № 10. – С. 41-42.

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ГЕНДЕРНО-ЧУТЛИВОГО НАВЧАННЯ

Муляр Г. В.,

кандидат історичних наук,

викладач Київського професійно-педагогічного коледжу ім. Антона Макаренка

Шуст Г. П.,

викладач Київського професійно-педагогічного коледжу ім. Антона Макаренка

Навчальні заклади відіграють одну з найважливіших ролей у формуванні дитини як особистості, а освіта є вагомим складовим елементом у цьому процесі. Як зазначено в Законі України «Про освіту», освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. А її метою є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей [1].

З розвитком нашої держави та спрямованого курсу на євроінтеграцію постає питання ліквідації всіх видів дискримінації, зокрема й за статевою ознакою, та створення рівних можливостей для самореалізації особистості в будь-якій сфері життєдіяльності. Адже в час, коли права та інтереси однієї особи обмежуються іншою чи на користь іншої і лише за ознакою статі (коли присутня гендерна нерівність), повноцінного розвитку ні особистості, ні держави, ні суспільства не буде.

На сьогодні система освіти зазнає перетворень та стає особистісно-орієнтованою, коли центральне місце займає не соціум, як цілісний суб'єкт, а окрема людина, індивід, з її потребами, уподобаннями, можливостями. Особистісно-орієнтована освіта, крім усього іншого, включає в себе і надання рівних можливостей для реалізації та самореалізації всім учасникам освітнього процесу, незалежно від їх статі.

Саме тому виникла потреба впровадження у вищу освіту, гендерного підходу, який передбачає не лише розширення життєвого простору для розвитку індивідуальних здібностей і задатків кожного студента незалежно від статі, а і вивільнення мислення як викладачів та студентства від усталених гендерних стереотипів. Тобто, реалізується гендерно-чутливе навчання.

Гендерна чутливість, являє собою усвідомлення існування в суспільстві проблеми нерівності та дискримінації за ознаками статі та виступає одним із критеріїв оцінку будь-якого планування змін чи проекту, методів дослідження та аналізу, а будь-які зміни, проект чи дослідження вважаються гендерно чутливими, якщо вони враховують особливості жінок та чоловіків, не погіршують їх становище та сприяють встановленню гендерного балансу, тобто рівності жінок та чоловіків у всіх сферах суспільного життя.

Відтак гендерно-чутливе навчання – це навчання, під час якого враховуються рівні можливості жінок та чоловіків. На нашу думку, таке навчання полягає не лише у рівному, однаковому доступі до навчання та ставленні до студентів незалежно від їх статі, а й у вихованні у студентства гендерної культури та усвідомлення рівності. Тому вважаємо, що гендерно-чутливе навчання – це таке навчання в процесі організації та проведення якого враховуються та поважаються всі особливості обох статей; на однакових умовах і в однаковому обсязі надаються можливості для самореалізації та самовираження; прививається усвідомлення рівності між статями та повага до іншої статі.

У гендерно-чутливому навчанні виокремлюємо дві складові.

По-перше, це *технічно-організаційний момент*, який повністю покладається на навчальний заклад та передбачає:

– створення та надання однакових умов для отримання освіти, відповідно їх бажань, як дівчатами так і хлопцями та однакових умов для їх самореалізації. Для реалізації цього необхідний вільний доступ, як жінок так і чоловіків, до всіх професій, до військової кафедри; встановлення квоти співвідношення чоловіків та жінок в органах самоврядування, в тому числі і студентського; створення різних гуртків, з врахуванням побажань як дівчат так і хлопців;

– гендерний аудит діяльності навчального закладу. Слід зазначити, що Міжнародна організація праці вказує, що за допомогою гендерного аудиту проводиться аналіз діяльності організації та визначається якою мірою гендерний компонент інтегрований, як у документальному забезпеченні діяльності та функціонуванні організації, так і у відносинах у колективі [2]. Таким чином, навчальний заклад повинен, насамперед, перевірити навчальні програми (зміст предметів), навчальний матеріал та літературу, стиль викладання і, виявивши моменти прояву гендерної нерівності, ліквідувати їх.

По-друге, *навчально-виховний момент*, який передбачає взаємодію між викладачами та студентством та який можна розподілити на: 1) навчальний процес: коли в процесі формування професійних компетентностей у студентства формується і гендерна компетентність, тобто питання і проблеми гендерної політики розкриваються крізь призму професії; 2) виховний процес: коли формується гендерна культура студентства, тобто здійснюється саме гендерне виховання.

Саме за умови формування у студентів гендерної культури можлива реалізація гендерного підходу в освітньому процесі. В основі формування гендерної культури особистості лежить гендерна чутливість, яка створює фундамент для гендерно збалансованого суспільства. Тому для студентів в процесі формування гендерної культури важливим є зміна усталених гендерних стереотипів й усвідомлення ними сутності гендерної рівності.

Процес формування гендерної культури студентства для досягнення своєї цілі має бути спеціально організованим та поєднувати в собі такі елементи, як: а) теоретичний – передбачає засвоєння гендерних знань з урахуванням профілю майбутньої професії; б) практичний – сприяє набуттю досвіду демократичних відносин у житті студентів за рахунок їх участі в семінарах, тренінгах, проектах, конференціях, круглих столах з гендерної тематики.

Лише за таких умов гендерна культура сприятиме: формування уявлення про життєве призначення чоловіка та жінки, притаманні їм позитивні якості та розкриває фізіологічні, психологічні особливості чоловіка та жінки; дозволить вирішувати проблеми нерівності, унаслідок чого патріархальні моделі культури поступляться місцем культурі справжньої рівності чоловіка та жінки; формуванню правильних взаємовідносин між чоловіком і жінкою; формуванню толерантного ставлення до людей.

Формування гендерної культури студентства відбувається за допомогою гендерного виховання, яке, на думку С. Т. Вихор, являє собою цілеспрямований та систематичний вплив на свідомість, почуття, поведінку студентів з метою формування в них егалітарних цінностей, поваги до особистості, незалежно від статі, розвитку індивідуальних якостей і здібностей задля їх самореалізації, оволодіння навичками толерантної поведінки та з метою побудови громадянського суспільства [3].

Гендерне виховання має своїм завданням: усвідомлення проблем гендерної нерівності; отримання знань та їх усвідомлення про упередження щодо кожної статі та їх усвідомлення; ліквідувати або хоча б пом'якшити гендерні стереотипи та уявлень про норми маскулітності/фемінітності; створення умов для розвитку індивідуальних здібностей з метою самореалізації особистості та збагачення емоційного світу; формування досвіду егалітарної поведінки, тобто такої поведінки в основу якої покладений принцип рівності осіб, незалежно від їх статі.

Гендерні стереотипи впливають на студентство та на їх: впевненість в собі та в своїх здібностях; зацікавленість у набутті різних навичок; емоційні реакції при участі в різних видах діяльності; сумарну кількість часу і сил, які вони присвячують освоєнню та демонстрації різних навичок. А це все зрештою впливатиме на роботу, яку шукатимуть випускники, і на їх самореалізацію в подальшому.

Засобами впровадження гендерного виховання у навчальних закладах можуть бути: формування гендерної культури працівників навчального закладу; включення в освітній процес гендерної складової; застосування особистісно орієнтованого підходу в освітньому процесі та при спілкуванні викладача з студентами; співпраця навчального закладу з громадськими організаціями;

пропаганда гендерної освіти; вивчення та застосування міжнародного досвіду із впровадження гендерної освіти; проведення обговорень основних гендерних питань на наукових конференціях, круглих столах із залученням студентства.

Ефективність гендерного виховання залежить від рівня гендерної культури самого викладача і від того наскільки він створить оптимальні умови для максимальної самореалізації студентів та реалізовуватиме принцип гендерної рівності у своїй діяльності.

Отже, гендерно-чутливе навчання та запровадження гендерного підходу в освіті має на меті створення таких умов, за яких кожен – незалежно від статі – матиме рівні можливості для реалізації, самореалізації, а також виховання толерантного ставлення до інших, поваги до особистості та до себе, сприйняття себе та інших.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 // ВВР – 1991, № 34, ст. 451.
2. Методологія гендерного аудита МОТ, ґрунованого на принципі активного учасія: Руковдство по проведенню гендерного аудита. – Женева: Міжнародне бюро труда, 2007. – 167 с.
3. Вихор С. Т. Гендерне виховання учнів старшого підліткового та раннього юнацького віку: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.07 / Вихор Світлана Теодозіївна. – Тернопіль, 2005. – 272 с.
4. Світайло Н. Формування у молоді гендерно-відповідальної поведінки (на прикладі українських ВНЗ) [за заг. ред. Н. Світайло]. – Суми: Хороше люди, 2013. – 209 с.
5. Цокур О. Основи гендерного виховання / О. Цокур, І. Іванова // Гендерний розвиток у суспільстві. – К.: Фоліант, 2005. – С. 183-223.

КОММУНИКАЦИЯ КАК СОЦИАЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС

Петровская С. В.,

старший преподаватель Академии труда, социальных отношений и туризма

Человеческая цивилизация сегодня вступила в новый этап, который определяют как «компьютерную революцию», «информационное общество». Он несёт с собой новый тип мышления и образования, открывает резервы радикальной экономической реформы, подъёма культуры труда, создаёт невиданные возможности общения людей, перехода от диалога к «полилогу» [1, с. 17-20].

В связи с этим особый социально-философский и общенаучный статус приобретает понятие коммуникации. Она характеризуется как необходимое условие и основа социальности. Многие авторы рассматривают при этом коммуникацию как социально обусловленный процесс межличностного взаимодействия, опосредованный объектом. Его характеризуют также и как аспект различных сфер человеческой деятельности, требующий выработки специфических вербальных и невербальных средств общения. Особенно важно отметить, что коммуникацию начинают практиковать и как относительно самостоятельное социальное явление в современной культуре. Сущностью и целью коммуникативных актов объявляется производство информации в совместной деятельности субъектов, её обогащение, выработка новых духовных ценностей.

В то же время высказывается опасение, что так называемая «компьютерная волна» способна захлестнуть весь мир не только бесконтрольными коммуникациями, но и окончательно оторвать человека от его природной сущности и межличностного общения, перенеся его в виртуальную сферу. Поэтому и возникают вопросы: в чём сущность коммуникации, какова роль человека как субъекта коммуникации? Как возможны коммуникативные процессы в современном обществе?

Одним из направлений в современной философии, пытающимся ответить на эти вопросы, является коммуникативная философия. Причём её представители по-разному понимают и суть коммуникации, и её роль в социуме.

Создатель глубокой, философски фундированной теории о природе коммуникации Ю. Хабермас в центре своих размышлений ставит коммуникативное действие, которое осуществляется совместно и согласованно с другими людьми [2, с. 91]. Такое действие направлено на достижение взаимопонимания, при этом осуществляется самоидентификация личности и идентификация её включённости в социальные группы. Институционализация общества влечёт за собой формирование новых коммуникативных каналов. Путь гармонизации жизненного мира и развивающихся социальных структур, как считает А. В. Назарчук, Хабермас видит в плюрализации институтов и включении их в коммуникативный обмен в рамках гражданского общества – институционального коррелята коммуникативного сообщества [3, с. 223].

По мнению Ю. Хабермаса, существующее общество – открытая система, которая объединена в единое целое господствующим в ней языком как главным средством общения. Также общество объединяют нормы и ценности, закреплённые в этом языке. В то же время Ю. Хабермас рассматривает язык как вид метainститута, от которого зависят все другие общественные институты, поскольку социальное действие осуществляется исключительно в повседневной языковой коммуникации.

Данные положения изложены Ю. Хабермасом в его работе «К реконструкции исторического материализма». Автор утверждает, что «уровень социокультурного развития общества характеризуется уровнем развития языковой коммуникации», а повседневная коммуникативная практика – главный показатель уровня развития общества как «жизненного мира» [5, с. 132].

Теоретическая позиция, противоположная хабермасовской коммуникативной теории, представлена Н. Луманом, который является одним из создателей современной системной теории общества.

Н. Луман неоднократно подвергал критике дискурсивный подход Ю. Хабермаса. Но и он понятие коммуникации кладёт в основу своей социальной концепции. В ней речь идёт о «теоретическом плюрализме», состоящем из системной, эволюционной и коммуникативной теории. «Общество – система, чувствительная к окружающей среде, но оперативно закрытая. Оно наблюдает только посредством коммуникации» [4, с. 69]. Общество, по его мнению, порождает коммуникацию через коммуникацию. Всякая открытость основывается, по мнению автора, на закрытости системы. Это значит, что общество следует рассматривать как социальную систему, которая оперативно закрыта и состоит

из собственных операций [4, с. 71]. Являясь системой коммуникации, общество может коммуницировать только в себе самом, но никак не с самим собой и не со своим окружающим миром.

Исходя из данного утверждения, будущее коммуникативного измерения общества Н. Луман связывает с развитием глобальной сети коммуникаций.

По-разному объясняя природу коммуникации, Хабермас и Луман едины в одном: коммуникация является началом и необходимым условием социальной жизни. У Хабермаса коммуникация определяет общественное действие, а роль общества при этом носит второстепенный характер. Луман, в противоположность Ю. Хабермасу, на первый план выдвигает общество как систему коммуникаций, которые обуславливают друг друга. По его мнению, коммуникация – внутрисистемные отношения. В обеих концепциях коммуникация теряет роль посредника между субъектами, становясь формой их существования. Коммуникация и её конкретное осуществление становятся, по мнению А. В. Назарчука «той призмой, сквозь которую начинают восприниматься все другие связи и отношения социума» [3, с. 229].

Список использованной литературы:

1. Прохоров А. В. Культура грядущего тысячелетия / Прохоров А. В., Разлогов К. Э., Рузин В. Д. // Вопросы философии. – 1989. - № 6. – С. 71-74.
2. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб.: Наука, 2000. – 380 с.
3. Назарчук А. В. Этика глобализирующего общества / Назарчук А. В.. – М.: Директмедиа Паблшинг, 2002. – 381 с.
4. Луман Н. Общество как социальная система / Луман Н. – М.: Логос, 2004. – 232 с.
5. Хабермас Ю. К реконструкции исторического материализма / Хабермас Ю. // Современная западная теоретическая социология. – 1992. – Вып. 1. – С. 7-28.

АКТУАЛЬНІСТЬ ІНТЕГРАЦІЇ МЕДІАОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Приходькіна Н. О.,

кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Вступ. У сучасному суспільстві, розвиток якого значною мірою стимулюється поширенням суспільно спрямованих інформаційних та полікультурних процесів, важливого значення набуває система вищої освіти, на яку покладаються не тільки професійно орієнтовані, а й соціокультурні функції. У цьому контексті професійно-педагогічна підготовка викладача вищої школи як спеціаліста, діяльність якого має на меті формування фахового світогляду та соціокультурного світосприйняття студентської молоді, набуває виняткової актуальності.

Актуальність впровадження медіаосвіти в систему вищої освіти за допомогою інтегрування медіаосвітніх технологій у професійну підготовку майбутніх викладачів вищої школи обумовлена тим, що в навчальному процесі виникає принципово нова концепція професійної підготовки, що включає в себе

медіаосвітні стратегії з метою формування медіаосвітньої культури як необхідної складової професійної культури майбутнього фахівця. Йдеться про медіаосвіту як про нове і перспективне педагогічне явище.

Результати. Ще в 1989 р. Рада Європи, керуючись документами ЮНЕСКО, прийняла «Резолюцію з медіаосвіти і нових технологій», де говориться: «Медіаосвіта має готувати людей до життя в демократичному громадянському суспільстві. Людям потрібно дати розуміння структури, механізмів і змісту медіа. Зокрема, людям потрібно розвивати здібності незалежного критичного судження про зміст медіа ... Визнаючи вирішальну роль медіа як телевізійного, радіо, кінематографічної і культурного досвіду дітей, медіаосвіта має починатися якомога раніше і тривати всі шкільні роки в якості обов'язкового для вивчення предмету» [2].

Один з провідних теоретиків сучасної медіаосвіти, британський вчений і педагог Л. Мастерман обгрунтував сім причин актуальності медіаосвіти в сучасному світі [4, с. 57], зокрема:

1. Високий рівень споживання медіа та насиченості сучасних суспільств засобами масової інформації.
2. Ідеологічна важливість медіа та їх впливу на свідомість аудиторії.
3. Швидке зростання кількості медійної інформації, посилення механізмів управління нею та її поширення.
4. Інтенсивність проникнення медіа в основні демократичні процеси.
5. Підвищення значущості візуальної комунікації та інформації в усіх галузях.
6. Необхідність навчання школярів / студентів з орієнтацією на відповідність майбутнім вимогам.

7. Національні та міжнародні процеси приватизації інформації.

На наш погляд, освітня програма «Педагогіка вищої школи» обов'язково має містити дисципліни з медіаграмотності, медіакультури та медіаосвіти. Медіаосвіта як частина освітнього процесу, має бути спрямована на формування у майбутніх педагогів вищої школи медіакультури, їх підготовки до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Головні принципи медіаосвіти полягають у наступному:

1. Особистісний підхід. Медіаосвіта базується на актуальних медіапотребах споживачів інформації з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних та соціально-психологічних особливостей, наявних медіавподобань і рівня сформованості медіакультури особистості та її найближчого соціального оточення.

2. Перманентне оновлення змісту. Зміст медіаосвіти постійно оновлюється відповідно до розвитку технологій, змін у системі мас-медіа, стану медіакультури суспільства та окремих його верств. Використовуються актуальні інформаційні прецеденти, поточні новини, сучасні комплексні медіафеномени, популярні в молодіжному середовищі. При здійсненні медіаосвіти забезпечується баланс між актуальною сьогоденністю та історичними надбаннями.

3. Орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Медіаосвіта спирається на передові досягнення в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, використовує їх для організації роботи медіапедагогів, формування спільних інформаційних ресурсів, полегшення комунікації та координації в середовищі взаємодії учасників медіаосвітнього руху. У процесі медіаосвіти враховуються тенденції розвитку новітніх медіа.

4. Пошанування національних традицій. Медіаосвіта базується на культурних традиціях народу, враховує національну та етнолінгвістичну специфіку медіапотреб її суб'єктів, забезпечуючи паритетність їхньої взаємодії і конструктивність діалогу.

5. Пріоритет морально-етичних цінностей. Медіаосвіта спрямована на захист суспільної моралі і людської гідності, протистоїть жорстокості і різним формам насильства, сприяє утвердженню загальнолюдських цінностей, зокрема ціннісному ставленню особи до людей, суспільства, природи, мистецтва, праці та самої себе.

6. Громадянська спрямованість. Медіаосвіта в міру набуття нею форми медіаосвітнього руху сприяє розвитку в країні громадянського суспільства. Вона спирається на потенціал громадських об'єднань і асоціацій, узгоджує свої зусилля з розвитком інших громадських рухів. При цьому медіаграмотність громадян перетворюється на важливий складник політичної культури суспільства.

7. Естетична наснаженість. Медіаосвіта широко використовує кращі досягнення різних форм сучасного мистецтва та естетичного виховання засобами образотворчого мистецтва, музики, художньої літератури, кіно, фольклорних практик, розвивається з урахуванням потенціалу існуючих у суспільстві загалом і на місцевому рівні інституцій та окремих проєктів мистецького профілю.

8. Продуктивна мотивація. У межах медіаосвіти поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності студентів створювати власну медіапродукцію. Виробництво в медіаосвітньому процесі медіапродукту з метою його подальшого використання в спільноті, на фестивалях, конкурсах тощо сприяє формуванню продуктивної мотивації учасників медіаосвітнього процесу [1, с. 282-283].

Висновки. Медіаосвіта у вищій школі передбачає підготовку як фахівців для мас-медіа, так і медіапедагогів та медіапсихологів. Крім того, медіаосвітні елементи мають увійти до навчальних програм циклу професійно-орієнтованої гуманітарної підготовки з інших спеціальностей у відповідних їм обсягах.

На наше переконання, викладач вищої школи, обізнаний у галузі медіаосвіти, застосовуватиме свої знання в процесі професійної підготовки студентів, що має безпосередній зв'язок із формуванням їх критичного ставлення до різних джерел інформації, формування особистості засобами медіаосвіти.

Список використаних джерел:

1. Приходькіна Н. О. Особливості підготовки фахівця за магістерською програмою «Педагогіка вищої школи» у ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України / Н. О. Приходькіна // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. – Вип. 41. – С. 278-284.

2. Council of Europe. (1989). Resolution on education and media and the new technologies. Paragraph 5. Strasbourg: Council of Europe.

3. Kube Y. R. (1998). Obstacles to the development of media education in the United States. Journal of communication (winter), 58-69.
4. Masternan L. (1985). Teaching the Media. London: Comedia Publishing Group.
5. Tyner K. (1998). Literacy in the digital world: teaching and learning in the age of information. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

ЗМІНА ПАРАДИГМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ РИНКУ ПРАЦІ В СУЧАСНОМУ ТУРИЗМІ

Сокол Т. Г.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальних туристичних дисциплін
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Вступ. Соціально-економічні трансформації суспільства, розвиток економіки на ринкових засадах, зростання сектора туристичних послуг і поява ринку праці в туризмі вимагають розробки концептуальних засад професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців сфери туризму [1, с. 248].

Питання професійної підготовки фахівців туризму висвітлювалися в роботах М. Крачила, О. Короля, В. Федорченка, Б. Яценка, О. Любіцевої, В. Бабарицької, О. Бейдика, Т. Ткаченко, М. Бойко, С. Поповича, П. Шищенко та ін. Але зміна парадигми підготовки професійних туристичних кадрів, її переорієнтація і перехід з когнітивно-конативної основи на компетентісну досі мало висвітлені у науковій літературі.

Мета та методи. Ця стаття присвячена визначенню компетентісних підходів до підготовки фахівців туристичної сфери в Україні, зокрема – у стандартах вищої освіти в туризмі. При написанні статті використовувались методи вивчення та узагальнення змісту праць вітчизняних та закордонних науковців, практичного досвіду закладів вищої школи, рефлексії власного досвіду автора.

Результати. Підвищення якості професійної підготовки спеціалістів слід починати з визначення оптимального складу освіти по кожній спеціальності. В основу сучасної парадигми професійної освіти закладено компетентісний підхід з урахуванням відповідності психофізіологічних особливостей спеціаліста вимогам, що їх пред'являє професія.

Вчені-дослідники тлумачать «компетентність» як реальну здатність до досягнення глобальної мети (В. Федорченко); як особливий тип організації знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень, зокрема й в екстремальних умовах (І. Зязюн); уміння впоратися з життєвими ситуаціями, більшість яких навіть неможливо прогнозувати (Л. Сигаєва). «Професійна компетентність» визначається дослідниками як професіоналізм особистості (А. Маркова); властивість особистості, яка дозволяє їй продуктивно вирішувати завдання (Н. Кузьміна); сукупність знань і вмінь, необхідних для професійної діяльності (С. Гончаренко); ступінь відповідності вимогам професії, сформованості

професійних навичок, що дозволяють ефективно вирішувати професійні завдання (Т. Ткаченко, М. Бойко); готовність на високому професійному рівні виконувати свої фахові та посадові обов'язки (Н. Стешенко); інтегральна характеристика ділових та особистісних якостей спеціаліста, що відображає рівень знань, вмінь, досвіду, достатній для досягнення цілей професійної діяльності, а також соціально-моральну позицію особистості (В. Сластьонин).

Основою більшості сучасних моделей професійної освіти, представлених зарубіжними вченими, є поняття «ключові компетенції», введене в науковий обіг на початку 90-х років ХХ століття Міжнародною організацією праці. Поняття «ключових компетенцій» трактується як загальна здатність людини мобілізувати в ході професійної діяльності здобуті знання та вміння, а також використовувати узагальнені способи виконання дій. Радою Європи визначено п'ять груп ключових компетенцій, котрими має оволодіти людина в процесі здобуття вищої освіти: 1) політичні та соціальні компетенції, пов'язані зі здатністю брати на себе відповідальність, бути активними учасниками громадського життя; 2) компетенції, що визначають готовність до життя у полі культурного суспільстві, підтримувати клімат толерантності, взаєморозуміння та взаємоповаги між людьми різних культурних і релігійних спільнот; 3) компетенції, що забезпечують комунікативні вміння людини на основі спілкування як рідною, так і іноземними мовами; 4) компетенції, пов'язані з появою інформаційного суспільства, оволодінням новими інформаційними технологіями; 5) компетенції, що реалізують здатність і бажання неперервного здобуття освіти протягом усього життя та забезпечують професійну конкурентоспроможність фахівця, його адаптацію до постійних змін у суспільстві [2].

Вимоги професійного характеру до спеціалістів туристичної сфери формуються під час фахової освіти і включають питання загальної та спеціальної підготовки. Відповідно компетентнісний підхід в освіті визначається як спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток як ключових (базових, основних), так і предметних (фахових) компетентностей особистості, результатом якого є сформованість загальної компетентності людини як сукупності ключових компетентностей, інтегрованої характеристики особистості [3, с. 66]. Фахові компетентності визначаються відповідно до змісту професійної діяльності і знаходять відображення у кваліфікаційних характеристиках фахівця та професійних стандартах, відповідно до яких розробляються стандарти вищої фахової освіти.

Висновки. Нині ми спостерігаємо значні трансформації на ринку праці в туризмі. Глобалізаційні процеси, що відбуваються у різних галузях і сферах суспільного життя, стрімкий розвиток інформатизації суспільства зумовлюють нові вимоги до структури туристичних кадрів, змісту їх роботи і, відповідно – до змісту їх професійної підготовки. Це в свою чергу зумовлює нагальну потребу у дослідженні сучасного ринку праці в туризмі, зокрема – в Україні, виявлення потреб у спеціалістах певної кваліфікації, визначення їх професійних компетентностей, які повинні бути покладені в основу професійної підготовки кадрів для сфери туризму.

Список використаних джерел:

1. Фоменко Н. А. Стандартизація туристської освіти як теоретико-методична проблема / Н. А. Фоменко // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: зб. наук. пр. – К.: Тонар, 2007. – С. 248 – 254.
2. Key Competences for Lifelong Learning – A European Reference Framework: Proposal for a Recommendation of the European Parliament and of the Council on key competences for lifelong learning [Електронний ресурс]. – Brussels: Commission of the European Communities, 2005. – P. 14-20. – Режим доступу: <http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/dok/keyrec>.
3. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [заг. ред. О. В. Овчарук]. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 66–72.

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ІНТЕНСИВНОГО НАВЧАННЯ

Стрельніков В. Ю.,

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та суспільних наук
Полтавського університету економіки і торгівлі*

Вступ. Інтерес науковців і практиків до підвищення кваліфікації викладачів обумовлений зміною парадигми – відбувається перехід від масово-репродуктивних форм і методів викладання до індивідуально-творчих, коли готується фахівець зі сформованою потребою у професійній самоосвіті, здатний до саморозвитку і повноцінної самореалізації в обраній професії.

Існуюча нині система підвищення кваліфікації викладачів вимагає значної трансформації. На неї впливає інтеграція науки, освіти і виробництва, а основними її функціями стають компенсаторна, адаптаційна, коригувальна, розвиваюча, інноваційна. Поки-що система підвищення кваліфікації викладачів виконує перші три функції (вони в основному стосуються підготовки і перепідготовки) і менше – розвиваючу та інноваційну, які найбільш повно відповідають підготовці викладачів до діяльності проектування інтенсивного навчання, їх безперервному професійному і загальнокультурному росту.

Пропонуючи курси підготовки викладачів до впровадження системи інтенсивного навчання, маємо на меті звернути увагу на величезний дидактичний резерв, абсолютно сумісний із сучасними тенденціями індивідуалізації, гуманізації і навіть глобалізації навчального процесу. Знаменно, що ВНЗ Укоопспілки намагаються створити середовище кооперативного навчання із домінуванням ставлення до студентів як співучасників і творців навчально-виховного процесу.

Мета та методи. Перевагою ВНЗ Укоопспілки є слідування кооперативним принципам. Пропоновані курси підвищення кваліфікації є втіленням самих принципів кооперації – добровільності, демократизму, взаємовигідної співпраці та взаємодопомоги. Мета курсів підготовки викладачів до впровадження системи інтенсивного навчання – «запустити програму» їхнього удосконалення у викладанні власної навчальної дисципліни, більш ефективну, ніж попередні роки самоосвіти і підвищення кваліфікації.

Винайдена у власному досвіді система курсів підвищення кваліфікації викладачів на базі навчального закладу [1–5] допомагає викладачам заощадити час і кошти, що є важливим в умовах кризи; удосконалити свою кваліфікацію, не зупиняючи навчальний процес. Програма авторських курсів складається на основі пропозицій замовників – викладачі зможуть вибрати кращі технології навчання, які є в Україні!

Найбільше виїзних курсів підвищення кваліфікації на базі вищих навчальних закладів за тематикою «Методика викладання дисциплін у вищій школі» та «Сучасні методики та технології навчальних дисциплін» було проведено у 2013-2014 навчальному році – 20, у 2014-2015 – 9, у 2015-2016 – 10. У 2016-2017 навчальному році вже проведено троє виїзних курсів, двоє з них на базі Тернопільського кооперативного торговельно-економічного коледжу та одні на базі Івано-Франківського базового медичного коледжу, де навчалися відповідно 67, 57 і 105 осіб.

На усіх проведених курсах-тренінгах не просто розглядалися сучасні методики та технології навчальних дисциплін у вищій школі, а засвоювалася система інтенсифікації навчання з допомогою комп'ютера. Дана система «поєднує» цифровий світ електронних комп'ютерних мереж з найбільш дивним «комп'ютером» – мозком людини. Навчившись сам, викладач може навчити студентів вчитися по-новому, адже, щоб робити по-іншому, треба вміти бачити й відчувати це інше. З появою комп'ютера у педагогів з'являються ці нові (принципово інші!) «інструменти», а система інтенсифікації навчання пропонує досягти поєднання комп'ютера з резервними можливостями студента до навчання. Все, що є потрібним – створити середовище, в якому можливий запуск процесу адаптації професійно-педагогічних умінь і навичок до навантажень у інтенсивному електронному навчанні.

Результатом є поява високоякісного продукту – дидактичної системи, яка, на основі науково обґрунтованих технологій навчання, сприяє появі сучасного конкурентного викладача нової якості й продуктивності.

У результаті коротких (за 7-10 днів!) авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів «у один момент» і весь навчальний заклад стає відповідним новому світові медіатехнологій, у якому вперше виростає нове «цифрове» покоління. Однак, застерігаємо, – це «не легкий і приємний спосіб, який гарантує отримання результатів з мінімальними зусиллями», а досить жорсткий вид тренінгу. Але надзвичайно ефективний. Максимально ефективний тренінг професійно-педагогічних умінь і навичок кидає виклик будь-якому коли-небудь існуючому тренувальному методу.

Курси з інтенсивного навчання ґрунтуються на найсучасніших світових наукових дослідженнях у галузі психології, педагогіки, філософії, інформатики, логіки, фізіології, менеджменту та інших суміжних наук щодо навчання, подібного до логіки побудови наукового знання. Наші курси у вигляді тренінгу генерують ріст професійно-педагогічних умінь і навичок значно швидше й ефективніше будь-яких інших тренінгів. Розвивати професійно-педагогічні уміння і навички дуже просто, однак інколи цей процес, особливо у педагогічній періодичі, ускладнюють, подають незрозуміло й занадто теоретизовано. Викладачі після курсів почали

діяти за принципами максимально ефективної системи інтенсифікації навчання, відразу відчули зміни у своєму професійному світосприйманні і результатах роботи.

Пройшовши курси підвищення кваліфікації з інтенсивного навчання викладач зміг: ефективно передати власні «рутинні функції» комп'ютеру, не працювати «в холосту», зберегти й примножити власне здоров'я, стрімко нарощувати професійно-педагогічні уміння і навички на новому (науковому) рівні, і, врешті, одержувати задоволення від праці. На тренінгові викладачі відчули смак справжнього професійно-педагогічного зростання! Максимально ефективний тренінг професійно-педагогічних умінь і навичок допоміг їм отримати результат в короткий термін, швидко і якісно.

Курсисти отримали відповіді на питання: Які завдання системи інтенсифікації навчання? Які її переваги? Які характеристики інтенсивного, прискореного, інтерактивного та інноваційного навчання? Які прийоми, методи, етапи системи інтенсифікації навчання? Як проектувати лекційні етапи навчання? Як забезпечити виконання дій студентами на етапах: з повною системою зовнішніх опор; зі скороченою системою зовнішніх опор; без зовнішніх опор, але повільно; вільно, без опор? Як проектувати етап підсумкового узагальнення, етап контролю і етап корекції? Як скласти лист основного змісту навчального матеріалу і як продуктивно його використати? Як проектувати чітко структурований електронний підручник мінімального обсягу? Як проектувати такі сучасні форми лекцій, як: лекція-бесіда, лекція-дискусія, проблемна лекція, лекція з застосуванням техніки зворотного зв'язку, лекція-консультація, письмова програмувана лекція? Як проектувати сценарії таких форм семінарів за інтенсивного навчання, як: «дискусія», «круглий стіл», «ділова гра», «запитання і відповіді», «альтернативні запитання», «ситуаційний аналіз», «рольова гра»? [5].

Окрім системи інтенсифікації навчання, розглядаються й інші технології: модульні технології як відкриті системи навчання – модульно-т'юторна, модульно-рейтингова, «кредитно-модульна» система підготовки спеціалістів, технологія ситуаційного навчання («кейс-метод»), критична ситуація як навчальна модель, технологія повного засвоєння; технології дослідницького (евристичного) навчання; імітаційні технології навчання – соціально-психологічний тренінг, дискусійні технології навчання; кооперативне навчання, технології навчання у співробітництві; проективна освіта тощо.

Висновки. На інноваційних курсах учасники навчання отримують можливість більш осмисленого засвоєння знань і прищвидшеного формування практичних навичок. Практика показала, що ефективність курсів підвищення кваліфікації викладачів, побудованих на технології інтенсивного і кооперативного навчання, полягає ще і в тому, що учасники процесу плекають у собі: доброзичливість, відсутність агресії; вільний прояв почуттів, який значно підвищує здатність до творчості; емпатію – вміння відчувати психологічний стан іншої людини, співчуття; способи ненасильницького спілкування – повагу до свободи вибору, зняття чи обмеження заборон, акцент на позитивному, заохочення співрозмовника, терпимість до помилок опонента під час вивчення нового матеріалу, довіру, авансування похвали; вміння розуміти, приймати і визнавати думку інших. Це

вважаємо важливим висновком для подальшого розвитку нашого університету, який є кооперативним за своїм духом (не лише за власністю), активно популяризує технології інтенсивного та кооперативного навчання.

Список використаних джерел:

1. Стрельников В. Ю. Вітчизняні та зарубіжні теорії інтенсивного навчання дорослих / В. Ю. Стрельников // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – 2015. – Вип.64 (Педагогічні науки). – С. 59 – 65.
2. Стрельников В. Ю. Підготовка викладачів до проектування системи інтенсивного навчання / В.Ю. Стрельников // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 1. – С. 40–47.
3. Стрельников В. Ю. Принципи побудови змістовних модулів в системі інтенсивного навчання / В. Ю. Стрельников // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». – 2016. – № 5. – С. 125–131.
4. Стрельников В. Ю. Проектування змісту навчання з метою його інтенсифікації / В.Ю. Стрельников // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: «Педагогічні науки». — 2016. – № 6 (303). – Ч. 1. – С. 50–57.
5. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі: Модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МІПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І.Г. Брітченко. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 309 с.

MAIN ASPECTS OF SPEAKING ACTIVITY AT ENGLISH LESSONS

Teteruk S. P.

*PhD in Psychology, Associated Professor,
Academy of Labour, Social Relations and Tourism*

Introduction. The process of learning and especially learning a foreign language can be represented as a communicative process, the process of communication. The communicative approach to foreign language teaching provides an organic combination of conscious and unconscious components in the learning process. Mastering the rules of operating models in another language occurs simultaneously with the mastery of communicative speech function. It is known that high levels of foreign language imply the ability to speak spontaneously and accurately, responding to questions and comments fluently. Unfortunately, most students of non-language universities lack the information content, consistency, coherence of statements. Among the reasons for this is the lack of hours for lessons, language environment, motivation and so on.

English teaching and learning have the goal of focusing students so that they are able to use English for communication and as a tool for furthering their studies [2]. Speaking is «the process of building and sharing meaning through the use of verbal and non-verbal symbols, in a variety of contexts» [3, p.13].

The **main objective** of the paper is presenting the ways of effective organization of communicative process at an English lesson aiming at developing students' oral proficiency.

Key findings. According to many linguistic and teaching studies, speaking skill can be developed through communicative activities which include:

1 *Discussions.* They can motivate students, give a chance for them to talk about the things they really care about. Giving and justifying opinions also brings students

a sense of accomplishment, as they are using the language to express their own ideas. Such communicative activity encourages critical thinking. The teacher needs to grade the language of the questions to suit the level of the students, and check if they understand vocabulary or grammar in advance. It is recommended to find out topics which will be of great interest to students and get them to research the topic before the lesson.

2 Role plays and Simulations. They simulate conversation and can be a great way for students to try out their English. It is often helpful to teach phrases and vocabulary to be used in the context of the role play beforehand. Such activities motivate and increase self-confidence. The teacher has to bear in mind that they can be immensely time-consuming, so they require thorough planning.

3 Work in pairs. Such activity gives learners more speaking time, allows them to mix with everyone in the group, gives them a sense of achievement when reaching a team goal, teaches them how to lead and be led by someone other than the teacher. It is often helpful to set a clear time limit and control the activity.

4 Brainstorming. The goal of brainstorming is to direct people to new ways of thinking and break from the usual way of reasoning. It allows students to produce ideas in a limited time. The learners are not criticized so they are open to share opinions, the experiences of the members of the group help to develop ideas thoroughly. John R. Hayes gives recommendations to the teacher: «Separate idea generation from evaluation. Start with the idea generation phase, writing down ideas as they occur, without criticism. You should welcome wild or silly ideas, and you should try to combine or improve ideas that were generated earlier.Just as with group brainstorming, when you begin to run out of ideas, you can review the list as a source to stimulate further production...» [1].

5 Storytelling. Such activity develops creative thinking, the logical structure of expressing ideas, including beginning, development, ending. Here is an example of such activity. Bring four students to the front of the classroom. Three students should sit down in a row, and one of the students should stand behind them acting as a controller. The controller should have a stack of cards in his hand containing nouns. The controller will hand a noun to one of the three students who will start to tell a story. The student will continue telling the story until the controller decides to hand another noun to another student who will then take over the story.

6 Picture narrating. Describing and comparing pictures is a great activity and it can generate a lot of discussion, using of the investigated vocabulary and grammar structures. Picture activities are ideal for practising the language of comparison but can throw up other themes which can be surprising. A conversation comparing spending free time inside or outside can easily branch off into a discussion about the bad and good habits or lifestyles.

7 Speeches. Through such activities students get the sense that a text is generally coherent, it makes sense through the organisation of its content. An important feature of cohesion is the use of linking and «signposting» expressions which help students organise their ideas logically.

In conclusion, we can say that speaking is a productive skill which needs much practice and acquisition to obtain a sense of competence and mastery in the language.

All the mentioned activities together are essential in enhancing the speaking skill and teacher's task is to help learners develop the ability to produce grammatically correct, logically connected sentences that are appropriate to specific contexts. While teaching English the teachers should create a classroom environment where the atmosphere is quite informal and cheerful and students have real-life communication, authentic activities and meaningful tasks that encourage them to talk on any topic and problems.

References:

1. Hayes, J. R. (1981). *The Complete Problem Solver*. Routledge.
2. Ministry of Education of Thailand (2008). *English Curriculum*.
3. Chaney, A. L. & Burk. T. L. (1998). *Teaching Oral Communication in Grades K-8*. Boston: Allyn&Bacon.

РОЛЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ОСВІТІ УПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Федоренко Н. Є.,

викладач вищої категорії Київського технікуму готельного господарства

Вступ. Спроба охарактеризувати процеси і явища суспільного життя народів світу першочергово спонукає зупинитися на таких поняттях: «глобалізація», «інтернаціоналізація». Вчені дискутують з приводу того, чи є ці процеси тотожними, чи вони абсолютно різні, але зрозумілим і очевидним є те, що людину цікавить не сама назва того чи іншого процесу, а ті виклики, які постають перед нею. Виклики сьогодення випливають із зазначених вище процесів. Якщо охарактеризувати глобалізацію, то вона свідчить про виникнення гібридної світової культури і змішання національних традицій, передбачає посилення співпраці між націями і всесвітній поділ праці, а інтернаціоналізація, передбачає існування національних держав і відображає світовий порядок, над яким домінують національні держави, і за такої системи є місце кроскультурної комунікації [2].

Переплетіння комунікативних процесів закликає до побудови нової системи освіти – системи, яка закликає людину навчатися упродовж життя. Яку б спеціальність чи спеціалізацію не здобула особистість, необхідність життєзабезпечення, бажання самоудосконаленості через освіченість і швидкоплинна змінність професійних потреб спонукає людину здобувати нові знання упродовж життя. Для того, щоб увійти до світової системи професійного забезпечення і матеріального заохочення особистість повинна першочергово володіти хоча б однією іноземною мовою. Вища освіта в Україні передбачає такі вимоги і надає освітні послуги в галузі вивчення іноземних мов, пропонуючи, окрім обов'язкових навчальних дисциплін, а саме: «Іноземна мова», «Іноземна мова професійного спілкування», «Ділова іноземна мова» вибіркові або ж факультативні мовні курси. Кожен навчальний заклад спонукає викладачів іноземних мов до створення програм і навчально-методичного забезпечення.

Мета та методи. Виходячи із досвіду викладання іноземних мов, ми спробували проаналізувати, які із методів вивчення іноземних мов є найбільш ефективними в умовах навчання у коледжах, академіях, університетах.

Результати. Не викликає заперечень той факт, що мова вивчається у мовному середовищі, і найдоцільніше вивчати мову у поєднанні всіх навчальних методів, але з вибором певних методик. Методична наука у галузі вивчення іноземних мов використовує широкий спектр новітніх методик, але жодна із методик не відійшла від методу читання тексту, який може бути одночасно і засобом і об'єктом вивчення мови, і більше того, в умовах відсутності мовного середовища є його заміником.

Текст розглядається як система елементів, які відрізняються між собою рівнем складності і значущості, але об'єднуються спільним концептом. Найбільш суттєвими характеристиками тексту є його цілісність, котра забезпечує смислове наповнення тексту та інформативність. Будь-який текст, незалежно від того, якою мовою написаний, являє собою єдність зовнішньої (формальної) і внутрішньої (сислової) структур. Звертається увага на неподільність (Н. В. Чепелева) поверхневої і глибинної семантики повідомлення. Поверхнева семантика полягає у співвіднесеності елементів тексту з об'єктом і поняттями, позначеними цими елементами. Глибинна семантика містить основний концепт тексту, визначення якого у процесі читання впливає на його розуміння [3].

Текст іноземної мови, психологічні процеси обробки інформації неодноразово стають предметом вивчення багатьох вітчизняних дослідників не тільки в галузі філології, методики викладання іноземних мов, а і психології. Психологи (С. І. Бондар, Д. С. Максименко, І. Д. Пасічник, Л. І. Романовська та ін.) відзначають вирішальні моменти читання, визначають його взаємозв'язок з когнітивними стилями особистості, які мають спільні знаменники з процесами читання, адже читання – це процес переробки інформації, а когнітивні стилі – спосіб переробки інформації, та визначають найбільш ефективні для оволодіння прийомами роботи з текстом характеристики когнітивних стилів особистості [1]. Вирішальним моментом читання можна вважати розуміння як один із видів складної мисленневої діяльності, яка веде до розкриття суттєвого в предметах і явищах довкілля та їх взаємозв'язків. При читанні тексту людина усвідомлює зв'язки не безпосередньо, а через слово, через їх відображення у тексті. Таким чином, розуміння тексту полягає у налагоджуванні читачем зв'язків між частинами тексту і цілим текстом, де відображено реальні зв'язки, розуміння тексту є неможливим без засвоєння законів чи правил, норм побудови самого тексту як особливої об'єктивної реальності.

Важлива роль відводиться тексту у спілкуванні, яке розглядається як процес міжкультурної комунікації. Сучасний соціальний контекст спілкування висуває нову мету навчання іноземній мові студентів немовної освіти. Філологічна освіта такої категорії студентів спрямовується на подальший розвиток комунікативної компетенції і формування спілкування іноземною мовою у професійній сфері. Для досягнення поставленої мети впливає необхідність прискіпливого відбору навчального текстового матеріалу, який би стимулював розширення світогляду викладача і студента, а також забезпечував би зразками правильного і такого, що відповідає соціально-культурному контексту використання мови.

Текст іноземної використовується з метою збереження і закріплення знань з іноземної мови, оскільки до текстової інформації особистість має змогу звертатися упродовж життя, незалежно від того в якій країні перебуває, і якою мовою спілкується, адже текст зберігається у художніх творах, у засобах масової інформації, в художніх та документальних фільмах з субтитрами та без них і т.п. Тож робота над текстом спонукає особистість продовжувати вивчати іноземну мову упродовж життя.

Висновки. Зазначене вище дозволяє зробити висновки про необхідність використання текстової інформації у вивченні іноземної мови з метою використання її в професійній діяльності чи побуті упродовж життя, і одним із засобів збереження мови є текстова інформація цією мовою.

Список використаних джерел:

1. Бондар С.І. Іншомовна освіта в сучасній парадигмі формування соціальної адаптованості та конкурентоспроможності молоді // Модернізація українського суспільства у світлі угоди про асоціацію з ЄС (Зб. тез міжнарод. наук.-практич. конфер. викладачів і аспірантів). – К: АПСВТ, 2015. – С. 22-23.
2. Пелагеша Н. С. Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації / Н. С. Пелагеша. – К.: В-во Національного інституту стратегічних досліджень, 2008. – 285 с.
3. Чепелева Н.В. Психологія читання тексту студентами вузів [Текст]: монографія / Н. В. Чепелева. – К.: Либідь, 1990. – 98 с.

Наукове видання

За загальною редакцією Семигіної Т. В.
Комп'ютерна верстка – ФОП Самсон О. М.

Підписано до друку 15 березня 2017 р

Формат видання – А5. Друк цифровий.
Наклад - 70 прим.
Ціна договірна.

Видавництво «Академія праці, соціальних відносин і туризму»
Свідоцтво КВ № 21787-11687ПР від 21.12.2015 р.
м. Київ, Кільцева дорога, 3-А, Київ-187,
МСП, 03187, Україна, тел./факс (044) 526-15-45; e-mail: edit@socosvita.kiev.ua

Надруковано: ФОП Самсон О.М.
Свідоцтво В01 №566073 від 04.11.2002 р. тел. 050-355-21-20